T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PREHİSTORYA BİLİM DALI

2002 YILI BİSMİL-BATMAN (DİCLE GÜNEYİ) ARASINDA SAPTANAN PALEOLİTİK BULUNTULAR

Master Tezi

N.Ulben YALÇINKAYA

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PREHİSTORYA BİLİM DALI

2002 YILI BİSMİL-BATMAN (DİCLE GÜNEYİ) ARASINDA SAPTANAN PALEOLİTİK BULUNTULAR

Master Tezi

N.Ulben YALÇINKAYA

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Harun TAŞKIRAN

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PREHİSTORYA BİLİM DALI

2002 YILI BİSMİL-BATMAN (DİCLE GÜNEYİ) ARASINDA SAPTANAN PALEOLİTİK BULUNTULAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Harun TAŞKIRAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi 18.06.2008

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ

I. AMAÇ-YÖNTEM-MATERYAL

I.1.AMAÇ.....1

I.2.YÖNTEM..... .2

I.2.1. ANALİZ FİŞLERİNDE ORTAK KULLANILAN BAŞLIKLAR.....3

I.2.2. ÇEKİRDEK ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR.....5

I.2.3. YONGA-DİLGİ ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR..... .6

I.2.4. YONTMATAŞ ALET ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR.....8

I.2.4.1. İKİ YÜZEYLİ ALET ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR...9

I.3. MATERYAL.....11

II. GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDEKİ PALEOLİTİK ARAŞTIRMALARIN TARİHÇESİ

II.1. ARAŞTIRMALARIN TARİHSEL GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....12

II.2. DİCLE HAVZASINDAKİ ARAŞTIRMALAR

II.2.1. ARAŞTIRMALARA GENEL BİR BAKIŞ.....15

II.2.2. 1989-1990 ARAŞTIRMALARI.....16

II.2.3. 2001 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI PALEOLİTİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI.....18

II.2.4. 2002 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI YÜZEY ARAŞTIRMASI.....21
II.2.4.1. BULUNTU YERLERİNİN KONUMLARI.....22
II.2.5. 2003 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI PALEOLİTİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI.....26
II.2.6. 2004 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI PALEOLİTİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI.....28

III. İSTATİSTİKLER

III.1. MORFOLOJİK SINIFLANDIRMAYA GÖRE
III.1.1. ÇEKİRDEKLER.....34
III.1.2. YONGALAR-DİLGİLER.....49
III.1.3. YONTMATAŞ ALETLER.....66
III.1.3.1. İKİ YÜZEYLİ ALETLER.....95

III.2. PARÇALARIN BULUNTU YERLERİNE GÖRE SAYISAL DAĞILIMI.....109

III.3. PARÇALARIN TÜM BULUNTU YERLERİNE GÖRE ORANSAL DAĞILIMI
III.3.1. ÇEKİRDEKLERİN DAĞILIMI.....129
III.3.2. YONGALARIN-DİLGİLERİN DAĞILIMI.....130
III.3.2.1. YONGALARIN DAĞILIMI.....131
III.3.2.2. DİLGİLERİN DAĞILIMI.....132

III.3.3. YONTMATAŞ ALETLERİN DAĞILIMI.....133

III.3.3.1. İKİ YÜZEYLİ ALETLERİN DAĞILIMI.....134

III.4. BULUNTULARIN GENEL ÖZELLİKLERİNİN SAYISAL DEĞERLENDİRMESİ.....135

SONUÇ

ÖZET

KAYNAKÇA

HARİTALAR

ANALİZ FİŞLERİ

LEVHALAR

ÖNSÖZ

Bu çalışma; 2001 yılında Batman-Bismil arasında başlatılan Ilısu Baraj Gölü alanı yüzey araştırmasının devamı niteliğinde olan 2002 yılı yüzey araştırması Paleolitik dönem buluntularının incelenerek yorumlanmasını kapsamaktadır. Buluntular sistamatik bir kazıdan elde edilmemiş olup; kişisel tercihlere dayandıkları için yorumlamada da bu durum dikkate alınmıştır. Kısaca yontmataş buluntular alan hakkında genel bir fikir verirler.

Fakültenin Prehistorya Bölümü akademisyenlerince yapılan yüzey araştırmaları; dönem insanlarının hangi tip yontmataş aletleri ne şekilde ürettiklerine ve kullandıklarına, dolayısıyla bölgenin kültürel evrimine ışık tutmuştur. Araştırmalara devam edildikçe veriler artacak ve Güney Doğu Anadolu'nun Anadolu Paleolitiği için önemi ortaya konacak ve pekişecektir.

Çalışmam sırasındaki yardımlarından dolayı danışmanım Prof. Dr. Harun Taşkıran'a, Yard. Doç. Metin Kartal'a, Araştırma Görevlisi Gizem Kartal'a ve bu çalışmayı düzenlememdeki yardımlarından dolayı kardeşim Kürşad Demirer'e çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Ülkemizde Paleolitik Çağ ile ilgili 19. Yüzyılın sonlarından itibaren başlayan ve günümüze kadar devam eden çalışmalara bakıldığında, yüzey araştırmalarının kazılara oranla daha fazla yapıldığı hemen anlaşılır. Hemen hemen Türkiye'nin tüm bölgelerine yayılmış olan bu yüzey araştırmalarının belirli bir döneme kadar gerektiği gibi yapılmadığı da görülür. Belirli bir sistemden yoksun olan bu yüzey araştırmaları, Türkiye'de Paleolitik Çağ'a ait buluntuların var olduğunu ortaya koymaktan öteye gidememiştir.

1970'li yıllara kadar bu şekilde devam ettirilmiş olan Paleolitik Çağ yüzey araştırmaları, Keban Baraj Gölü alanında yapılan çalışmalarla kendini gerçek anlamda hissettirmeye başlamıştır. İ. Kılıç Kökten'in Keban Baraj Gölü alanında yaptığı yüzey araştırmaları, Fırat Havzasının Paleolitik Çağ açısından ne kadar zengin olabileceğinin ilk sinyallerini vermiştir.[1] İlk kez Keban Barajı Projesiyle gündeme gelen ve öncekilere göre daha sistemli olan bu yüzey araştırmaları, sırasıyla Fırat nehri üzerinde inşa edilen Karakaya, Karababa (Atatürk), Birecik ve Karkamış Baraj Gölleri alanlarında da sürdürülmüş ve çok sayıda Paleolitik Çağ açık hava yerleşim yerleri saptanmıştır.[2] Böylelikle Keban'dan Suriye sınırına kadar Fırat Havzasının Paleolitik Çağ'da insanlar tarafından çok yoğun bir biçimde iskan edildiği ortaya konmuştur.

---

[1] Kökten, 1971; 1974; 1976.

[2] Bu konuda bkz. Özdoğan, 1977; Albrecht ve diğ., 1984; Yalçınkaya, 1984; Minzoni-Deroché, 1987; 1988; 1989; Bourguignon ve Kuzucuoğlu, 1999; Taşkıran ve Kartal, 1999; Taşkıran ve Kartal, 2001; Taşkıran, 2002a; Taşkıran, 2002b

Fırat Havzasında yapılan bu baraj projelerinden önce de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin, Paleolitik Çağ açısından en zengin bölgelerimizden biri olduğu eski araştırmalarla kanıtlanmıştı. Nitekim, 1894 yılında Anadolu'da Paleolitik Çağ'ın varlığını kanıtlayan ilk buluntu olan Acheuleen iki yüzeyli aletin, bu bölgeden yani Birecik İlçesi sınırları içinde Fırat'ın eski alüvyonları içerisinden bulunmuş olması da bunun en önemli göstergelerinden biridir.[3]

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ve özellikle de Fırat Havzasının Paleolitik Çağ buluntuları açısından bu zenginliğinin bilinmesine karşın, yine aynı bölgede yer alan Dicle Havzasının Paleolitik Çağ'ı hakkında yeterli bilgilere sahip olmamız ise, son yıllarda Dicle nehri ve kolları üzerinde kurulacak olan barajlar ve bu baraj projeleri kapsamında yapılan yüzey araştırmalarıyla olmuştur.

Dicle nehri üzerinde yapılacak olan Ilısu Barajı nedeniyle, su altında kalacak alanlarda kapsamlı bir kurtarma projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında Ilısu Barajı gölü alanında yapılan ilk yüzey araştırmalarında, bölgede Paleolitik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar geniş bir kültürel yelpaze gösteren buluntu yerlerinin saptandığı bilinmektedir. Ancak, bu ilk yapılan çalışmalarda alanın Paleolitik Çağ buluntuları açısından zengin olabileceği ifade edilmiş ve sadece birkaç Paleolitik buluntu yerinden söz edilmiştir.[4] Bunun üzerine, 2001 yılından itibaren Ilısu Baraj Gölü alanının Paleolitik Çağ açısından daha yoğun bir şekilde araştırılması gündeme gelmiş ve Harun Taşkıran başkanlığındaki bir ekip tarafından "Ilısu Paleolitik Çağ

[3] Taşkıran, 1990:35
[4] Algaze ve Rosenberg, 1991:142; Algaze ve diğ., 1991

Yüzey Araştırması"na başlanılmıştır. Bu yüzey araştırmasının öncelikli amacı alanın sadece Paleolitik Çağ açısından taranması ve Dicle havzasının Paleolitik potansiyelinin ortaya konulması olmuştur. Ilısu Baraj Gölü alanında yapılan Paleolitk Çağ yüzey araştırması halen sürdürülmektedir. Yüzey araştırması; Ilısu Baraj Gölü altında kalacak olan alanların yürünerek taranması şeklinde yapılmaktadır. Bu araştırma kapsamında, 2002 yılında Batman-Bismil arasında ve Dicle Nehri'nin güneyinde yapılan yüzey araştırması sırasında bulunan açık hava buluntu yerlerinden toplanan çakmaktaşı yontmataş buluntuların, teknolojik ve tipolojik açıdan irdelenmeleri ise bu tez çalışmasının konusunu oluşturmuştur.

Paleolitik Çağ buluntuları açısından Şeyhhan Çayı ve Savur Çayı vadileri Dicle Nehri'ne göre daha verimli görünmektedir.[5] Fakat sulu pamuk tarımı nedeniyle tarlaların sürülmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan taşların sürekli temizliği, buluntuların kaybolmalarına yol açmış ve bulunanların çoğunun da tahribe uğramasına neden olmuştur.

Araştırma alanında saptanan 22 adet buluntu yerinden 9'u Şeyhhan Çayı Vadisi'nde, 4'ü Savur Çayı'nın doğu kıyısında ve diğer 9'u da Dicle'nin eski sekilerinde ve bu nehre güneyden karışan kuru dere yataklarının kenarları üzerinde saptanmıştır. Bu buluntu yerlerinin tamamı açık hava buluntu yeridir.[6]

Ilısu Barajı Projesi kapsamında Dicle havzasının Paleolitik Çağ'ına yönelik olarak 2001 yılında başlanan sistemli yüzey araştırmaları, Fırat Havzası gibi Dicle

[5] Taşkıran ve Kartal, 2004b: 295
[6] Taşkıran ve Kartal, 2004b: 296

Havzasının da Paleolitik Çağ açısından önemli olduğunu gözler önüne sermiş bulunmaktadır.

Sonuç itibariyle, Güneydoğu Anadolu Bölgemizde Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde yapılan ve yapılmakta olan baraj projeleri kapsamında gerçekleştirilen sistemli yüzey araştırmalarıyla, bölgenin Paleolitik Çağ açısından bilinen zenginliği bir kez daha sağlam kanıt ve verilerle ortaya konulmuştur. Ancak, bu tür sistemli yüzey araştırmalarının sadece bu bölgemizle sınırlı kalması doğru değildir. Anadolu'nun diğer bölgelerinde de bu tür araştırmaları yaygınlaştırmak gerekir. Ancak bu şekilde Türkiye'nin Paleolitik Çağ'ı hakkındaki bilgilerimizi tamamlayabilir ve gerçek anlamda Türkiye'nin "Dünya Prehistoryası"ndaki yeri ve önemi hakkında daha somut verileri ortaya koyabiliriz.

I. AMAÇ-YÖNTEM-MATERYAL

I.1. AMAÇ

Yüksek Lisans tezi olarak bu konuyu seçmekteki amaçlarımızı;

1) Ülkemizde belirli uzmanların çalışmaları dışında fazla yaygın olmayan yontmataş aletler üzerine incelemeler yaparak, Anadolu Paleolitik Çağ çalışmalarına katkıda bulunmak,

2) Türkiye'de prehistorik arkeoloji açısından çok fazla araştırılamayan ve iyi bilinmeyen Dicle Havzasının, en azından bir kısmının, Paleolitik Çağ yontmataş buluntularını tekno-tipolojik açıdan incelemek,

3) Türkiye'de Alt ve Orta Paleolitik Dönem yontmataş endüstrileri üzerine çalışan araştırmacılara, Dicle Havzasının Paleolitik Çağı ile ilgili yeni veriler sunmak,

4) Yapılan tekno-tipolojik incelemelerden sonra Dicle Havzasında yaşayan Paleolitik insanların yaşam biçimlerini ve kültürlerini kavramak,

şeklinde açıklamak olasıdır.

I.2. YÖNTEM

- Tezle ilgili çalışmalarda, ilk olarak Batman-Bismil arasındaki araştırmalara ait sonuçlar toplanmıştır.

- Daha sonra buluntu yerlerine göre envanter numaraları verilmiş buluntular, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Prehistorya Laboratuarı'nda incelenmiştir.

İncelemeler sırasında izlenen yöntem şu şekilde açıklanabilir:

* Buluntular öncelikle çekirdek, yonga-dilgi, yontmataş alet ya da iki yüzeyli alet ve teknolojik parça oluşlarına göre kendi içlerinde gruplara ayrılmıştır. İki yüzeyli aletler yontmataş aletlerin içinde, fakat sayıca fazla oldukları için ayrı bir başlık altında incelenmişlerdir.

* Buluntuların her bir grubu için yani çekirdek, yonga-dilgi, yontmataş alet ve iki yüzeyli alet olmak üzere 4 farklı analiz fişi hazırlanmıştır. Teknolojik parçalar için analiz fişi oluşturulmamıştır. Bu analiz fişlerinde aşağıdaki kriterler göz önünde bulundurulmuştur:

I.2.1 ANALİZ FİŞLERİNDE ORTAK KULLANILAN BAŞLIKLAR

4 analiz fişinde de ortak olarak kullanılan başlıklar şu şekildedir:

Analiz No: İncelenen buluntuya verilen sıra numarasını ifade eder.

Envanter No: Bulunduğu sırada alanda parçaya verilen numarayı belirtir.

Buluntu Yeri: Parçanın saptandığı buluntu yerinin adıdır.

Hammadde: Parçanın yapıldığı hammaddeyi belirtir. Bu başlık hammadde kaynaklarının tespiti ve hammadde açısından birbirine benzeyen buluntular arasında ilişki kurmak açısından önemlidir.

Hammadde Rengi: Parçanın yapıldığı hammaddenin rengini ifade eder. Hammadde rengi benzeyen buluntular arasında ilişki kurmak açısından önemlidir.

Kabuk: Parçanın dış yüzeyinde hammaddenin kabuğunun olup olmadığını belirtir. Yontma tekniğinde ne denli uzmanlaşıldığını göstermesi açısından önemlidir.

Kabuk Oranı: Kabuğun parçanın ne kadarını kapladığını gösterir.

Ham Yüz: Parçada kabuktan daha ince bir kalıntının olup olmadığını belirtir.

Ham Yüz Oranı: Hamyüzün parçanın ne kadarını kapladığını belirtir.

Patina: Patina, parçanın yüzeyinin tamamının ya da bir kısmının dış etkenlere (güneşin altında ya da toprak içinde kalma, sürüklenme vs..) bağlı olarak daha çok beyaz, krem, bej yada hardal rengi gibi renklere dönüşmesidir. Bu başlık parçanın dış yüzeyinde renk değişimi olup olmadığını belirtir. Patinanın varlığı parçanın maruz kaldığı dış etkenleri tahmin etmek ve yorumlamak açısından önemlidir.

Patina Rengi: Parçanın dış yüzeyinde patinalanma sonucu oluşmuş olan rengi belirtir.

Düzelti: Parçanın herhangi bir yerinde düzenli ya da düzensiz küçük çıkarım negatifleri olup olmadığını belirtir. Düzeltinin varlığı ve devamlılığı parçanın alet olup olmadığının ayırt edilmesi açısından önemlidir.

Düzelti Tipi: Düzeltinin pulcuklu mu (geniş ve kaba), basamak pulcuklu mu (düzeltinin basamak yaptığı) vs.. olduğunu belirtir.

Düzelti Yeri: Düzeltinin parçanın neresinde olduğunu belirtir.

Parçanın Durumu: Parçanın kırık mı, tam mı yoksa bu durumun belirsiz mi olduğunu belirtir. Bu durum parçayı doğru yorumlamak açısından önemlidir.

Kırığın Yeri: Parça kırıksa bu kırığın nerede olduğunu belirtir.

L: Parçanın uzunluğunu belirtir.

m: Parçanın genişliğini belirtir.

e: Parçanın kalınlığını belirtir.

Ağırlık: Parçanın gram cinsinden ağırlığını belirtir.

Tip: Parçanın özellikleri doğrultusunda tipini belirtir.

Ana Tip: Parçanın girdiği bir ana tip kategorisi varsa onu belirtir.

Alt Tip: Parçanın girdiği bir alt tip kategorisi varsa onu belirtir.

Çeşit: Parçanın tipolojik açıdan çeşidini belirtir.

Devir: Parçanın özellikleri doğrultusunda ait olduğu tahmin edilen devri/dönemi belirtir. Parçanın gelişimini ve girdiği tipin özelliklerini taşıyıp taşımadığını belirtmek ve parçayı yorumlamak açısından önemlidir.

I.2.2. ÇEKİRDEK ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR

Çekirdeklere özgü özellikleri belirtmek için; çekirdek analiz fişinde oluşturulmuş özel başlıklardır. (Bkz. 'Çekirdek Analiz Fişi')

Negatif İz: Çekirdekte kaç tane çıkarım olduğunu belirtir. Parçayı belli bir tipe sokmakta yardımcı olan unsurlardan biridir.

Alet Olarak: Çekirdeğin alet olarak kullanılıp kullanılmadığını belirtir.

Vurma Düzlemi Sayısı: Çekirdekten alınan çıkarımlar için tek mi, iki mi yoksa daha fazla mı vurma düzlemi kullanıldığını ifade eder. Çekirdeğin tipini ve yontma teknolojisini belirlemek için önemli bir unsurdur.

Vurma Düzlemi Tipi: Çekirdekten çıkarım almak üzere darbenin düz mü, yüzcüklü mü (pulcuklu) yoksa düz-yüzcüklü mü bir düzleme yöneltildiğini belirtir. Daha doğrusu çekirdeğin bir hazırlık evresinden geçip geçmediği konusunda bilgi verir. Düzlemin pulcuklu olması teknolojideki ilerlemenin göstergesi olması açısından önemlidir.

Çevre: Disk biçimli ve merkezcil çıkarımlı çekirdekler gibi ikiden çok vurma düzlemi olan çekirdeklerin çevresinin ölçümüdür. Çevrenin boyu kısaldıkça çekirdek disk biçimli çekirdeğe yaklaşır.

I.2.3. YONGA-DİLGİ ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR

Yonga-dilgilere özgü özellikleri belirtmek için; yonga-dilgi analiz fişinde oluşturulmuş özel başlıklardır. (Bkz. 'Yonga-Dilgi Analiz Fişi')

Yongalama Ürünü: Yontma işlemi sırasında çekirdekten alınan yonga, dilgi, dilgicik ve dönümlü parça vb. gibi parçaları ifade eder.

Taşımalık: Yontmataş aletlerin (kenar kazıyıcı, ön kazıyıcı, uç gibi…) üzerine yapıldıkları yonga, dilgi, dilgicik, çekirdek ve yumrulardır.

Topuğun Uzunluğu: Taşımalık topuğunun (vurma düzleminin yongalama ürününe taşınan kısmı) uzunluğunu ifade eder.

Topuğun Genişliği: Taşımalık topuğunun genişliğini ifade eder.

Topuk Özelliği: Topuğun düz mü, façetalı mı, çatı biçimli mi vs. olduğunu belirtir.

Kopma Açısı: Yongalama ürününün darbenin şiddetiyle çekirdekten kopma sırasında taşıdığı açıdır. Vurma yumrusu ne kadar bombeliyse (yani 90º'den büyükse) bu, darbenin o kadar şiddetli indirildiğini, yani yontma işleminin sert vurgaç tekniğiyle mi yoksa yumuşak vurgaç tekniğiyle mi yapıldığını gösterir.

Vurma Yumrusu Özelliği: Yumrunun belirgin mi, belirsiz mi yoksa kaldırılmış mı olduğunu belirtir. Çok belirgin bir yumru teknikteki geriliğe işarettir.

Sırt: Yongalama ürününün dış yüzünün kabuklu mu (ham) yoksa eksi izli mi (kendisinden önceki çıkarımların negatifini üzerinde taşıyan) olduğunu belirtir. Önceki çıkarımların negatifleri yongalama ürününün tipi hakkında ipucu verebilir.

Üst Uç: Yongalama ürününün üst ucunun düz mü, dışbükey mi vs. olduğunu belirtir.

Çentik: Parçanın kenarında çentik taşıyıp taşımadığını belirtir. Çentik doğal sebeplerden de, kullanımdan dolayı da oluşmuş olabilir.

I.2.4. YONTMATAŞ ALET ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR

Yontmataş aletler için gereken ve aletlere özgü özellikleri belirtmek için oluşturulmuş özel başlıklardır. (Bkz. 'Yontmataş Alet Analiz Fişi')

Taşımalık: Yontmataş aletlerin üzerine yapıldıkları yonga, dilgi, dilgicik, çekirdek ve yumrulardır.

Düzelti Yönü: Düzeltinin iç yüzden dış yüze doğru mu yoksa dış yüzden iç yüze doğru mu olduğunu ifade eder.Düzeltiler hem iç hem dış yüzden yani almaşık olabilir.

Düzeltinin Sınırlanışı: Düzeltinin devamlı olup olmadığını belirtir.

Düzeltinin Yayılma Alanı: Düzeltinin parçanın ne kadarını kapladığını belirtir.

I.2.4.1. İKİ YÜZEYLİ ALET ANALİZ FİŞİNDEKİ BAŞLIKLAR

İki yüzeylilere özgü özellikleri belirtmek için; iki yüzeyli alet analiz fişinde oluşturulmuş özel başlıklardır. (Bkz. 'İki Yüzeyli Alet Analiz Fişi')

Uç: İki yüzeylinin ucunun düz mü, dışbükey mi, kırık mı olduğunu yani biçimini belirtir.

Dip: İki yüzeylinin ucunun karşısının yani dibinin biçimini belirtir.

Sağ Kenar: İki yüzeylinin sağ kenarının biçimini belirtir.

Sol Kenar: İki yüzeylinin sol kenarının biçimini belirtir.

Profil: İki yüzeylinin profilinin dalgalı mı, düz mü, zigzag mı olduğunu belirtir. Parçanın profili düze yaklaştıkça parça teknolojik anlamda mükemmele yaklaşır. Bu yüzden profil, parçayı yapan Paleolitik insanın teknolojide ne kadar iyi olduğuna dair ipucu vermesi açısından önemlidir.

Ön Yüz Negatif Sayısı: Parçanın yönlendirilmesine göre ön yüzünde kaç adet çıkarım negatifi olduğunu belirtir.

Arka Yüz Negatif Sayısı: Parçanın arka yüzünde kaç adet çıkarım negatifi olduğunu belirtir.

***a*:** Parçanın en geniş yerinin topuğa olan uzaklığını belirtir.”a “ değeri parçanın tipini belirlemek için yapılan hesaplarda gereklidir. (Bkz. ‘Levha I’)

***m/e*:** Parçanın genişliğinin kalınlığına oranıdır. Parçanın tipini belirlemek için yapılan hesaplardan biridir. (Bkz. ‘Levha I’)

***L/a*:** Parçanın uzunluğunun, parçanın en geniş yerinin topuğa olan uzaklığına (a) oranıdır. Yine parçanın tipini belirlemek için yapılan hesaplardan biridir. (Bkz. ‘Levha I’)

***L/m*:** Parçanın uzunluğunun parçanın genişliğine oranıdır. Tip belirlemek için kullanılan hesaplardan bir diğeridir. (Bkz. ‘Levha I’)

- Daha sonra her parça için girdiği kategoriye göre analiz fişi doldurulmuştur.

- Tipik olan parçaların çizimleri yapılmıştır.
- Bütün parçaların incelemesi bittikten sonra hepsinin önce genel olarak sonra kendi grupları içinde özel olarak istatistikleri alınmıştır.

- Önce araştırılan bölgeye ait araştırmaların tarihçesine değinmek suretiyle buluntulara ait sonuçlar derlenmiş ve tez oluşturulmuştur.

I.3. MATERYAL

Tez materyali olarak; 2002 yılında Bismil-Batman arasında (Dicle'nin güneyi) Prehistorya Anabilim Dalı Akademisyenleri ve öğrencilerince yapılan yüzey araştırmasında bulunan; Paleolitik insanlar tarafından yapılmış 565 adet yontmataş buluntu seçilmiştir.

II. GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDEKİ PALEOLİTİK ARAŞTIRMALARIN TARİHÇESİ

II.1. ARAŞTIRMALARIN TARİHSEL GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Bölge, 1938 yılından itabaren Muine Atasayan, Kemal Erguvanlı, İsmail Kılıç Kökten, Enver Bostancı, Refakat Çiner ve Şevket Aziz Kansu gibi isimlerin de yer aldığı araştırmacılar tarafından araştırılmıştır.

1938 yılında E. Pittard, Adıyaman-Pirun yakınında içinde keçi gravürleri bulunan bir mağara bulmuş, 1947'de ise; M. Brice Urfa-Siverek arasında bazı yontmataş aletler toplamıştır.

1977 yılından başlayarak "Aşağı Fırat Projesi" kapsamında-ön çalışmaları Mehmet Özdoğan başkanlığında ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalınca yapılan- daha sistemli yüzey araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. Bunu takiben 1979'da, Türk-Alman ortak projesi çerçevesinde H. Müller-Beck, G. Albrecht, I. Yalçınkaya ve Türk öğrencilerden oluşan bir ekip tarafından Adıyaman-Samsat ve kısmen de Malatya-Kuruçay çevrelerinde ayrıntılı bir yüzey araştırması yapılmıştır.[7]

[7] Yalçınkaya, 1990: 36

1925-1982 yılları arasında bölgede yapılmış olan yüzey araştırmalarını genel olarak değerlendirdiğimizde şu sonuçlara varmak mümkün olacaktır:

- Bölgedeki Paleolitik Çağ buluntu yerleri genellikle açık hava buluntu yerleridir ve buluntular insitu olmadığından ele geçtikleri yerler çoğunlukla gerçek yerleşme yerleri olarak kabul edilmezler.

- Saptanan kültür evreleri Alt-Orta ve Üst Paleolitik insanların varlığını ortaya koymaktadır.[8] "Bölge özellikle Alt ve Orta Paleolitik iskanı açısından çok zengin bir görünüm sunmaktadır."[9]

- Yüzey araştırmalarından ele geçmiş olan iki yüzeylilerin büyük kısmı biçimsel açıdan ileri bir işçilik göstermektedir ve aletler Alt Paleolitiğin oldukça gelişkin tiplerini yansıtmaktadır. Eldeki ve yayınlarda görüntülenmiş olan iki yüzeylilerin büyük bir kısmı Alt ve Orta Acheuleén hatta Micoquien formlara bağlanabilirler.

- Klasik iki yüzeylilerden çok daha az sayıda olmak üzere bölgede kısmi iki yüzeylilerin de işlendiği görülmektedir.[10]

- Bölgede yer yer yontuk çakılların da ele geçmesi burada bağımsız bir yontuk çakıl kültürünün varlığından söz etmek için yeterli değildir.[11]

- Yonga ve dilgiler arasında Clactonien teknik ve Levallois işçiliği oldukça yaygındır. Levallois tekniğin kullanıldığını gösteren en önemli buluntular uçlu ve yongalı çekirdeklerdir.

[8] Yalçınkaya, 1990: 37
[9] Yalçınkaya, 1990: 38
[10] Yalçınkaya, 1990: 39
[11] Yalçınkaya, 1990: 39-40

Özellikle büyük boyda olanların bulunuşu, buluntu yerlerinin zengin çakmaktaşı yataklarının yakınında bulunmasıyla ilgilidir.

- Disk biçimli çekirdek mi yoksa alet mi olduğu belirtilmeyen disk biçimli parçalar ele geçmiştir. Belirtilmemiş olsa da her iki tipin de bölgede var olduğu düşünülmektedir.[12]

- Gerek Levallois gerekse disk biçimli çekirdeğin bulunuşu, Güney Doğu Anadolu'da en azından Orta Acheuleén'den başlayarak sistemli bir yongalama tekniğinin kullanıldığı izlenimini vermektedir.

- Yonga içeren ve genellikle Orta Paleolitiğe bağlanan endüstri toplulukları içinde kenar kazıyıcılar, uçlar ve dişlemeli aletler de ele geçmiştir.

- Ön kazıyıcı, taş delgi, taş kalem, prizmatik ve piramit biçimli çekirdekler gibi Üst Paleolitiğe özgü aletler bölgede daha sınırlı alanda toplanmıştır.[13]

- Güney Doğu Anadolu'nun özellikle batı bölümü yoğun biçimde iskan edilmiştir. Buradaki araştırmalar hem yongalı hem de iki yüzeyli alet içeren endüstrilerin varlığını gün ışığına çıkarmıştır. (İki yüzeyliler daha geniş bir alana yayılmışlardır.)[14]

[12] Yalçınkaya, 1990: 40
[13] Yalçınkaya, 1990: 41
[14] Yalçınkaya, 1990: 42

II.2. DİCLE HAVZASINDAKİ ARAŞTIRMALAR

II.2.1. ARAŞTIRMALARA GENEL BİR BAKIŞ

"Dicle havzasında Paleolitik Dönem'e ilişkin buluntuların varlığından söz eden ilk araştırmacı Guillermo Algaze'dir. Algaze'nin 1988 yılında yaptığı Dicle ve Fırat yüzey araştırmalarında, 75 sit saptandığı ve Batman bölgesinde bunların kronolojik olarak Üst Paleolitik Dönem'den Osmanlı Dönemi'ne kadar yerleşime sahne olduğu belirtilmektedir. 1989 yılında devam eden Dicle havzası arkeolojik yüzey araştırmalarında da, Paleolitik Dönem'e ait bazı mağara ve açık hava sitlerinin saptandığı anlaşılmaktadır. Özellikle, Raman Dağı çevresinde saptanan Okçu, Büyükbuziya Tepe ve Sincanlı açık hava sitlerinin Alt Paleolitik sonu ile Orta Paleolitik başlangıcına ait el baltalarını da içeren çok sayıda yontmataş buluntu içerdikleri bilinmektedir. Saptanan mağara sitlerinden elde edilmiş yontmataş buluntuların analizlerinin henüz tamamlanmadığı ancak, toplanan malzeme içinde Üst Paleolitik tip dilgiler ve diğer aletlerin yer aldığından söz edilmektedir. Ayrıca, toplanan malzeme içinde mikrolitik aletlerin bulunmadığı ve Epi-Paleolitik Dönem'e tarihlenebilecek yerleşimlerin saptanamadığı belirtilmektedir."[15]

[15] Taşkıran ve Kartal, 2004a: 696

II.2.2. 1989-1990 ARAŞTIRMALARI

1989 yılında G. Algaze, R. Breuninger, C. Lightfoot ve M. Rosenberg'den oluşan araştırma ekibi 6 haftalık yüzey araştırmaları sonucunda Batman Çayı'nın batı yakasında ve Dicle havzasından Bismil'e 130 tepecik kaydetmişlerdir.

Araştırmada pekçok hayvan kemiği bulunmuştur. İlk analizler birkaç vahşi türün (geyik, erkek domuz ve koyun) varlığını ortaya koymuştur.[16]

Erozyonlu bölgeden 900'ün biraz üzerinde yontmataş buluntu toplanmıştır.Bunların % 8'i obsidyendir. Toplanan parçalar; dilgi üzerinde ön kazıyıcı, tırnak biçimli kazıyıcılar, taş delgiler, uçlar, dilgiler (1'i orak), dilgi çekirdekleri, sırtlı bıçaklar, geometrik mikrolitler ve eğri sırtlı mikrouçlar içerir. İlginç olan, obsidyen buluntuların bütününde küçük bir yüzdeyle temsil edilirken tüm mikrolit buluntuların yarısının obsidyenden yapılmış olmasıdır. İşlenmemiş düz nehir çakılları oldukça yaygındır.[17]

1990 yılındaki yüzey araştırmasında ise H. Togul ve M. Rosenberg tarafından Erken Orta Paleolitiğe ait 26 arkeolojik sit keşfedilmiştir. Bunlardan 23'ü küçük buluntu yerleridir.[18] "Bunlardan Solteni Mağara Orta Paleolitik; Malaliki Mağara Orta, Üst (?) ve Epi-Paleolitik Dönem yontmataş buluntuları vermiştir. Nevela Denik açık hava buluntu yerinde ise; Erken Orta Paleolitik Dönem yontmataş buluntularına rastlanmıştır."[19]

" 2 mağara ve 1 açık hava buluntu yerinden oluşan en eski buluntu yerleri Paleolitik boyunca iskan görmüştür. Mağaralardan özellikle önemli olanı Orta Paleolitik (kenar

[16] Algaze ve diğ., 1991: 181
[17] Algaze ve diğ., 1991: 181-182
[18] Rosenberg ve Togul, 1991: 243
[19] Taşkıran ve Kartal, 2004a: 696

kazıyıcılar, levallois çekirdekler) ve Epi-Paleolitik (tırnak biçimli kazıyıcılar, küçük ön kazıyıcılar, mikro dilgiler, mikro dilgi çekirdekleri ve obsidyenden birkaç alet) taş aletler veren geniş bir kayaaltı sığınağıdır. Bunlara eklenen birkaç tip (karina kazıyıcılar, dairesel kazıyıcılar ve ön kazıyıcılar) Üst Paleolitiğin Epi-Paleolitiğe kadar başarılı biçimde temsil edildiğini akla getirir.

Nevala Denik açık hava buluntu yeri de önemlidir. Buluntuların büyük kısmı hafifçe patinalanmıştır. Raman Dağı'nın 50 km. güneyinde ve Dicle'deki bitişik dağ sırtlarının bazılarında erken Orta Paleolitik ile karakterize edilen tüm türlerin örnekleri bulunmuştur."[20]

[20] Rosenberg ve Togul, 1991: 243-244

II.2.3. 2001 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI PALEOLİTİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI

Fırat Nehri üzerinde Keban Baraj projesiyle başlayan ve en son olarak Karkamış Barajı'nın yapımı nedeniyle gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıyla Fırat havzasının Paleolitik Dönemi hakkında önemli bilgiler elde edilmiş bulunmaktadır.

Son üç yıldır (1998-2000) Karkamış Baraj Gölü alanında gerçekleştirilip tamamlanmış olan yüzey araştırmaları 2001 yılında Ilısu Baraj Gölü alanına kaydırılmıştır ve yüzey araştırması 02.07.2001-29.07.2001 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.[21]

Çalışmalar Diyarbakır İli, Bismil İlçesiyle Batman İli arasındaki (Dicle'nin kuzeyi) alanda yapılmıştır. Araştırma alanını; Bismil ilçesinden Batman Çayı'na kadar olan alan ve Raman Dağı olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu alanda 11 tanesi Bismil-Batman arasında, 8 tanesi ise Raman Dağı'nda olmak üzere toplam 19 buluntu yeri saptanmıştır. Saptanan 11 buluntu yerinin tamamı insitu değildir.

" Saptanan 11 buluntu yerinden toplanan yontmataş yüzey malzemesi tamamen Alt Paleolitik Dönem özelliklerini içermektedir. Kısmen Orta Paleolitiği anımsatan buluntularla da karşılaşılmıştır. Buluntular arasında sıklıkla görülen iki yüzeyli aletler, daha çok klasik tiplerden oluşur. Ancak, yonga üzerine yapılan klasik olmayan iki yüzeyli aletlerle de karşılaşılmıştır. İki yüzeyli aletler daha çok Orta Acheuleén Döneme ait gibi görünmektedir. İki yüzeyli aletlerin dışında yine yonga üzerine yapılan nacaklar, levallois olan ya da olmayan yonga ve dilgi aletler ile çok sayıda çekirdek buluntular arasındadır. Çekirdekler arasında

[21] Taşkıran ve Kartal, 2004a: 695

basit bir ön hazırlık safhasından geçen levallois çekirdeklere de rastlanmaktadır. Ancak levallois çekirdekler Fırat havzasında karşılaştığımız klasik levallois teknolojisini pek yansıtmazlar. Az sayıda kıyıcı alet ve kazma örneklerine de rastlanmaktadır."[22]

Raman Dağı'ndaki buluntu yerleri insitu özellikler gösterirler. Ayrıca Raman Dağı bölgenin birinci dereceden yararlanılan çakmaktaşı kaynağıdır. Saptanan 8 buluntu yerinden toplanan buluntular daha çok Alt Paleolitik, kısmen de Orta Paleolitik Dönem'e ait görünmektedirler. Toplanan yüzey malzemesi içinde iki yüzeyliler ilk sırayı alırlar ve klasik tipler baskın olmasına rağmen klasik olmayan tiplere de oldukça sık rastlanmaktadır. 1 kg. ın üzerinde örneklere rastlanmış olması bölge için önemli bir özelliktir. Çok tipik olmamakla birlikte levallois teknolojiye başvurulmuştur ve levallois olan ya da olmayan yongalar üzerine yapılmış aletler içinde kenar kazıyıcılar, dişlemeli ve çontuklu aletler çoğunluktadır. Tipik nacaklar ve birkaç kıyıcı alet dikkat çekicidir. Üç yüzlü kazmalar nadirken lineal ve recurrent çekirdeklerin yanı sıra birkaç disk biçimli çekirdek oldukça tipiktir. Bu doğrultuda Raman Dağı'nın Alt ve Orta Paleolitikte yoğun biçimde iskan edilen bir açık hava atölyesi olduğu söylenebilir.[23]

Özetle 2001 yılı yüzey araştırmasında; "bölgenin Paleolitik Dönemde elverişli iklim ve çevre koşulları, hammadde kaynakları ve yerleşime uygun alanları nedeniyle paleolitik insanlar tarafından göz ardı edilmediği ve özellikle Dicle Nehri'nin karşı kıyısında çakmaktaşı yataklarının ve hammadde kaynaklarının çok bol olduğu öğrenilmiştir."[24]

[22] Taşkıran ve Kartal, 2003: 197
[23] Taşkıran ve Kartal 2003: 198
[24] Taşkıran ve Kartal, 2003: 198-199

Araştırma, Dicle havzasında yapılan ilk sistemli Paleolitik Çağ yüzey araştırması olması açısından da önemlidir.[25]

[25] Taşkıran ve Kartal, 2003: 197

II.2.4. 2002 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI YÜZEY ARAŞTIRMASI

2002 yılı yüzey araştırması Bismil İlçesi'yle Batman İli arasındaki alanda (Dicle Nehri'nin güneyi) yapılmıştır. Özellikle Dicle Nehri'nin eski sekilerinde Paleolitik Çağ buluntularına veya buluntu yerlerine seyrek olarak rastlanmıştır.[26] Yoğun olarak yapılan sulu pamuk tarımı nedeniyle tarlaların büyük çoğunluğunun sürekli sürülmesi ve ortaya çıkan tarla taşlarının sürekli temizliği buluntuların büyük ölçüde tahribine ve kaybolmasına neden olmuştur. Dolayısıyla burada, Fırat Nehri kıyılarında görülen Paleolitik Dönem buluntu yerleri zenginliğinin tersi bir durum söz konusudur.

Araştırma alanı içinde saptanan 22 adet buluntu yerinden 9'u Şeyhhan Çayı Vadisi'nde, 4'ü Savur Çayı'nın doğu kıyısında, diğer 9'u ise; Dicle'nin eski sekilerinde ve bu nehre güneyden karışan kuru dere yataklarının kenarları üzerinde saptanmıştır. Tamamı açık hava buluntu yeridir.[27]

[26] Taşkıran ve Kartal, 2004b: 295
[27] Taşkıran ve Kartal, 2004b: 295-296

II.2.4.1. BULUNTU YERLERİNİN KONUMLARI

2002 yılı Ilısu Baraj Gölü Alanı Yüzey Araştırması'nda saptanan 22 buluntu yerinin konumları şu şekildedir:

KEVREKER MEVKİİ- S 60/69**:** Bu alana Sağırtaş Mevkii de denilmektedir. Burası, Tepekonak köyü yakınlarından doğan ve güneyden Dicle'ye karışan Batılköy Deresi'nin kenarında, Kavuşak Köyü'nden Şahinli Köyü'ne giden yolun bu dereyi kestiği noktada bulunan köprünün yaklaşık 800 m. kadar güneydoğusunda, derenin batı kıyısında yer alır.

GRİTUJ TEPE ÇEVRESİ- S 60/70: Kınık Köyü'nün yaklaşık 750 m. kuzeyinde bulunan Grituj Tepe Dicle'ye hakim yüksek tepelerden biridir.

GRİNOKAT I- S 60/71: Dicle'nin Aygeçti Köyü'nden önce kuzeye, karşı kıyıda bulunan Köprüköy'den tekrar güneye doğru kıvrılarak yaptığı geniş menderesin güneybatısında yer alır.

GRİNOKAT II- S 60/72: Grinokat 1'in yaklaşık 250 m. kuzeydoğusunda bulunur.

OVİ TEPE- S 60/73: Aygeçti Köyü'nün 500 m. güneydoğusunda, Kınık Köyü'ne giden yolun hemen batısında yer alır. Grinokat I ve II ile karşı karşıyadır.

TAVYA SIRTI- S 60/74: Yapraklı Köyü'nün 750 m. batısında ve Dicle'ye hakim bir konumdadır. Dicle'nin eski kuvaterner sekisi üzerinde yer alır.

HARAMİMİHİ MEVKİİ- S 60/75: Eski Karacık Köyü'nün doğusundan Dicle'ya karışan derin derenin başlangıç noktasının batısında, Haramimihi sırtının üst kısımlarında bulunur.

SİNA TEPE- S 60/76: Yeni Karacık Köyü'nün 750 m. batısında, Sina Tepe'nin kuzeybatıya doğru alçalan yamaçları üzerinde yer alır. Hem Dicle'ye hem de Savur Çayı vadisine hakim konumdadır.

RIZVAN TEPE- S 60/77: Aluç Köyü'nün yaklaşık 1 km. Güneydoğusunda yer alır. Dicle Nehri ve Savur Çayı vadisine hakim bir konumdadır.

HARMAN TEPE- S 60/78: Aluç Köyü'nün doğusunda yer alan Harman Tepe'nin güneydoğu yamacında, Aluç'tan Karacık'a giden yolun hemen kenarında buluntular ele geçmiştir.

GOLAZİRAF SIRTI- S 60/79: Savur Çayı vadisinde yer alır. Akköy'e bağlı Yukarıoba Mahallesi'nin 1 km. Güneydoğusunda, Savur Çayı'nın doğusunda bulunur.

YUKARIKÖY MEVKİİ (ESKİKÖY)- S 60/80: Akköy'e bağlı Yukarıoba Mahallesi'nin 500 m. doğusunda bulunur. Golaziraf Sırtı'ndan kuru bir dere yatağıyla ayrılan alan Hacıaydın Deresi'ne kadar devam eder.

SAİT TARLASI MEVKİİ- S 60/81: Aşağıoba Mahallesi'nin yaklaşık 2 km. kuzeydoğusunda yer alan Sait Tarlası sırtının kuzeye doğru alçalan yamaçları üzerinde yer alır.

UZUN SIRT- S 59/17: İnardı Köyü'nün 1 km. doğusunda bulunan Uzun Sırt'ın Şeyhhan Çayı'na bakan batı yamacında, Yenice Köyü'ne giden yolun hemen doğusunda yer alır.

MAĞARA TEPE-S 59/18: İnardı Köyü'nün 1.5 km. kuzeydoğusunda bulunur. Tepenin kuzey taraflarına Kurmuşlu Mevkii de denmektedir.

MAĞARA ÜSTÜ MEVKİİ- S 59/19: İnardı Köyü'nün 1.5 km. kuzeyinde, Şeyhhan Çayı'nnı doğu kıyısında eski bir seki üzerinde bulunan konglomeralar arasında sonradan erozyonla, insan ve hayvan faaliyetleriyle oluşmuş bazı küçük mağara ve kaya sığınakları bulunmaktadır. Bu mağaraların üzerindeki düzlükte yer alan pamuk tarlasında buluntular ele geçmiştir.

CAHTERİ MEVKİİ- S 59/20: İnardı ve Yenice köyleri arasında, Şeyhhan Deresi'nin batı kenarında yer alır. Dere'nin doğu kısmında kalan alana yörede Cahteri Mevkii denmektedir.

KIRAÇPİLAV TEPE- S 59/21: Yenice Köyü'nün yaklaşık 250 m. güneyinde yer alan tepe, alanda her tarafa hakim bir konumdadır.

KANİK MEVKİİ- S 59/22: Yenice Köyü'nün 750 m. kadar kuzeyinde bulunan Yenice Yanı I Höyüğü'nün hemen batısında yer alır.

BAĞYERİ TEPE- S 59/23: Yenimahalle Köyü'nün 250 m. kadar güneyinde yer alan bir tepedir. Şeyhhan Çayı'nın batı kıyısında, dereye hakim bir konumdadır.

KÖYALTI MEVKİİ- S 59/24: Yenimahalle Köyü'nün hemen doğusundaki yamaçlarda seyrek olarak buluntulara rastlanmış, burası araştırmacılar tarafından Köyaltı Mevkii olarak isimlendirilmiştir.

ŞEYHHAN DERESİ BATI YAMAÇLARI-S 59/25: İnardı Köyü'nün yaklaşık 500 m. kuzeyinde, Şeyhhan Çayı'nın batısında, bu dereye bakan yamaçlar üzerinde yer alır.[28]

[28] Taşkıran ve Kartal, 2004b: 296-301

II.2.5. 2003 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI PALEOLİTİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI

2003 yılında Batman Çayı'yla Dicle'nin birleştiği alandan doğuya doğru 10 km.lik bir alan ve Raman Dağı'nın belirli bir kısmı incelenmiştir.[29] Saptanan 21 adet buluntu yerinden 15 tanesi Paleolitik Dönem'e aittir. (14'ü Raman Dağı üzerinde, 1'i Dicle'nin kuzey kıyısında)[30]

Araştırma alanlarından ilki; Dicle Nehri'nin Batman Çayı'yla birleştiği noktadan itibaren girdiği kanyondur. Burada çok sayıda mağara ve kayaaltı sığınağı vardır. Mağaraların tamamı Paleolitik açıdan verimsiz iken bu alanda saptanan Haruniye Mevkii Dicle'nin hemen kıyısında olmasına karşın Paleolitik Dönem buluntuları vermiştir.

Araştırma alanlarından ikincisi Raman Dağı kütlesi olup burada çok sayıda Paleolitik Dönem buluntu yerine rastlanmıştır. Toplam 14 adet buluntu yeri daha çok Alt ve Orta Paleolitik buluntuları verirken; Üst Paleolitik Çağa kesin olarak bağlanabilecek bir buluntu yerine rastlanmamıştır. Alt ve Orta Paleolitik buluntu yerleri; klasik olan ya da olmayan iki yüzeyliler, levallois çekirdekler, yongalama ürünleri ve aletler vermişlerdir. Ayrıca levallois tekniğe benzeyen ama klasik levallois denemeyecek bir teknikle üretilmiş yongalama ürünleri ve çekirdekler bulunmuştur.

[29] Taşkıran ve diğ., 2005: 335
[30] Taşkıran ve diğ., 2005: 336

Ilısu Baraj Gölü alanında 2001 yılında başlatılan yüzey araştırması, 2003 yılındaki yeni buluntu yerleriyle birlikte alanın Paleolitik Çağ açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur.[31]

[31] Taşkıran ve diğ., 2005: 339

II.2.6. 2004 YILI ILISU BARAJ GÖLÜ ALANI PALEOLİTİK ÇAĞ YÜZEY ARAŞTIRMASI

2004 yılı araştırması Çayüstü Köyü'nden doğuya doğru Hasankeyf Köprüsü'ne kadar uzanan yaklaşık 22 km. genişliğindeki alanda gerçekleştirilmiştir.

2004 yılında ilk araştırılan alan Çayüstü ve Suçeken köyleri arasında uzanan ve hiçbir araç yolunun bulunmadığı yaklaşık 12 km. uzunluğundaki alan olmuştur. Burada 8 adet Paleolitik Dönem buluntu yeri saptanmıştır. Daha sonra Suçeken Köyü'nden Hasankeyf'e kadar olan 10 km. uzunluğundaki alan, Batman-Hasankeyf karayolu takip edilerek araştırılmıştır. Bu alanda 7 adet buluntu yeri daha saptanmıştır.

Araştırma alanı içindeki toplam 15 adet buluntu yerinin tamamı Dicle Nehri'nin kuzey kısmında kalmaktadır.[32]

2004 yılında 20 gün süreyle gerçekleştirilen "Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması"nda Hasankeyf İlçesi'nin karşı tarafına kadar ulaşılmıştır. Araştırılan alan iki bölümde ele alınabilir. Bunlardan birincisi Çayüstü ve Suçeken köyleri arasında kalan ve Dicle Nehri'nin kanyon içinde aktığı alan, diğeri ise Suçeken Köyü'nden Hasankeyf İlçesi'ne kadar olan alandır. Her iki alanda da Dicle Nehri'nin sadece kuzey kısımları araştırılmıştır.

Gerek Dicle Nehri'nin kanyon içinde aktığı alanda gerekse diğer alanda çok sayıda mağara ve kaya sığınakları bulunmaktadır ancak incelenen mağaraların hiçbirinde Paleolitik Dönemle ilgili izlere rastlanmamıştır.

[32] Taşkıran, 2005: 206

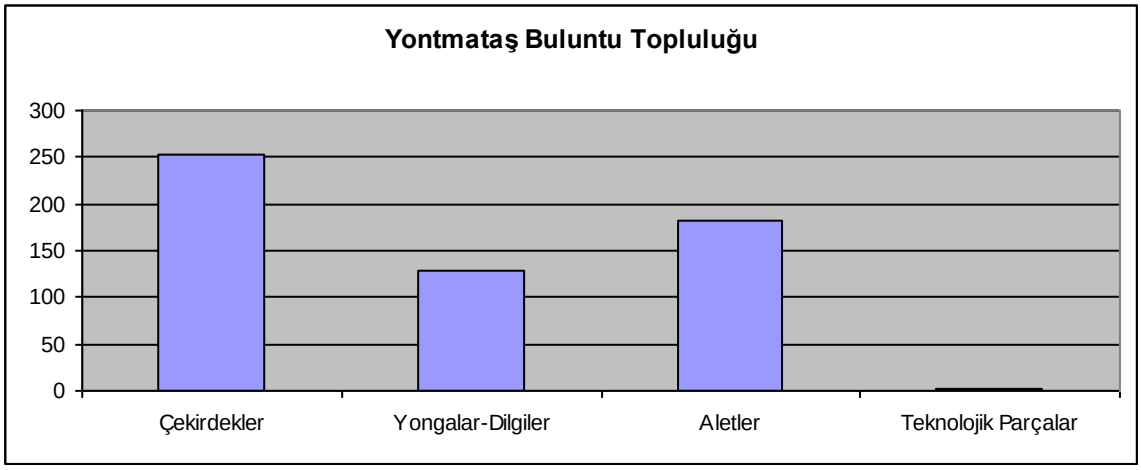
Saptanan 15 adet buluntu yeri daha çok Alt ve Orta Paleolitik dönemlerin buluntularını vermiştir. Her na kadar levallois özellikler gösteren çekirdek,yonga ve dilgilere rastlanmışsa da, alanda klasik anlamda bir levallois teknolojisinin hakimiyeti söz konusu değildir. Clactonien teknik daha ağır basmaktadır. Görülen levallois unsurlar daha çok Clactonien içinden gelişmiş gibidir ve dolayısıyla alanda bir proto levallois teknolojiden bahsetmek mümkün olabilir. Ama bu sorunun çözülebilmesi için Ilısu Baraj Gölü alanının tamamında Paleolitik Çağ yüzey araştırmasının tamamlanmasını ve belki saptanacak bir buluntu yerinde yapılabilecek arkeolojik kazıların sonuçlarını beklemek gerekmektedir. Daha önceki yıllarda da belirtildiği gibi Üst Paleolitik Çağ'a bağlanabilecek bir buluntu yeriyle karşılaşılmamıştır.[33]

[33] Taşkıran, 2005: 211

III. İSTATİSTİKLER

2002 yılı yüzey araştırmasında toplanan ve tez materyali olarak incelenen toplam 565 adetten oluşan yontmataş buluntu topluluğunun ana gruplar altında dağılımı şöyledir:

Grafik 1



Tablo 1

Yontmataş Buluntu Topluluğu	**Sayı**	**%**
Çekirdekler	252	45
Yongalar-Dilgiler	128	22
Aletler	183	32
Teknolojik Parçalar	2	1
Toplam	565	100

Bu dört ana grup altında incelediğimiz yontmataş buluntu topluluğunun tipolojik dağılımı ise şöyledir:

Tablo 2

Tip Listesi	**Sayı**	**%**
Hazırlanmış Çekirdekler	223	39
Hazırlanmamış Çekirdekler	28	5
Düzeltisiz Yonga-Dilgiler	51	9
Düzeltili Yonga-Dilgiler	25	4
Clactonien Yonga-Dilgiler	18	3
Levallois Yonga-Dilgiler	14	2
Diğer Yonga-Dilgiler	11	2
Atipik Levallois Yonga-Dilgiler	5	1
Kenar Kazıyıcılar	47	8
Çontuklu Aletler	23	4
Dişlemeli Aletler	13	2
Ön Kazıyıcılar	12	2
Uçlar	10	2
Bileşik Aletler	9	1.5
Kazmalar	5	1
Kıyıcı Aletler	3	1
Rendeler	2	0.6
Kıyıcılar	1	0.3
Klasik İki Yüzeyliler	55	10
Klasik Olmayan İki Yüzeyliler	3	1
Teknolojik Parçalar	2	0.6
Kırıktan Dolayı Belirlenememiş Parçalar	5	1
Toplam	565	100

Bordes'un Geleneksel 63 Alet Kategorisine Göre Buluntu Topluluğunun Tip Listesi

Tablo 3

Tip No	Alet Tipi	Sayı	Oran
1	Tipik Levallois Yonga	13	10,4
2	Atipik Levallois Yonga	5	4
3	Levallois Uç	7	5,6
4	Düzeltili Levallois Uç	-	-
5	Yanıltıcı Levallois Parça	-	-
6	Moustérien Uç	-	-
7	Uzun Moustérien Uç	-	-
8	Mekik Alet	-	-
9	Tek Düz Kenar Kazıyıcı	7	5,6
10	Tek Dışbükey Kenar Kazıyıcı	8	6,4
11	Tek İçbükey Kenar Kazıyıcı	1	0,8
12	İki Düz Kenar Kazıyıcı	2	1,6
13	Düz-Dışbükey Kenar Kazıyıcı	3	2,4
14	Düz-İçbükey Kenar Kazıyıcı	1	0,8
15	İki Dışbükey Kenar Kazıyıcı	2	1,6
16	İki İçbükey Kenar Kazıyıcı	-	-
17	İçbükey Dışbükey Kenar Kazıyıcı	1	0,8
18	Düz Yöneşen Kenar Kazıyıcı	1	0,8
19	Dışbükey Yöneşen Kenar Kazıyıcı	1	0,8
20	İçbükey Yöneşen Kenar Kazıyıcı	-	-
21	Yatık Yöneşen Kenar Kazıyıcı	4	3,2
22	Düz Yatay Kenar Kazıyıcı	-	-
23	Dışbükey Yatay Kenar Kazıyıcı	1	0,8
24	İçbükey Yatay Kenar Kazıyıcı	-	-
25	İç Yüzden Düzeltili Kenar Kazıyıcı	2	1,6
26	Dik Düzeltili Kenar Kazıyıcı	-	-
27	Sırtı İnceltilmiş Kenar kazıyıcı	-	-
28	İki Yüzden Düzeltili Kenar Kazıyıcı	-	-
29	Almaşık Kenar Kazıyıcı	2	1,6
30	Tipik Önkazıyıcı	6	4,8
31	Atipik Önkazıyıcı	2	1,6
32	Tipik Taşkalem	-	-
33	Atipik Taşkalem	-	-
34	Tipik Taş Delgi	-	-
35	Atipik Taş Delgi	-	-
36	Tipik Sırtlı Bıçak	-	-
37	Atipik Sırtlı Bıçak	-	-
38	Doğal sırtlı Bıçak	-	-
39	Kazağı	-	-
40	Budanmış Yonga ve Dilgi	3	2,4
41	Keski	-	-
42	Çontuklu Alet	23	18,4
43	Dişlemeli Alet	13	10,4
44	Gaga Alet	-	-

45	İç Yüzden Düzensiz Düzeltili Kenar Kazıyıcı	2	1,6
46	Dik Düzeltili Yonga	-	-
47	Dik Almaşık Düzeltili Yonga	-	-
48	Hafif Düzeltili Yonga	-	-
49	Hafif Almaşık Düzeltili Yonga	-	-
50	İki Yüzden Düzeltili Yonga	2	1,6
51	Tayac Uç	-	-
52	Üçgen Çontuk	-	-
53	Yanıltıcı Micro Taşkalem	-	-
54	Dibi Çontuklu Yonga	-	-
55	Nacak	-	-
56	Rende	2	1,6
57	Saplı Uç	-	-
58	Saplı Alet	-	-
59	Kıyıcı	1	0,8
60	Tek Yüzden Kıyıcı	-	-
61	Kıyıcı Alet	3	2,4
62	Diğerleri	7	5,6
63	İki Yüzeyli Uç	-	-
	TOPLAM	125	100

***** İki yüzeyli aletler bu tip listesine dahil edilmemiştir.

III.1. MORFOLOJİK SINIFLANDIRMAYA GÖRE

Buluntular üzerinde yapılan incelemeler sonucunda istatistiksel olarak şu veriler elde edilmiştir:

III.1.1. ÇEKİRDEKLER

Buluntu yerlerinden ele geçen toplam 252 adet çekirdek için elde edilen istatistikler şu şekildedir:

Çekirdeklerin negatif iz sayılarını şu şekilde vermek mümkündür:

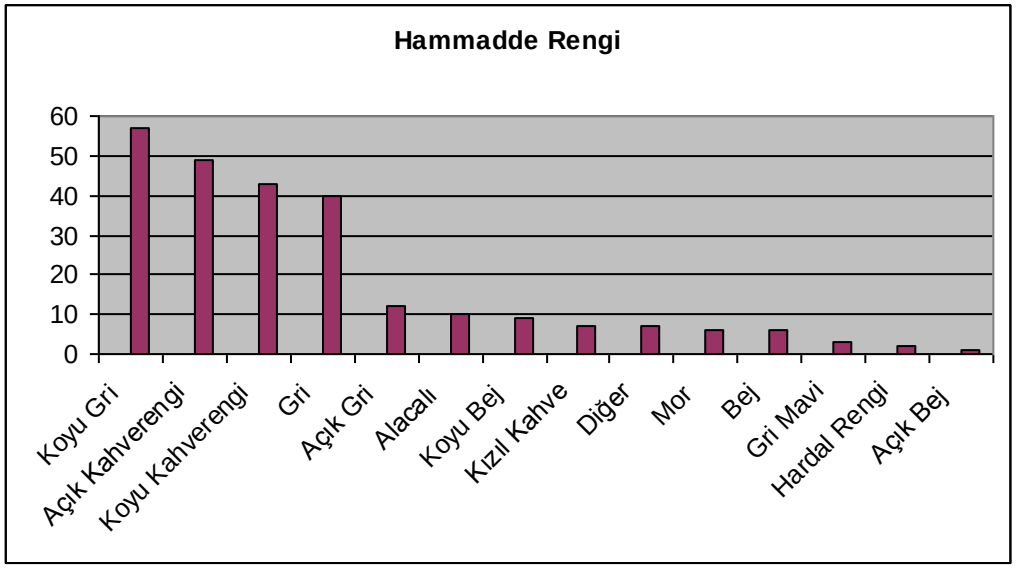
Tablo 4

	Max.	**Min.**	**Ortalama**
Çekirdeklerdeki Çıkarım Negatifi Sayısı	22	1	4,95

Hammadde: Ele geçen 252 adet çekirdeğin tümü sileksten elde edilmiştir.

Hammadde Rengi: Çekirdeklerin hammaddesinin 57'si koyu gri, 49'u açık kahverengi, 43'ü koyu kahverengi, 40'ı gri, 12'si açık gri, 10'u alacalı, 9'u koyu bej, 7'si kızıl kahve, 7'si diğer, 6'sı mor, 6'sı bej, 3'ü gri mavi, 2'si hardal rengi, 1'i ise açık bejdir.

Grafik 2



Tablo 5

Hammadde Rengi	**Sayı**	**%**
Koyu gri	57	23
Açık kahverengi	49	19
Koyu kahverengi	43	17
Gri	40	16
Açık gri	12	5
Alacalı	10	4
Koyu bej	9	4
Kızıl kahverengi	7	3
Diğer	7	3
Mor	6	2

Bej	6	2
Gri mavi	3	1
Hardal rengi	2	0.8
Açık bej	1	0.2
Toplam	252	100

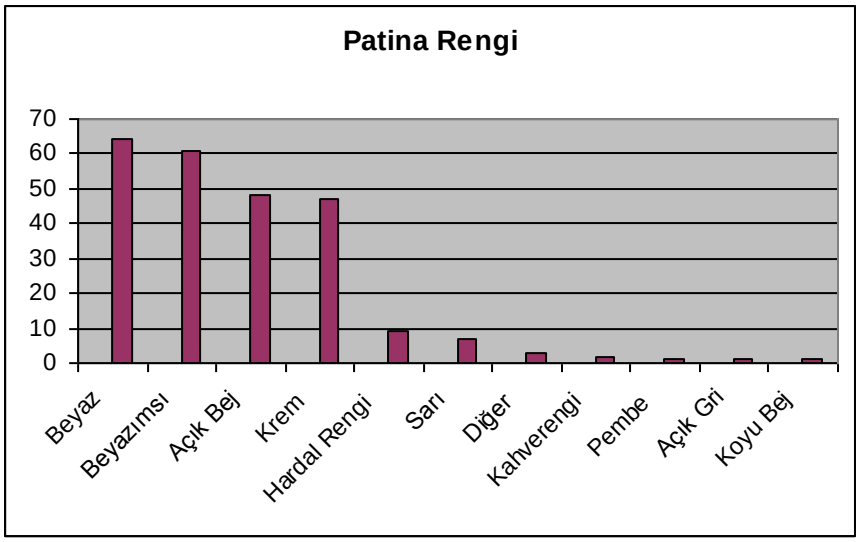
Patina: 252 çekirdekten 244'ünde patina mevcutken 8'inde mevcut değildir.

Tablo 6

Patina	**Sayı**	**%**
Var	244	97
Yok	8	3
Toplam	252	100

Patina Rengi: Patinaların 64'ü beyaz, 61'i beyazımsı, 48'i açık bej, 47'si krem, 9'u hardal rengi, 7'si sarı, 3'ü diğer, 2'si kahverengi, 1'i pembe, 1'i açık gri, 1'i koyu bejdir.

Grafik 3



Tablo 7

Patina Rengi	**Sayı**	**%**
Beyaz	64	26
Beyazımsı	61	25
Açık bej	48	20
Krem	47	19
Hardal rengi	9	4
Sarı	7	3
Diğer	3	1
Kahverengi	2	0.8
Pembe	1	0.4
Açık gri	1	0.4
Koyu bej	1	0.4
Toplam	244	100

Düzelti: Toplam 252 adet çekirdeğin 249'unda düzelti yokken, 3'ünde düzeltiye rastlanmıştır.

Tablo 8

Düzelti	**Sayı**	**%**
Yok	249	99
Var	3	1
Toplam	252	100

Çekirdek Tipi: 252 çekirdekten 223'ü hazırlanmış, 28'i hazırlanmamıştır. 1'inde ise vurma düzlemi kırık olduğundan dolayı hazırlanıp hazırlanmadığı belirlenememiştir.

Tablo 9

Çekirdek Tipi	**Sayı**	**%**
Hazırlanmış	223	88
Hazırlanmamış	28	11
Belirlenememiş	1	1
Toplam	252	100

Çekirdek Alt Tipi: Çekirdeklerin alt tiplerinin sayısal dağılımı şu şekildedir: 35 tek kutuplu levallois yongalı recurrent çekirdek, 30 disk biçimli çekirdek, 25 tek kutuplu levallois yongalı lineal çekirdek, 23 şekilsiz çekirdek, 19 tek kutuplu tipik olmayan recurrent levallois çekirdek, 18 merkezcil çıkarımlı çekirdek, 17 merkezcil levallois recurrent çekirdek, 15 iki kutuplu levallois yongalı recurrent çekirdek, 15 piramidal çekirdek, 11 çapraz kutuplu

çekirdek, 9 tek kutuplu yongalı çekirdek, 6 iki kutuplu yongalı çekirdek, 6 tek kutuplu tipik olmayan lineal levallois çekirdek, 5 clactonien çekirdek, 4 prizmatik çekirdek, 3 tek kutuplu dilgili levallois recurrent çekirdek, 3 tek kutuplu uçlu levallois çekirdek, 2 tipik olmayan uçlu levallois çekirdek, 1 çok kutuplu uçlu recurrent levallois çekirdek, 1 iki kutuplu uçlu recurrent levallois çekirdek, 1 yonga üzerine merkezcil çıkarımlı çekirdek, 1 iki kutuplu recurrent dilgili levallois çekirdek,1 çekirdek parçası ve 1 belirsiz.

Çekirdeklerin ana tiplerini ve alt tiplerini tablo olarak şu şekilde verebiliriz:

Tablo 10

Çekirdeklerin Ana Tipleri	**Sayı**	**%**
Hazırlanmış Çekirdekler	223	88.5
Hazırlanmamış Çekirdekler	28	11
Belirsiz	1	0.5
Toplam	252	100
Çekirdeklerin Alt Tipleri	**Sayı**	**%**
Tek kutuplu levallois yongalı recurrent çekirdek	35	14
Disk biçimli çekirdek	30	12
Tek kutuplu levallois yongalı lineal çekirdek	25	10
Şekilsiz çekirdek	23	9
Tek kutuplu tipik olmayan recurrent levallois çekirdek	19	7.5
Merkezcil çıkarımlı çekirdek	18	7
Merkezcil levallois recurrent çekirdek	17	7
Piramidal çekirdek	15	6

İki kutuplu levallois yongalı recurrent çekirdek	15	6
Çapraz kutuplu çekirdek	11	4
Tek kutuplu yongalı çekirdek	9	3.5
İki kutuplu yongalı çekirdek	6	2
Tek kutuplu tipik olmayan lineal levallois çekirdek	6	2
Clactonien çekirdek	5	2
Prizmatik çekirdek	4	1.5
Tek kutuplu uçlu levallois çekirdek	3	1
Tek kutuplu dilgili levallois recurrent çekirdek	3	1
Tipik olmayan uçlu levallois çekirdek	2	0.7
Çok kutuplu uçlu recurrent levallois çekirdek	1	0.4
İki kutuplu uçlu recurrent levallois çekirdek	1	0.4
Yonga üzerine merkezcil çıkarımlı çekirdek	1	0.4
İki kutuplu recurrent dilgili levallois çekirdek	1	0.4
Çekirdek parçası	1	0.4
Belirsiz	1	0.4
Toplam	252	100

Alet Olarak: Toplam 252 çekirdekten 251'i alet olarak kullanılmamıştır. 1'i ise; kesin olmamakla birlikte alet olarak kullanılmış olabilir.

Tablo 11

Alet Olarak	**Sayı**	**%**
Kullanılmamıştır	251	99.5
Kullanılmış olabilir	1	0.5
Toplam	252	100

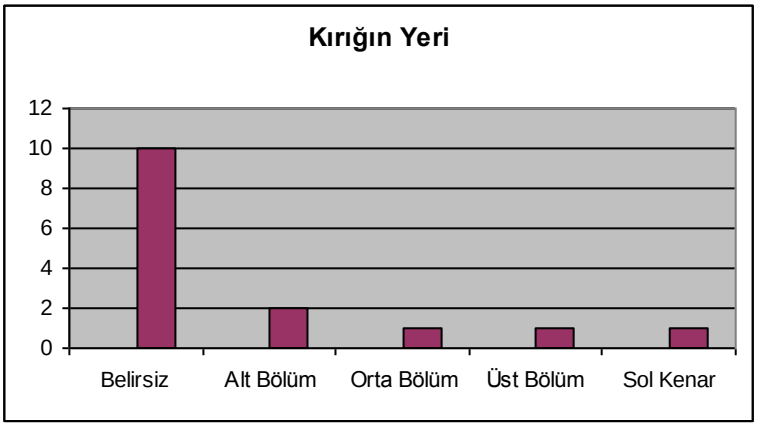
Parçanın Durumu: Çekirdeklerden 237'si tam, 15'i kırıktır.

Tablo 12

Parçanın Durumu	**Sayı**	**%**
Tam	237	94
Kırık	15	6
Toplam	252	100

Kırığın Yeri: Toplam 15 kırık parçada yönlendirme yapılamadığı için 10'unun yeri belirlenememiştir. 2'si nin yeri parçanın alt bölümünde, 1'i üst bölümünde, 1'i orta bölümünde, 1'i ise parçanın sol kenarındadır.

Grafik 4



Tablo 13

Kırığın Yeri	**Sayı**	**%**
Belirsiz	10	66
Alt bölüm	2	13
Orta bölüm	1	7
Üst bölüm	1	7
Sol kenar	1	7
Toplam	15	100

Kabuk: Ele geçen 252 çekirdekten 135'inde kabuk görülürken 117'sinde kabuğa rastlanmamıştır.

Tablo 14

Kabuk	**Sayı**	**%**
Var	135	54
Yok	117	46
Toplam	252	100

Kabuk Oranı: Üzerinde kabuk bulunan toplam 135 çekirdekten; 102'sinde kabuk yüzeyin yarısından küçük, 29'unda yüzeyin yarısına eşit, 4'ünde ise yüzeyin yarısından büyüktür.

Tablo 15

Kabuk Oranı	**Sayı**	**%**
Kabuk < Yüzey 1/2	102	75
Kabuk = Yüzey 1/2	29	21
Kabuk > Yüzey 1/2	4	4
Toplam	135	100

Hamyüz: 252 çekirdekten 207'sinde hamyüze rastlanmamışken 45'inde hamyüz tespit edilmiştir.

Tablo 16

Hamyüz	**Sayı**	**%**
Yok	207	82
Var	45	18
Toplam	252	100

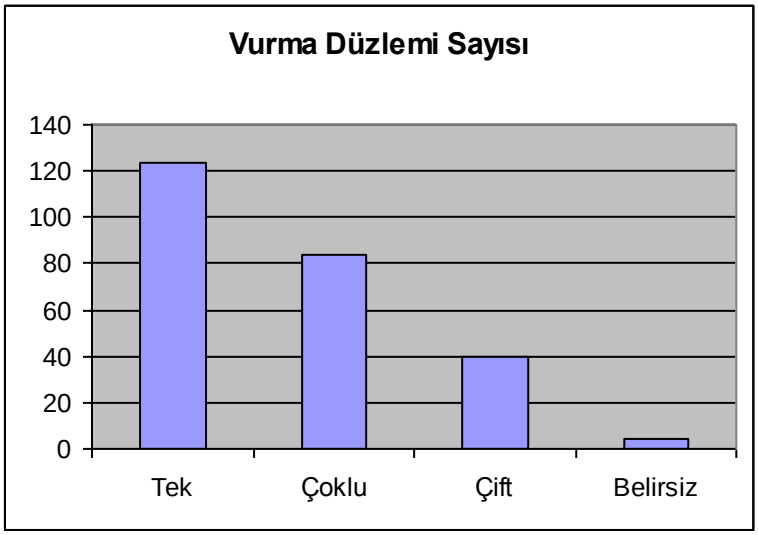
Hamyüz Oranı: Hamyüze rastlanan toplam 45 parçadan 40'ında hamyüz yüzeyin yarısından küçük, 5'inde yüzeyin yarısına eşittir.

Tablo 17

Hamyüz Oranı	**Sayı**	**%**
Hamyüz < Yüzey 1/2	40	88
Hamyüz = Yüzey 1/2	5	12
Toplam	45	100

Vurma Düzlemi Sayısı: Toplam 252 çekirdekten 124'ünde vurma düzlemi sayısı tek, 84'ünde çoklu, 40'ında çifttir. 4'ünde ise parça kırık olduğundan dolayı belirlenememiştir.

Grafik 5

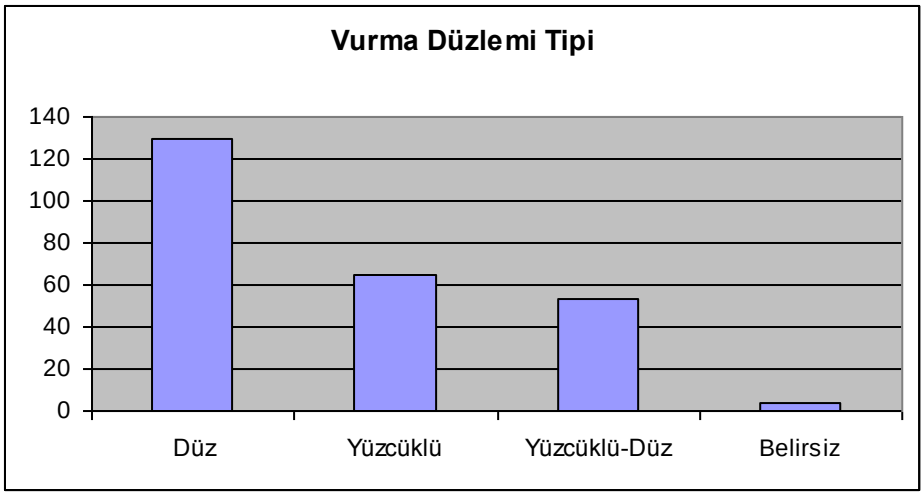


Tablo 18

Vurma Düzlemi Sayısı	**Sayı**	**%**
Tek	124	49
Çoklu	84	33
Çift	40	16
Belirsiz	4	2
Toplam	252	100

Vurma Düzlemi Tipi: Ele geçen 252 çekirdekten 130'unun vurma düzlemi düz, 65'inin yüzcüklü, 53'ünün yüzcüklü-düzken; 4'ünde kırıktan dolayı vurma düzleminin tipi belirlenememiştir.

Grafik 6

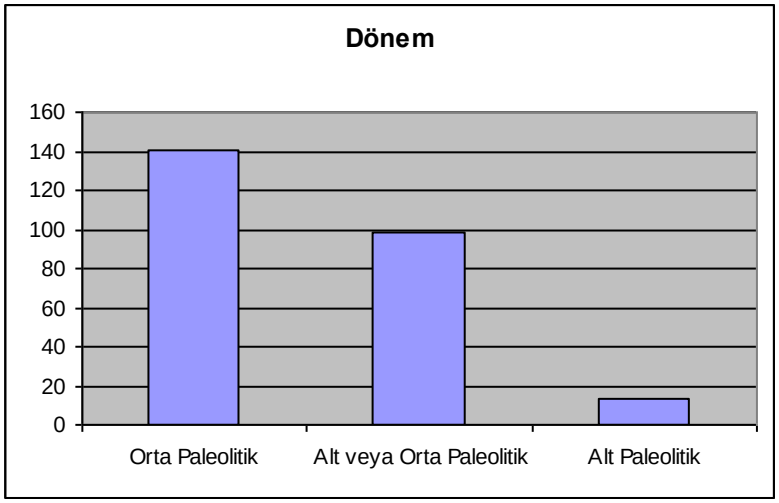


Tablo 19

Vurma Düzlemi Tipi	**Sayı**	**%**
Düz	130	51
Yüzcüklü	65	26
Yüzcüklü-Düz	53	21
Belirsiz	4	2
Toplam	252	100

Dönem: Çekirdeklerden 141'i Orta Paleolitiğe, 98'i Alt veya Orta Paleolitiğe, 13'ü Alt Paleolitiğe aittir.

Grafik 7



Tablo 20

Dönem	**Sayı**	**%**
Orta Paleolitik	141	56
Alt veya Orta Paleolitik	98	39
Alt Paleolitik	13	5
Toplam	252	100

Çekirdeklerin ölçümlerini tablo olarak şu şekilde vermek mümkündür:

Tablo 21

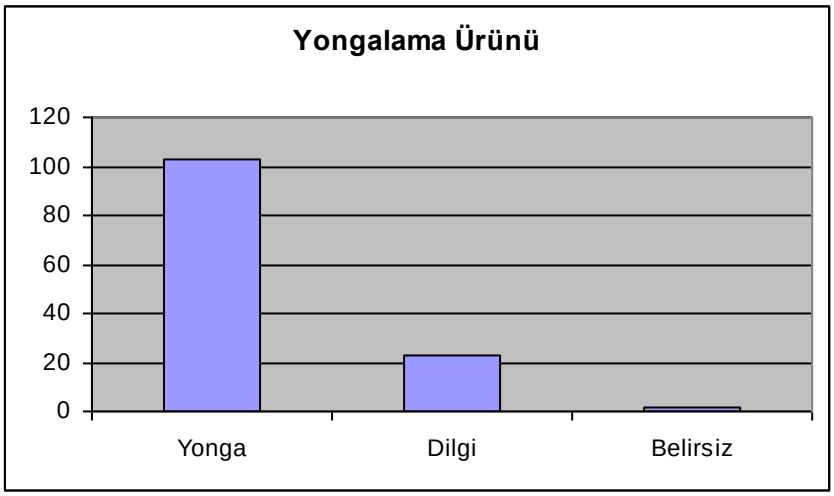
Çekirdeklerin Ölçümleri	**Max.**	**Min.**	**Ortalama**
L	132 mm	34 mm	72,95 mm
m	123 mm	36 mm	68,31 mm
e	87 mm	10 mm	35,71
Çevre	368 mm	150 mm	208,87 mm
Ağırlık	913 g	16 g	188,46 g

III.1.2. YONGALAR-DİLGİLER

Ele geçen 103 yonga, 23 dilgi ve 2 adet yonga mı dilgi mi belli olmayan (kırık olmalarından dolayı) toplam 128 adet parçadan elde edilen istatistikler şu şekildedir:

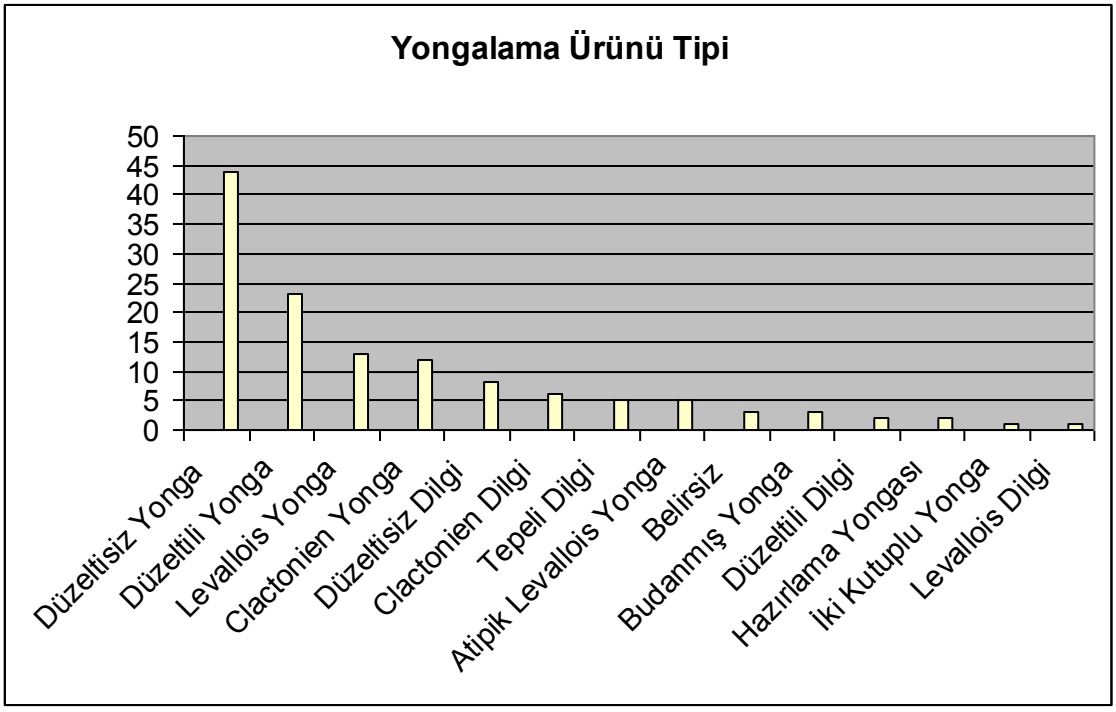
Yongalama Ürünü: Ele geçen 128 adet parçadan 103'ü yonga, 23'ü dilgidir. 2'sinde ise parçaların büyük bölümü kırık olduğundan dolayı yonga mı dilgi mi oldukları belirlenememiştir.

Grafik 8



Yongalama Ürünü Tipi: 128 parçanın 44'ü düzeltisiz yonga, 23'ü düzeltili yonga, 13'ü levallois yonga, 12'si clactonien yonga, 8'i düzeltisiz dilgi, 6'sı clactonien dilgi, 5'i tepeli dilgi, 5'i atipik levallois yongadır. 2'sinde parçanın büyük bölümü kırık olduğu; 1'inde ise şüpheli bir düzelti durumu kırıktan dolayı tespit edilemediği için toplam 3 parçanın tipleri belirlenememiştir. Geri kalan parçalardan 3'ü budanmış yonga, 2'si düzeltili dilgi, 2'si hazırlama yongası, 1'i iki kutuplu yonga, 1'i ise levallois dilgidir.

Grafik 9



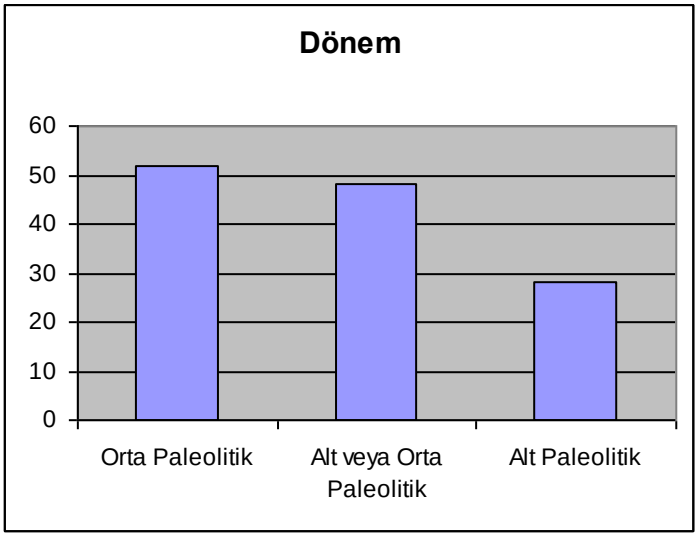
Yongalama ürünleri ve yongalama ürünlerinin tiplerini tablo olarak şu şekilde verebiliriz:

Tablo 22

Yongalama Ürünü	**Sayı**	**%**
Yonga	103	80
Dilgi	23	18
Belirsiz	2	2
Toplam	128	100
Yongalama Ürünü Tipi	**Sayı**	**%**
Düzeltisiz Yonga	44	35
Düzeltili Yonga	23	18
Levallois yonga	13	10
Clactonien yonga	12	9
Düzeltisiz dilgi	8	6
Clactonien dilgi	6	5
Tepeli dilgi	5	4
Atipik Levallois yonga	5	4
Budanmış yonga	3	2
Belirsiz	3	2
Düzeltili dilgi	2	2
Hazırlama yongası	2	2
İki kutuplu yonga	1	0.5
Levallois dilgi	1	0.5
Toplam	128	100

Dönem: Toplam 128 adet yonga, dilgiden 52'si Orta Paleolitiğe, 48'i Alt veya Orta Paleolitiğe, 28'i ise Alt Paleolitiğe aittir.

Grafik 10



Tablo 23

Dönem	**Sayı**	**%**
Orta Paleolitik	52	41
Alt veya Orta Paleolitik	48	37
Alt Paleolitik	28	22
Toplam	128	100

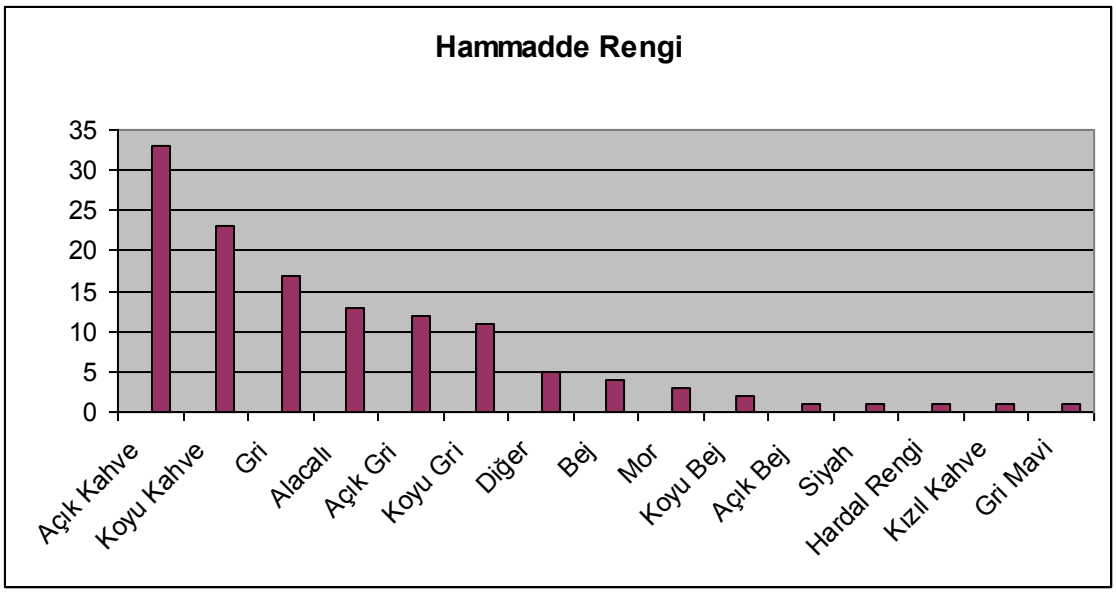
Hammadde: 128 parçanın 126'sı sileksten, 1'i radyolaritten, 1'i ise obsidyendendir.

Tablo 24

Hammadde	**Sayı**	**%**
Sileks	126	98
Radyolarit	1	1
Obsidyen	1	1
Toplam	128	100

Hammadde Rengi: Parçaların hammaddelerinin renk dağılımı şu şekildedir: 33 açık kahve, 23 koyu kahve, 17 gri, 13 alacalı, 12 açık gri, 11 koyu gri, 5 diğer, 4 bej, 3 mor, 2 koyu bej, 1 açık bej, 1 siyah, 1 hardal rengi, 1 kızıl kahve, 1 gri mavi.

Grafik 11



Tablo 25

Hammadde Rengi	**Sayı**	**%**
Açık kahverengi	32	25
Koyu kahverengi	23	18
Gri	17	14
Alacalı	13	10
Açık gri	12	9
Koyu gri	11	9
Diğer	5	4
Bej	4	3
Mor	3	2
Koyu bej	2	2
Açık bej	2	2
Siyah	1	0.5
Hardal rengi	1	0.5
Kızıl kahve	1	0.5
Gri mavi	1	0.5
Toplam	128	100

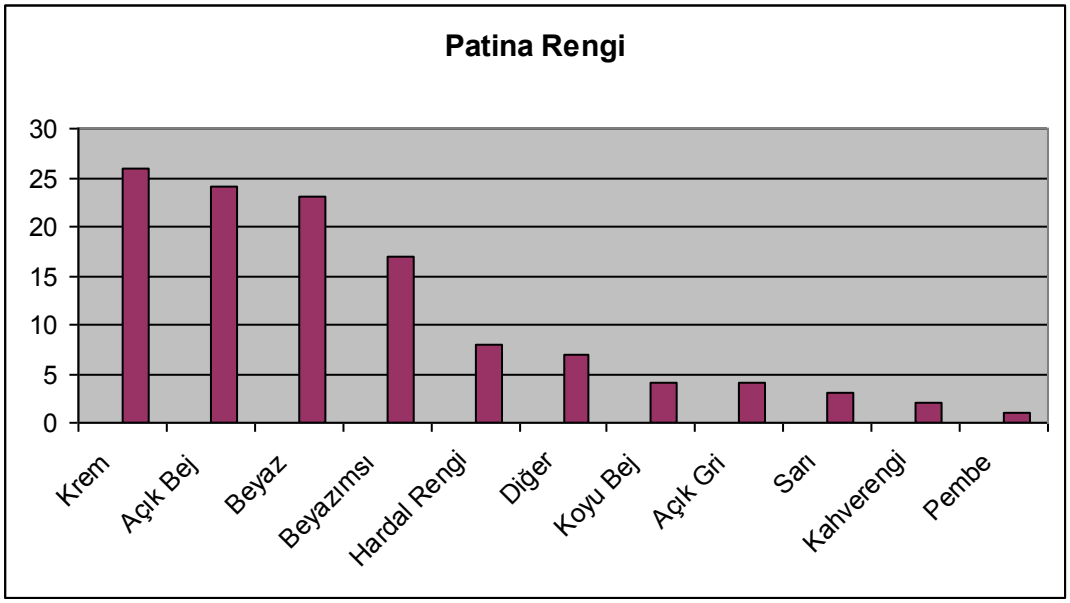
Patina: Parçaların 119'unda patinaya rastlanırken 9'unda patina mevcut değildir.

Tablo 26

Patina	**Sayı**	**%**
Var	119	93
Yok	9	7
Toplam	128	100

Patina Rengi: Toplam 119 adet patinalı parçadan 26'sının rengi krem, 24'ünün açık bej, 23'ünün beyaz, 17'sinin beyazımsı, 8'inin hardal rengi, 7'sinin diğer, 4'ünün koyu bej, 4'ünün açık gri, 3'ünün sarı, 2'sinin kahverengi, 1'inin ise pembedir.

Grafik 12



Tablo 27

Patina Rengi	**Sayı**	**%**
Krem	26	23
Açık bej	24	19
Beyaz	23	18
Beyazımsı	17	15
Hardal rengi	8	7
Diğer	7	6
Koyu bej	4	3
Açık gri	4	3
Sarı	3	3
Kahverengi	2	2
Pembe	1	1
Toplam	119	100

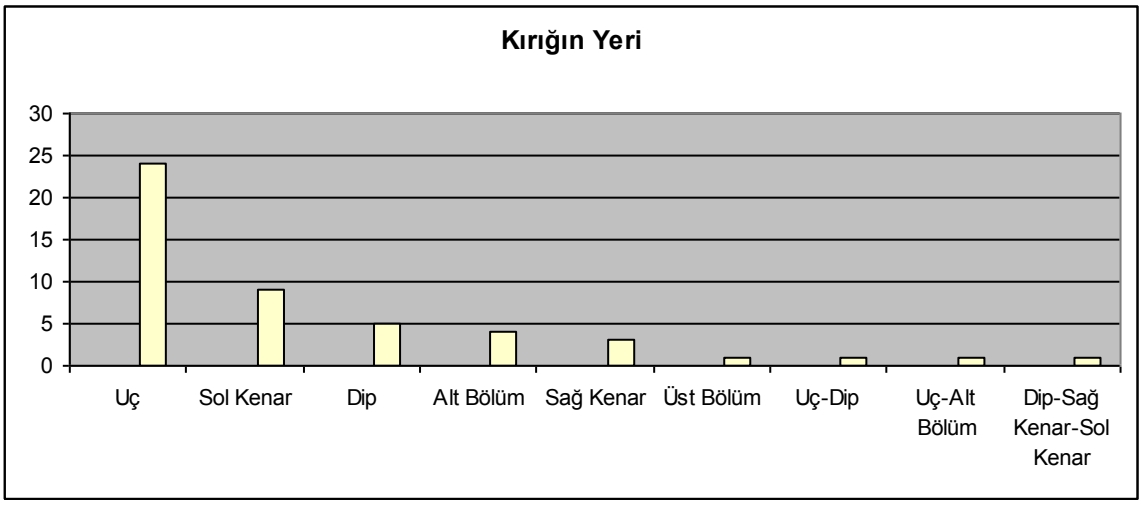
Parçanın Durumu: Toplam 128 adet parçanın 79'u tam, 49'u ise kırıktır.

Tablo 28

Parçanın Durumu	**Sayı**	**%**
Tam	79	61
Kırık	49	39
Toplam	128	100

Kırığın Yeri: 49 adet kırık parçadan 24'ünde kırık parçanın uç kısmında, 9'unda sol kenarında, 5'inde parçanın dibinde, 4'ünde alt bölümünde, 3'ünde sağ kenarında, 1'inde üst bölümünde, 1'inde hem ucunda hem dibinde, 1'inde hem ucunda hem alt bölümünde, 1'inde ise hem dibinde hem sağ kenarında hem de sol kenarındadır.

Grafik 13



Tablo 29

Kırığın Yeri	**Sayı**	**%**
Uç	24	49
Sol kenar	9	18
Dip	5	10
Alt bölüm	4	8
Sağ kenar	3	6
Üst bölüm	1	2.25
Uç-Dip	1	2.25
Uç-Alt bölüm	1	2.25
Dip-Sağ kenar-Sol kenar	1	2.25
Toplam	49	100

Kabuk: Toplam 128 parçadan 104'ünde kabuk mevcut değilken 24'ünde kabuğa rastlanmıştır.

Tablo 30

Kabuk	**Sayı**	**%**
Yok	104	81
Var	24	19
Toplam	128	100

Kabuğun Oranı: Üzerinde kabuk bulunan 24 parçadan 23'ünde kabuk yüzeyin yarısından küçük, 1'inde ise yüzeyin yarısından büyüktür.

Tablo 31

Kabuk Oranı	**Sayı**	**%**
Kabuk < Yüzey 1/2	23	96
Kabuk > Yüzey 1/2	1	4
Toplam	24	100

Hamyüz: Toplam 128 adet parçadan 113'ünde hamyüz yokken 15'inde hamyüz mevcuttur.

Tablo 32

Hamyüz	**Sayı**	**%**
Yok	113	88
Var	15	12
Toplam	128	100

Hamyüz Oranı: Üzerinde hamyüz bulunan 15 parçadan 15'inde de hamyüz yüzeyin yarısından küçüktür.

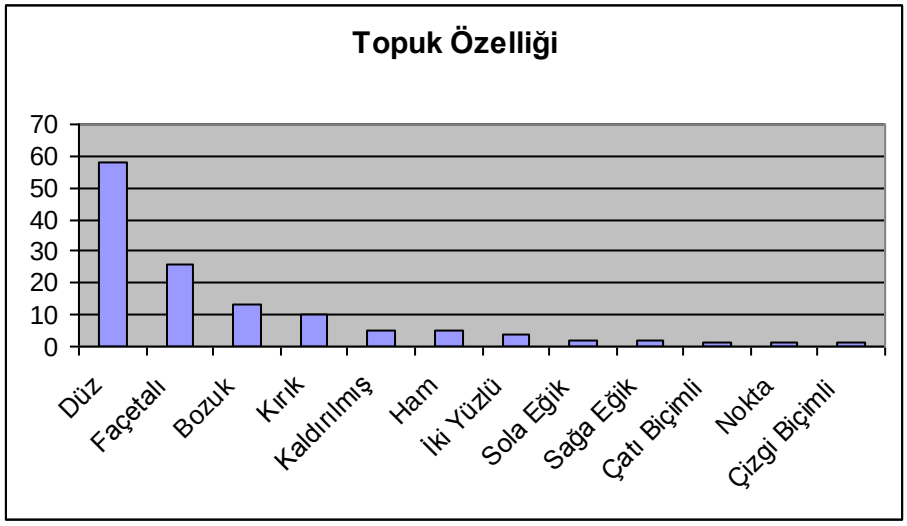
Yonga-Dilgilerin ölçümleri şu şekildedir:

Tablo 33

Yonga-Dilgilerin Ölçümleri	**Max.**	**Min.**	**Ortalama**
L	150 mm	30,5 mm	72,83 mm
m	103 mm	15 mm	44,17 mm
e	32 mm	4 mm	14,87 mm
Topuk Uzunluğu	44,5 mm	7 mm	23,73 mm
Topuk Genişliği	29 mm	4 mm	10,78 mm
Ağırlık	269 g	1 g	53,07 g

Topuk Özelliği: 128 yonga-dilgiden 58'inin topuğu düz, 26'sının façetalı, 13'ünün bozuk, 10'unun kırık, 5'inin kaldırılmış, 5'inin ham , 4'ünün iki yüzlü, 2'sinin sola eğik, 2'sinin sağa eğik, 1'inin çatı biçimli, 1'inin nokta, 1'inin çizgi biçimlidir.

Grafik 14



Tablo 34

Topuk Özelliği	**Sayı**	**%**
Düz	58	45
Façetalı	26	20
Bozuk	13	10
Kırık	10	8
Kaldırılmış	5	4
Ham	5	4
İki yüzlü	4	3
Sola eğik	2	1
Sağa eğik	2	1
Çatı biçimli	1	1
Nokta	1	1
Çizgi biçimli	1	1
Toplam	128	100

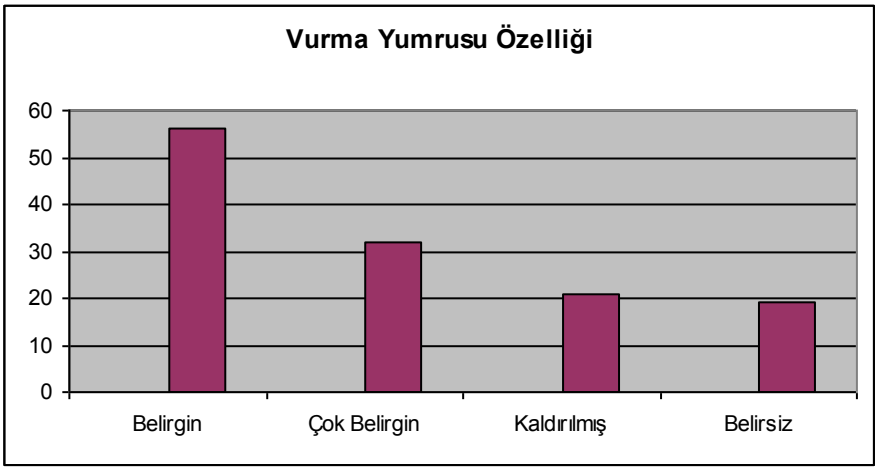
Kopma Açısı: 128 parçadan 73'ünün kopma açısı 90° den büyükken, 31'ininki 90° ye eşit, 21'ininki kırılmadan dolayı belirsiz, 3'ününkü de 90° den küçüktür.

Tablo 35

Kopma Açısı	**Sayı**	**%**
> 90º	73	57
= 90º	31	24
Belirsiz	21	16
< 90º	3	3
Toplam	128	100

Vurma Yumrusu Özelliği: Toplam 128 adet parçadan 56'sı belirgin, 32'si çok belirgin, 21'i kaldırılmışken; 19'unun kırılmadan dolayı vurma yumrusu olup olmadığı belirsizdir.

Grafik 15



Tablo 36

Vurma Yumrusu Özelliği	**Sayı**	**%**
Belirgin	56	44
Çok belirgin	32	25
Kaldırılmış	21	16
Belirsiz	19	15
Toplam	128	100

Sırt: Parçalardan 122'si eksi izli, 3'ü ham sırtlı, 3'ü ise hem eksi izli hem ham sırtlıdır.

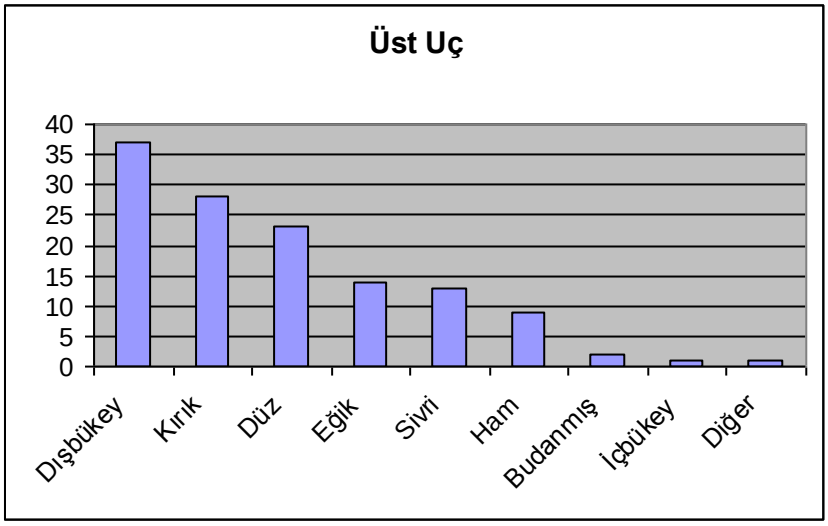
Tablo 37

Sırt	**Sayı**	**%**
Eksi izli	122	95
Ham sırtlı	3	2.5
Eksi izli-Ham sırtlı	3	2.5
Toplam	128	100

Üst Uç: Toplam 128 parçadan 37'sinin üst ucu dışbükeyken, 28'inin kırıktır,

23' ünün düzdür, 14'ünün eğiktir, 13'ünün sivridir, 9'unun hamdır, 2'sinin budanmıştır, 1'inin içbükeydir, 1'inin ise diğerdir.

Grafik 16



Tablo 38

Üst Uç	**Sayı**	**%**
Dışbükey	37	29
Kırık	28	21
Düz	23	18
Eğik	14	11
Sivri	13	11
Ham	9	7
Budanmış	2	1
İçbükey	1	1
Diğer	1	1
Toplam	128	100

Düzelti: 128 parçanın 84'ünde düzelti görülmezken, 44'ünde düzelti mevcuttur.

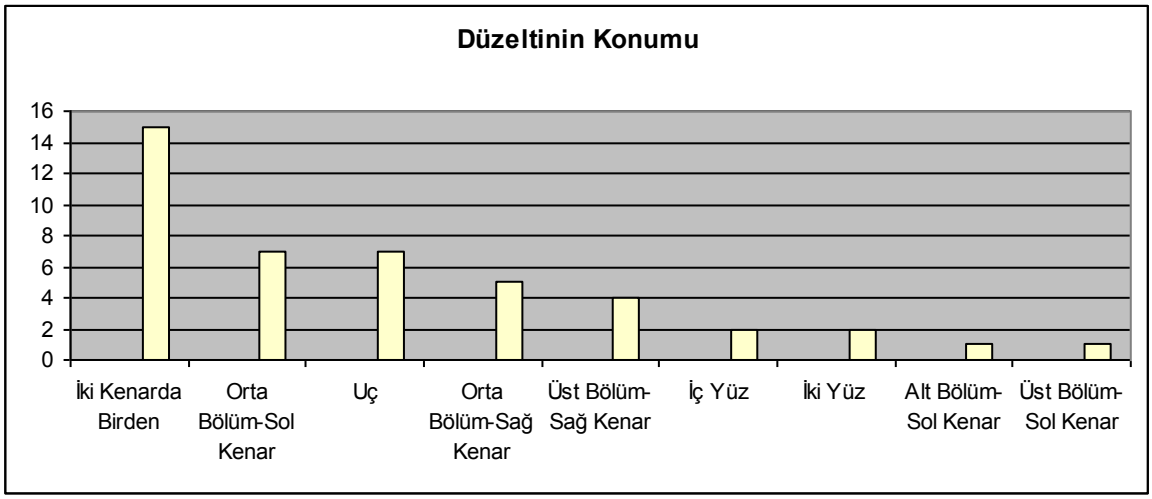
Tablo 39

Düzelti	**Sayı**	**%**
Yok	84	66
Var	44	34
Toplam	128	100

Düzelti Tipi: Düzeltili 44 parçadan 44'ünün de düzelti tipi pulcuklu düzeltidir.

Düzeltinin Konumu: 44 düzeltili parçadan; 15'inde düzelti parçanın iki kenarında birden, 7'sinde hem parçanın orta bölümünde hem sol kenarında, 7'sinde uç kısmında, 5'inde parçanın hem orta bölümünde hem sağ kenarında, 4'ünde parçanın hem üst bölümünde hem sağ kenarında, 2'sinde iç yüzde, 2'sinde iki yüzde, 1'inde hem alt bölüm hem sol kenarda, 1'inde ise parçanın hem üst bölümünde hem de sol kenarındadır.

Grafik 17



Tablo 40

Düzeltinin Konumu	**Sayı**	**%**
İki kenarda birden	15	34
Orta bölüm-Sol kenar	7	16
Uç	7	16
Orta bölüm-Sağ kenar	5	11
Üst bölüm-Sağ kenar	4	9
İç yüz	2	5
İki yüz	2	5
Alt bölüm-Sol kenar	1	2
Üst bölüm-Sol kenar	1	2
Toplam	44	100

Çentik: Toplam 128 parçadan 105'inde çentik görülmezken; 23'ünde meydana geliş nedenleri kesin olarak belirlenemeyen çentiklere rastlanmıştır.

Tablo 41

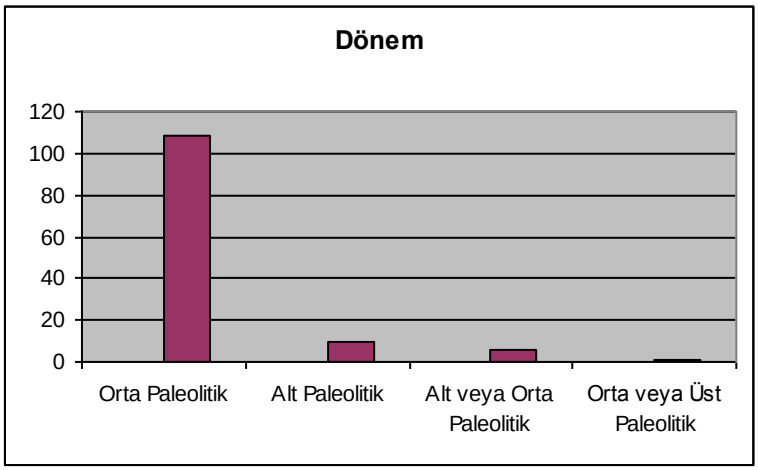
Çentik	**Sayı**	**%**
Yok	105	82
Var	23	18
Toplam	128	100

III.1.3. YONTMATAŞ ALETLER

Buluntu yerlerinden ele geçen toplam 125 adet yontmataş alet için elde edilen istatistikler şu şekildedir:

Dönem: 125 adet parçanın 108'i Orta Paleolitiğe, 10'u Alt Paleolitiğe, 6'sı Alt veya Orta Paleolitiğe, 1'i ise Orta veya Üst Paleolitik döneme aittir.

Grafik 18



Tablo 42

Dönem	**Sayı**	**%**
Orta Paleolitik	108	86
Alt Paleolitik	10	8
Alt veya Orta Paleolitik	6	5
Orta veya Üst Paleolitik	1	1
Toplam	125	100

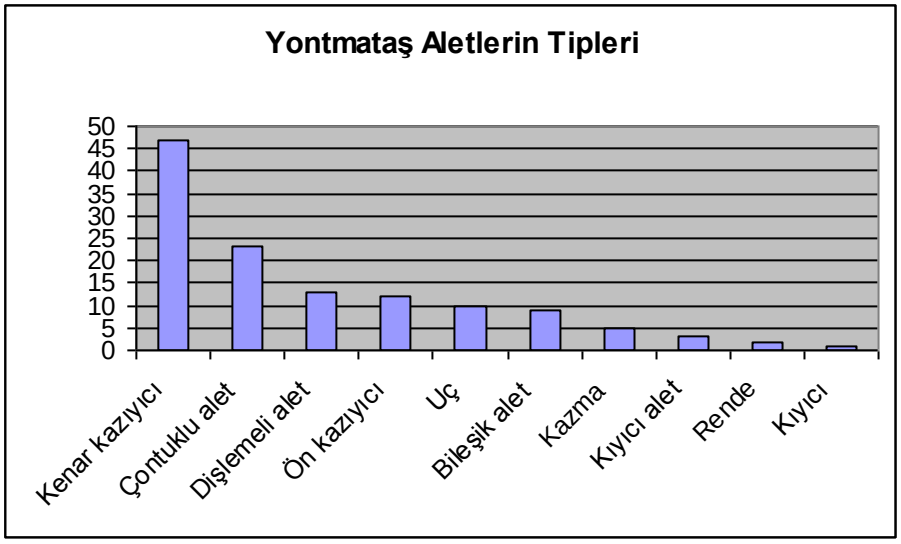
Tip: Ele geçen toplam 125 adet yontmataş aletin tip dağılımı şu şekildedir: 47 kenar kazıyıcı, 23 çontuklu alet, 13 dişlemeli alet, 12 ön kazıyıcı, 10 uç, 9 bileşik alet, 5 kazma, 3 kıyıcı alet, 2 rende, 1 kıyıcı.

Ele geçen kenar kazıyıcıların tip tablosu şu şekildedir:

Tablo 43

Tip	**Sayı**	**%**
Kenar kazıyıcı	47	38
Çontuklu alet	23	18
Dişlemeli alet	13	10
Ön kazıyıcı	12	10
Uç	10	8
Bileşik alet	9	7
Kazma	5	4
Kıyıcı alet	3	2
Rende	2	2
Kıyıcı	1	1
Toplam	125	100

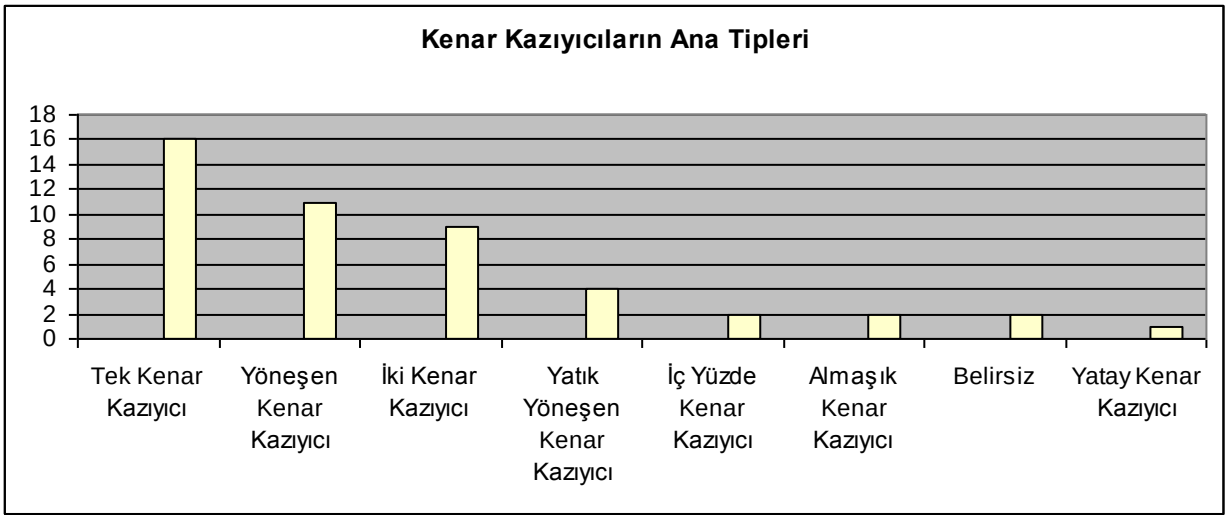
Grafik 19



Ana Tip: Yontmataş aletlerin ana tipleri şu şekildedir:

Kenar Kazıyıcı için: Toplam 47 kenar kazıyıcıdan 16'sı tek kenar kazıyıcı, 11'i yöneşen kenar kazıyıcı, 9'u iki kenar kazıyıcı, 4'ü yatık yöneşen kenar kazıyıcı, 2'si iç yüzde kenar kazıyıcı, 2'si almaşık kenar kazıyıcıdır. Parçalardan 2'sinin tipi kırık olmalarından ötürü belirlenememiştir. 1'i ise yatay kenar kazıyıcıdır.

Grafik 20

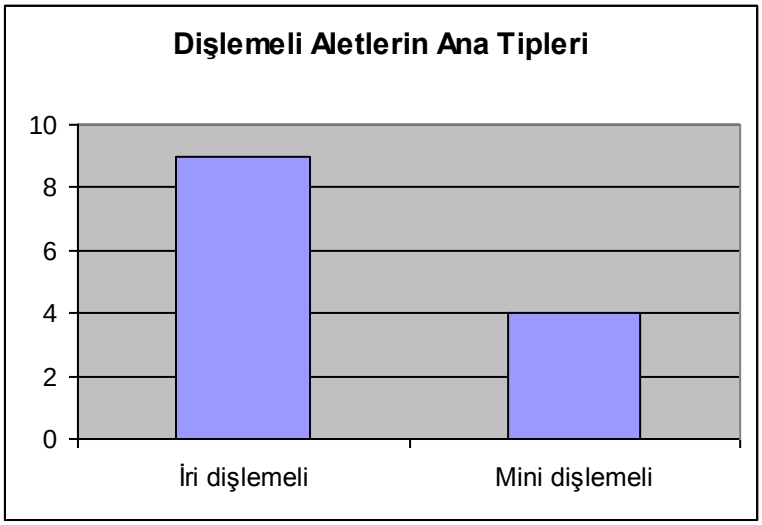


Tablo 44

Ana Tip	**Sayı**	**%**
Tek kenar kazıyıcı	16	50
Yöneşen kenar kazıyıcı	11	24
İki kenar kazıyıcı	9	19
Yatık yöneşen kenar kazıyıcı	4	9
İç yüzde kenar kazıyıcı	2	4
Almaşık kenar kazıyıcı	2	4
Belirsiz	2	4
Yatay kenar kazıyıcı	1	2
Toplam	47	100

Dişlemeli Alet için: 13 dişlemeliden 9'u iri dişlemeli, 4'ü ise mini dişlemeli alettir.

Grafik 21

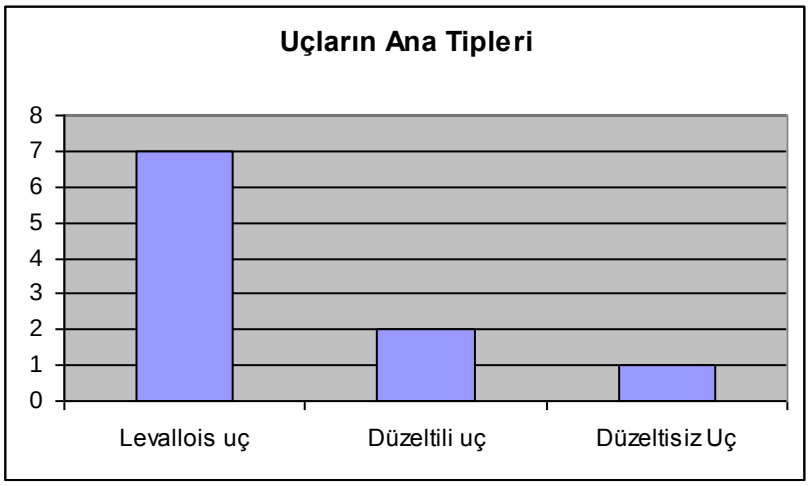


Tablo 45

Ana Tip	**Sayı**	**%**
İri dişlemeli	9	69
Mini dişlemeli	4	31
Toplam	13	100

Uç için: Ele geçen toplam 10 adet uçtan 7'si levallois uç, 2'si düzeltili uç, 1'i ise düzeltisiz uçtur.

Grafik 22

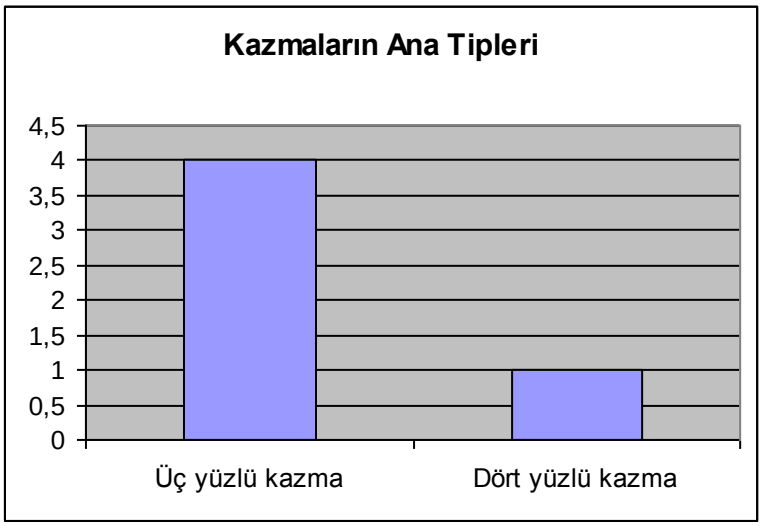


Tablo 46

Ana Tip	**Sayı**	**%**
Levallois uç	7	70
Düzeltili uç	2	20
Düzeltisiz uç	1	10
Toplam	10	100

Kazma için: Toplam 5 kazmadan 4'ü üç yüzlü, 1'i ise dört yüzlüdür.

Grafik 23

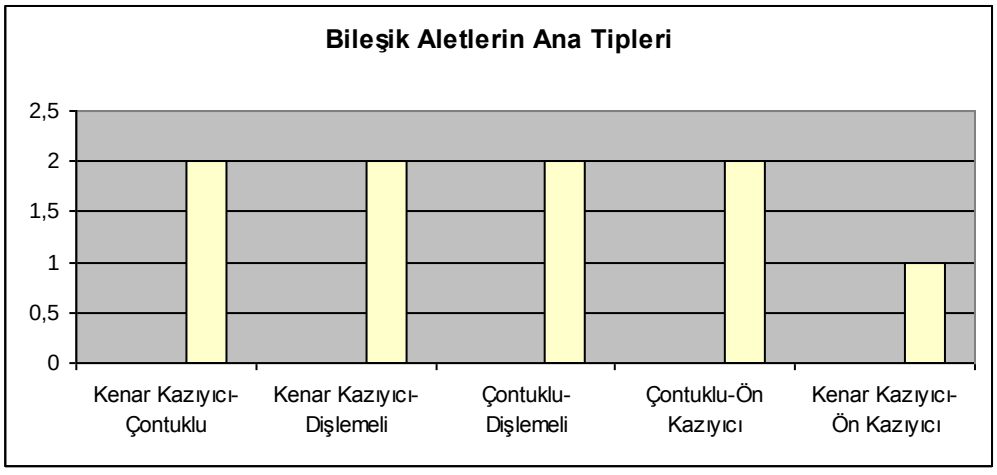


Tablo 47

Ana Tip	**Sayı**	**%**
Üç yüzlü	4	80
Dört yüzlü	1	20
Toplam	5	100

Bileşik Alet için: Toplam 9 bileşik aletten 2'si kenar kazıyıcı-çontuklu, 2'si kenar kazıyıcı-dişlemeli, 2'si çontuklu-dişlemeli, 2'si çontuklu-ön kazıyıcı, 1'i ise kenar kazıyıcı-ön kazıyıcıdır.

Grafik 24



Bileşik aletlerin ana tipleri şöyledir:

Tablo 48

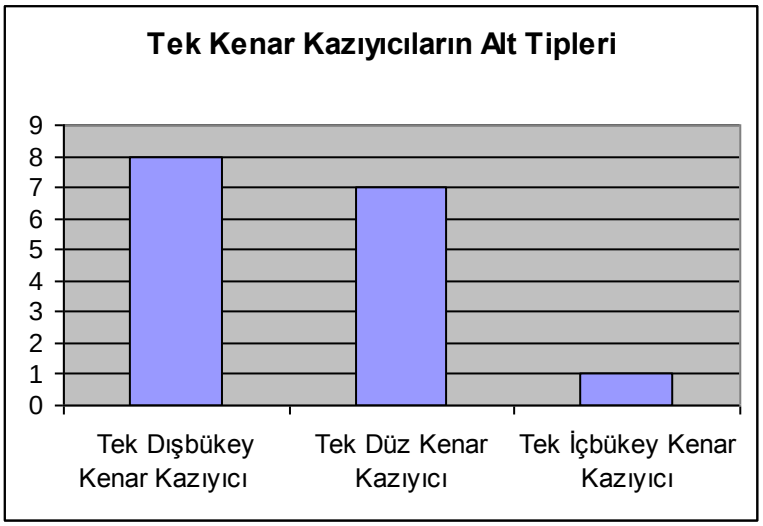
Ana Tip	**Sayı**	**%**
Kenar kazıyıcı-çontuklu	2	22
Kenar kazıyıcı-dişlemeli	2	22
Çontuklu-dişlemeli	2	22
Çontuklu-ön kazıyıcı	2	22
Kenar kazıyıcı-ön kazıyıcı	1	12
Toplam	9	100

Alt Tip: Ele geçen yontmataş aletlerin alt tipleri şu şekildedir:

Kenar Kazıyıcı için:

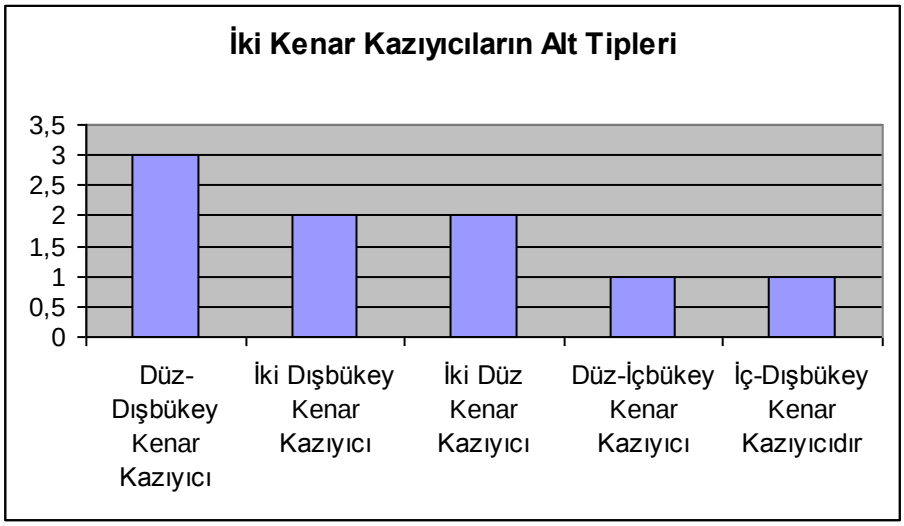
Tek Kenar Kazıyıcı için: Toplam 16 adet tek kenar kazıyıcıdan 8'i tek dışbükey kenar kazıyıcı, 7'si tek düz kenar kazıyıcı, 1'i tek içbükey kenar kazıyıcıdır.

Grafik 25



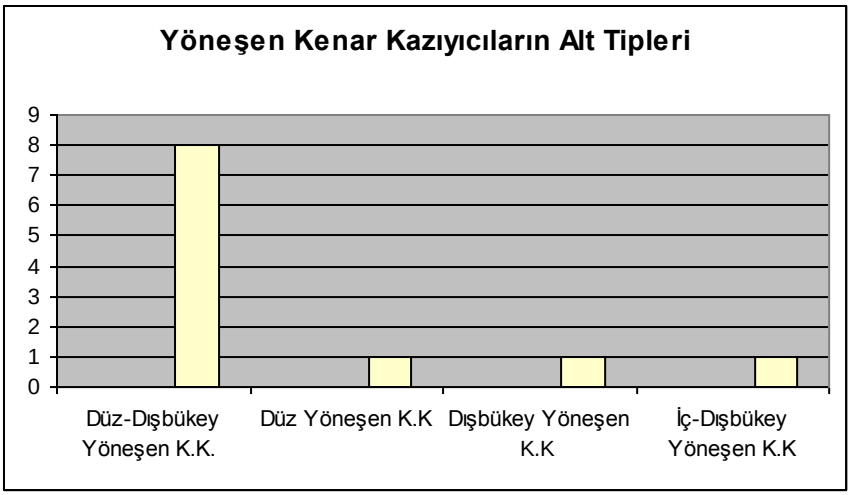
İki Kenar Kazıyıcı için: Toplam 9 adet iki kenar kazıyıcıdan 3'ü düz-dışbükey kenar kazıyıcı, 2'si iki dışbükey kenar kazıyıcı, 2'si iki düz kenar kazıyıcı, 1'i düz-içbükey kenar kazıyıcı, 1'i iç-dışbükey kenar kazıyıcıdır.

Grafik 26



Yöneşen Kenar Kazıyıcı için: Toplam 11 adet yöneşen kenar kazıyıcıdan 8'i düz-dışbükey yöneşen, 1'i düz yöneşen, 1'i dışbükey yöneşen, 1'i iç-dışbükey yöneşen kenar kazıyıcıdır.

Grafik 27



Yatık Yöneşen Kenar Kazıyıcı için: Toplam 4 adet yatık yöneşen kenar kazıyıcıdan 3'ü basit yatık yöneşen kenar kazıyıcı, 1'i ikili yatık yöneşen kenar kazıyıcıdır.

Tablo 49

Alt Tip	**Sayı**	**%**
Basit yatık yöneşen k.k.	3	75
İkili yatık yöneşen k.k.	1	25
Toplam	4	100

Yatay Kenar Kazıyıcı için: Ele geçen tek yatay kenar kazıyıcının alt tipi dışbükey yatay kenar kazıyıcıdır.

İç Yüzde Kenar Kazıyıcı için: 2 iç yüzde kenar kazıyıcının 2'si de iç yüzde düz kenar kazıyıcıdır.

Almaşık Kenar Kazıyıcı için: Ele geçen 2 almaşık kenar kazıyıcıdan 1'i aynı yönde almaşık kenar kazıyıcı, diğeri ise ters yönde almaşık kenar kazıyıcıdır.

Tablo 50

Alt Tip	**Sayı**	**%**
Aynı yönde almaşık k.k.	1	50
Ters yönde almaşık k.k.	1	50
Toplam	2	100

Kenar kazıyıcıların alt tiplerini şöyle bir tabloyla verebiliriz:

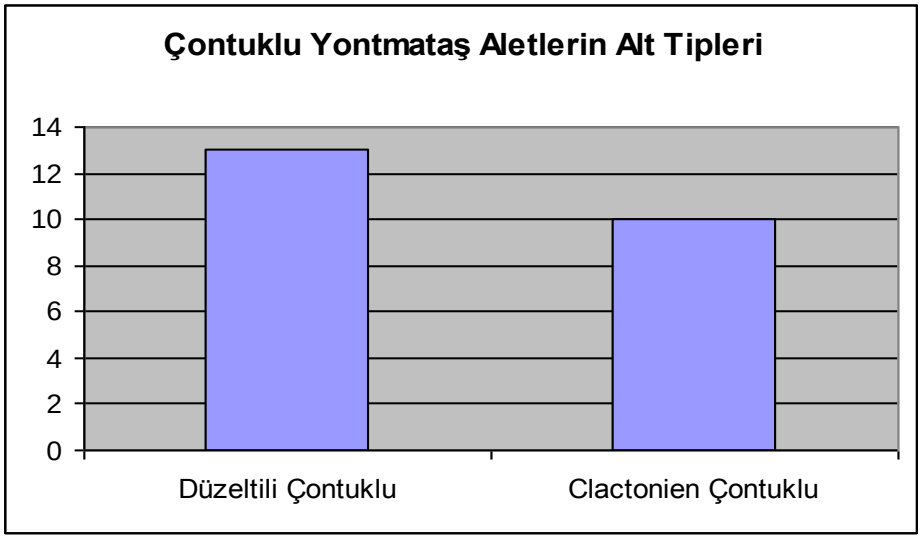
Tablo 51

Alt Tip	**Sayı**	**%**
Tek kenar kaz. için		
Tek dışbükey k.k.	8	50
Tek düz k.k	7	44
Tek içbükey k.k.	1	6
Toplam	16	100
Yöneşen kenar kaz. için		
Düz-dışbükey yöneşen k.k.	8	73
Düz yöneşen k.k.	1	9
Dışbükey yöneşen k.k.	1	9
İç-dışbükey yöneşen	1	9
Toplam	11	100
İki kenar kaz. için		
Düz-dışbükey k.k.	3	33
İki dışbükey k.k.	2	23
İki düz k.k.	2	22
Düz-içbükey k.k.	1	11
İç-dışbükey k.k.	1	11
Toplam	9	100
Yatık yöneşen kenar kaz. için		
Basit yatık yöneşen k.k.	3	75

İkili yatık yöneşen k.k.	1	25
Toplam	4	100
İç yüzde kenar kaz. için		
İç yüzde düz k.k.	2	100
Toplam	2	100
Almaşık kenar kaz.için		
Aynı yönde almaşık k.k.	1	50
Ters yönde almaşık k.k.	1	50
Toplam	2	100
Yatay kenar kaz. için		
Dışbükey yatay k..k.	1	100
Toplam	1	100

Çontuklu Alet için: Ele geçen toplam 23 adet çontuklu aletten 13'ü düzeltili çontuklu, 10'u clactonien çontukludur.

Grafik 28

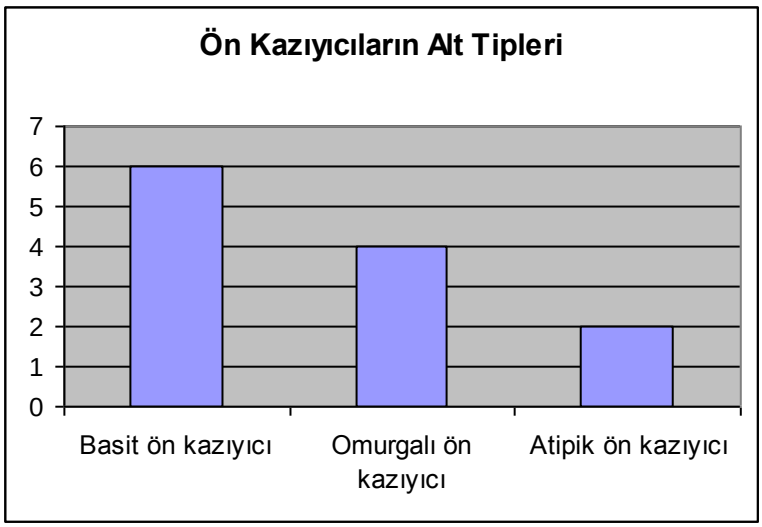


Tablo 52

Alt Tip	**Sayı**	**%**
Düzeltili çontuklu	13	57
Clactonien çontuklu	10	43
Toplam	23	100

Ön Kazıyıcı için: Ele geçen 12 ön kazıyıcıdan 6'sı basit ön kazıyıcı, 4'ü omurgalı ön kazıyıcı, 2'si ise atipik ön kazıyıcıdır.

Grafik 29



Tablo 53

Alt Tip	**Sayı**	**%**
Basit ön kazıyıcı	6	50
Omurgalı ön kazıyıcı	4	33
Atipik ön kazıyıcı	2	17
Toplam	12	100

Çeşit: Ele geçen yontmataş aletlerden bir kısmının çeşitleri şu şekildedir:

Kenar Kazıyıcı için: 47 kenar kazıyıcıdan; 41'inin çeşidi yoktur, 5'i basit tek dışbükey kenar kazıyıcı, 1'i ise quina tip tek dışbükey kenar kazıyıcıdır.

Tablo 54

Çeşit	**Sayı**	**%**
Basit tek dışbükey k.k.	5	11
Quina tip tek dışbükey k.k.	1	2
Toplam	6	13

Çontuklu Alet için: 23 çontuklu aletten; 19'unun çeşidi yokken, 4'ü bitişik çift çontukludur.

Tablo 55

Çeşit	**Sayı**	**%**
Bitişik çift çontuklu	4	17
Toplam	4	17

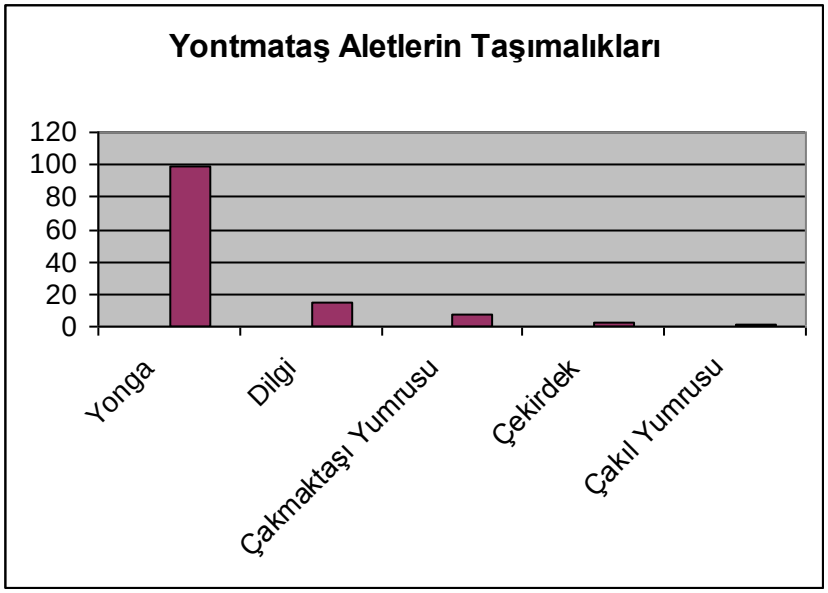
Ön Kazıyıcı için: Toplam 12 adet ön kazıyıcıdan; 9'unun çeşidi yokken, 2'si basit omurgalı ön kazıyıcı, 1'i ise atipik omurgalı ön kazıyıcıdır.

Tablo 56

Çeşit	**Sayı**	**%**
Basit omurgalı ö.k.	2	17
Atipik omurgalı k.k.	1	8
Toplam	30	25

Taşımalık: Ele geçen toplam 125 adet yontmataş aletten 99'unun taşımalığı yonga, 15'inin dilgi, 8'inin çakmaktaşı yumrusu, 2'sinin çekirdek, 1'inin ise çakıl yumrusudur.

Grafik 30



Tablo 57

Taşımalık	**Sayı**	**%**
Yonga	99	79
Dilgi	15	12
Çakmaktaşı yumrusu	8	6
Çekirdek	2	2
Çakıl yumrusu	1	1
Toplam	125	100

Yontmataş aletlerin ölçümlerini şu şekilde verebiliriz:

Tablo 58

Yontmataş Aletlerin Ölçümleri	**Max.**	**Min.**	**Ortalama**
L	173 mm	24 mm	65,55 mm
m	102 mm	17 mm	42,22 mm
e	78 mm	6 mm	17,79 mm
Ağırlık	1138 g	4 g	79,08 g

Hammadde: Toplam 125 yontmataş aletin 123'ünün hammaddesi sileks, 1'inin çakıl, 1'inin ise kalsedondur.

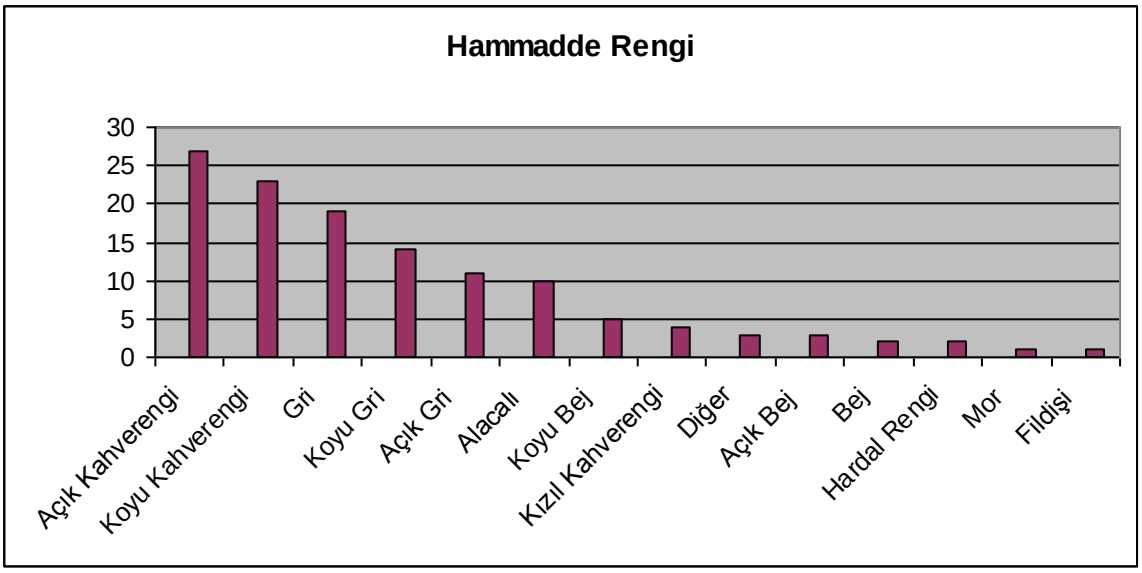
Tablo 59

Hammadde	**Sayı**	**%**
Sileks	123	98
Çakıl	1	1
Kalsedon	1	1
Toplam	125	100

Hammadde Rengi: 125 yontmataş aletten 27'sinin rengi açık kahverengi, 23'ünün koyu kahverengi, 19'unun gri, 14'ünün koyu gri, 11'inin açık gri, 10'unun alacalı, 5'inin koyu bej,

4’ünün kızıl kahverengi, 3’ünün diğer, 3’ünün açık bej, 2’sinin bej, 2’sinin hardal rengi, 1’inin mor, 1’inin ise fildişidir.

Grafik 31



Tablo 60

Hammadde Rengi	**Sayı**	**%**
Açık kahverengi	27	21
Koyu kahverengi	23	18
Gri	19	15
Koyu gri	14	11
Açık gri	11	9
Alacalı	10	8
Koyu bej	5	4

Kızıl kahve	4	3
Diğer	3	2
Açık bej	3	2
Bej	2	2
Hardal rengi	2	2
Mor	1	1.5
Fildişi	1	1.5
Toplam	125	100

Hamyüz: Ele geçen yontmataş aletlerden 91'inde hamyüz mevcut değildir, 34'ünde mevcuttur.

Tablo 61

Hamyüz	**Sayı**	**%**
Yok	91	73
Var	34	27
Toplam	125	100

Hamyüz Oranı: Üzerinde hamyüz kalıntısı olan toplam 34 yontmataş aletten 32'sinde hamyüz yüzeyin yarısından küçük, 1'inde yüzeyin yarısından büyük, 1'inde ise kalıntı halindedir.

Tablo 62

Hamyüz Oranı	**Sayı**	**%**
Hamyüz < Yüzey 1/2	32	94
Hamyüz > Yüzey 1/2	1	3
Kalıntı	1	3
Toplam	34	100

Kabuk: Toplam 125 yontmataş aletten 114'ünde kabuk yokken, 11'inde vardır.

Tablo 63

Kabuk	**Sayı**	**%**
Yok	114	91
Var	11	9
Toplam	125	100

Kabuk Oranı: Üzerinde kabuk bulunan 11 parçadan 11'inde de kabuk yüzeyin yarısından küçüktür.

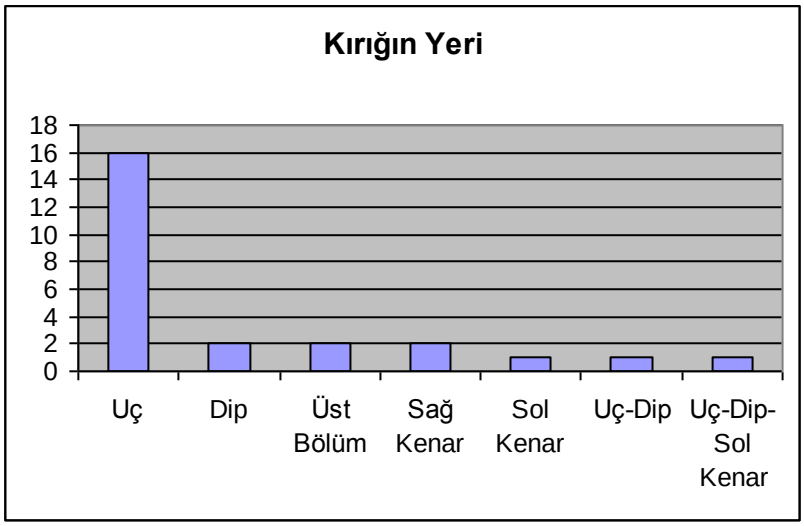
Parçanın Durumu: 125 parçanın 100'ü tam, 25'i kırıktır.

Tablo 64

Parçanın Durumu	**Sayı**	**%**
Tam	100	80
Kırık	25	20
Toplam	125	100

Kırığın Yeri: Toplam 25 kırık parçanın 16'sı uçtan, 2'si dipten, 2'si üst bölümden, 2'si sağ kenardan, 1'i sol kenardan, 1'i uçtan ve dipten, 1'i uçtan, dipten ve sol kenardan kırıktır.

Grafik 32



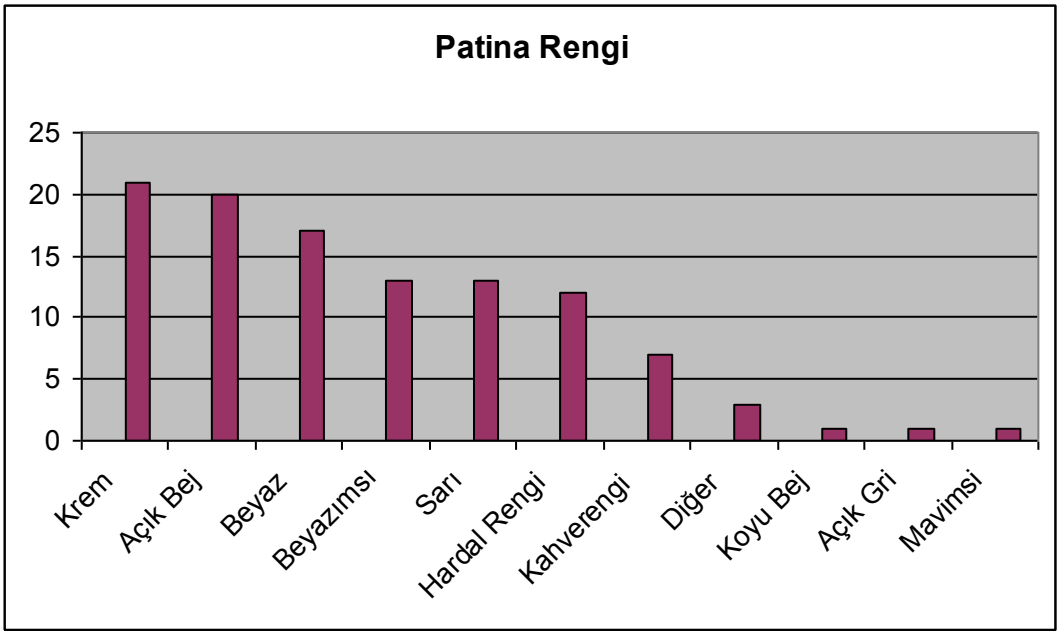
Patina: Ele geçen toplam 125 adet parçanın 109'unda patina mevcutken 16'sında patinaya rastlanmamıştır.

Tablo 65

Patina	**Sayı**	**%**
Var	109	87
Yok	16	13
Toplam	125	100

Patina Rengi: Toplam 109 patinalı parçadan 21'inin rengi krem, 20'sinin açık bej, 17'sinin beyaz, 13'ünün beyazımsı, 13'ünün sarı, 12'sinin hardal rengi, 7'sinin kahverengi, 3'ünün diğer, 1'inin koyu bej, 1'inin açık gri, 1'inin ise mavimsidir.

Grafik 33



Tablo 66

Patina Rengi	**Sayı**	**%**
Krem	21	19
Açık bej	20	18
Beyaz	17	16
Beyazımsı	13	12
Sarı	13	12
Hardal rengi	12	11
Kahverengi	7	6
Diğer	3	3
Koyu bej	1	1
Açık gri	1	1
Mavimsi	1	1
Toplam	109	100

Düzelti: Toplam 125 adet parçanın 96'sında düzeltiye rastlanırken; 29'unda düzelti yoktur.

Tablo 67

Düzelti	**Sayı**	**%**
Var	96	77
Yok	29	23
Toplam	125	100

Düzeltinin Konumu: Üzerinde düzelti bulunan toplam 96 adet parçanın 27'sinde düzelti iki kenarda birden, 27'sinde tüm kenarda, 19'unda parçanın orta bölümünde, 8'inde üst bölümünde, 6'sında topuğunda, 4'ünde alt bölümünde, 2'sinde üst bölüm ve tüm kenarında, 1'inde parçanın hem ucunda hem orta bölümünde, 1'inde hem topuğunda hem iki kenarında, 1'inde ise parçanın hem ucunda hem topuğunda hemde iki kenarında birdendir.

Tablo 68

Düzeltinin Konumu	**Sayı**	**%**
İki kenarda birden	27	28
Tüm kenar	27	28
Orta bölüm	19	20
Üst bölüm	8	8
Topuk	6	6
Alt bölüm	4	4
Üst bölüm-Tüm kenar	2	3
Uç-Orta bölüm	1	1
Topuk-İki kenar	1	1
Uç-Topuk-İki kenarda birden	1	1
Toplam	96	100

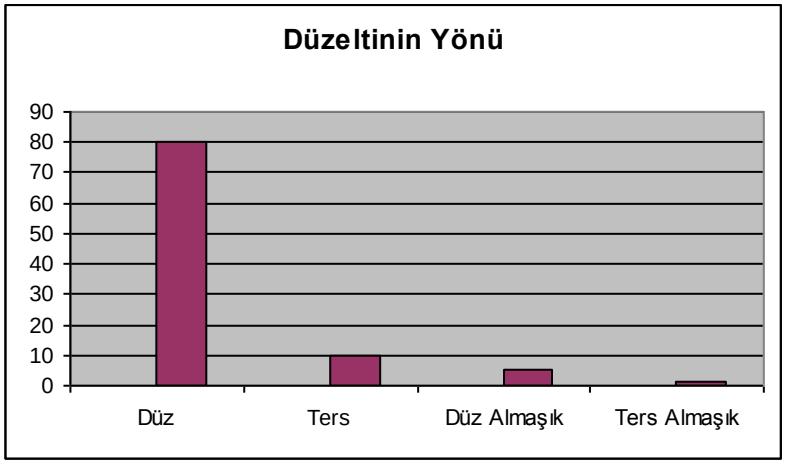
Düzeltinin Tipi: Toplam 96 adet düzeltili parçadan 85'inin tipi pulcuklu, 8'inin basamak pulcuklu, 1'inin yarı dik, 1'inin hem pulcuklu hem yarı dik, 1'inin ise hem pulcuklu hem de basamak pulcukludur.

Tablo 69

Düzeltinin Tipi	**Sayı**	**%**
Pulcuklu	85	89
Basamak pulcuklu	8	8
Yarı dik	1	1
Pulcuklu-Yarı dik	1	1
Pulcuklu-Basamak pulcuklu	1	1
Toplam	96	100

Düzeltinin Yönü: Düzeltili toplam 96 adet parçadan 80'inin düzeltisinin yönü düz, 10'unun ters, 5'inin düz almaşık, 1'inin ise ters almaşıktır.

Grafik 34

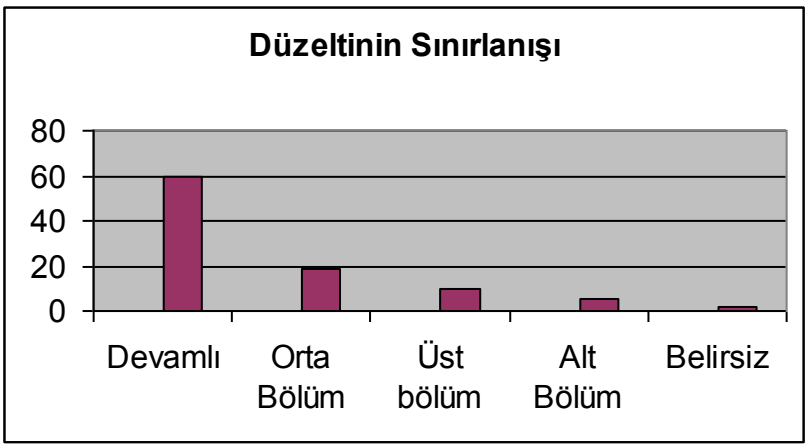


Tablo 70

Düzeltinin Yönü	**Sayı**	**%**
Düz	80	83
Ters	10	10
Düz almaşık	5	5
Ters almaşık	1	2
Toplam	96	100

Düzeltinin Sınırlanışı: Düzeltili toplam 96 adet parçadan 60'ının düzeltisi devamlı, 19'unun orta bölümde, 10'unun üst bölümde, 5'inin alt bölümündedir. 2'sinde ise parçalardaki kırıktan ötürü yönlendirme yapılamadığı için belirsizdir.

Grafik 35

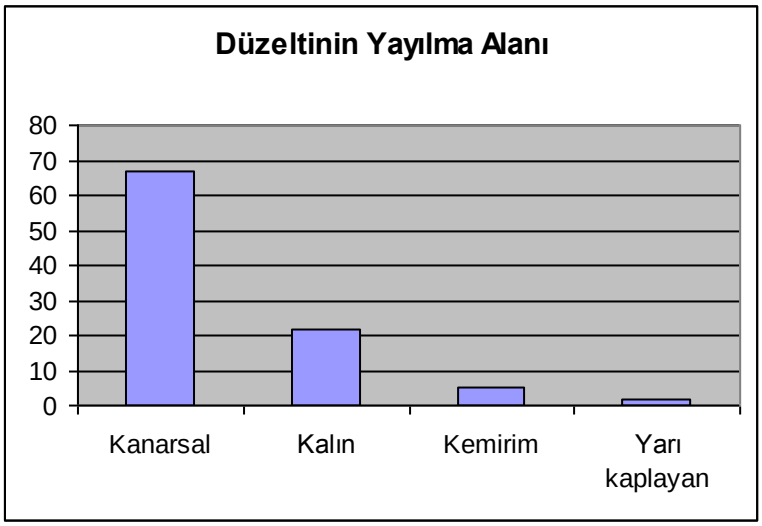


Tablo 71

Düzeltinin Sınırlanışı	**Sayı**	**%**
Devamlı	60	63
Orta bölüm	19	20
Üst bölüm	10	10
Alt bölüm	5	5
Belirsiz	2	2
Toplam	96	100

Düzeltinin Yayılma Alanı: Düzeltili 96 parçadan 67'si kenarsal düzeltili, 22'si kalın düzeltili, 5'i kemirim düzeltili, 2'si ise yarı kaplayandır.

Grafik 36



Tablo 72

Düzeltinin Yayılma Alanı	**Sayı**	**%**
Kenarsal	67	70
Kalın	22	23
Kemirim	5	5
Yarı kaplayan	2	2
Toplam	96	100

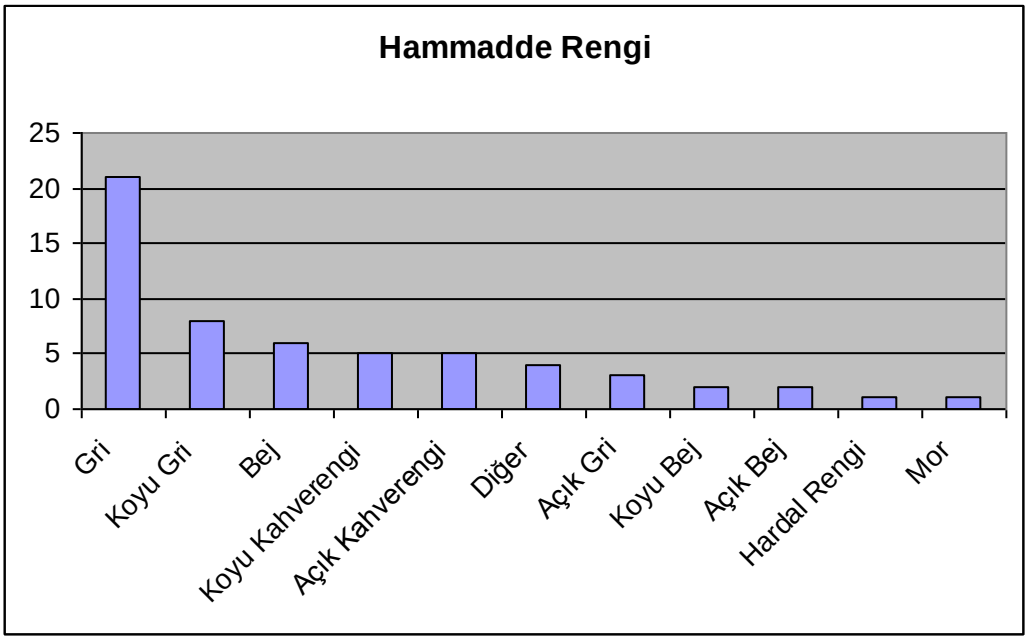
III.1.3.1. İKİ YÜZEYLİ ALETLER

Toplam 58 adet iki yüzeyli için elde edilen istatistikler şu şekildedir:

Hammadde: İki yüzeylilerin yapıldığı hammaddelerden 58'i de silekstir.

Hammadde Rengi: Parçalardan 21'i gri, 8'i koyu gri, 6'sı bej, 5'i koyu kahverengi, 5'i açık kahverengi, 4'ü diğer, 3'ü açık gri, 2'si koyu bej, 2'si açık bej, 1'i hardal rengi ve 1'i ise mordur.

Grafik 37

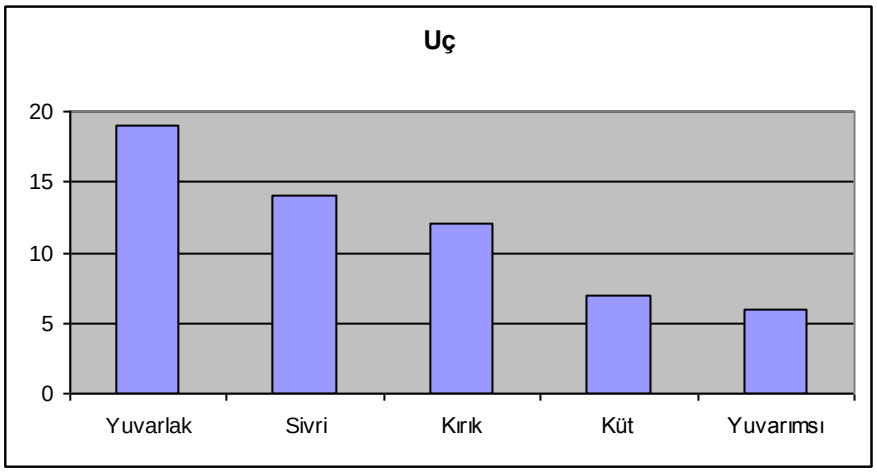


Tablo 73

Hammadde Rengi	**Sayı**	**%**
Gri	21	36
Koyu gri	8	14
Bej	6	10
Koyu kahverengi	5	9
Açık kahverengi	5	9
Diğer	4	7
Açık gri	3	5
Koyu bej	2	3
Açık bej	2	3
Hardal rengi	1	2
Mor	1	2
Toplam	58	100

Uç: Uçlardan 19'u yuvarlak, 14'ü sivri, 12'si kırık, 7'si küt ve 6'sı yuvarımsıdır.

Grafik 38

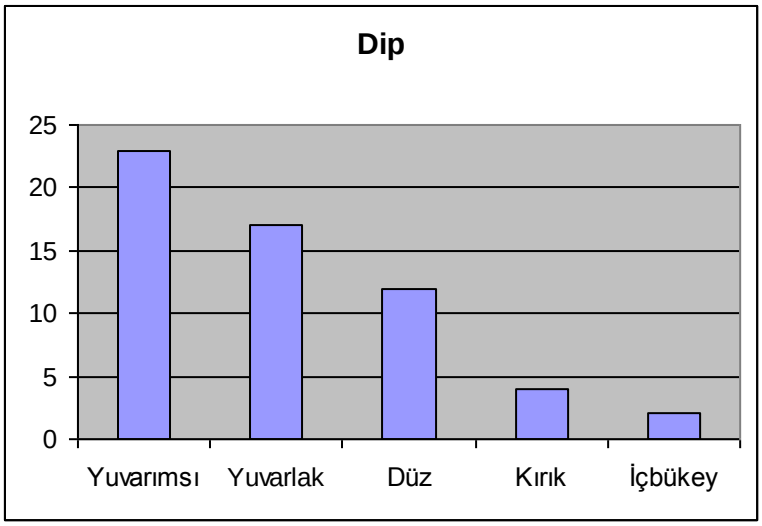


Tablo 74

Uç	**Sayı**	**%**
Yuvarlak	19	33
Sivri	14	24
Kırık	12	21
Küt	7	12
Yuvarımsı	6	10
Toplam	58	100

Dip: İki yüzeylilerden 23'ünün dibi yuvarımsı, 17'sinin yuvarlak, 12'sinin düz, 4'ünün kırık ve 2' sinin içbükeydir.

Grafik 39

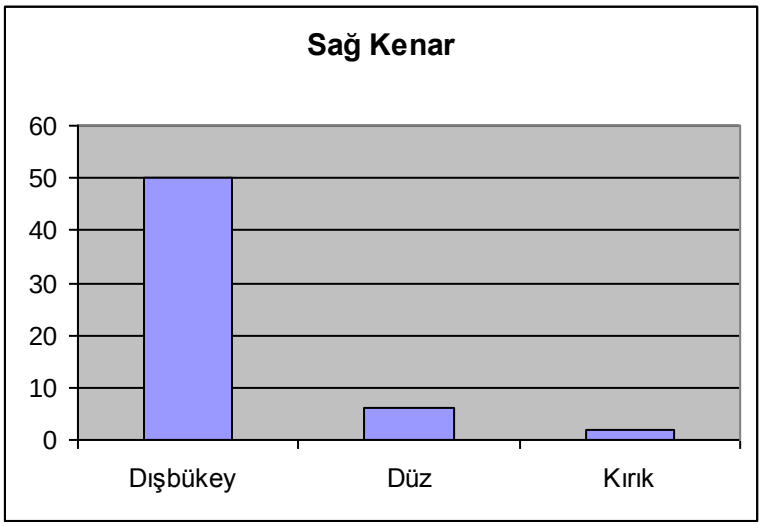


Tablo 75

Dip	**Sayı**	**%**
Yuvarımsı	23	40
Yuvarlak	17	29
Düz	12	21
Kırık	4	7
İçbükey	2	3
Toplam	58	100

Sağ Kenar: İki yüzeylilerden 50'sinin sağ kenarı dışbükey, 6'sının düz ve 2'sinin de kırıktır.

Grafik 40

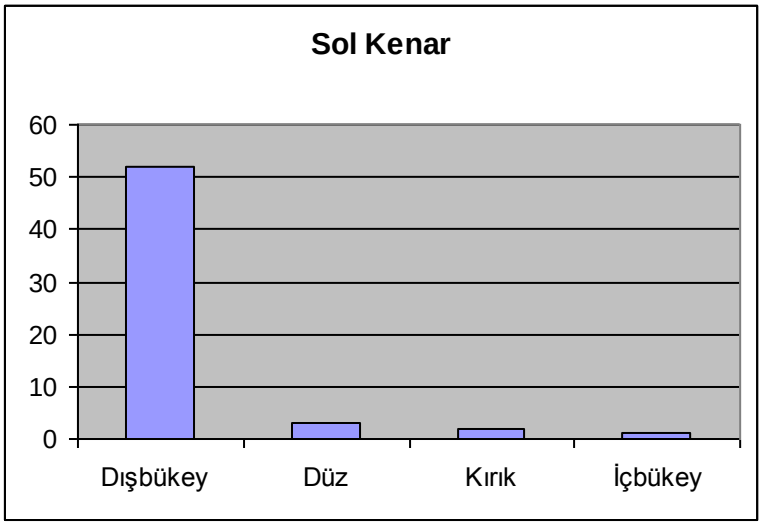


Tablo 76

Sağ Kenar	**Sayı**	**%**
Dışbükey	50	87
Düz	6	10
Kırık	2	3
Toplam	58	100

Sol Kenar: Ele geçen iki yüzeylilerden 52'sinin sol kenarı dışbükey, 3'ünün düz, 2'sinin kırık ve 1'inin içbükeydir.

Grafik 41

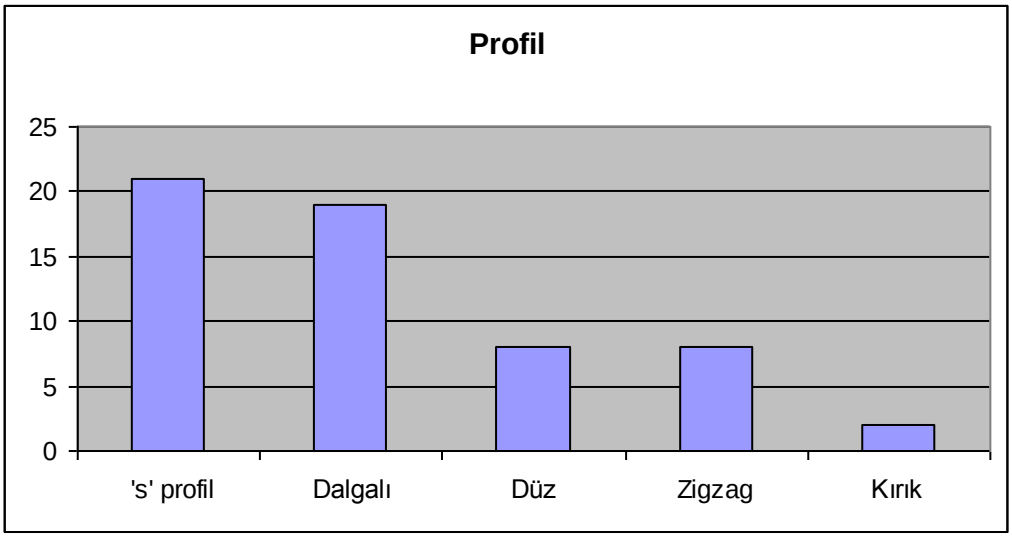


Tablo 77

Sol Kenar	**Sayı**	**%**
Dışbükey	52	90
Düz	3	5
Kırık	2	3
İçbükey	1	2
Toplam	58	100

Profil: İki yüzeylilerin 21'inin profili 's' kıvrımlı, 19'unun dalgalı, 8'inin düz, 8'inin zigzag, 2'sinin ise kırıktır.

Grafik 42



Tablo 78

Profil	**Sayı**	**%**
‘S’ Kıvrımlı	21	36
Dalgalı	19	33
Düz	8	14
Zigzag	8	14
Kırık	2	3
Toplam	58	100

Kabuk: İki yüzeylilerden 32’sinde kabuk mevcut, 26’sında ise mevcut değildir.

Tablo 79

Kabuk	**Sayı**	**%**
Var	32	55
Yok	26	45
Toplam	58	100

Kabuk Oranı: Üzerinde kabuk taşıyan iki yüzeylilerden 30’unda kabuk yüzeyin yarısından küçük, 1’inde yüzeyin yarısına eşit ve yine 1’inde yüzeyin yarısından büyüktür.

Tablo 80

Kabuk Oranı	**Sayı**	**%**
Kabuk < Yüzey 1/2	30	94
Kabuk = Yüzey 1/2	1	3
Kabuk > Yüzey 1/2	1	3
Toplam	32	100

Hamyüz: İki yüzeylilerden 53'ünde hamyüz yokken; 5'inde hamyüz mevcuttur.

Tablo 81

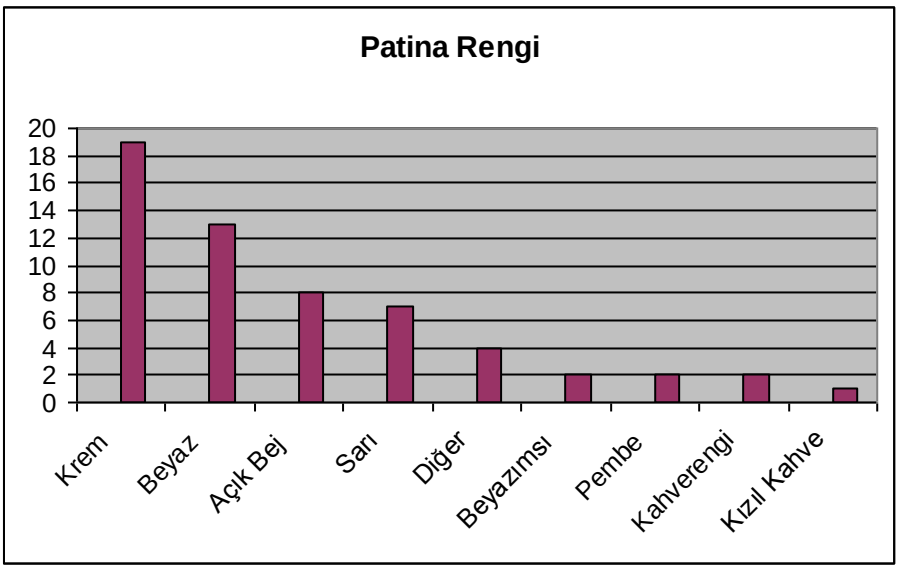
Hamyüz	**Sayı**	**%**
Yok	53	91
Var	5	9
Toplam	58	100

Hamyüz Oranı: Hamyüz bulunan 5 iki yüzeylide de hamyüz, yüzeyin yarısından küçüktür.

Patina: 58 adet iki yüzeylinin tamamında patinaya rastlanmıştır.

Patina Rengi: Patinaların 19'unun rengi krem, 13'ünün beyaz, 8'inin açık bej, 7'sinin sarı, 4'ünün diğer, 2'sinin beyazımsı, 2'sinin pembe, 2'sinin kahverengi ve 1'inin kızıl kahvedir.

Grafik 43



Tablo 82

Patina Rengi	**Sayı**	**%**
Krem	19	34
Beyaz	13	22
Açık bej	8	14
Sarı	7	12
Diğer	4	7
Beyazımsı	2	3
Pembe	2	3
Kahverengi	2	3
Kızıl kahve	1	2
Toplam	58	100

İki yüzeyli aletlerin ön ve arka yüz negatif sayılarını tablo olarak şu şekilde verebiliriz:

Tablo 83

Negatif Sayılarının Yeri	**En Az**	**En Çok**	**Ortalama**
Ön Yüz Negatif Sayısı	9	25	21
Arka Yüz Negatif Sayısı	6	25	18

Düzelti: İki yüzeylilerin 55'i düzeltisiz, 3'ü ise düzeltilidir.

Tablo 84

Düzelti	**Sayı**	**%**
Yok	55	95
Var	3	5
Toplam	58	100

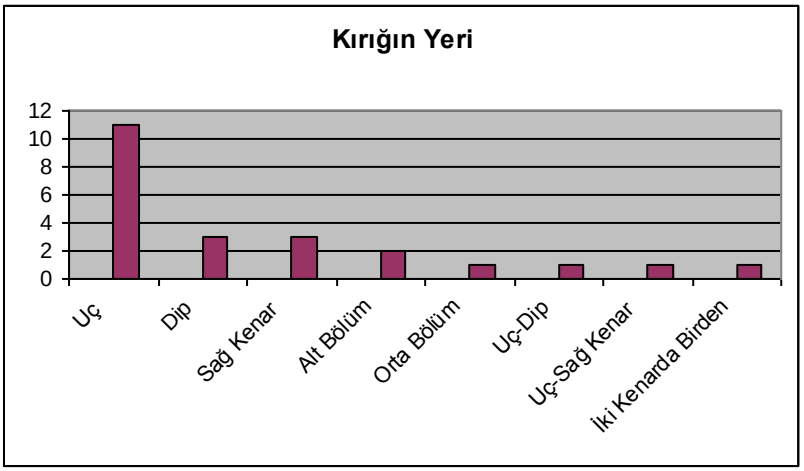
Parçanın Durumu: İki yüzeylilerin 35'i tam, 23'ü kırıktır.

Tablo 85

Parçanın Durumu	**Sayı**	**%**
Tam	35	60
Kırık	23	40
Toplam	58	100

Kırığın Yeri: İki yüzeylilerde 11'i uçtan, 3'ü dipten, 3'ü sağ kenardan, 2'si alt bölümden, 1'i orta bölümden, 1'i uç ve dipten, 1'i uç ve sağkenardan ve 1'i de iki kenarından birden kırıktır.

Grafik 44



Tablo 86

Kırığın Yeri	**Sayı**	**%**
Uç	11	48
Dip	3	13
Sağ kenar	3	13
Alt bölüm	2	10
Orta bölüm	1	4
Uç-dip	1	4
Uç-sağ kenar	1	4
İki kenarda birden	1	4
Toplam	23	100

İki yüzeyli aletlerin ölçümlerinin verileri şu şekildedir:

Tablo 87

İki Yüzeyli Aletlerin Ölçümleri	**Max.**	**Min.**	**Ortalama**
L	169 mm	80 mm	120,33 mm
m	111 mm	50 mm	80,90 mm
e	79 mm	27 mm	46,33 mm
Ağırlık	997 g	104 g	413,08 g

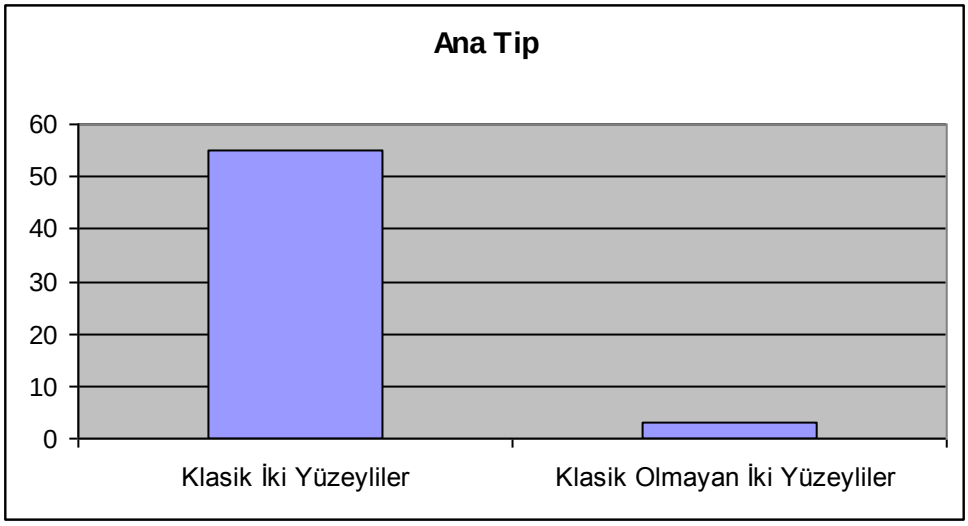
İki yüzeyli aletlerin ölçümlerinin oranlarına baktığımızda ise şu şekildedir:

Tablo 88

İki Yüzeyli Aletlerin Ölçümlerinin Oranları	**Max.**	**Min.**	**Ortalama**
m/e	2,96 mm	1 mm	1,80 mm
L/a	3,90 mm	2 mm	2,51 mm
L/m	1,92 mm	1,14 mm	1,48 mm

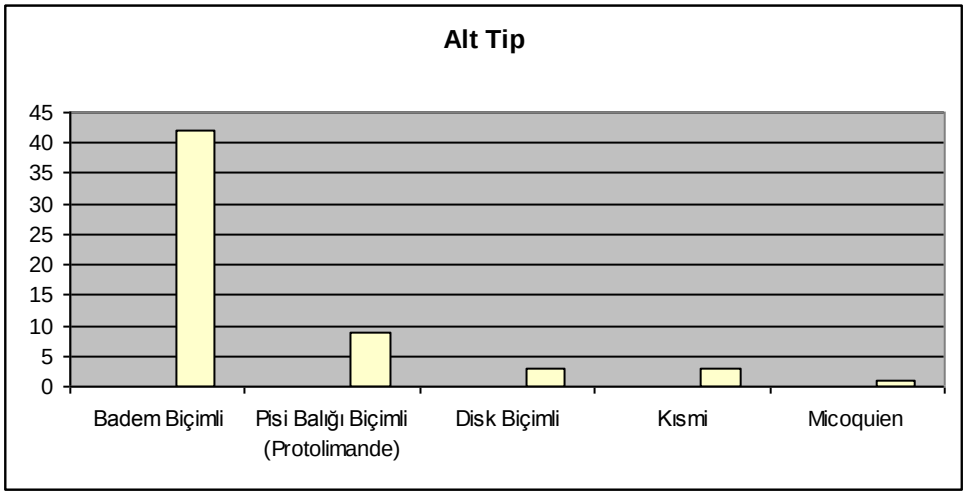
Ana Tip: Ele geçen iki yüzeylilerden 55'i klasik iki yüzeyli, 3'ü ise klasik olmayan iki yüzeylidir.

Grafik 45



Alt Tip: İki yüzeylilerden 42'si badem biçimli (30'u kısa badem), 9'u pisi balığı biçimli (protolimande), 3'ü disk biçimli, 3'ü kısmi ve 1'i de micoquiendir.

Grafik 46



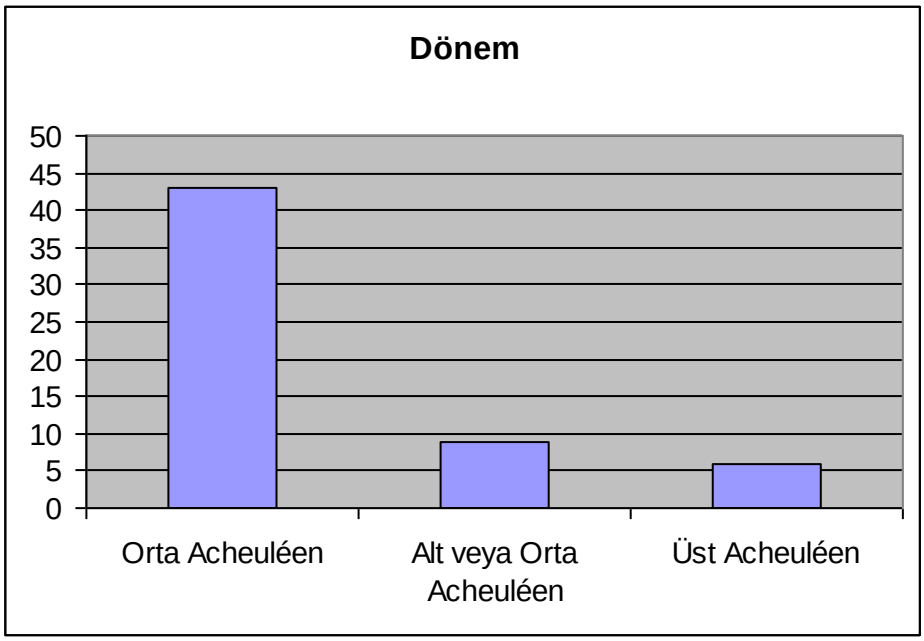
İki yüzeylilerin ana tiplerini, alt tiplerini tablo olarak şu şekilde verebiliriz:

Tablo 89

İki Yüzeylilerin Ana Tipleri	**Sayı**	**%**
Klasik İki Yüzeyliler	55	95
Klasik Olmayan İki Yüzeyliler	3	5
Toplam	58	100
İki Yüzeylilerin Alt Tipleri	**Sayı**	**%**
Badem Biçimli	42	72
Pisi Balığı Biçimli (Protolimande)	9	16
Disk Biçimli	3	5
Kısmi	3	5
Micoquien	1	2
Toplam	58	100

Dönem: İki yüzeylilerden 43' ü Orta Acheuleen'e, 9'u Alt veya Orta Acheuleen'e, 6'sı ise Üst Acheuleen'e aittir.

Grafik 47



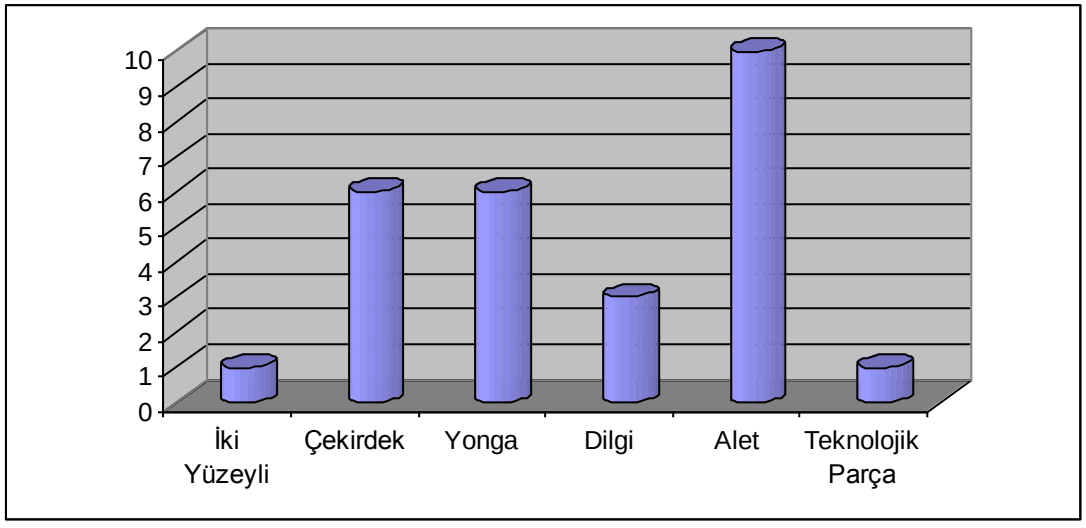
III.2. PARÇALARIN BULUNTU YERLERİNE GÖRE SAYISAL DAĞILIMI

Saptanan 22 açıkhava buluntu yerinden toplam 565 adet yontmataş buluntu ele geçmiştir. Bunların buluntu yerlerine göre sayısal dağılımları şu şekildedir:

KEVREKER MEVKİİ- S 60/69: Toplam 27 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 1 iki yüzeyli, 6 çekirdek, 6 yonga, 3 dilgi, 10 alet, 1 teknolojik parça

Grafik 48



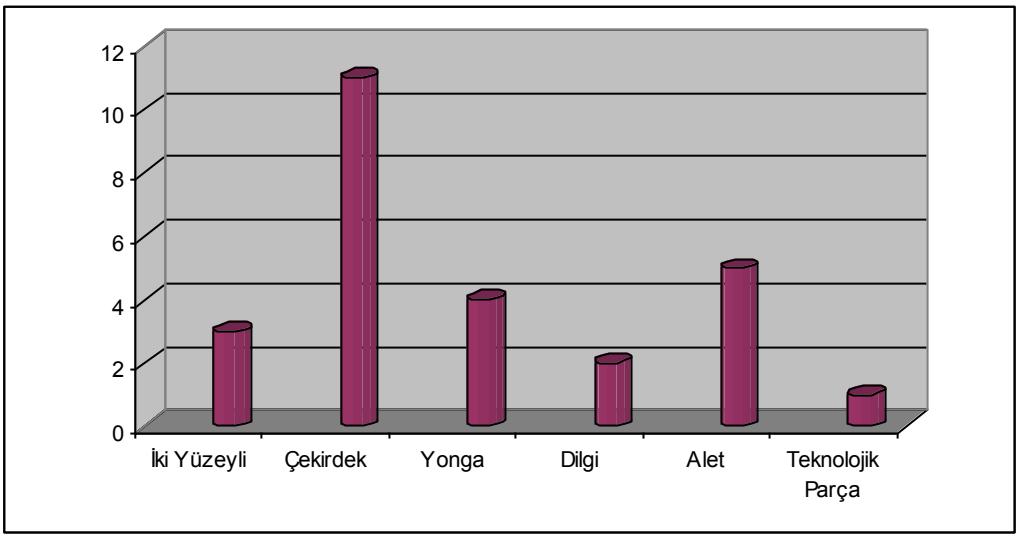
Tablo 90

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	1	4
Çekirdek	6	22
Yonga	6	22
Dilgi	3	11
Alet	10	37
Teknolojik parça	1	4
Toplam	27	100

GRİTUJ TEPE- S 60/70: Toplam 26 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 3 iki yüzeyli, 11 çekirdek, 4 yonga, 2 dilgi, 5 alet, 1 teknolojik parça

Grafik 49



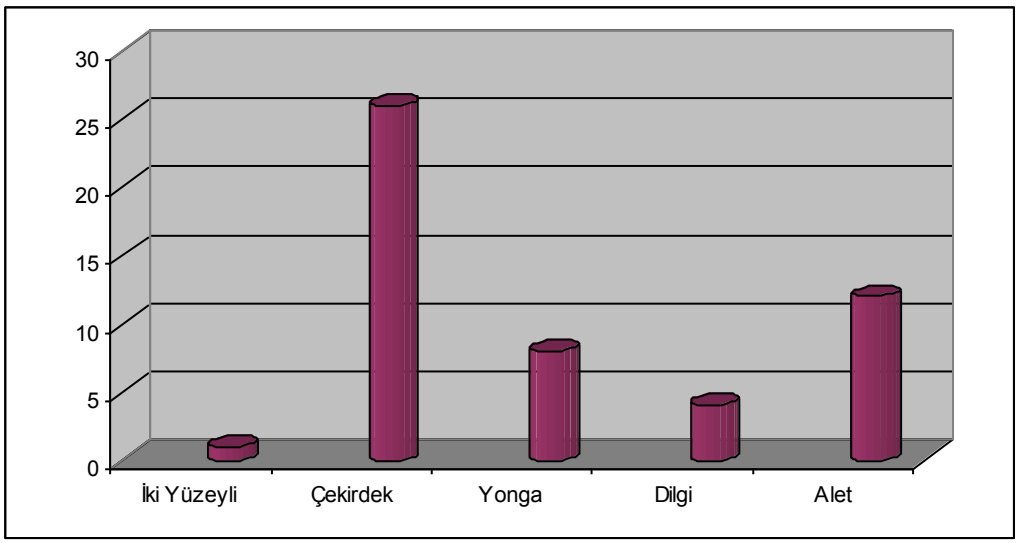
Tablo 91

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	3	12
Çekirdek	11	42
Yonga	4	15
Dilgi	2	8
Alet	5	19
Teknolojik parça	1	4
Toplam	26	100

GRİNOKAT TEPE I- S 60/71: Toplam 51 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 1 iki yüzeyli, 26 çekirdek, 8 yonga, 4 dilgi, 12 alet

Grafik 50



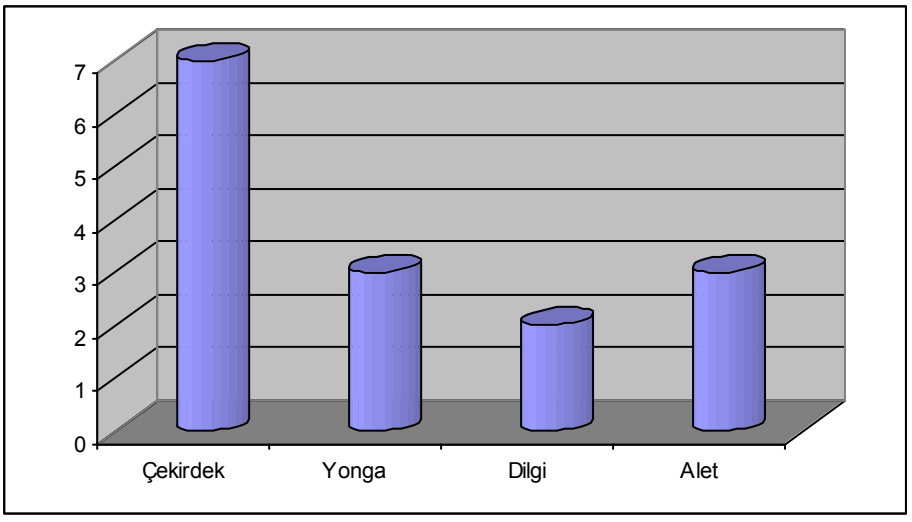
Tablo 92

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	1	2
Çekirdek	26	51
Yonga	8	16
Dilgi	4	8
Alet	12	23
Toplam	51	100

GRİNOKAT TEPE II- S 60/72: Toplam 15 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 7 çekirdek, 3 yonga, 2 dilgi, 3 alet

Grafik 51



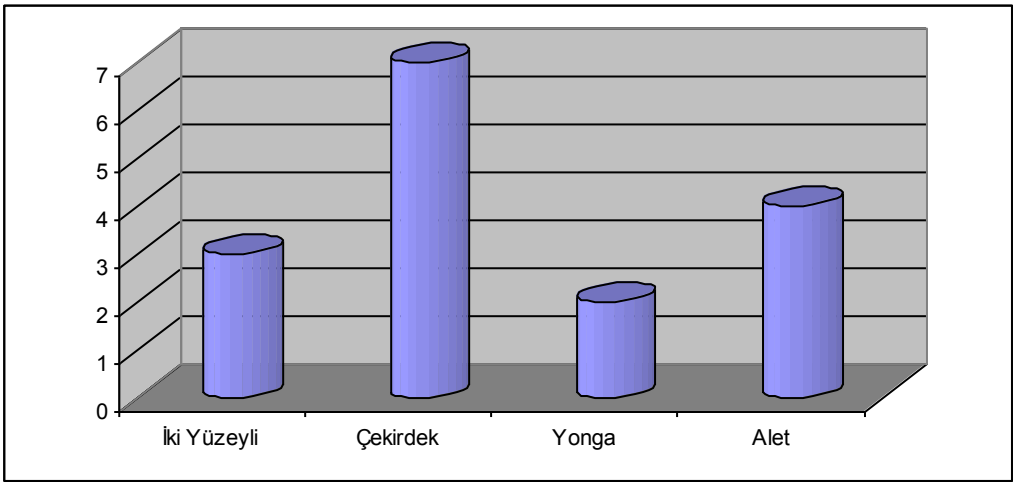
Tablo 93

Tip	**Sayı**	**%**
Çekirdek	7	47
Yonga	3	20
Dilgi	2	13
Alet	3	20
Toplam	15	100

OVİ TEPE- S 60/73: Toplam 16 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 3 iki yüzeyli, 7 çekirdek, 2 yonga, 4 alet

Grafik 52



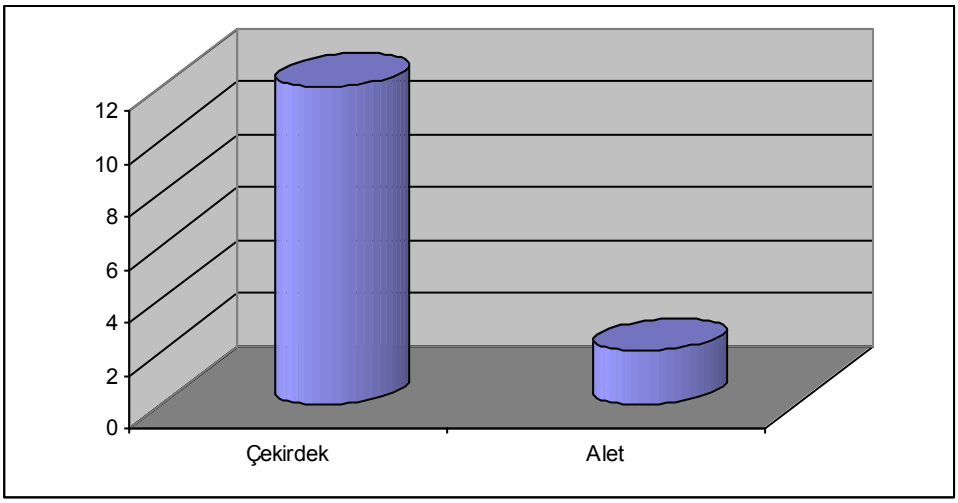
Tablo 94

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	3	19
Çekirdek	7	44
Yonga	2	13
Alet	4	24
Toplam	16	100

TAVYA SIRTI- S 60/74: Toplam 14 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 12 çekirdek, 2 alet

Grafik 53



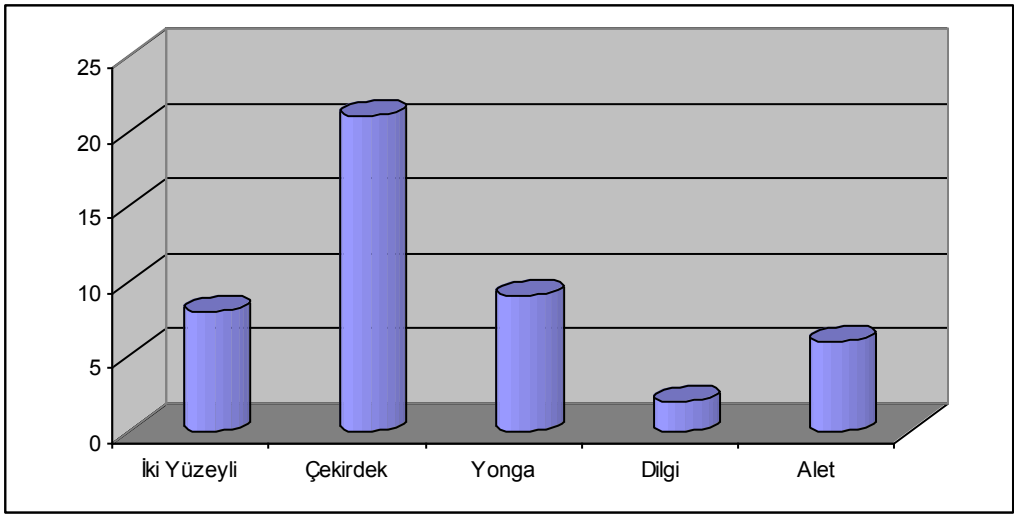
Tablo 95

Tip	**Sayı**	**%**
Çekirdek	12	86
Alet	2	14
Toplam	14	100

HARAMİMİHİ MEVKİİ- S 60/75: Toplam 46 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 8 iki yüzeyli, 21 çekirdek, 9 yonga, 2 dilgi, 6 alet

Grafik 54



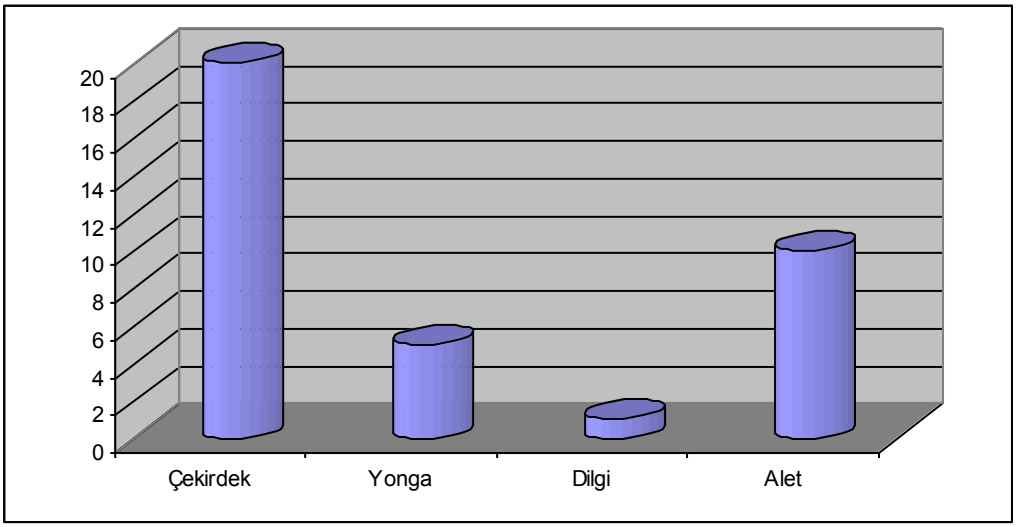
Tablo 96

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	8	17
Çekirdek	21	46
Yonga	9	20
Dilgi	2	4
Alet	6	23
Toplam	46	100

SİNA TEPE- S 60/76: Toplam 36 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 20 çekirdek, 5 yonga, 1 dilgi, 10 alet

Grafik 55



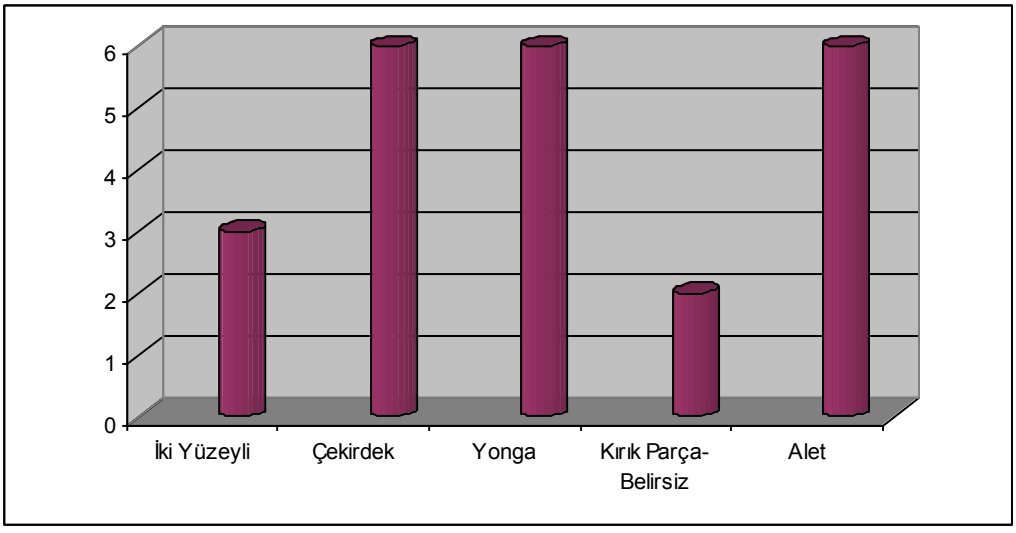
Tablo 97

Tip	**Sayı**	**%**
Çekirdek	20	56
Yonga	5	14
Dilgi	1	2
Alet	10	28
Toplam	36	100

RIZVAN TEPE-S 60/77: Toplam 23 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 3 iki yüzeyli, 6 çekirdek, 6 yonga, 2 kırık parça (yonga mı dilgi mi belirsiz), 6 alet

Grafik 56



Tablo 98

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	3	13
Çekirdek	6	26
Yonga	6	26
Kırık parça-belirsiz	2	9
Alet	6	20
Toplam	23	100

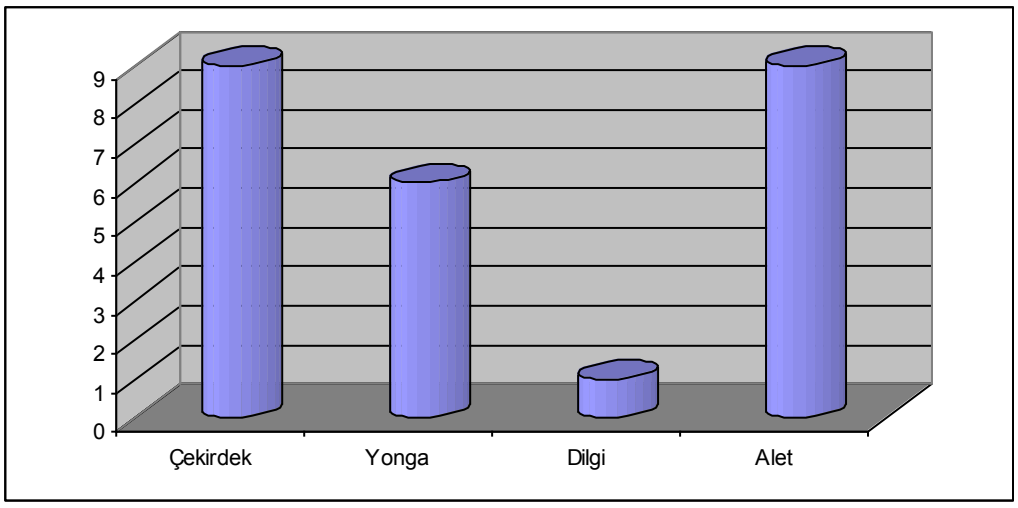
HARMAN TEPE- S 60/78: Toplam 3 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 3 iki yüzeyli

GOLAZİRAF TEPE- S 60/79: Toplam 25 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 9 çekirdek, 6 yonga, 1 dilgi, 9 alet

Grafik 57



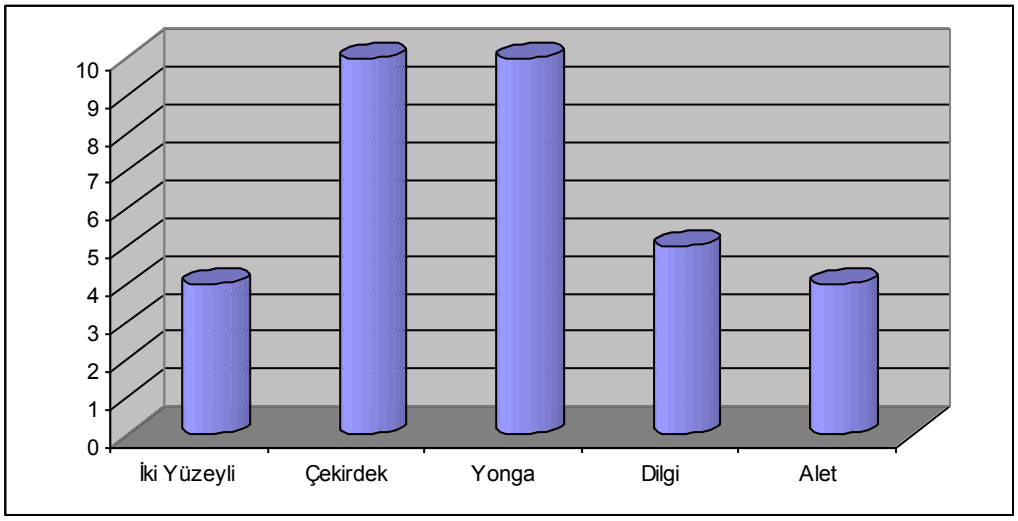
Tablo 99

Tip	**Sayı**	**%**
Çekirdek	9	36
Yonga	6	24
Dilgi	1	4
Alet	9	36
Toplam	25	100

YUKARIKÖY MEVKİİ- S 60/80: Toplam 33 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 4 iki yüzeyli, 10 çekirdek, 10 yonga, 5 dilgi, 4 alet

Grafik 58



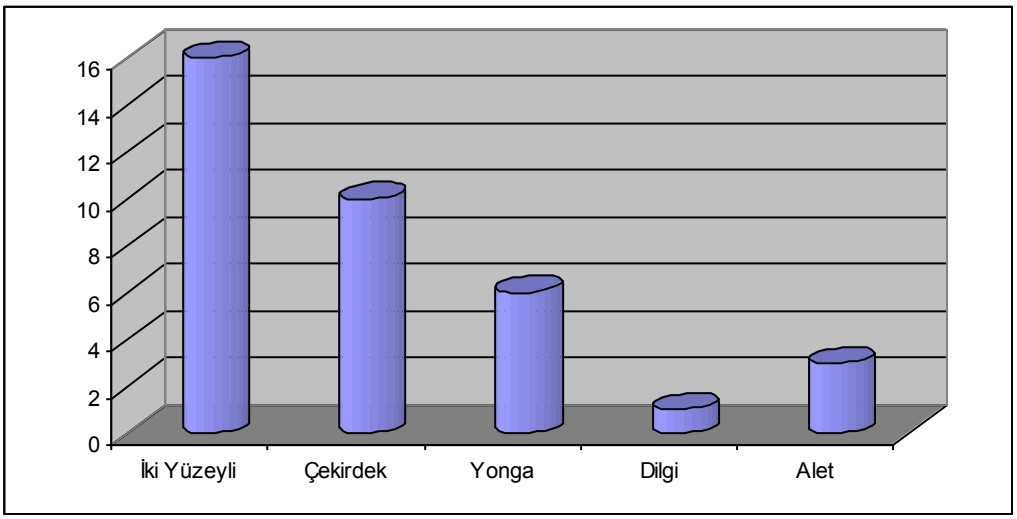
Tablo 100

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	4	12
Çekirdek	10	30
Yonga	10	30
Dilgi	5	15
Alet	4	23
Toplam	33	100

SAİT TARLASI MEVKİİ- S 60/81: Toplam 36 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 16 iki yüzeyli, 10 çekirdek, 6 yonga, 1 dilgi, 3 alet

Grafik 59



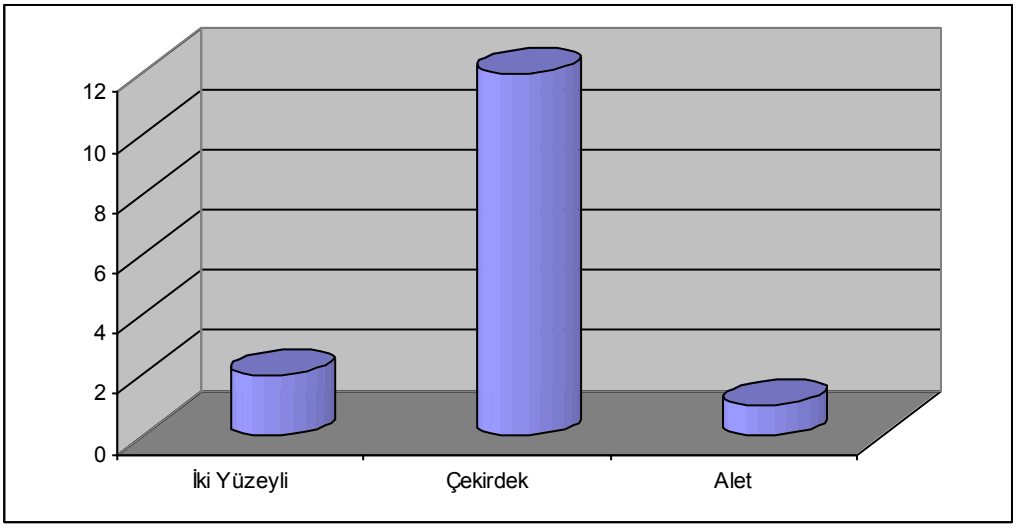
Tablo 101

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	16	44
Çekirdek	10	18
Yonga	6	17
Dilgi	1	8
Alet	3	13
Toplam	36	100

UZUN SIRT MEVKİİ- S 59/17: Toplam 15 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 2 iki yüzeyli, 12 çekirdek, 1 alet

Grafik 60



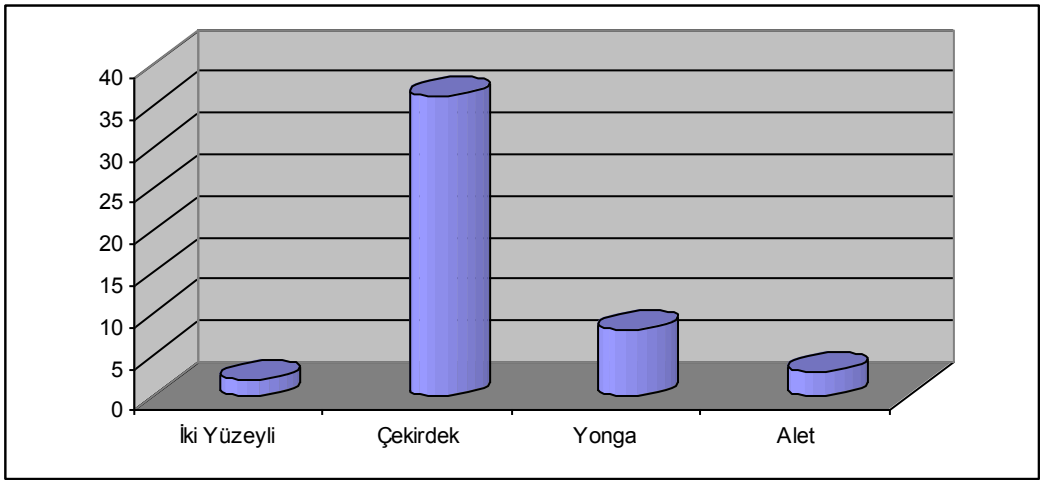
Tablo 102

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	2	13
Çekirdek	12	80
Alet	1	7
Toplam	15	100

MAĞARA TEPE- S 59/18: Toplam 49 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 2 iki yüzeyli, 36 çekirdek, 8 yonga, 3 alet

Grafik 61



Tablo 103

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	2	4
Çekirdek	36	73
Yonga	8	16
Alet	3	7
Toplam	49	100

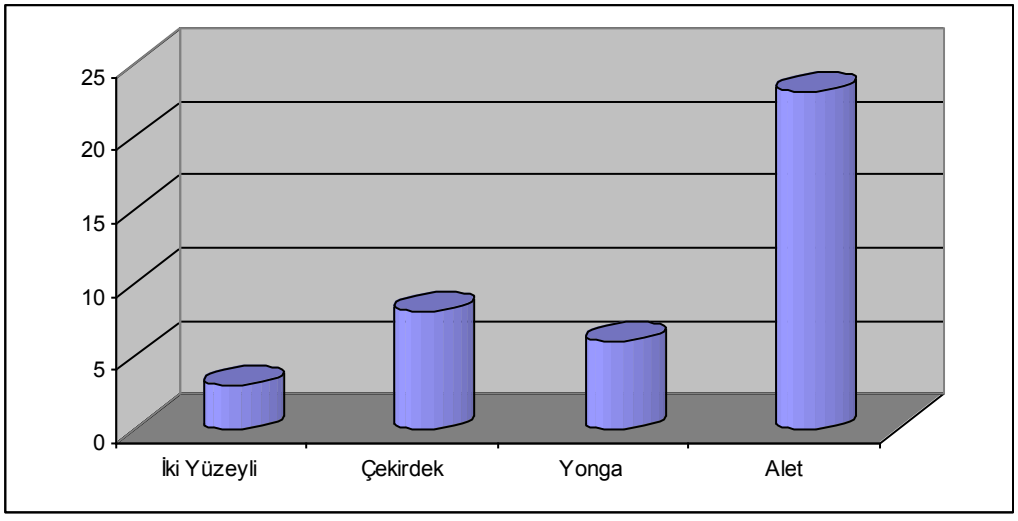
MAĞARA ÜSTÜ MEVKİİ- S 59/19: Toplam 6 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 6 çekirdek

CAHTERİ MEVKİİ- S 59/20: Toplam 40 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 3 iki yüzeyli, 8 çekirdek, 6 yonga, 23 alet

Grafik 62



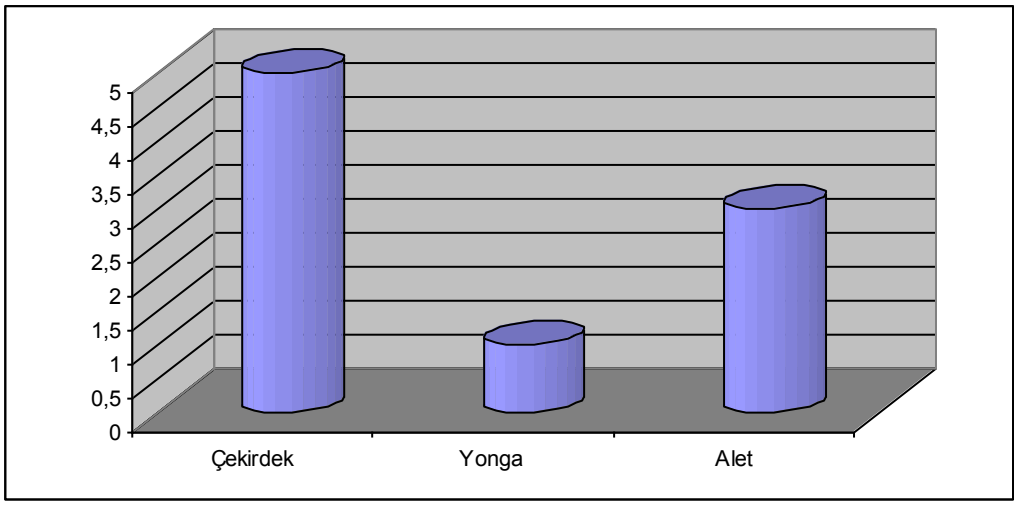
Tablo 104

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	3	8
Çekirdek	8	20
Yonga	6	15
Alet	23	57
Toplam	40	100

KIRAÇ PİLAV MEVKİİ- S 59/21: Toplam 9 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 5 çekirdek, 1 yonga, 3 alet

Grafik 63



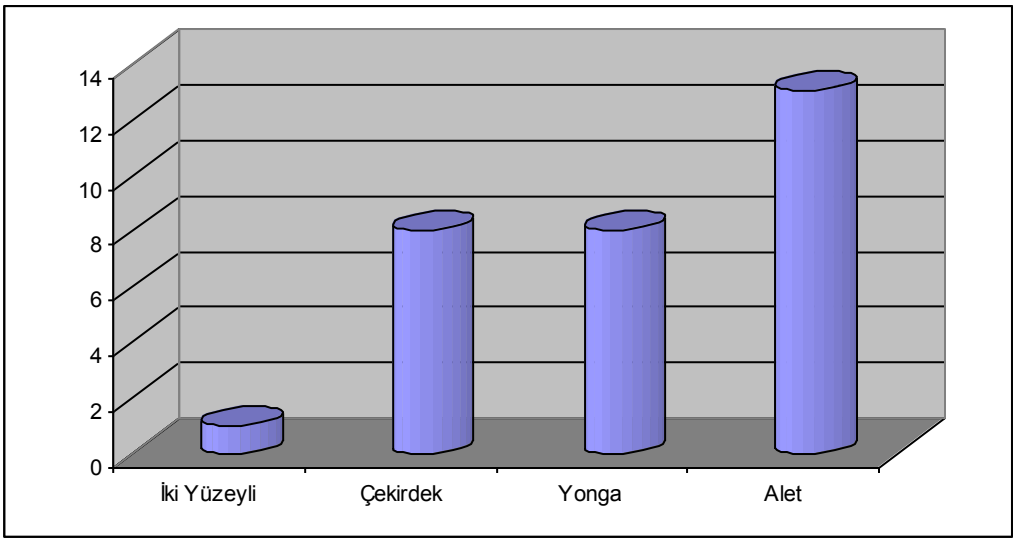
Tablo 105

Tip	**Sayı**	**%**
Çekirdek	5	56
Yonga	1	11
Alet	3	33
Toplam	9	100

KANİK MEVKİİ- S 59/22: Toplam 30 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 1 iki yüzeyli, 8 çekirdek, 8 yonga, 13 alet

Grafik 64



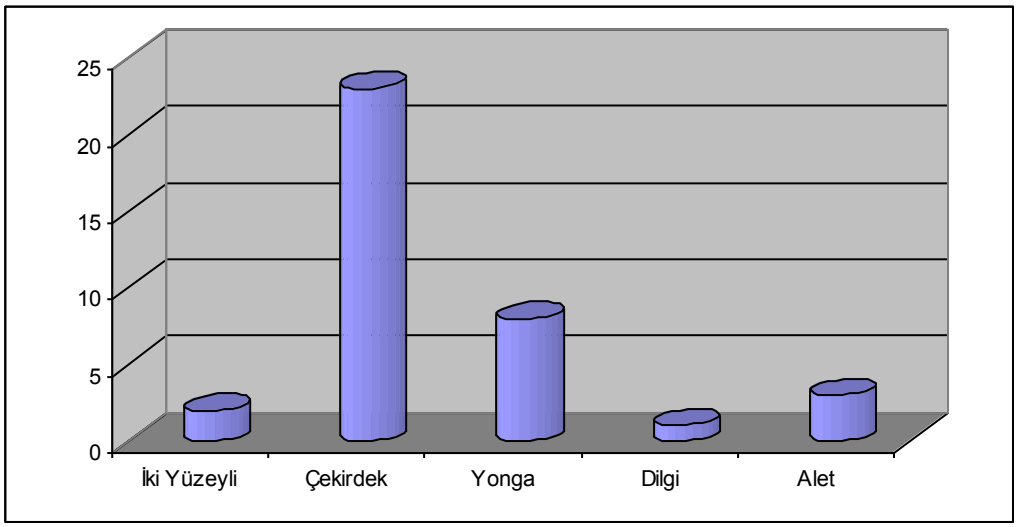
Tablo 106

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	1	3
Çekirdek	8	27
Yonga	8	27
Alet	13	43
Toplam	30	100

BAĞYERİ TEPE- S 59/23: Toplam 37 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 2 iki yüzeyli, 23 çekirdek, 8 yonga, 1 dilgi, 3 alet

Grafik 65



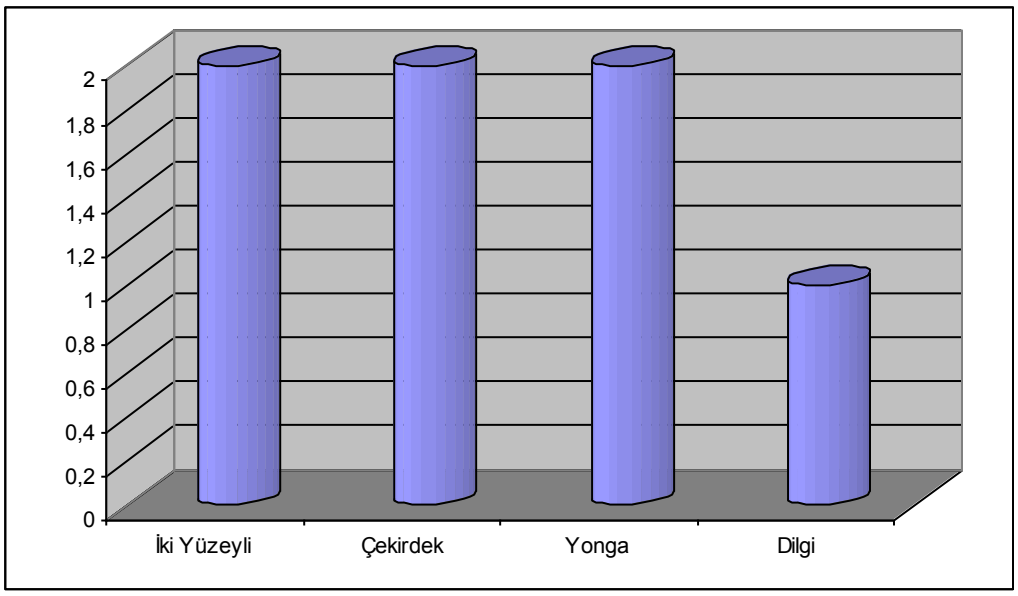
Tablo 107

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	2	5
Çekirdek	23	62
Yonga	8	21
Dilgi	1	3
Alet	3	9
Toplam	37	100

KÖYALTI MEVKİİ- S 59/24: Toplam 7 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 2 iki yüzeyli, 2 çekirdek, 2 yonga, 1 dilgi

Grafik 66



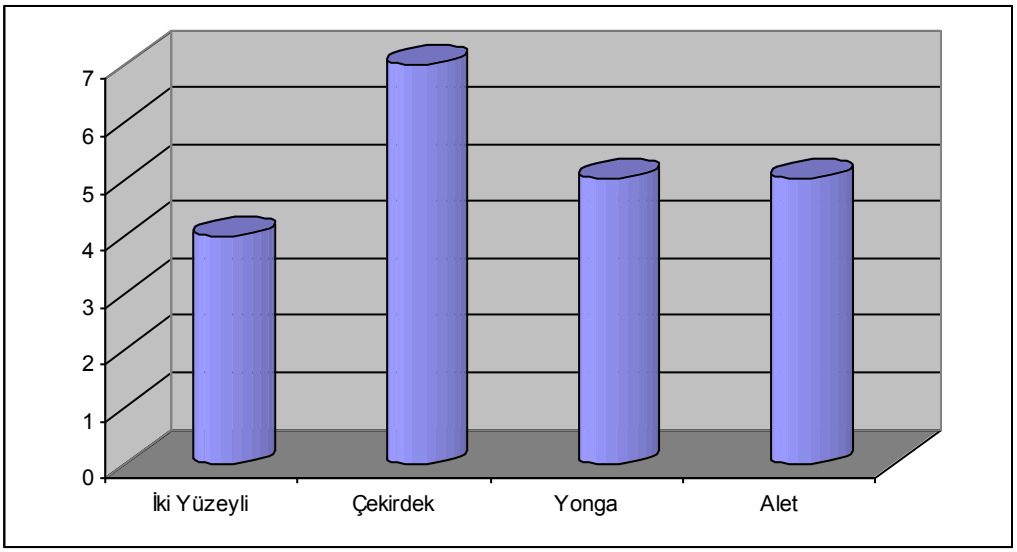
Tablo 108

Tip	**Sayı**	**%**
İki yüzeyli	2	29
Çekirdek	2	29
Yonga	2	29
Dilgi	1	13
Toplam	7	100

ŞEYHHAN DERESİ BATI YAMAÇLARI- S 59/25: Toplam 21 adet parça ele geçmiştir.

Buluntu Dağılımı: 4 iki yüzeyli, 7 çekirdek, 5 yonga, 5 alet

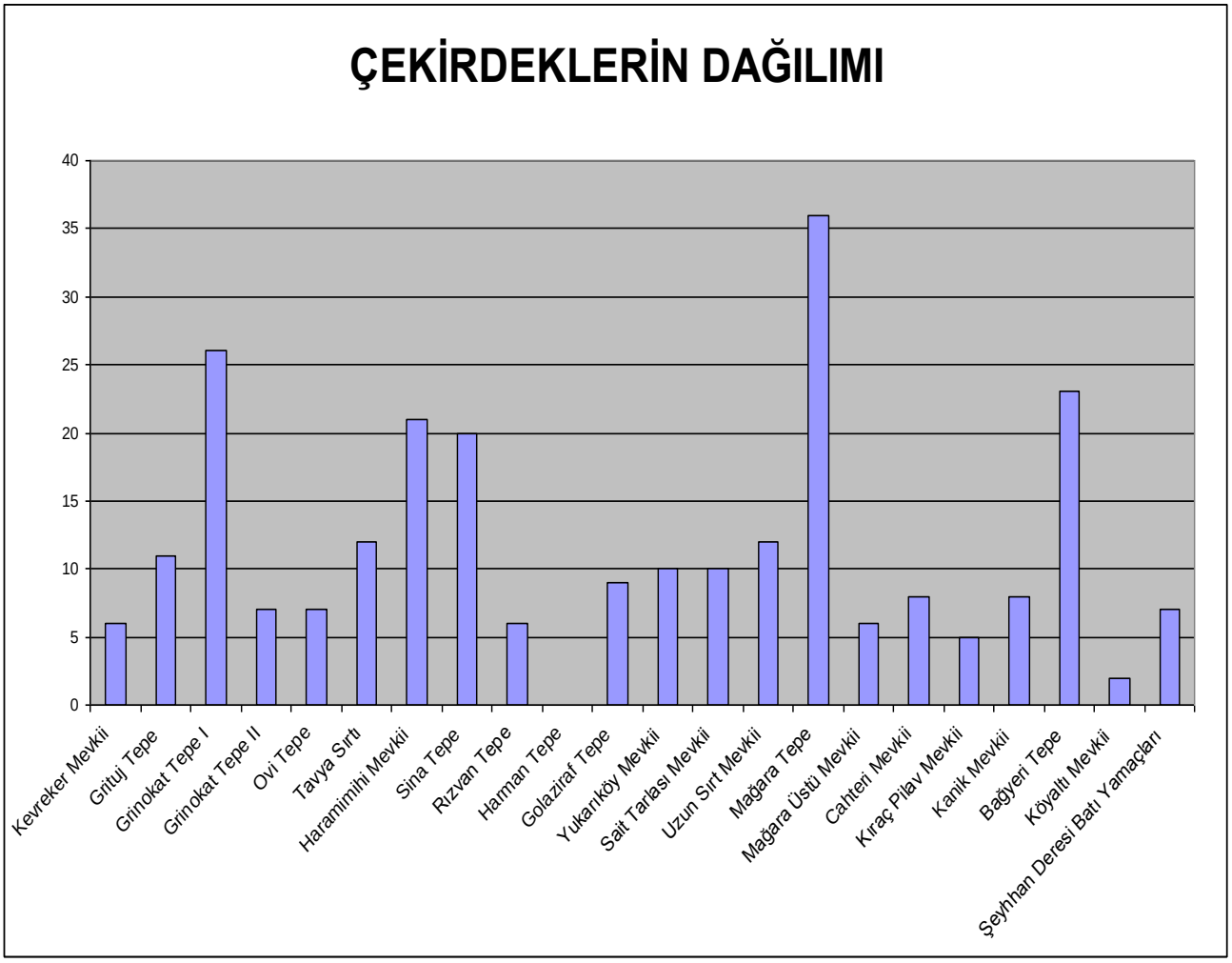
Grafik 67



III.3. PARÇALARIN TÜM BULUNTU YERLERİNE GÖRE ORANSAL DAĞILIMI

III.3.1. ÇEKİRDEKLERİN DAĞILIMI

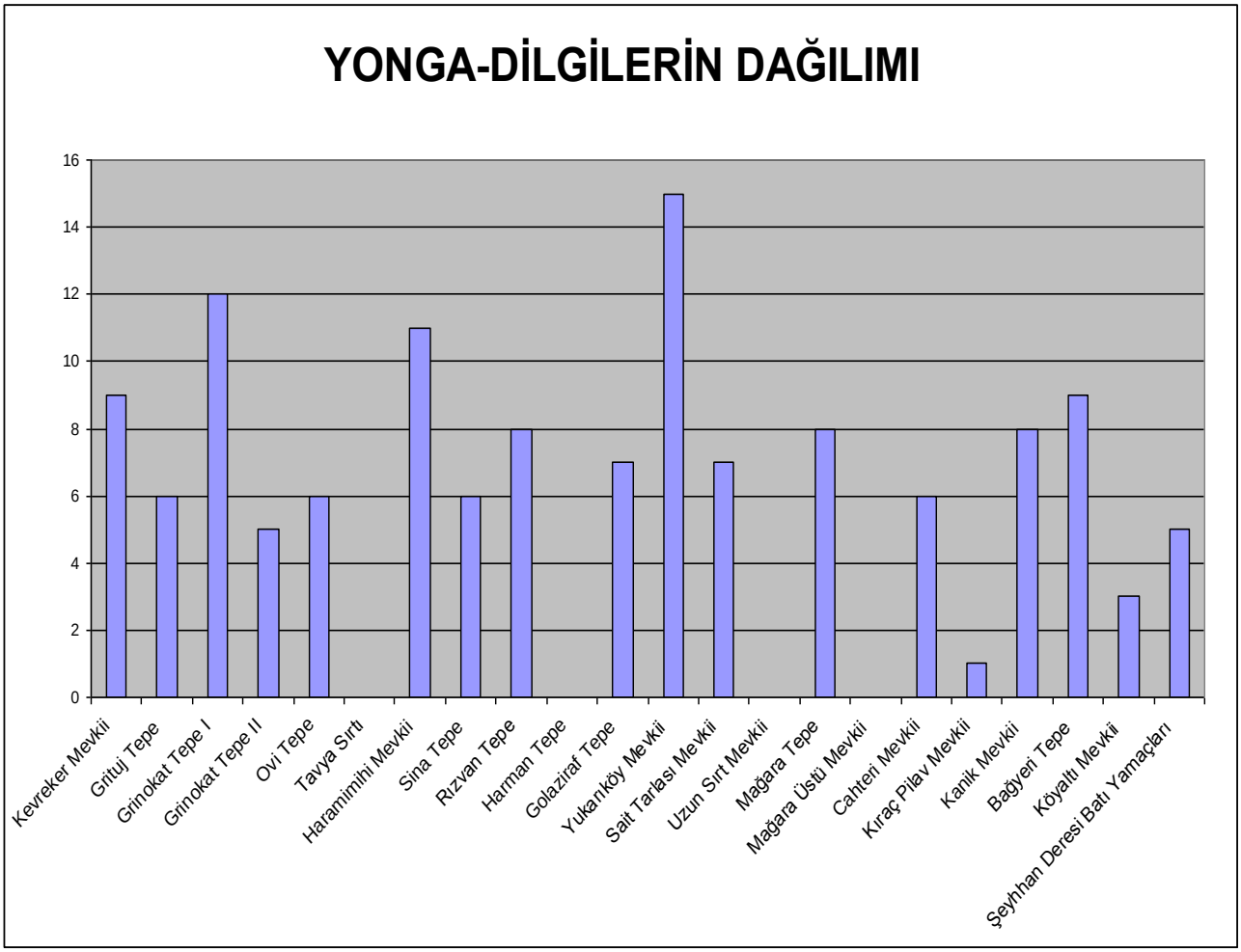
Grafik 68



Çekirdeklerin buluntu yerlerine göre dağılımında sayısal üstünlük Mağara Tepe'dedir. Ardından Grinokat Tepe 1 ve Bağyeri Tepe gelmektedir.

III.3.2. YONGALARIN-DİLGİLERİN DAĞILIMI

Grafik 69

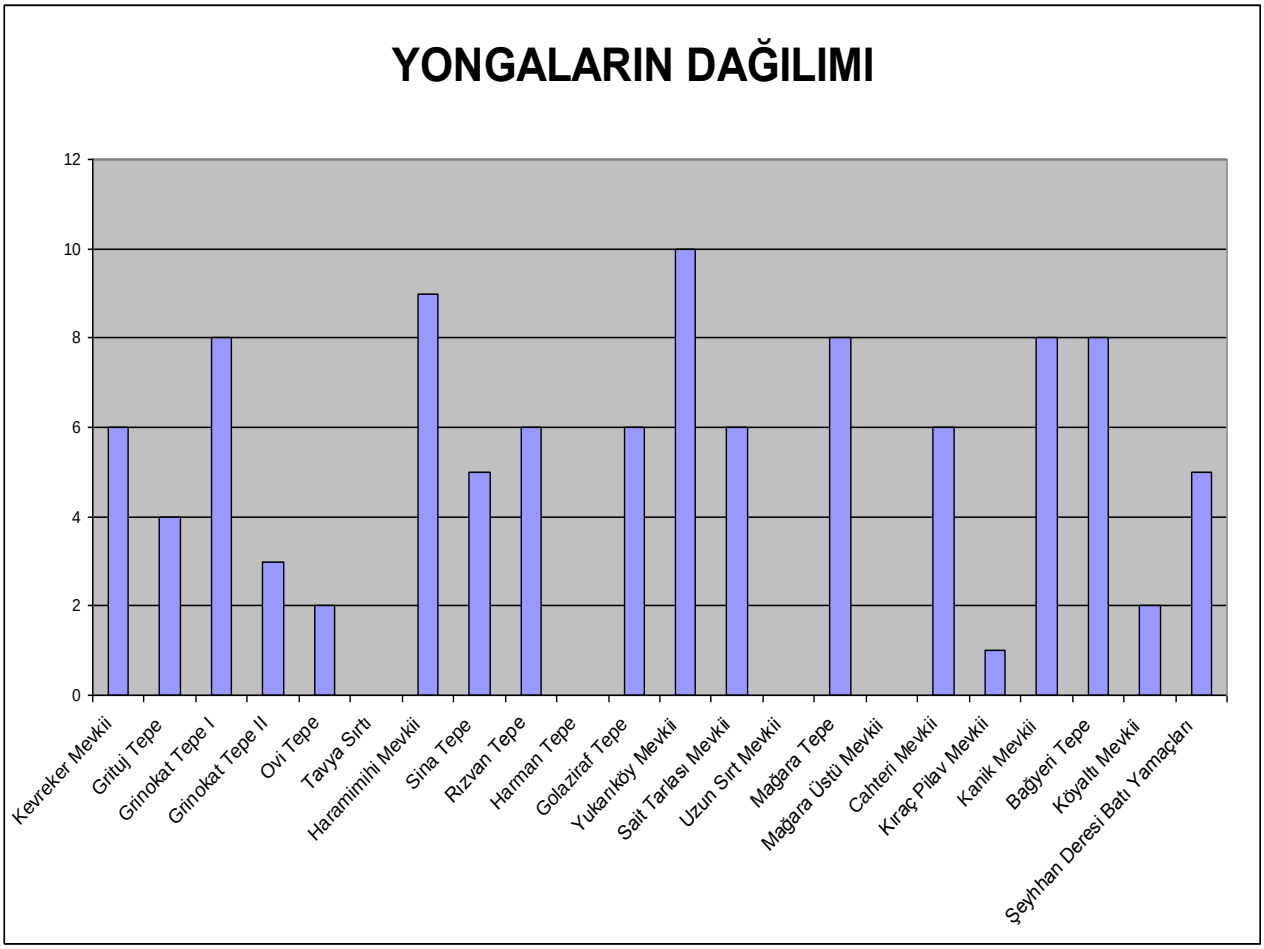


Yongaların ve dilgilerin dağılımında; Yukarıköy Mevkii, Grinokat Tepe 1 ve Haramimihi Mevkii sayıca üstünlüğe sahiptir.

Yonga ve dilgilerin dağılımına ayrı ayrı bakacak olursak;

III.3.2.1. YONGALARIN DAĞILIMI

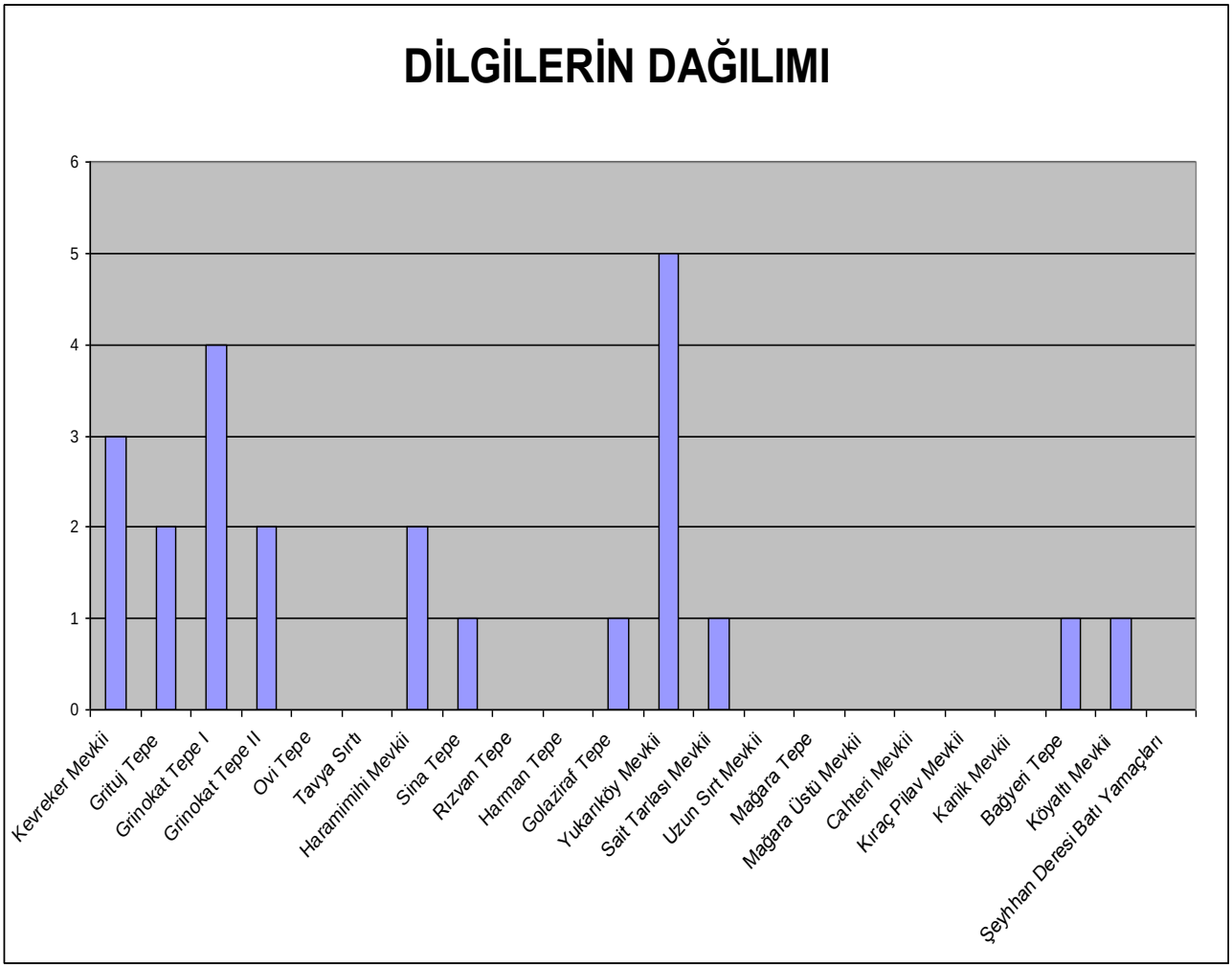
Grafik 70



Yongaların yoğunluğu açısından; Yukarıköy Mevkii ilk sırada Haramimihi Mevkii de ikinci sırada gelmektedir. Grinokat Tepe I, Mağara Tepe, Kanik Mevkii ve Bağyeri Tepe ise yonga dağılımı açısından eşit yoğunluğa sahip olup üçüncü sırada gelmektedirler.

III.3.2.2. DİLGİLERİN DAĞILIMI

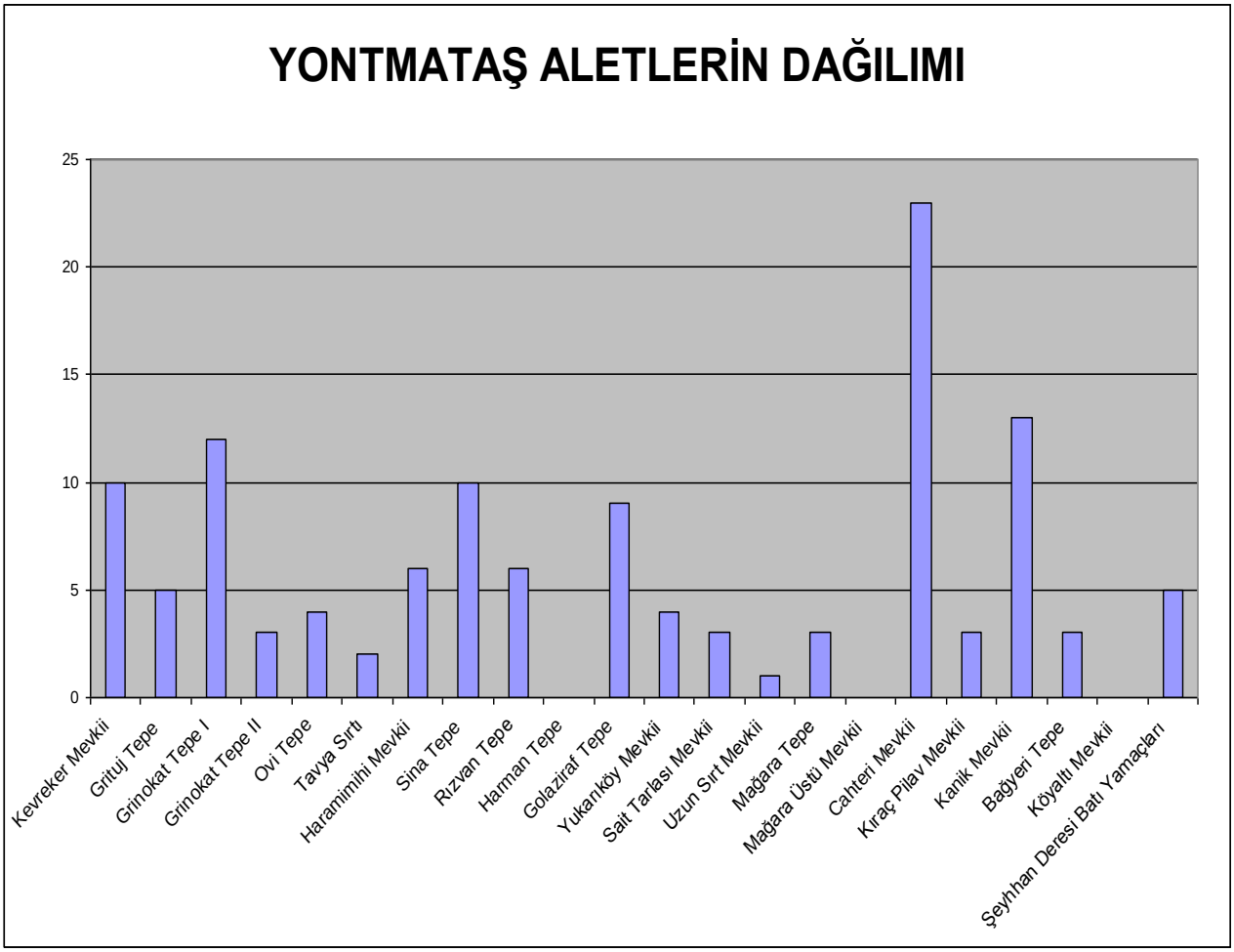
Grafik 71



Dilgiler 22 buluntu yerinden 11'inde, yani buluntu yerlerinin yarısında ele geçmiştir. En fazla Yukarıköy Mevkii'nde ardından Grinokat Tepe I ve daha sonra Kevreker Mevkii'nden ele geçmiştir.

III.3.3. YONTMATAŞ ALETLERİN DAĞILIMI

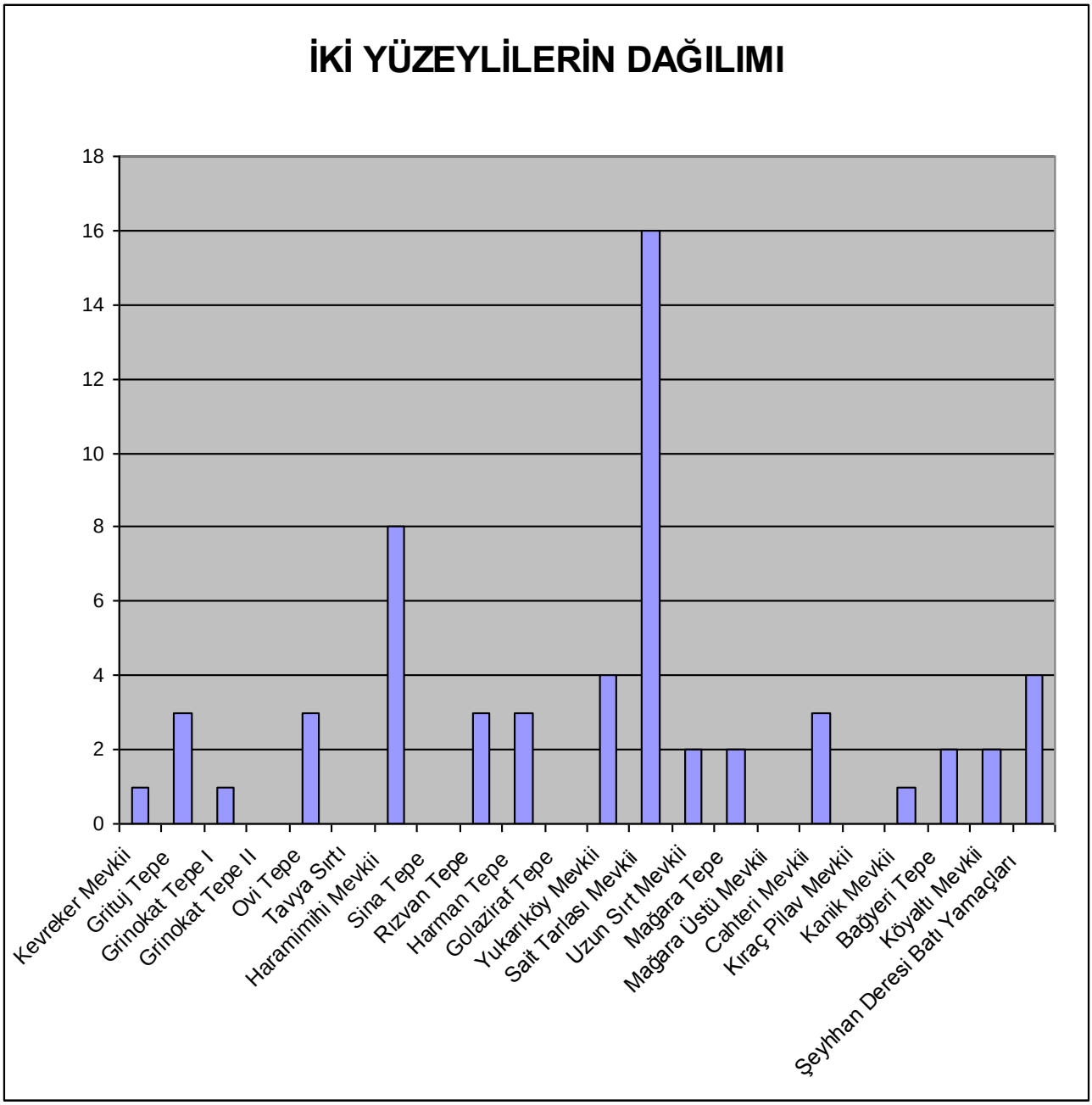
Grafik 72



Yontmataş aletler en çok Cahteri Mevkii'nde ele geçmiştir. Ardından Kanik Mevkii ve Grinokat Tepe I gelmektedir.

III.3.3.1. İKİ YÜZEYLİ ALETLERİN DAĞILIMI

Grafik 73



İki yüzeyli dağılımında Sait Tarlası Mevkii'nde diğer buluntu yerlerine göre daha fazla iki yüzeyli alet ele geçmiştir. Ardından Haramimihi Mevkii gelmektedir. 6 buluntu yerinde iki yüzeyli alet ele geçmezken; 3 buluntu yerinde iki yüzeylilere ait tek örnek bulunmuştur.

III.4. BULUNTULARIN GENEL ÖZELLİKLERİNİN SAYISAL DEĞERLENDİRMESİ

HAMMADDE: 565 yontmataş buluntudan;

561'i Sileks

1'i Radyolarit

1'i Obsidyen

1'i Çakıl

1'i ise Kalsedondur.

Tablo 109

Hammadde Cinsi	**Sayı**	**%**
Sileks	561	99
Radyolarit	1	0.2,5
Obsidyen	1	0.2,5
Çakıl	1	0.2,5
Kalsedon	1	0.2,5
Toplam	565	100

HAMMADDE RENGİ: 565 yontmataş buluntudan;

114'ü Açık Kahverengi

97'si Gri

95'i Koyu Kahverengi

90'ı Koyu Gri

38’i Açık Gri

33’ü Alacalı

19’u Diğer

18’i Bej

18’i Koyu Bej

12’si Kızıl Kahverengi

11’i Mor

8’i Açık Bej

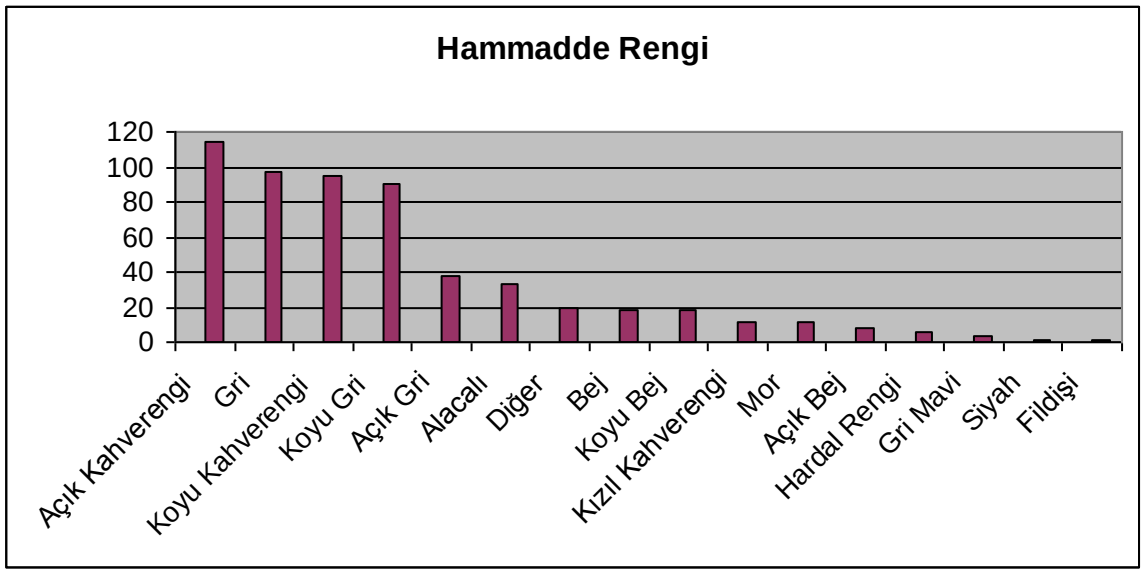
6’sı Hardal Rengi

4’ü Gri Mavi

1’i Siyah

1’i ise Fildişidir.

Grafik 74

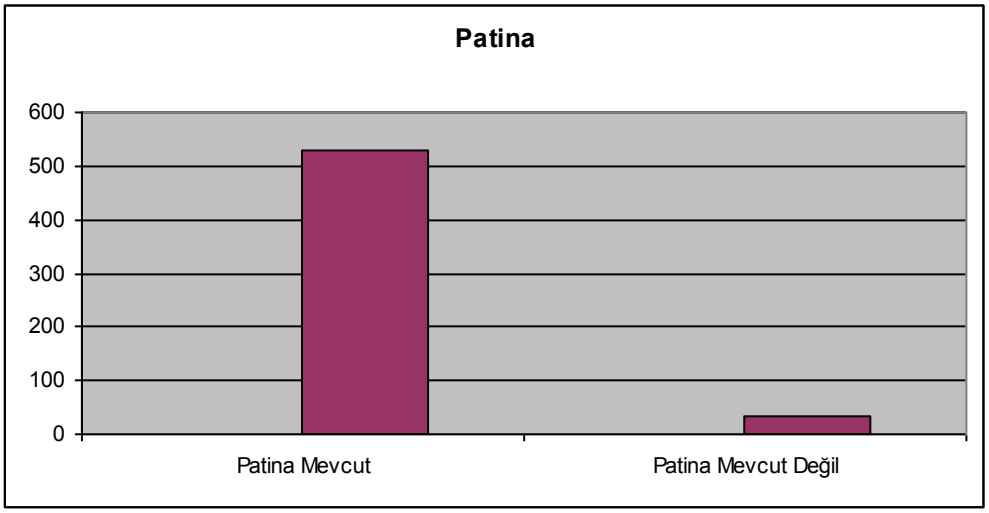


PATİNA: 565 yontmataş buluntudan;

530'unda patina mevcutken

35'inde mevcut değildir.

Grafik 75



Tablo 110

Patina Durumu	**Sayı**	**%**
Mevcut	530	94
Mevcut değil	35	6
Toplam	565	100

PATİNA RENGİ: Patinası bulunan 530 yontmataş buluntudan;

117’si Beyaz

113’ü Krem

100’ü Açık Bej

93’ü Beyazımsı

30’u Sarı

29’u Hardal Rengi

17’si Diğer

13’ü Kahverengi

6’sı Açık Gri

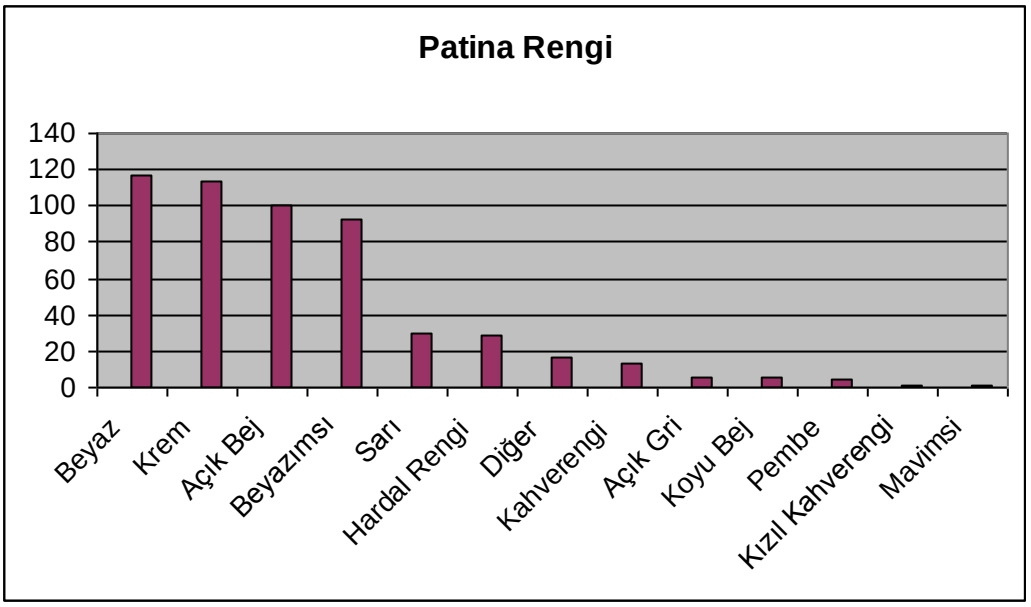
6’sı Koyu Bej

4’ü Pembe

1’i Kızıl Kahverengi

1’i ise Mavimsidir.

Grafik 76



Tablo 111

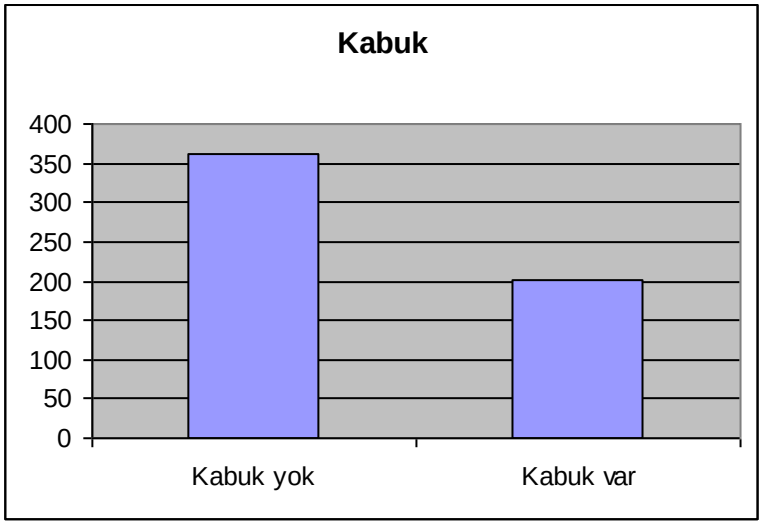
Patina Rengi	**Sayı**	**%**
Beyaz	117	22
Krem	113	21
Açık bej	100	19
Beyazımsı	93	18
Sarı	30	6
Hardal rengi	29	5
Diğer	17	3
Kahverengi	13	2
Açık gri	6	1
Koyu bej	6	1
Pembe	4	1
Kızıl kahverengi	1	0.5
Mavimsi	1	0.5
Toplam	530	100

KABUK: 565 yontmataş buluntudan;

363'ünde kabuk yoktur,

202'sinde ise kabuk vardır.

Grafik 77



Tablo 112

Kabuk Durumu	**Sayı**	**%**
Mevcut değil	363	64
Mevcut	202	36
Toplam	565	100

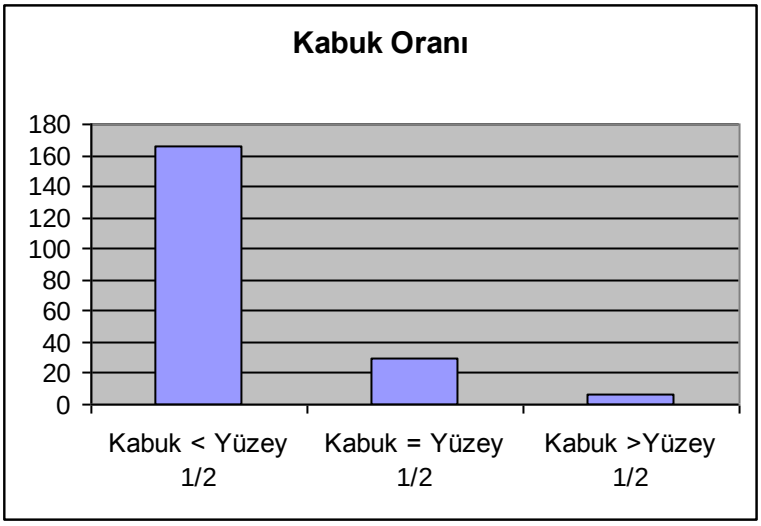
KABUK ORANI: Kabuğu bulunan 202 yontmataş buluntudan;

166'sında Kabuk < Yüzey 1/2,

30'unda Kabuk = Yüzey 1/2,

6'sında Kabuk >Yüzey 1/2 şeklindedir.

Grafik 78



Tablo 113

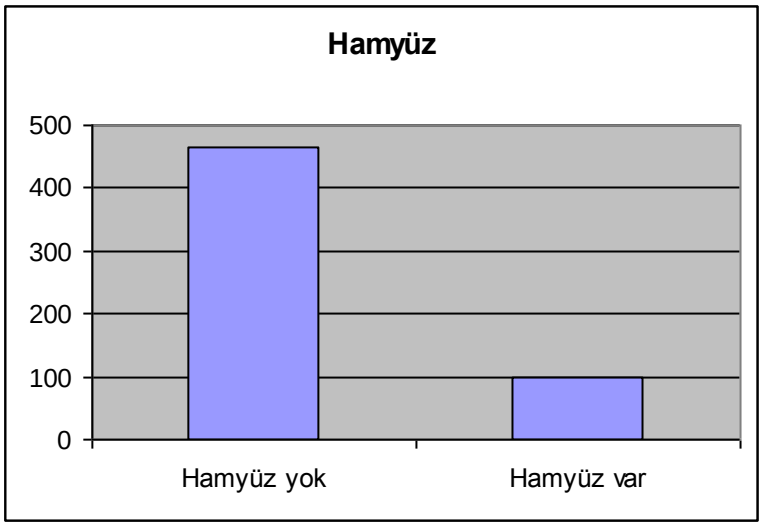
Kabuk Oranı	**Sayı**	**%**
Kabuk<Yüzey 1/2	166	82
Kabuk = Yüzey 1/2	30	15
Kabuk >Yüzey 1/2	6	3
Toplam	202	100

HAMYÜZ: 565 yontmataş buluntudan;

465'inde hamyüz yoktur,

100'ünde hamyüz vardır.

Grafik 79



Tablo 114

Hamyüz Durumu	**Sayı**	**%**
Mevcut değil	465	82
Mevcut	100	18
Toplam	565	100

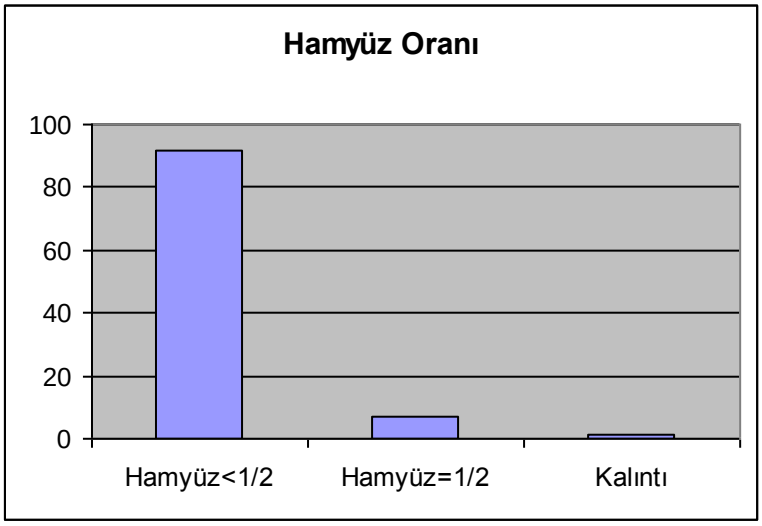
HAMYÜZ ORANI: Hamyüzü bulunan 100 yontmataş buluntudan;

92'sinde Hamyüz < 1/2,

7'sinde Hamyüz = 1/2,

1'inde ise hamyüz kalıntı halindedir.

Grafik 80



Tablo 115

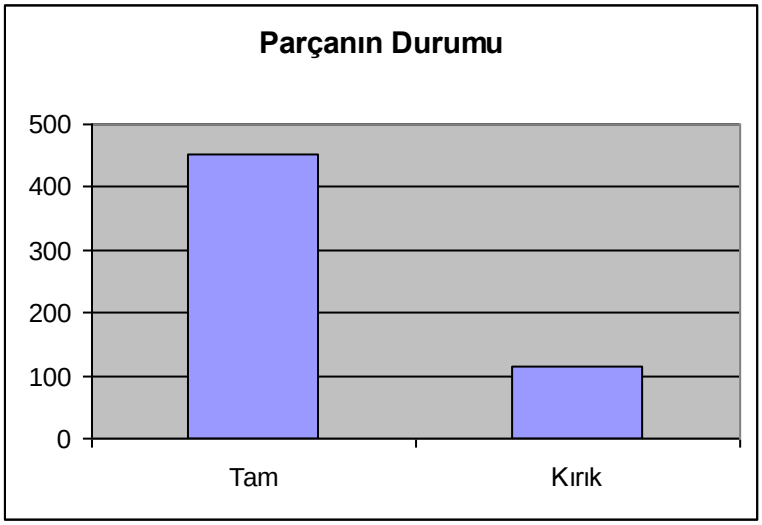
Hamyüz Oranı	**Sayı**	**%**
Hamyüz <Yüzey 1/2	92	92
Hamyüz = Yüzey 1/2	7	7
Hamyüz >Yüzey 1/2	1	1
Toplam	100	100

PARÇANIN DURUMU: 565 yontmataş buluntudan;

451'i tam,

114'ü kırıktır.

Grafik 81



Tablo 116

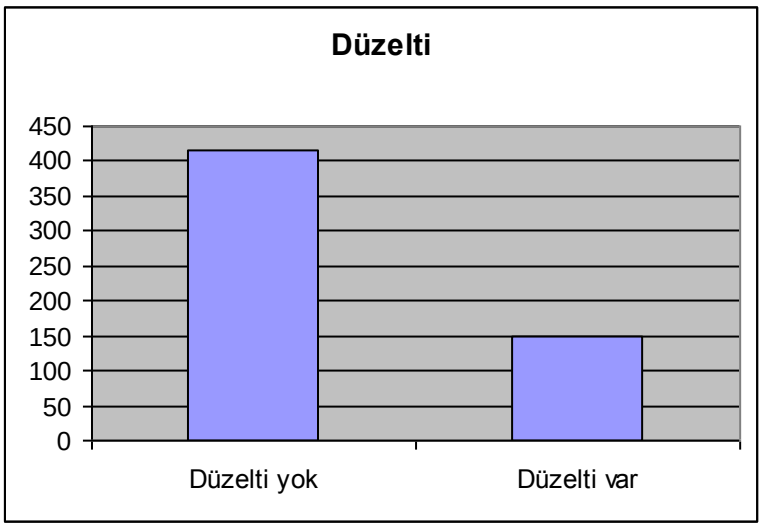
Parçanın Durumu	Sayı	%
Tam	451	80
Kırık	114	20
Toplam	565	100

DÜZELTİ: 565 yontmataş buluntudan;

417'sinde düzelti yoktur,

148'inde düzelti vardır.

Grafik 82



Tablo 117

Düzelti Durumu	**Sayı**	**%**
Mevcut değil	417	74
Mevcut	148	26
Toplam	565	100

DÖNEM: 565 yontmataş buluntudan;

302'si Orta Paleolitik Dönem'e,

153'ü Alt veya Orta Paleolitik Dönem'e,

109'u Alt Paleolitik Dönem'e,

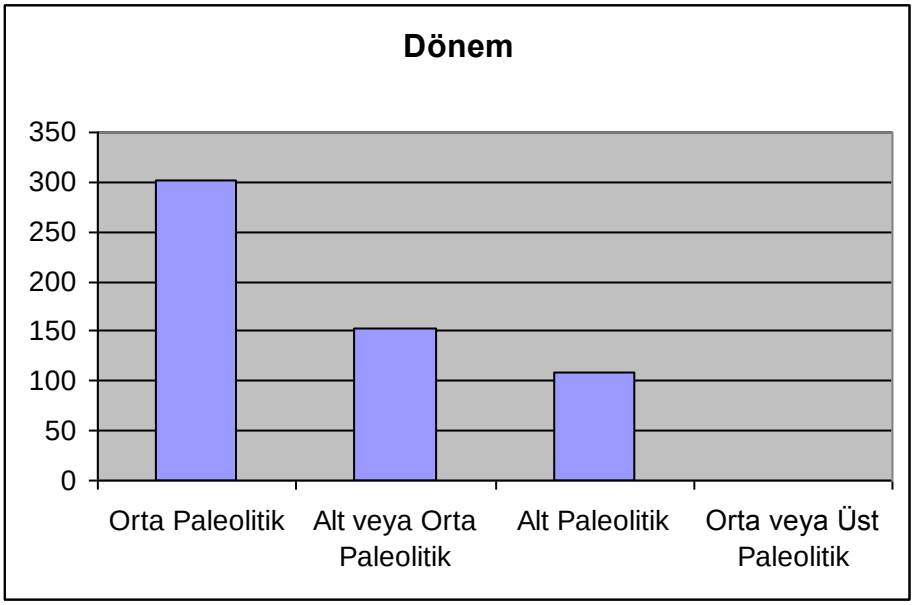
43' ü Orta Acheuléen'e aitken;

9'u Alt veya Orta Acheuléen'e

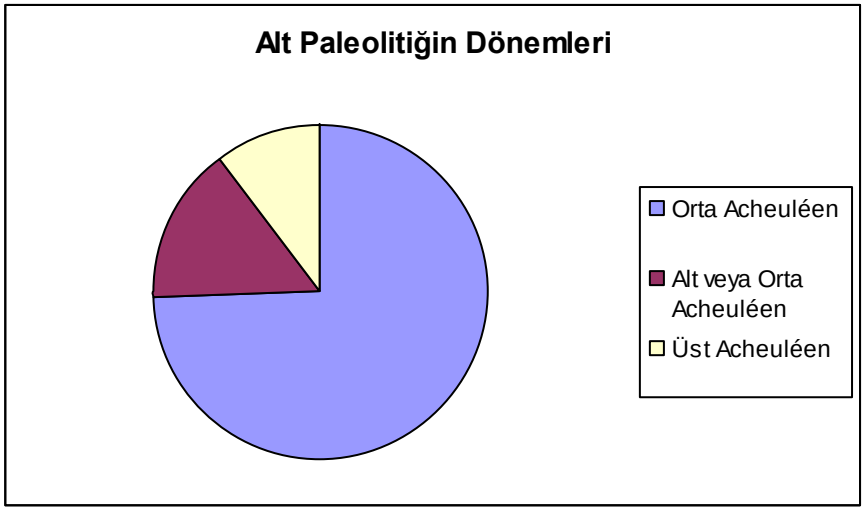
6'sı Üst Acheuléen'e aittir.

1'i ise Orta veya Üst Paleolitik Dönem'e aittir.

Grafik 83



Grafik 84



Tablo 118

Dönem	**Sayı**	**%**
Orta Paleolitik	302	53
Alt veya Orta Paleolitik	153	27
Alt Paleolitik	109	19
Orta veya Üst Paleolitik	1	1
Toplam	565	100
Alt Paleolitik Dönemleri	**Sayı**	**%**
Orta Acheuléen	43	39
Alt veya Orta Acheuléen	9	8
Üst Acheuléen	6	6
Toplam	109	53

SONUÇ

2002 yılı araştırmaları; Diyarbakır'ın, Bismil İlçesi'yle Batman arasında kalan ve Dicle Nehri'nin güney kıyısını oluşturan alanda yapılmıştır. Araştırma sonucunda tamamı açık hava olan toplam 22 adet buluntu yeri saptanmıştır. Fakat sulu pamuk tarımı parçaların bir kısmının tahrip olmasına, çoğunun da tarlaların sürülmesi sırasında toplanıp dere kenarlarına atılarak kaybolmasına neden olmuştur. Bu yüzden Paleolitik buluntularda gözardı edilemeyecek bir azalma söz konusudur.

22 açık hava buluntu yerinden toplam 565 adet yontmataş buluntu ele geçmiştir. Bunlardan 252'si çekirdek, 125'i alet, 103'ü yonga, 58'i iki yüzeyli, 23'ü dilgi, 2'si teknolojik parça ve 2'si kırık olmalarından dolayı yonga mı dilgi mi olduğu belli olmayan parçadır. Bu buluntular; 'İki Yüzeyli Analiz Fişi, Çekirdek Analiz Fişi, Yonga -Dilgi Analiz Fişi ve Alet Analiz Fişi' olmak üzere toplam 4 adet analiz fişi oluşturularak; bu analiz fişlerinin başlığı altında incelenmiştir. Bu inceleme sonucundaki veriler şu şekildedir:

İncelenen 58 adet iki yüzeyli aletin; büyük kısmı klasik iki yüzeylilerden oluşurken, çok az bir kısmı ise klasik olmayan iki yüzeylilerden oluşmaktadır. Klasik iki yüzeylilerden çoğunluğunun alt tipi badem biçimlidir. Bu durum; Prof. Dr. Harun Taşkıran'ın 1990 yılında, Adıyaman, Gaziantep ve Şanlıurfa çevresinden karışık olarak ele geçen iki yüzeylilerde yaptığı incelemelerin sonucuyla paraleldir.[34] Badem biçimlilerden sonra en çok rastlanan alt tip; pisi balığı biçimli (hepsinin çeşidi protolimande), ardından disk biçimli, kısmi ve yalnızca tek örnekle temsil edilen micoquiendir. İki yüzeylilerin alt tiplerinde sayısal yoğunluk badem biçimlilerde olup; bu parçalar Orta Acheuléen'e tarihlenmektedir. Ana tiplerden klasik iki

[34] Taşkıran, 1990: 61

yüzeylilerin, alt tiplerden badem biçimlilerin yoğunluğu; 2001 yılında Bismil-Batman arasında (Dicle'nin kuzeyi) yapılmış olan yüzey araştırmasının sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir.[35]

İki yüzeylilerin hammaddelerine bakıldığında tamamı sileks olup hammadde rengi olarak en fazla rastlanan renk gridir. Çakmaktaşının tercih edilen bir hammadde olması ve çakmaktaşından yapılan iki yüzeylilerde en sık rastlanan rengin gri olması; Adıyaman, Gaziantep ve Şanlıurfa çevresinden karışık olarak ele geçen iki yüzeylilerde yapılan araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.[36]

Biçimsel olarak; çoğunun ucu yuvarlaktır. Ardından sayısal çoğunluk olarak; sivri, kırık, küt ve yuvarımsı uçlar gelir. Dipte ise en sık rastlanan form yuvarımsı olup ardından; yuvarlak, düz, kırık ve içbükey formlu dipler gelir. 2001 yılı yüzey araştırmasında da en çok rastlanan dip tipi yuvarımsıdır.[37] Kenarlar olarak bakacak olursak; sağ kenarda sayısal çoğunluk dışbükey kenarlarda ardından düz ve kırık kenarlardadır. Sol kenarlarda yine dışbükeylik sık rastlanır olup;onu düz, kırık ve içbükey formlar takip etmektedir. Profil olarak en sık rastlanan form; 's' kıvrımlı ardından dalgalı, düz, zigzag ve kırıktır. "s" kıvrımlı profiller Paleolitik literatüründe daha çok mükemmele yaklaşan formları ifade ediyor olsalar da, bu buluntu topluluğunda mükemmele çokta yaklaşmayan,fazlaca gelişmemiş formları belirtmektedirler. Profil oranlarına bakarak; az bir kısmının tekniğinin gelişmiş, çoğunluğunun gelişmişe yakın, bir kısmının da gelişmemiş olduğunu söyleyebiliriz.

Yüzeylerine bakıldığında; yarısından çoğunda kabuk mevcut olup, yarısına yakınında mevcut değilken; hamyüze, parçaların tamamına yakınında rastlanmamıştır. Kabuk oranları,

[35] Özel, 2006: 105-106
[36] Taşkıran, 1990: 56-57
[37] Özel, 2006: 71

tekniğin gelişmişliği açısından yine ortalama bir değer verir; teknik ne çok ileri ne de çok geridir. Ele geçen iki yüzeylinin tamamında patinaya rastlanmıştır. Bu da parçaların tümünün dış etkenlere (uzun süreli güneş ışınları, sürüklenme vs...) maruz kaldığını gösterir. Patinalaşmada hakim olan renk kremdir. Taşkıran'ın araştırmasında da tüm iki yüzeyliler patinayla kaplı olup en çok rastlanan patina rengi krem ve bejdir.[38]

Çıkarımların sayısal değerlerine bakıldığında; ön yüz negatif sayısının ortalaması 21 iken, arka yüz negatif sayısının ortalaması 18'dir.

Parçalardan sadece 3'ünde düzeltiye rastlanmıştır. Düzeltili parçaların düzeltileri düzenli değildir ve bu parçalara alet özelliği kazandırmamışlardır.

Ele geçen iki yüzeylilerden yarısından çoğu korunabilmişken; yarısına yakın sayılabilecek bir kısmı tahrip olmuştur.

Dönemlerine bakıldığında; parçaların % 74'ü Alt Paleolitiğin dönemlerinden Orta Acheuléen'e aitken, %15'i Alt veya Orta Acheuléen'e, %11'i ise Üst Acheuléen'e tarihlenmektedir. İki yüzeylilerde en çok yüzdenin Orta Acheuléen'e ait olması durumu Taşkıran'ın Güney Doğu Anadolu genelinde yaptığı araştırma ve 2001 yılında Bismil-Batman arasında (Dicle'nin kuzeyi) yapılmış olan yüzey araştırmasının sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.[39] Böylece Güney Doğu Anadolu'nun farklı yerlerinden ele geçen iki yüzeylilerde dönem ve tip olarak bir bütünlükten söz etmek mümkündür.

[38] Taşkıran, 1990: 57
[39] Özel, 2006 :76, Taşkıran, 1990: 69

İki yüzeyli grubunda; en uzun iki yüzeyli 169 mm, en kısa iki yüzeyli 80 mm iken ortalama uzunluk 120,33 mmdir. En geniş iki yüzeylinin eni 111 mm, en dar iki yüzeylinin eni 50 mm, ortalama genişlik ise 80,90 mmdir. İki yüzeylilerde max. kalınlık 79 mm, min. kalınlık 27 mm iken ortalama kalınlık 46,33 mmdir. İki yüzeylilerin ağırlıklarına gelince; en ağırı 997 g., en hafifi 104 g.dır. Ortalama ağırlıkları ise 413, 08 g.dır.

İki yüzeylilerde; ana tip, alt tip, uç, sağ-sol kenar özellikleri ve iki yüzeyli ölçümlerinin değerleri, 1990 yılında Taşkıran'ın Güney Doğu Anadolu genelinde yaptığı araştırma ve 2001 yılında Dicle'nin kuzeyinde, Bismil-Batman arasında yapılan yüzey araştırmasının sonuçlarıyla paraleldir.[40] Bu durum da Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde iki yüzeylilerde özellikle tip ve alt tip anlamında bir bütünlük bulunduğunu göstermektedir.

252 çekirdeğin; 223'ü hazırlanmış, 28'i hazırlanmamış, 1'inin ise dibindeki kırıktan dolayı hazırlanıp hazırlanmadığı belirlenememiştir. Çekirdeklerin çoğunun hazırlanmış olması ileri sayılabilecek bir tekniğin göstergesidir. Alt tiplerine bakıldığında; sayısal olarak tek-çift kutuplu, lineal ve recurrent levallois çekirdekler yoğunluktadır. Onları disk biçimli ve merkezcil çıkarımlı çekirdekler takip ederler. Bölgede sıkça kullanılan disk biçimli çekirdekler levallois teknikle ilişkilidir. Çünkü kimi levallois çekirdekler sonradan disk biçimli çekirdeğe dönüştürülmüştür. Çekirdeklerin çoğunun hazırlanmış olması ve hazırlanmış çekirdeklerde yongalı levallois çekirdekle disk biçimli çekirdeğin; hazırlanmamış çekirdeklerde de şekilsiz çekirdeğin sayısal fazlalığı Yard. Doç. Dr. Metin Kartal'ın Güney Doğu Anadolu Bölgesi'ne ait çekirdek örneklerinde yaptığı araştırmayla paralellik göstermektedir.[41] Çekirdekler içinde Levallois mı Clactonien mi olduğu tam olarak ayırt

[40] Özel, 2006, Taşkıran, 1990
[41] Kartal, 1992: 81

edilemeyen parçalar mevcuttur. Ama 5 tanesi kesin olarak Clactonien özellikler göstermektedirler. Levallois teknolojisini andıran ama tipik Levallois denemeyecek parçalar ele geçmiştir. Tipik Levallois olmayan ama Levallois unsurlar taşıyan parçalar Dicle Havzası'nın genel özelliklerinden biridir. 2001, 2003 ve 2004 yılı yüzey araştırmalarında ele geçen buluntular da; klasik levalloisdan daha çok proto levallois denebilecek parçalar olup, daha çok Clactonien içinde gelişmiş gibi gözükmektedirler.

Çekirdeklerin tamamının hammaddesi silekstir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde levallois tekniğin sıkça kullanılmasının nedenlerinden biri; bölgede çakmaktaşı kaynaklarının bol oluşudur. Çekirdeklerde hammadde rengi olarak en fazla rastlanan renk koyu gridir.

Parçaların yarısına yakınında kabuk; az bir kısmında da hamyüz tespit edilmiştir. Çekirdeklerin çoğu dış etkenlere maruz kalmış gözükmektedirler.

Çekirdeklerin negatif iz ortalaması 4,95'tir.

Parçaların yalnızca 3'ünde düzeltiye rastlanmış olup yalnızca 1'ine alet özelliği kazandırılmıştır.

Çekirdeklerin geneli tahrip olmadan korunabilmiştir.

Parçalardan neredeyse tamamı çekirdek olarak kullanılmışken sadece 1'i alet olarak kullanılmıştır. Yani çekirdeklerin tamamına yakını çekirdek olarak kullanılmış 1'ine ise alet özelliği kazandırılmıştır.

Çekirdeklerin çoğunun vurma düzlemi sayısı tektir. Ardından sayısal olarak çoklu ve çift vurma düzlemleri gelmektedir. Parçaların yarısına yakınının tekniği (yüzcüklü vurma düzlemi hazırlanmış olmasından dolayı) ileri gibi gözükmektedir.

Dönem olarak çekirdeklerin daha çok Orta Paleolitiğe ait bir görünümleri vardır.

Çekirdeklerin en uzununun boyu 132 mm, en kısasının boyu 34 mmdir. Ortalama boyları ise 72,95 mmdir. En geniş çekirdek 123 mm, en dar çekirdek 36 mm, çekirdeklerin genişliğinin ortalaması 68,31 mmdir. Çekirdeklerdeki max. kalınlık değeri; 87 mm, min. kalınlık değeri 10 mm, ortalama kalınlık değeri ise 35,71 mmdir. En ağır çekirdeğin ağırlığı 913 g., en hafif çekirdeğin ağırlığı 16 g., ortalama ağırlıkları ise 188,46 g.dır.

128 adet yonga ve dilginin; 1/5'i yongadır. 2'sinin ise kırık olduğu için yonga mı dilgi mi oldukları belli değildir. Yongalama ürünü olarak daha çok yonga elde edilmiştir. Yongaların çoğu düzeltisiz yongalardan oluşurken, ondan sonraki sayısal çoğunluk düzeltili yongalar, ardından levallois ve ondan sonra da clactonien yongalara aittir. Dilgilerde ise; çoğu düzeltisiz, bir kısmı clactonien, bir kısmı tepeli, çok azı da düzeltilidir. Yonga ve dilgilerde de Levallois ve Clactonien tekniği bir arada görmek mümkündür. Parçaların geneline bakıldığında; sayısal yoğunluk düzeltisiz yonga ve dilgilerde olup, onu düzeltili yonga ve dilgiler izlemekte, ardından Levallois ve Clactonien parçalar gelmektedir. Fakat clactonien parçalar tipik olarak tanımlanabilecek levallois parçalardan oran olarak daha fazladırlar. Alt ve Orta Paleolitik'e ait elemanlar (Alt Paleolitiğin Clactonien ve atipik levallois yonga/dilgileriyle; Orta Paleolitiğin tipik levallois yonga/dilgileri ve tepeli dilgileri) bir arada bulunmuştur. Parçalar dönem olarak daha çok Orta Paleolitiğe ait gözükmektedirler.

Parçaların tamamına yakını sileksken, 1'i radyolarit, 1'i ise obsidyendir. Yonga-dilgilerin hammaddelerinde en fazla rastlanan renk açık kahverengidir.

Biçimsel olarak; çoğunun üst ucu dışbükeydir. Onu kırık, düz, eğik, sivri, ham, budanmış, içbükey ve diğer uç formları izlemektedir.

% 20 oranında parçada kabuğa rastlanması; parçaların 1/5 inin oldukça geri, gelişmemiş bir teknikle üretildiğini göstermektedir. Parçaların çoğunda patinaya rastlanırken, az bir kısmında patina mevcut değildir. Yine bu parçalar da büyük oranda dış etkilere maruz kalmışlardır.

Yonga ve dilgilerin 1/3'ünde düzeltiye rastlanmıştır. Fakat bunlar parçaya alet özelliği kazandıran düzenli düzeltiler değildirler. Düzeltili parçalardan tümünün düzelti tipi de pulcuklu düzeltidir.

Parçaların çoğu tahrip olmamışken; önemli sayılabilecek miktarı tahribe uğramıştır.

Parçaların % 20'sinin tekniği; topuğun façetalı olmasından ötürü gelişmiş gözükmektedir. Ele geçen yonga ve dilgiler arasındaki en uzun topuk değeri 44.5 mm, en kısa topuk değeri 7 mm, ortalama topuk değeri ise 23,73 mmdir. En geniş topuk değeri 29 mm, en dar topuk değeri 4 mm, ortalama topuk değeri ise 10,78 mmdir.

Parçaların yarısından çoğunda kopma açısının 90°den büyük oluşuna ve % 25'inde vurma yumrusunun çok belirgin oluşuna bakarak; tekniğin genel anlamda gelişmemiş olduğunu söyleyebilir, az bir kısmında (% 17'sinde, topuğun bilinçli kaldırılmış olmasından ötürü) gelişmiş sayılabilecek bir teknikten söz edebiliriz.

Parçaların sırt özelliklerine bakacak olursak; bütününe yakında önceki çıkarımların negatiflerini görmek mümkündür.

Yonga ve dilgilerin 105'inde çentik görülmezken; 23'ünde meydana geliş nedenleri kesin olarak belirlenemeyen çentiklere rastlanmıştır. Çoğunda çentik izine rastlanmayışı çok sık kullanılmadıklarını düşündürebilir.

Dönem olarak parçaların çoğu Orta Paleolitiğe ait bir görünüm sergilemektedir.

Yonga ve dilgilerin max. uzunluğu 150 mm, min. uzunluğu 30,5 mm, ortalama uzunlukları ise 72,83 mmdir. En genişi 103 mm, en darı 15 mmdir. Ortalama genişlikleri 44,17 mmdir. Max. kalınlık değeri 32 m, min. kalınlık değeri 4 mm, ortalama kalınlık değerleri ise 14,87 mmdir. Yonga/dilgilerin en ağırı 269 g., en hafifi 1 g.dır. Ortalama ağırlıkları ise 53,07 g.dır.

125 adet yontmataş alette sayısal olarak çoğunluk; kenar kazıyıcılara ardından da çontuklu ve dişlemeli aletlere aittir. Bu durum tipik bir Orta Paleolitiği desteklemektedir. Kevreker Mevkii'nden ele geçen rende kazıyıcının daha önce benzerine rastlanmamıştır. Bu

anlamda bu parça ünik bir örnektir. (Bkz. ‘Alet Analiz Fişi’) Yüzey araştırmasında Alt ve Orta Paleolitiğe özgü alet tipleri bir arada ele geçmiştir.

Yontmataş aletlerden 1/5’inin taşımalığı yongadır. Sayısal olarak onu dilgi, çakmaktaşı yumrusu ve çekirdek takip eder. 1’inin taşımalığı ise çakıl yumrusudur.

Parçalardan tamamına yakını silekstir. 1’inin hammaddesi çakıl, 1’inin ise kalsedondur. Yontmataş aletlerin hammaddelerinde en fazla rastlanan renk, yonga ve dilgilerde de olduğu gibi açık kahverengidir.

Yontmataş aletlerin çoğunun dış yüzeyinde kabuk ve hamyüz yokken bir kısmında kabuk ve hamyüze rastlanmıştır. Yine parçaların genelinde patina varken az bir kısmında patina yoktur.

Parçaların çoğunda düzeltiye rastlanırken; bir kısmında düzelti görülmemiştir. Düzeltili parçalardan; çoğunun düzelti tipi pulcukludur. Az bir kısmının basamak pulcuklu olup 1’inin yarı dik, 1’inin hem pulcuklu hem yarı dik, 1’inin ise hem pulcuklu hem de basamak pulcukludur. Ayrıca parçalardan çoğunun düzeltisi devamlıdır. Düzeltinin sınırlandığı alan olarak bu sayıyı orta bölüm, üst bölüm ve alt bölüm izlemektedir.

Parçaların 1/4’ü tahribe uğramıştır.

Yontmataş aletlerin dönemlerinde sayısal olarak Orta Paleolitik üstünlüğü görülmektedir. Kenar kazıyıcı, dişlemeli alet, çontuklu alet, ön kazıyıcı gibi Orta Paleolitiğe özgü aletler bol miktarda ele geçmiştir. Şüpheli olabilecek bir parça hariç Üst Paleolitiğin

varlığından söz etmek mümkün değildir. Ilısu Baraj Gölü Alanı Yüzey Araştırmaları kapsamında Dicle havzasında yapılmış olan diğer yüzey araştırmalarında da Üst Paleolitiğe kesin olarak bağlanabilecek herhangi bir buluntu yeri veya buluntuya rastlanmamıştır.

Ele geçen aletlerden en uzunu 173 mm, en kısası 24 mm iken ortalama uzunlukları 173 mmdir. En genişi 102 mm, en darı 17 mmdir. Ortalama genişlikleri ise 42,22 mmdir. Max. kalınlık değerleri 78 mm, min. kalınlık değerleri 6 mm, ortalama kalınlıkları 17,79 mmdir. Ele geçen en ağır alet 1138 g. ile bir kazmadır. Aynı zamanda bu buluntu, ele geçen parçalar içinde en ağırıdır. En hafif alet 4 g.dır. Ortalama ağırlıkları ise 79,08 g.dır.

Parçaların genelinin hammaddesi silekstir. Bu da hammadde kaynağı olarak çakmaktaşının bolluğunu ve daha kolay erişilebilir olduğunu gösterir. Çakmaktaşı hammadde açısından Dicle'nin güneyi Dicle'nin kuzeyine oranla daha zengindir.[42]

Hammadde renklerinin dağılımına baktığımızda; açık-koyu kahverengi renk yoğunluğunu sayısal çokluk açısından açık-koyu gri takip eder. Bu da çevredeki sileks kaynaklarının kahverengi ve gri ağırlıklı olduğunu gösterir.

Buluntuların tamamına yakını dış etkilere maruz kalmış ve bu sebepten dış yüzeyleri patinayla kaplanmıştır.

[42] Taşkıran, H., Kartal, M., 2004b: 301

Parçalardaki kabuk ve hamyüz oranlarına bakarak; parçaların yarısından çoğunun Alt Paleolitik sonu-Orta Paleolitik başlangıcının ileri sayılabilecek bir tekniğiyle üretilmiş olabileceğini söyleyebiliriz.

Kabuk ve hamyüzün parçada kapladığı alan açısından; parçaların tamamına yakınında kabuk ve hamyüz yüzeyin yarısından küçüktür.

Parçaların çoğu tahrip olmadan kalmayı başarabilmiştir. Bu durum da yorumlama açısından kolaylık sağlamıştır.

Ele geçen buluntulardan çoğunda düzeltiye rastlanmamışken, parçaların
% 25'i düzeltilenmiş olup bu düzeltilenen parçalardan % 85'ine alet özelliği kazandırılmıştır.

Yontmataş yüzey malzemesinin tamamı Alt ve Orta Paleolitik Dönem özellikleri içermektedir. Clactonien teknoloji, Acheuléen kültür içinde kullanılmıştır. Parçaların yarısından çoğu Orta Paleolitik Dönem'e tarihlenmiştir. Ancak araştırılan bölgede Orta Paleolitiğe özgü 'levallolis teknolojiyle' bir Alt Paleolitik Kültürü olan 'Acheuléen' bir arada bulunmuştur. Levallois teknolojisini andıran ancak tipik levallois denemeyecek, daha çok proto levallois özellikler gösteren parçalar ele geçmiştir. Bu özellik Dicle Havzası'na özgüdür. 2002 yılında Üst ve Epipaleolitik Dönem buluntusuyla karşılaşılmaması sonucunda (Batman,Malaliki Mağarası'ndaki şüpheli Üst Paleolitik ve Epipaleolitik dışında) Paleolitik sonlarında insanların açık hava konaklama yerlerinden çok kapalı mekanları tercih etmiş oldukları düşünülebilir.[43] 2003 yılı araştırmalarında ise Üst Paleolitik'e tarihlenebilecek bir buluntu yerine rastlanmamıştır ancak Üst Paleolitik ve sonrasına ait olabilecek bazı buluntular

[43] Taşkıran, H., Kartal, M., 2004b: 301

az da olsa çeşitli yerleşim yerlerinden dağınık biçimde ele geçmiştir.[44] 2004 yılı araştırmalarında yine Üst Paleolitik'e ait buluntu yerine veya buluntuya rastlanmamıştır.[45]

Mağara ve kayaaltı sığınakları açısından herhangi bir buluntu yerine rastlanmamıştır. Alanın en doğu noktasındaki Merdan Mağaraları araştırılmış ve Paleolitik açıdan verimsiz çıkmıştır. Bu mağaralardan bazıları doğal, çoğu da Roma Dönemi'nde yapılmış kaya mezarlarıdır.[46]

[44] Taşkıran ve diğ., 2005 : 339
[45] Taşkıran, H., 2005 : 211
[46] Taşkıran, H., Kartal, M., 2004b: 301

ÖZET

Bu çalışmayla; 2001 yılında başlatılan Ilısu Baraj Gölü alanı yüzey araştırmasının devamı niteliğinde olan, 2002 yılı Ilısu Baraj Gölü alanı yüzey araştırmasında ele geçen Paleolitik dönem buluntuları değerlendirilmiştir. Araştırma alanı; Diyarbakır İli, Bismil İlçesi ile Batman İli arasında kalan kısım olup, bu alanda 9'u Şeyhhan Çayı Vadisi'nde, 4'ü Savur Çayı'nın doğu kıyısında ve diğer 9'u da Dicle'nin eski sekilerinde ve bu nehre güneyden karışan kuru dere yataklarının kenarları üzerinde olan 22 adet Paleolitik buluntu yeri saptanmıştır.

Buluntular çekirdekler, yongalar-dilgiler, aletler ve iki yüzeyli aletler olmak üzere toplam 4 ana grupta incelenmiştir. Bu gruplar içinde sayısal olarak en büyük yüzdeyi çekirdekler oluşturmaktadır. Ardından yongalar-dilgiler, aletler ve son olarakta iki yüzeyliler gelmektedir. Tiplerine bakıldığında ise; en çok hazırlanmış çekirdekler ele geçmiştir. Diğerleri klasik iki yüzeyliler, düzeltisiz yonga-dilgiler, kenar kazıyıcılar, hazırlanmamış çekirdekler vs… olarak sıralanmaktadırlar.

Çekirdeklerin büyük bi r çoğunluğu hazırlanmış çekirdeklerdir. Alt tiplerde en çok tek kutuplu levallois yongalı recurrent çekirdek ele geçmiştir. Ardından gelen çekirdek alt tipleri; disk biçimli çekirdek, tek kutuplu levallois yongalı lineal çekirdek, şekilsiz çekirdek, tek kutuplu tipik olmayan recurrent levallois çekirdek vs… şeklinde sıralanmaktadır. Çekirdeklerin yarısından çoğu tipolojik olarak Orta Paleolitik'e tarihlenmiştir. Daha sonra sayısal yoğunluk Alt-Orta Paleolitikte olup çok az bir kısmı Alt Paleolitikle doğrudan ilişkilidir.

Yonga-dilgi grubuna ait yontmataş buluntulardan $^{4}/_{5}$'i yongalardan oluşmaktadır. Yonga-dilgi alt tiplerinde ilk sırayı düzeltisiz yonga almakta olup ardından; düzeltili yonga, levallois yonga, clactonien yonga, düzeltisiz dilgi, vs… gelmektedir. Ait oldukları dönemlere dair sıralama tipolojik olarak şu şekildedir: Orta Paleolitik, Alt veya Orta Paleolitik ve Alt Paleolitik.

Yontmataş alet tiplerine bakıldığında sayısal yoğunluklarının sıralaması şu şekildedir: kenar kazıyıcı, çontuklu alet, dişlemeli alet, ön kazıyıcı, uç, bileşik alet, kazma, kıyıcı alet, rende ve 1 adet kıyıcı. Tipolojik olarak çoğunluğu Orta Paleolitiğe aittir. Az kısmı Alt Paleolitiğe ardından Alt veya Orta Paleolitiğe tarihlenmekteyken; sadece 1'i Orta veya Üst Paleolitik döneme aittir.

İki yüzeylilerin neredeyse tamamına yakını klasik iki yüzeylilerden oluşmaktadır. En çok ele geçen alt tip badem biçimliler, daha sonra pisi balığı biçimlilerdir. Badem biçimlilerin ¾'ünün çeşidi kısa badem iken, pisi balığı biçimlilerin tamamı "protolimande"dır. İki yüzeylilerden çok az bir kısmının tipi disk biçimli ve kısmîdir. Sadece 1 adet Micoquien tip ele geçmiştir. İki yüzeylilerin dönemlerine bakıldığında %74'ü Orta Acheuléen döneme aitken;% 15'i Alt veya Orta Acheuléen'e, % 11'i ise Üst Acheuléen'e tarihlenmektedir.

Ele geçen parçaların genelinin dönemine bakıldığında; yarısından çoğu Orta Paleolitiğe aittir. Daha az bir kısmı Alt veya Orta Paleolitiğe ona yakın bir oranı da Alt Paleolitiğe tarihlenmiştir. Sadece 1 adedinde Orta veya Üst Paleolitik dönem özelliklerine rastlanmıştır.

Özetle; incelediğimiz yontmataş buluntu topluluğunun genel tekno-tipolojik özellikleri söz konusu alanın, Alt Paleolitik sonu, Alt Paleolitikten Orta Paleolitiğe geçiş ve Orta Paleolitik süresince Paleolitik insanlar tarafından yoğun bir şekilde iskan edildiğini göstermektedir.

SUMMARY

With help of this research, the Paleolithic findings obtained from the surface research, the continuation of the one performed at the same place in 2001, at Ilısu Dam Lake in 2002 are evaluated. The research area covers the zone between Diyarbakır-Bismil and Batman including 22 Paleolithic finding places.9 of these are established in Şeyhhan Stream Valley, 4 of them in the eastern side of the Savur Stream and the other 9 are fixed at the beds of the dried streams entering from the southern part and on the old terraces of the Dicle river.

The Findings are classified and evaluated in four main groups: cores, flakes-blades, tools and bi-faces. In these groups cores have the largest percentage numerically. After that, flake-blades, tools and lastly bi-faces are listed in order. Considering their types; most secured group in number is the prepared cores. The others are listed in order as classical bi-faces, retouched flake-blades, side scrapers, unprepared cores etc.

Most of the cores are prepared ones. In the sub-types unipolar lineal flaked levallois recurrent core is the most found. The following subtypes are listed as discoidal core, unipolar levallois flaked lineal core, amorphous core, non-unipolar non-typical recurrent levallois core etc. Typologically, more than half of the cores are dated as Middle Paleolithic. After that numerically Lower or Middle Paleolithic has the intensity, whereas very few of the samples are related to Lower Paleolithic.

80% of the flake-blade group lithic findings are consisted of flake. Considering the flake-blade subtype, unretouched flakes lead and followed by retouched flakes, levallois flake, Clactonian flake, unretouched blade etc. The Typological order according to the period that they belong is ordered as Middle Paleolithic, Lower or Middle Paleolithic and Lower Paleolithic.

Considering the types of the lithic tools the numerical intensity is as follows: side scrapers, notched tools, denticulated tools, end scrapers, points, composite tools, picks, chopping tools, heavy duty scrapers and one chopper. Typologically, most of the samples belong to Middle Paleolithic. Whereas few of the samples dated as Lower Paleolithic and fewer are dated as Lower or Middle Paleolithic, only one of them belongs to Middle veya Upper Paleolithic.

Most of the bi-faces are consist of classic bi-faces. The most seized sub-types are amygdaloidal shaped types and thereafter limande shaped types. Whereas ¾ of the amygdaloidal samples are short amygdaloids, all of the limande shaped samples are protolimantes. A little portion of the bi-faces have the disk shaped type and they are fractional. There is only one Micoquien type found. Considering bi-faces period, 74% percent of the samples belong to Middle Acheuléen period, 15% percent belong to Lower or Middle Acheuléen and 11% percent belong to Upper Acheuléen.

Considering the time period of the captured pieces, more than half of them belong to Middle Paleolithic. Less than that percentage belongs to Lower Middle Paleolithic and a close percentage belongs to Lower Paleolithic. Only one of them carries the Middle Upper Paleolithic properties.

To sum up; the techno-typological features of the lithic findings indicates us that the mentioned area is inhabited intensively by Paleolithic people during the end of the Lower Paleolithic, during the passing from Lower Paleolithic to Middle Paleolithic and during the Middle Paleolithic periods.

KAYNAKÇA

Albrecht, G., Engelhardt. H., Müller-Beck, H., Unrath, G., and I. Yalçınkaya, "Vorbericht Über die Untersuchungen an der Faustkeilstation Şehremuz in der Südostlichen Türkei",
Eiszeitalter u. Gegenwart 34, 1984, s.43-86

Algaze, G., Rosenberg, M., "The Tigris-Euphrates Archaeological Reconnaissance Project, 1989",
VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1991, s.137-161

Algaze, G., Breuninger, R., Lightfoot, C., and M. Rosenberg, "The Tigris-Euphtates Archaeological Reconnaissance Project: A Preliminary Report of the 1989-1990 Seasons",
Anatolica 17, 1991, s.175-240

Bourguignon, L., Kuzucuoğlu, C., "Les Occupations Prehistoriques de la Moyenne Vallee de L'Euphrate au nord de Belkıs (Turquie). Etudes Geomorphologiques et archeologiques: Premiers resultat",
Anatolia Antiqua, 1999, No:VII, s.265-283

Kartal, M., **Paleolitikte Çekirdekler ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'ne Ait Örnekleri** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992

Kökten, İ.K., "Keban Baraj Gölü Alanında Taş devri Araştırmaları",
Keban Projesi 1969 Çalışmaları, 1971, I/2, s.3-21

Kökten, İ.K., "Keban Baraj Gölü Alanında Diptarih Araştırmaları",
Keban Projesi 1971 Çalışmaları, 1974, I/4, s.1-11

Kökten, İ.K., "Keban Baraj Gölü Alanında Taş devri Araştırmaları",
Keban Projesi 1972 Çalışmaları, 1976, I/5, s.1-8

Minzoni-Deroché, A., **Le Paléolithique du Bassin du Nizip (Rapport Préliminaire),** İstanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes, 1987

Minzoni-Deroché, A., "1986 Yılı Gaziantep Yöresi Paleolitik Araştırmaları", **V. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, 1988, s.275-289

Minzoni-Deroché, A., "Gaziantep'te Prehistorik Araştırma 1987 Misyonunun Hazırlık Sonuçları", **VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, 1989, s.591-594

Özdoğan, M., **Aşağı Fırat Havzası 1977 Yüzey Araştırmaları**, O.D.T.Ü. Yay., Seri I, No.2, İstanbul:Tek Ofset, 1977

Özel, A., **Bismil-Batman Arası (Dicle Havzası) Paleolitik Dönem Buluntuları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006

Rosenberg, M., Togul, H., "The Batman River Survey, 1990", **Anatolica**, 1991, No:XVII, s.180-185

Taşkıran, H., **Biçimsel Tipoloji Açısından Anadolu İki Yüzeyli Aletleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1990

Taşkıran, H., "Karkamış Baraj Gölü Alanında Yapılan Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması Üzerine Genel Bir Değerlendirme", **İdol**, 2002a, No:13, s.8-10

Taşkıran, H., "2000 Yılı Karkamış Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması."-"The Palaeolithic Survey in the Carchemish Dam Reservoir Region: 2000 Season." (Türkçe-İngilizce),
Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları (Eds. Numan Tuna-Jale Velibeyoğlu), 2002b, Ankara: ODTÜ TAÇDAM Yayınları, s.383-412;413-429

Taşkıran, H., Kartal, M., "Karkamış Baraj Gölü Alanında Yapılan Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması: İlk Gözlemler."-"Palaeolithic Survey in the Carchemish Dam Reservoir Region:Preliminary Observations." (Türkçe-İngilizce),
Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Akeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları (Eds. Numan Tuna-Jean Öztürk), 1999, Ankara: ODTÜ-TAÇDAM Yayınları, s.45-56;57-62

Taşkıran, H., Kartal, M., "1999 Yılı Karkamış Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması."-"Palaeolithic Survey in the Carchemish Dam Reservoir Region: 1999 Season." (Türkçe-İngilizce),
Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları (Eds. Numan Tuna-Jean Öztürk-Jale Velibeyoğlu), 2001, Ankara: ODTÜ TAÇDAM Yayınları, s.487-514;515-528

Taşkıran, H., Kartal, M., "2001 Yılı Ilısu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması",

20. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II, 2003, s.191-202

Taşkıran, H., Kartal, M., "2001 Yılı Ilısu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması",

Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları, 2004a, ODTÜ TAÇDAM Yayınları s.695-724

Taşkıran, H., Kartal, M., "Ilısu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması 2002 Yılı Çalışmaları",

21. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II, 2004b, s.295-304

Taşkıran, H., Kartal, M.,Sevencan, B.C., "2003 Yılı Ilısu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması",

22. Araştırma Sonuçları Toplantısı-I, 2005, s.335-340

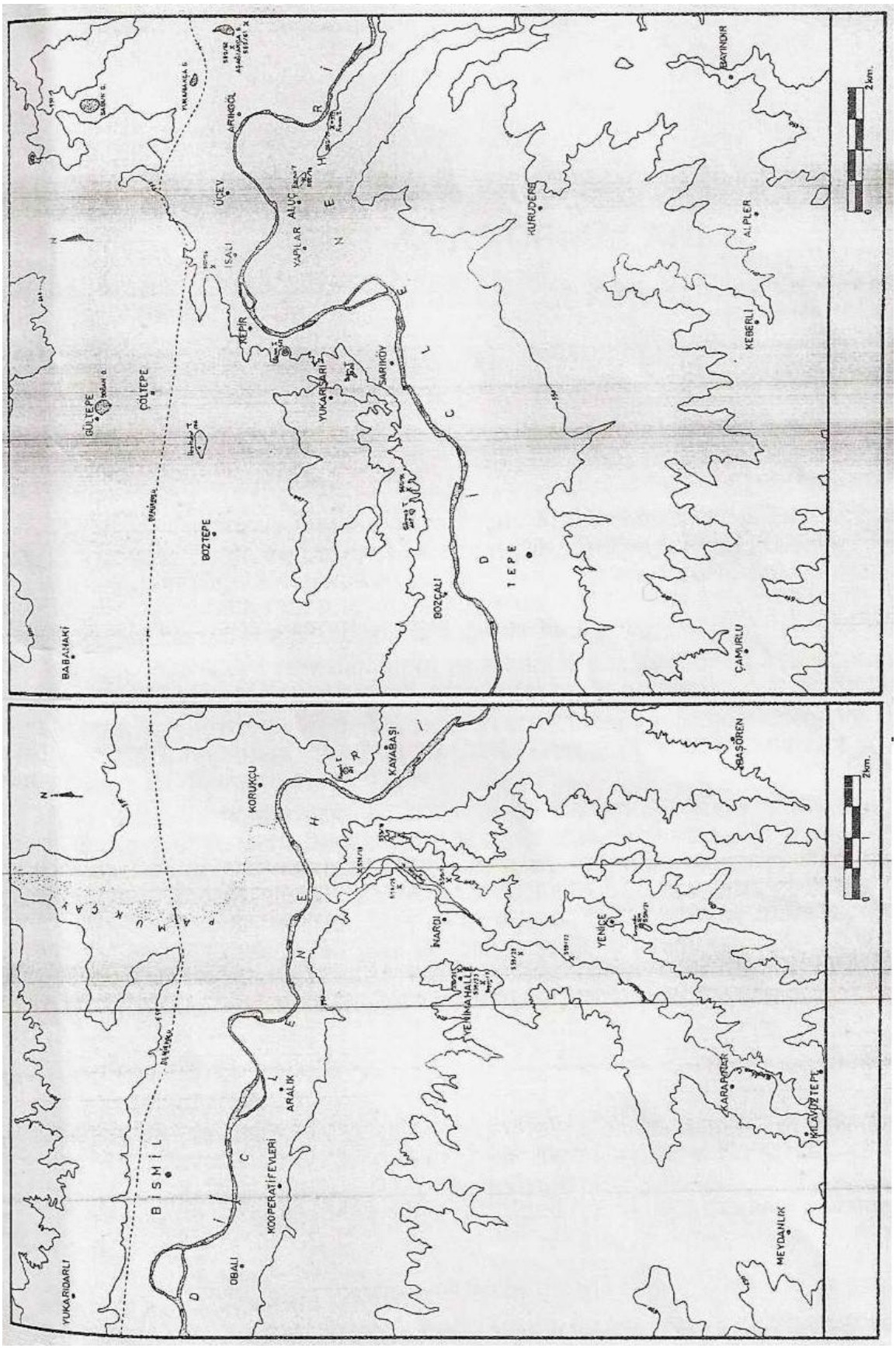
Taşkıran, H., "Ilısu Baraj Gölü Alanında Paleolitik Çağ 2004 Yılı Yüzey Araştırması",

23. Araştırma Sonuçları Toplantısı-I, 2005, s.205-218

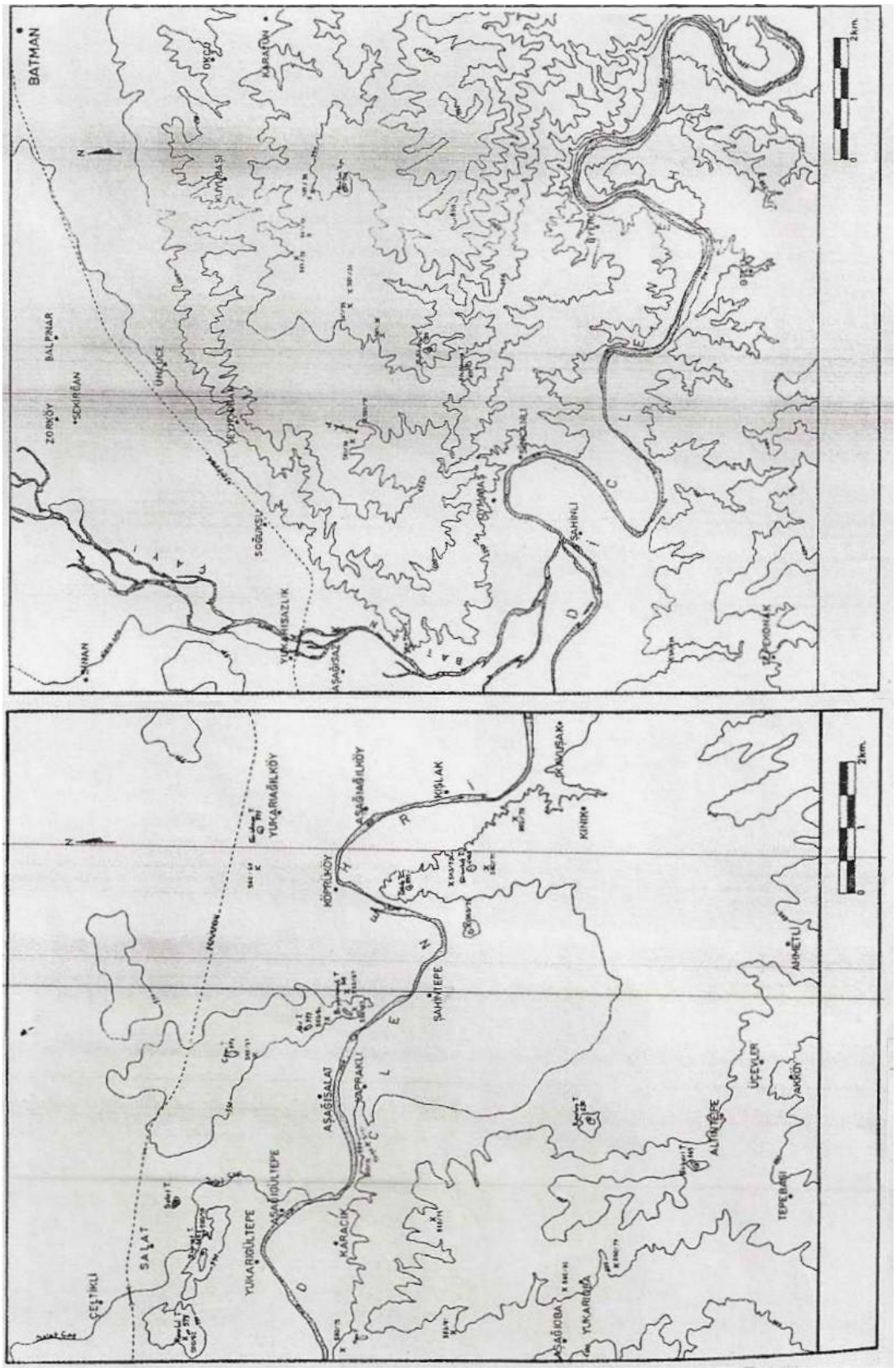
Yalçınkaya, I., "Samsat-Şehremuz Tepesi Çevresi Paleolitik Çağ Yüzey Araştırmaları,1982"
I. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1984, s.13-20; 201-209

Yalçınkaya, I., "Güneydoğu Anadolu'da Yapılan Paleolitik Çağ Araştırmaları Üzerinde Genel Bir Değerlendirme",

Türk Tarih Kongresi 10, 1990, s.35-42



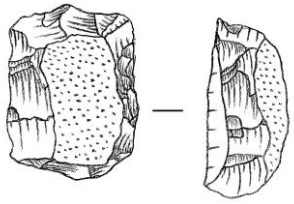
Harita 1 2002 Yılı Paleolitik Dönem yüzey araştırmasının yürütüldüğü Bismil-Yukarıoba arasındaki alan (Taşkıran ve Kartal, 2004:303)



Harita 2 2002 Yılı Paleolitik Dönem yüzey araştırmasının yürütüldüğü Yukarıoba-Batman arasındaki alan (Taşkıran ve Kartal, 2004:304)

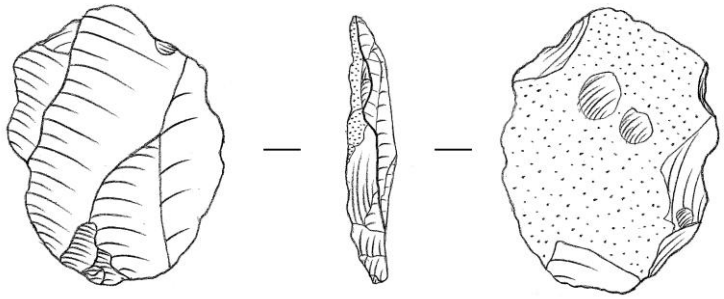
ALET ANALİZ FİSİ

ANALİZ NO		HAMYÜZ
99		Yok
ENVANTER NO		HAMYÜZ ORANI
7		
BULUNTU YERİ		KABUK
Kevreker Mevkii-S 60/69		Var
DÖNEM		KABUK ORANI
Orta Paleolitik		Yüzey<1/2
TİP		PARÇANIN DURUMU
Rende		Tam
ANA TİP		KIRIĞIN YERİ
ALT TİP		PATİNA
		Yok
ÇEŞİT		PATİNA RENGİ
TAŞIMALIK		DÜZELTİ
Yonga		Var
UZUNLUK		DÜZELTİ KONUMU
43 mm		Uç-Topuk-İki Kenarda Birden
GENİŞLİK		DÜZELTİ TİPİ
33 mm		Basamak Pulcuklu
KALINLIK		DÜZELTİ YÖNÜ
19.5 mm		Doğru
AĞIRLIK	ÖLÇEK:1/2	DÜZELTİ SINIRLANIŞI
40 g		Devamlı
HAMMADDE		DÜZELTİ YAYILMA ALANI
Çakmaktaşı		Kalın
HAMMADDE RENGİ		
Bej		



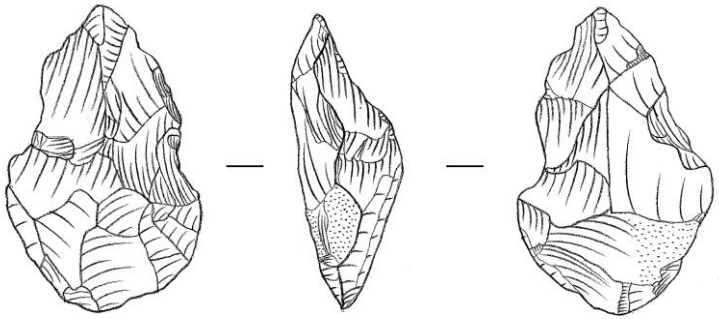
ÇEKİRDEK ANALİZ FİSİ

ANALİZ NO		KIRIĞIN YERİ
463		
ENVANTER NO		KABUK
6		Yok
BULUNTU YERİ		KABUK ORANI
Kıraç Pilav Tepe-S 59/21		
NEGATİF İZ		HAMYÜZ
2		Var
HAMMADDE		HAMYÜZ ORANI
Çakmaktaşı		Yüzey=1/2
HAMMADDE RENGİ		VURMA DÜZLEMİ SAYISI
Koyu Gri		Tek
PATiNA		VURMA DÜZLEMi TİPİ
Var		Yüzcüklü
PATiNA RENGİ		DEVİR
Beyazımsı		Orta Paleolitik
DÜZELTİ		UZUNLUK
Yok		65 mm
ÇEKİRDEK TİPİ		GENİŞLİK
Hazırlanmış		66 mm
ÇEKİRDEK ALT TİPİ		KALINLIK
Tek Kut. Lev. Yongalı Rec. Çek.		15 mm
ALET OLARAK	ÖLÇEK:1/2	AĞIRLIK
Kullanılmamış		65 g
PARÇANIN DURUMU		ÇEVRE
Tam		



iKi YÜZEYLi ALET ANALiZ FiSi

ANALiZ NO		ÖN YÜZ NEGATİF SAYISI
501		8
ENVANTER NO		ARKA YÜZ NEGATİF SAYISI
11		8
BULUNTU YERi		DÜZELTİ
Bağyeri Tepe-S 59/23		Yok
HAMMADDE		PARÇANIN DURUMU
Çakmaktaşı		Tam
HAMMADDE RENGi		KIRIĞIN YERİ
Gri		
UÇ		UZUNLUK-L
Sivri		80 mm
DiP		GENİŞLİK-m
Yuvarlak		53 mm
SAĞ KENAR		KALINLIK-e
Dışbükey		30 mm
SOL KENAR		EN GENİŞ YERİN TOPUĞA UZ.-a
Dışbükey		32 mm
PROFİL		m/e
Dalgalı		1,76
KABUK		L/a
Yok		2,5
KABUK ORANI		L/m
		1,5
HAMYÜZ		AĞIRLIK
Yok		104 g
HAMYÜZ ORANI		ANA TİP
		Klasik İki Yüzeyli
PATİNA		ALT TİP
Var		Micoquien
PATİNA RENGİ		ÇEŞİT
Beyaz		
		DEVİR
		Üst Acheuleen

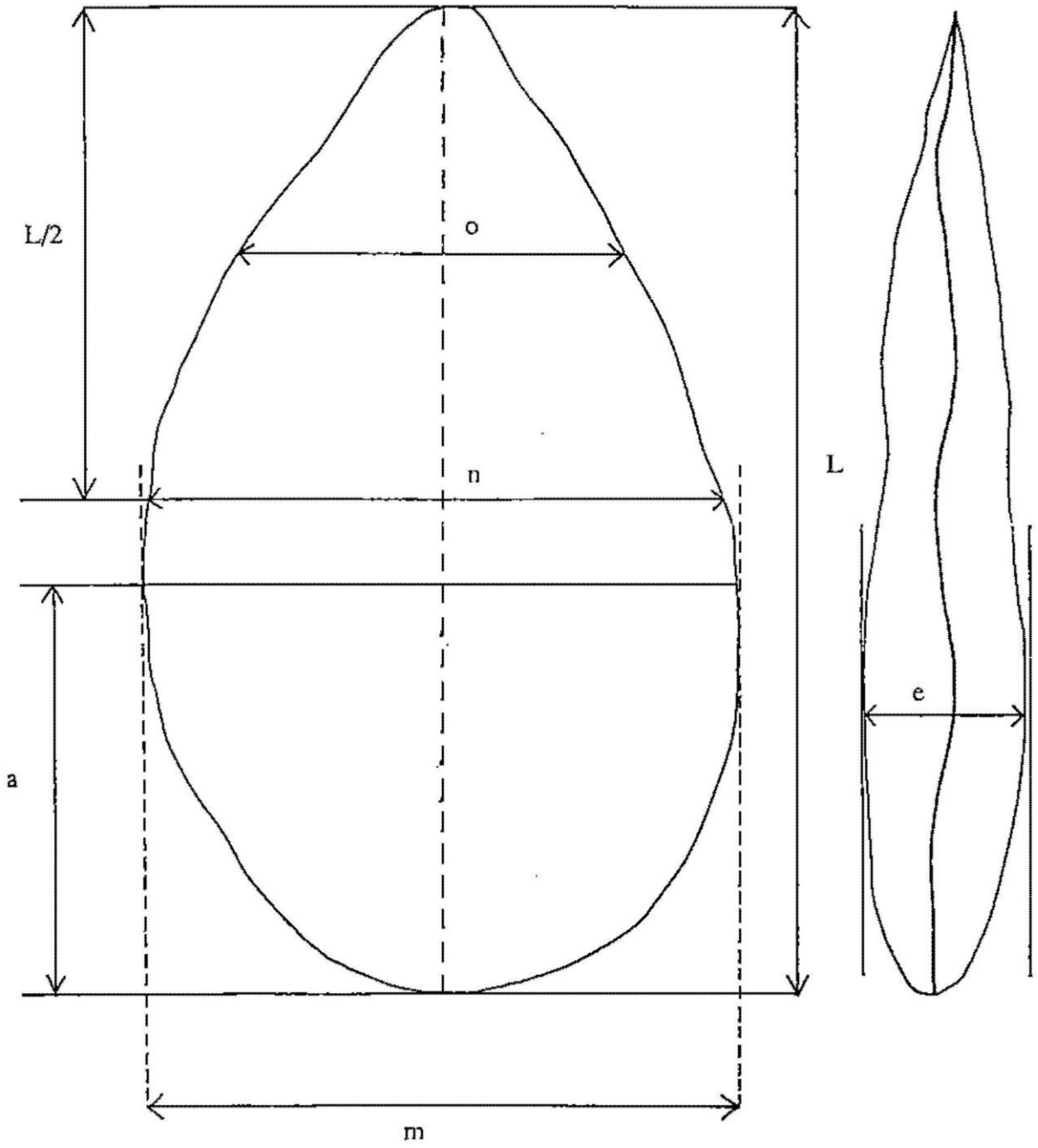


ÖLÇEK:1/2

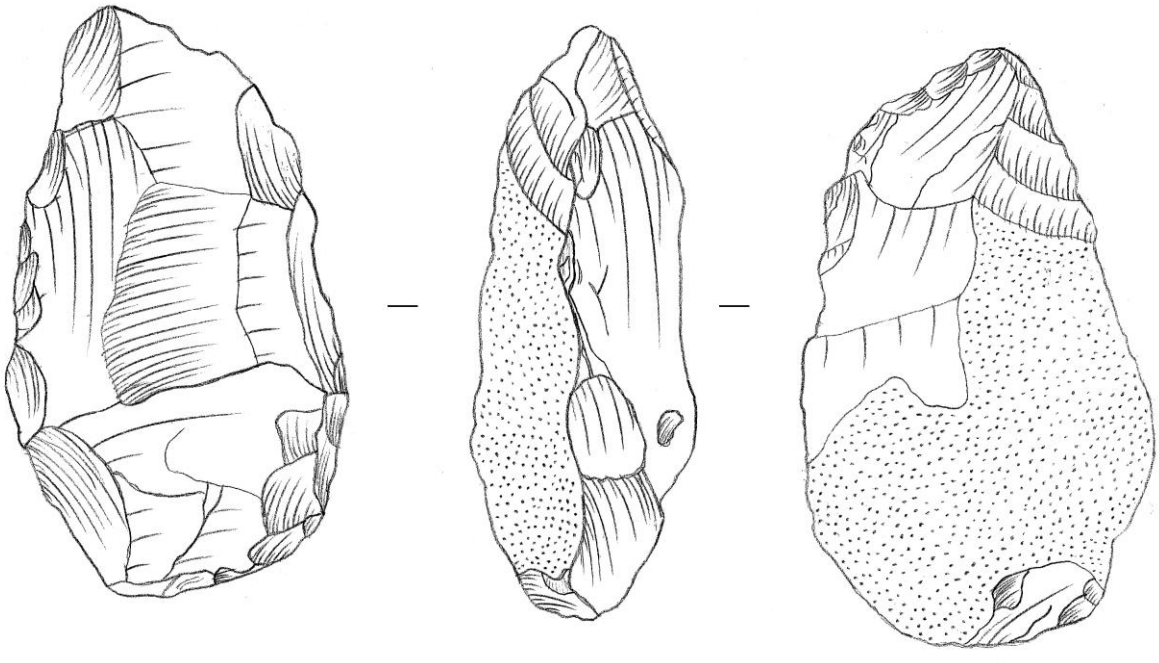
YONGA-DİLGİ ANALİZ FİŞİ

ANALİZ NO		HAMYÜZ ORANI
63		
ENVANTER NO		UZUNLUK
13		71.5 mm
BULUNTU YERİ		GENİŞLİK
Grinokat Tepe 2-S 60/72		29 mm
YONGALAMA ÜRÜNÜ		KALINLIK
Dilgi		11.5 mm
YONGALAMA ÜRÜNÜ TİPİ		AĞIRLIK
Düzeltisiz Dilgi		20 g
DÖNEM		TOPUK UZUNLUĞU
Orta Paleolitik		?
HAMMADDE		TOPUK GENİŞLİĞİ
Çakmaktaşı		?
HAMMADDE RENGİ		TOPUK ÖZELLİĞİ
Açık Gri		Kırık
PATİNA		KOPMA AÇISI
Var		?
PATİNA RENGi		VURMA YUMRUSU ÖZELLİĞİ
Krem		?
PARÇANIN DURUMU		SIRT
Tam		Eksi Izli
KIRIĞIN YERİ		ÜST UÇ
		Eğik
KABUK		DÜZELTİ
Yok		Yok
KABUK ORANI		DÜZELTİ TİPİ
	ÖLÇEK:1/2	
HAMYÜZ		DÜZELTİ KONUMU
Yok		
		ÇENTİK
		Yok

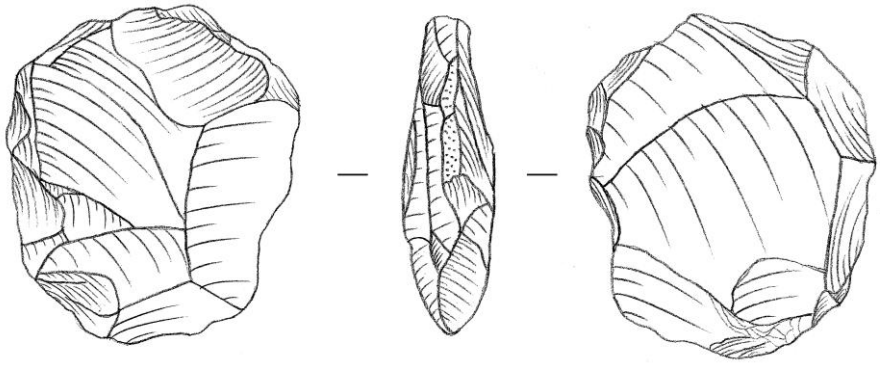
LEVHA I



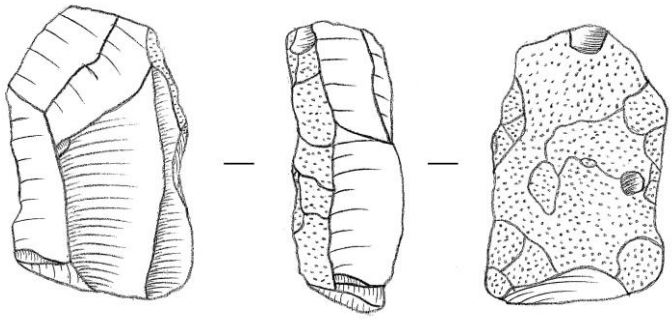
Bir iki yüzeyli alet üzerinde tip belirlemek için alınan ölçüm yerleri (Taşkıran, 1990)



1



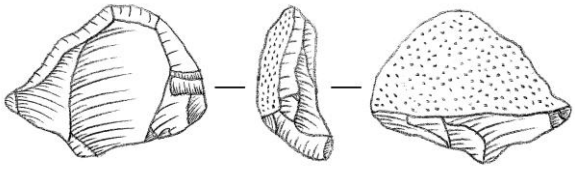
2



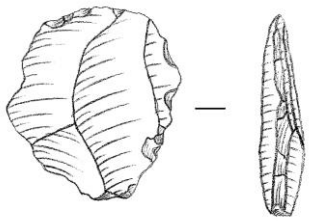
3

Ölçek:1/2

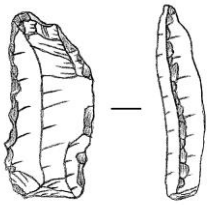
Şekil 1 Kevreker Mevkii (S 60-69) yontmataş buluntularından bir grup: 1.İki yüzeyli alet; 2.Disk biçimli çekirdek; 3.Levallois çekirdek



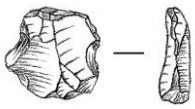
4



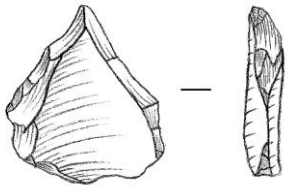
5



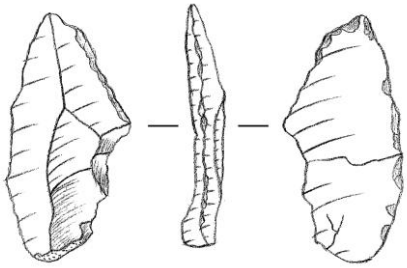
6



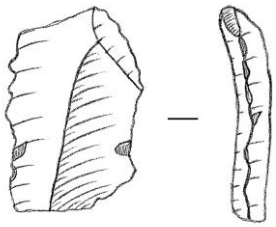
7



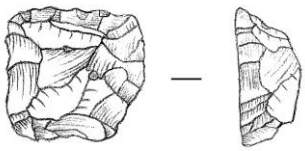
8



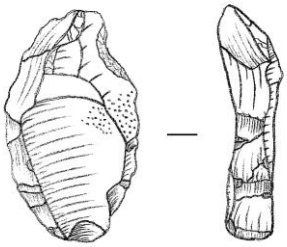
9



10



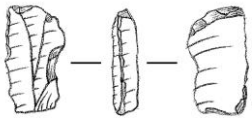
11



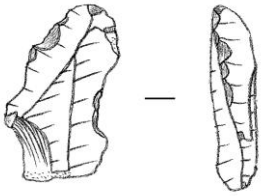
12

Ölçek:1/2

Şekil 2 Kevreker Mevkii (S 60-69) buluntularından bir grup: 4.Levallois çekirdek; 5.Levallois yonga; 6.Kenar kazıyıcı; 7.Omurgalı ön kazıyıcı; 8,9.Levallois uç; 10,11.Dişlemeli alet; 12.Çekirdek yenileme tablası



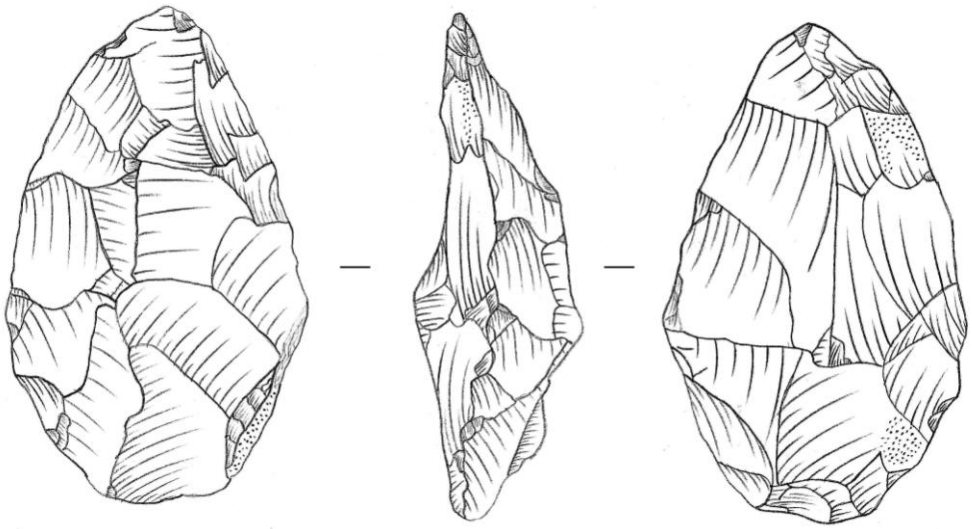
13



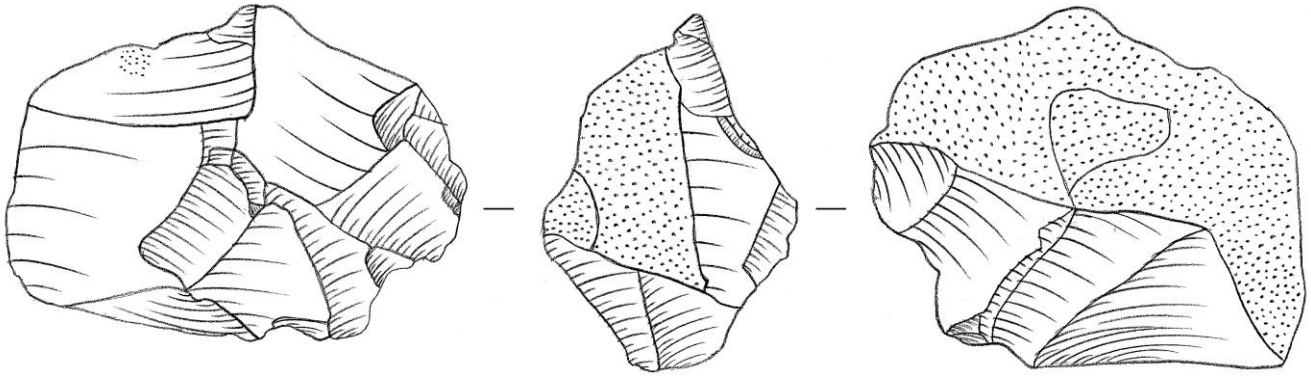
14

Ölçek:1/2

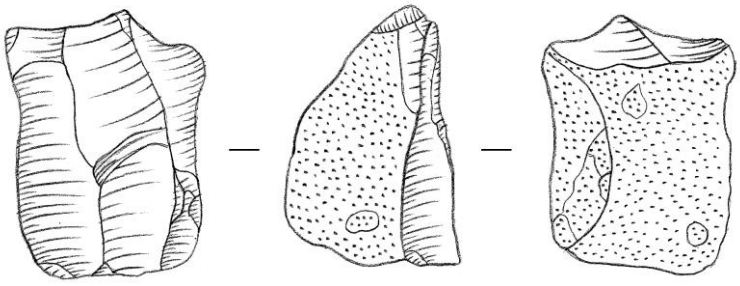
Şekil 3 Kevreker Mevkii (S 60-69) yontmataş buluntularından bir grup: 13.Düzeltili dilgi; 14.Çontuklu-dişlemeli alet



1



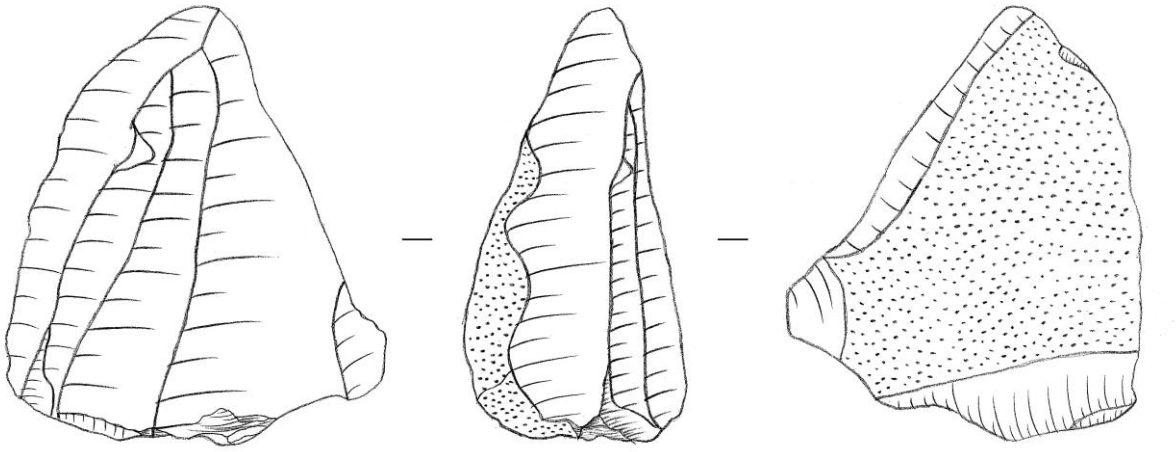
2



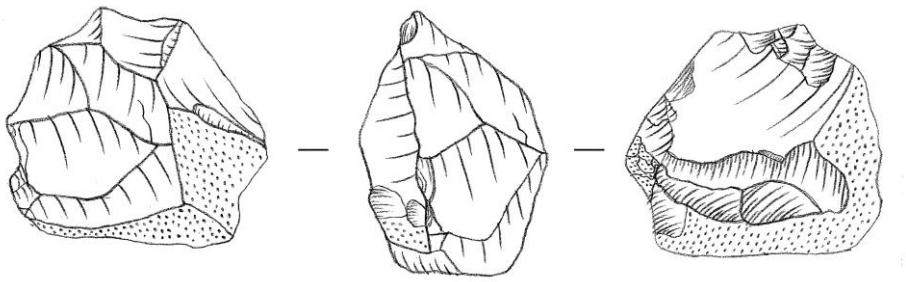
3

Ölçek:1/2

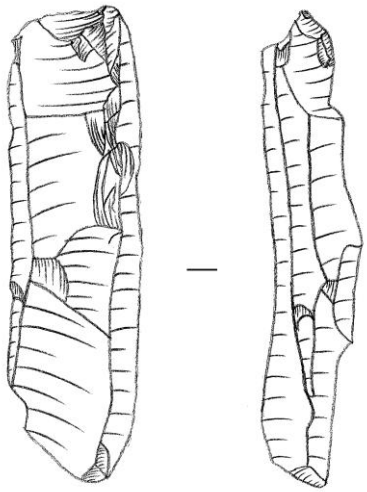
Şekil 4 Grituj Tepe (S 60/70) yontmataş buluntularından bir grup: 1.İki yüzeyli alet; 2.İki kutuplu çekirdek; 3.Levallois çekirdek



4



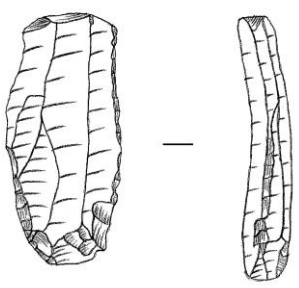
5



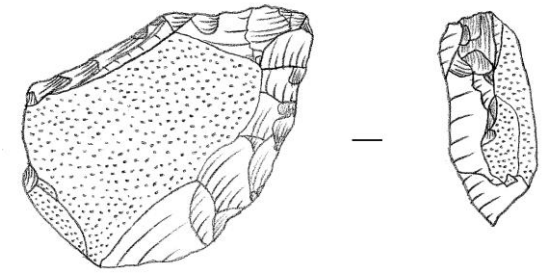
6

Ölçek:1/2

Şekil 5 Grituj Tepe (S 60/70) yontmataş buluntularından bir grup: 4.Prizmatik çekirdek; 5.Piramidal çekirdek; 6.Tepeli dilgi



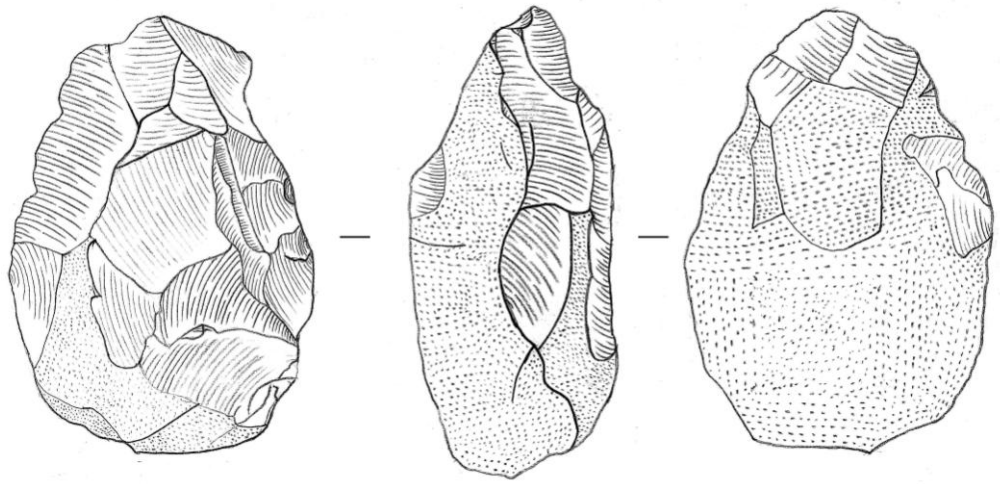
7



8

Ölçek:1/2

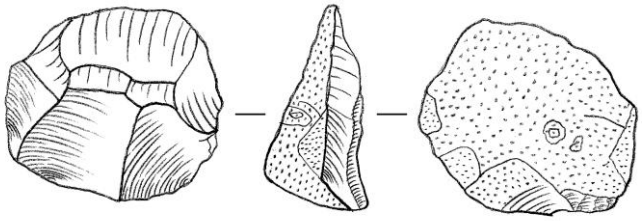
Şekil 6 Grituj Tepe (S 60/70) yontmataş buluntularından bir grup: 7.Kenar kazıyıcı; 8.Yatay kenar kazıyıcı



1



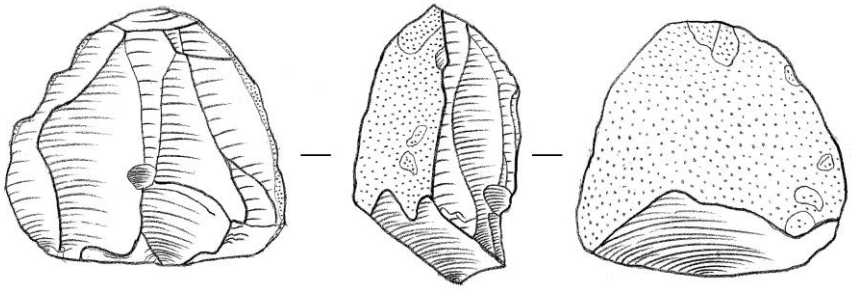
2



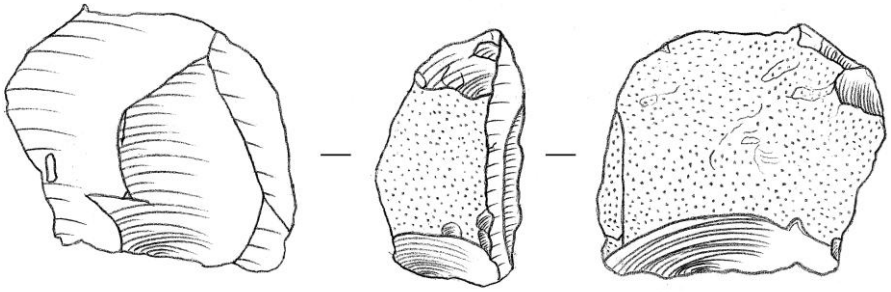
3

Ölçek:1/2

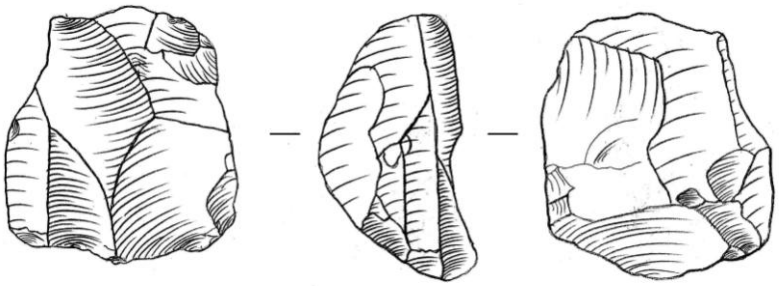
Şekil 7 Grinokat Tepe 1 (S 60/71) yontmataş buluntularından bir grup: 1.İki yüzeyli alet; 2.Levallois çekirdek; 3.Disk biçimli çekirdek



4



5



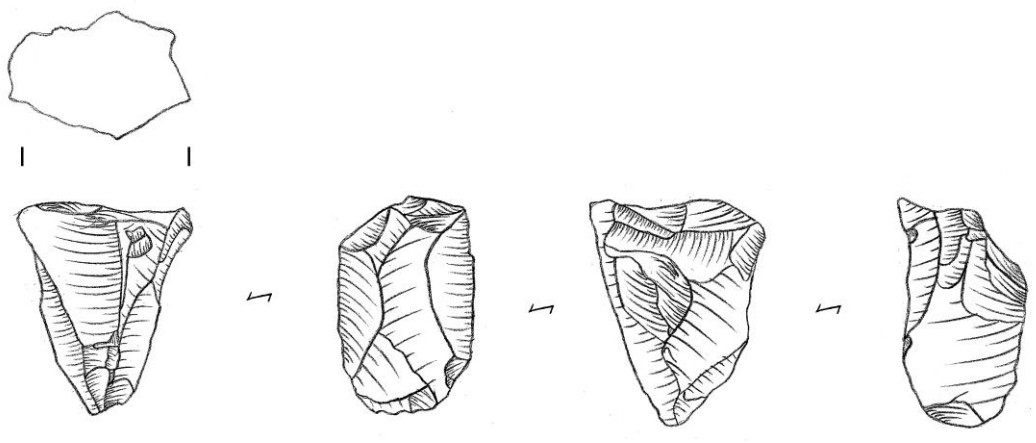
6



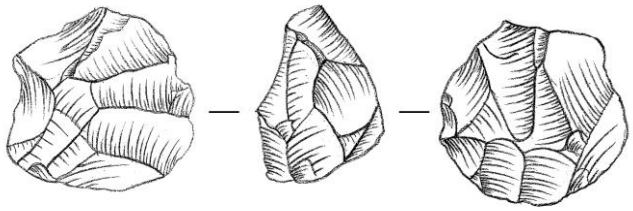
7

Ölçek:1/2

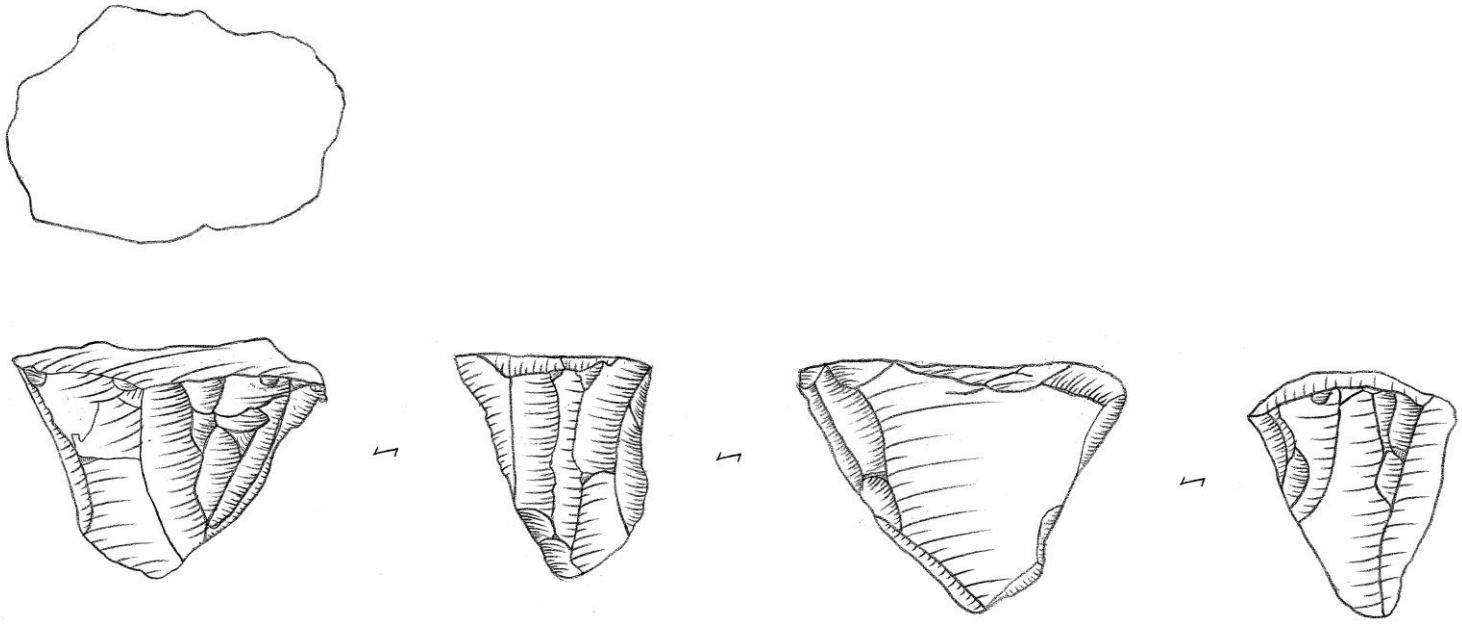
Şekil 8 Grinokat Tepe 1 (S 60/71) yontmataş buluntularındanbir grup: 4-7.Levallois çekirdek



8



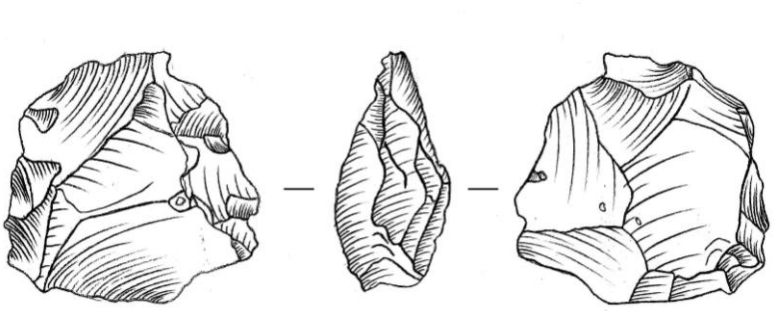
9



10

Ölçek:1/2

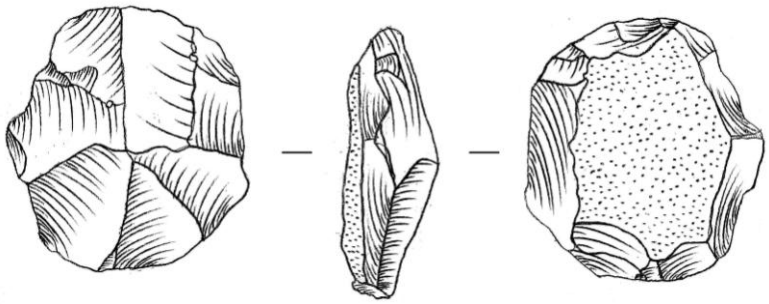
Şekil 9 Grinokat Tepe 1 (S 60/71) yontmataş buluntularından bir grup: 8.Prizmatik çekirdek; 9.Dişlemeli alet; 10.Piramidal çekirdek



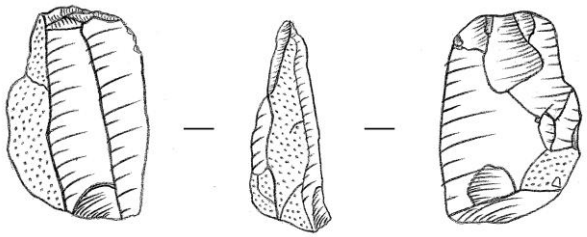
11



12



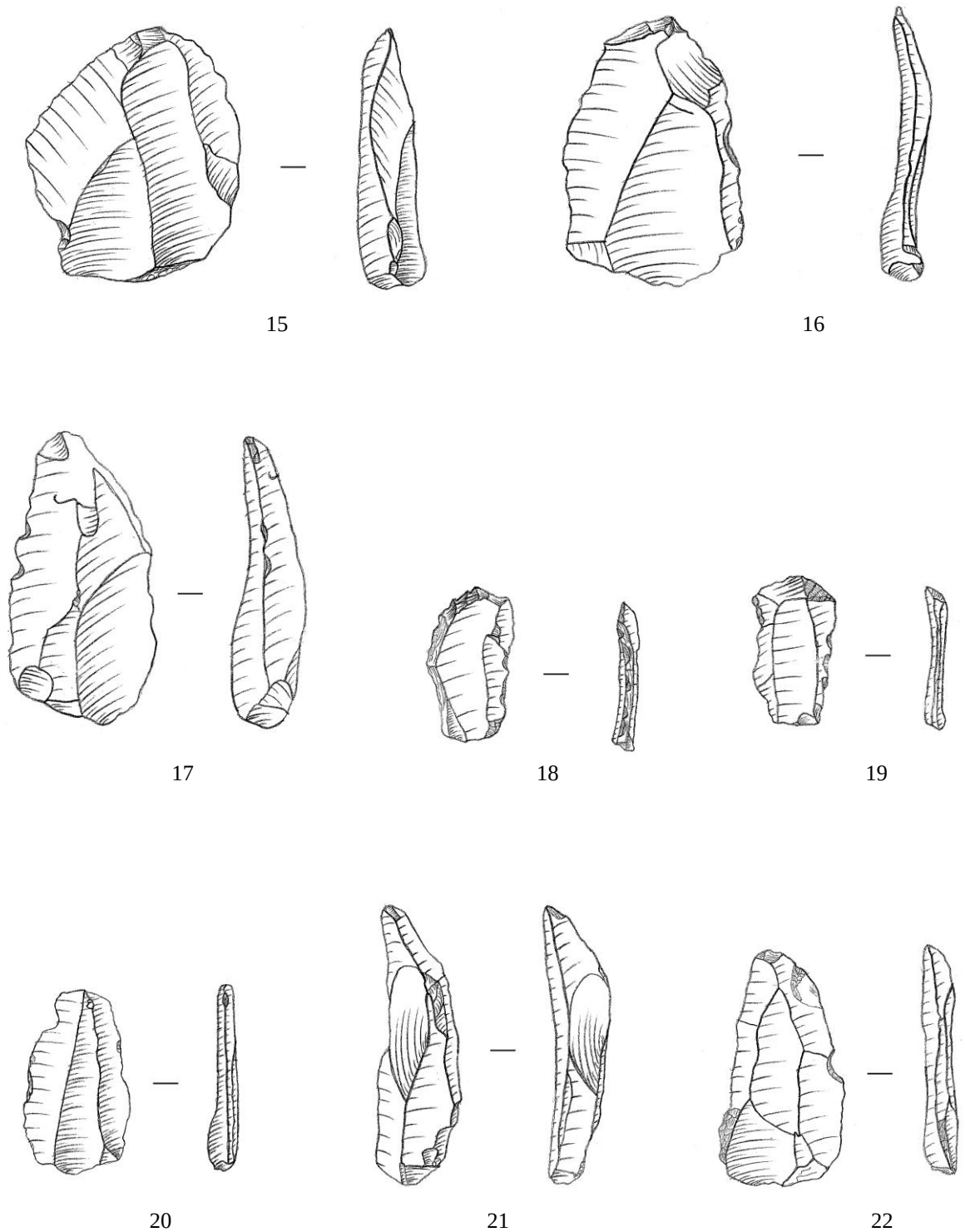
13



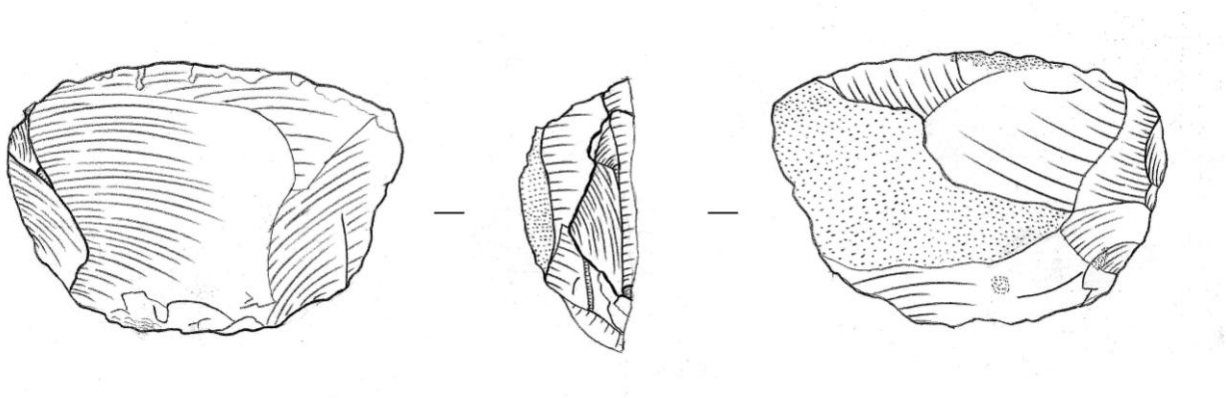
14

Ölçek:1/2

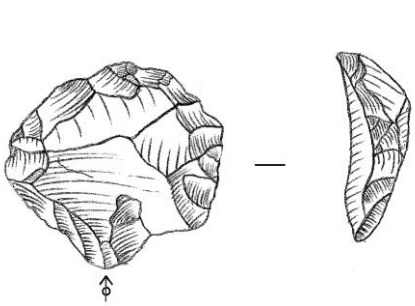
Şekil 10 Grinokat Tepe 1 (S 60/71) yontmataş buluntularından bir grup: 11,12.Levallois çekirdek; 13.Disk biçimli çekirdek; 14.Şekilsiz çekirdek



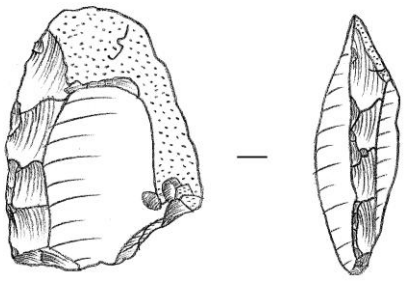
Şekil 11 Grinokat Tepe 1 (S 60/71) yontmataş buluntularından bir grup: 15,16.Levallois yonga; 17.Atipik levallois yonga; 18.Dişlemeli alet; 19.Omurgalı ön kazıyıcı; 20.Levallois uç; 21.Tepeli dilgi; 22.Çontuklu alet



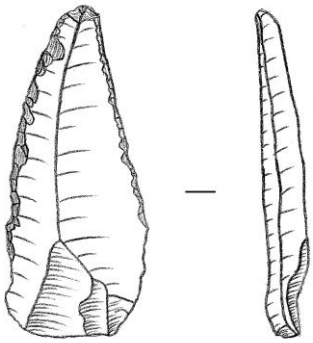
23



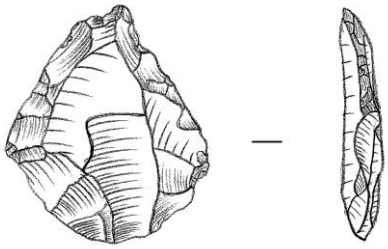
24



25



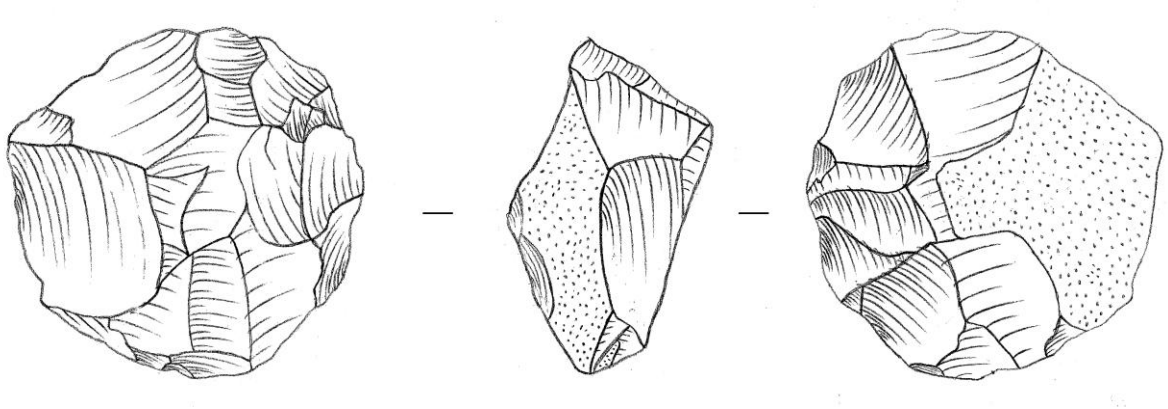
26



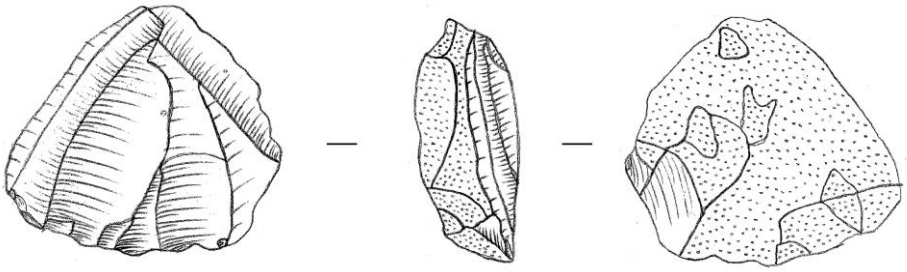
27

Ölçek:1/2

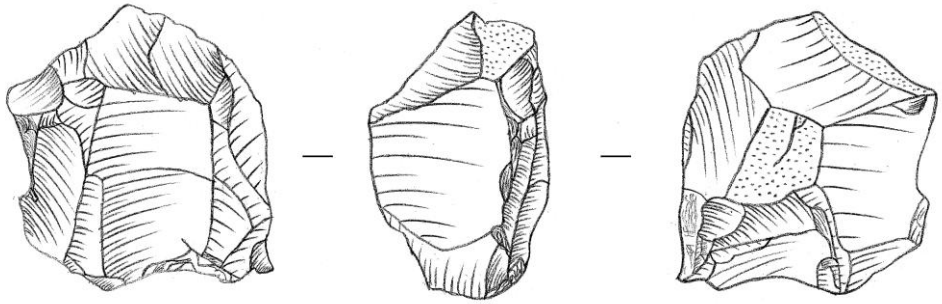
Şekil 12 Grinokat Tepe 1 (S 60/71) yontmataş buluntularından bir grup: 23.Levallois çekirdek üzerine kenar kazıyıcı; 24.Omurgalı ön kazıyıcı; 25.Kenar kazıyıcı; 26.Yöneşen kenar kazıyıcı; 27.Yatık yöneşen kenar kazıyıcı



1



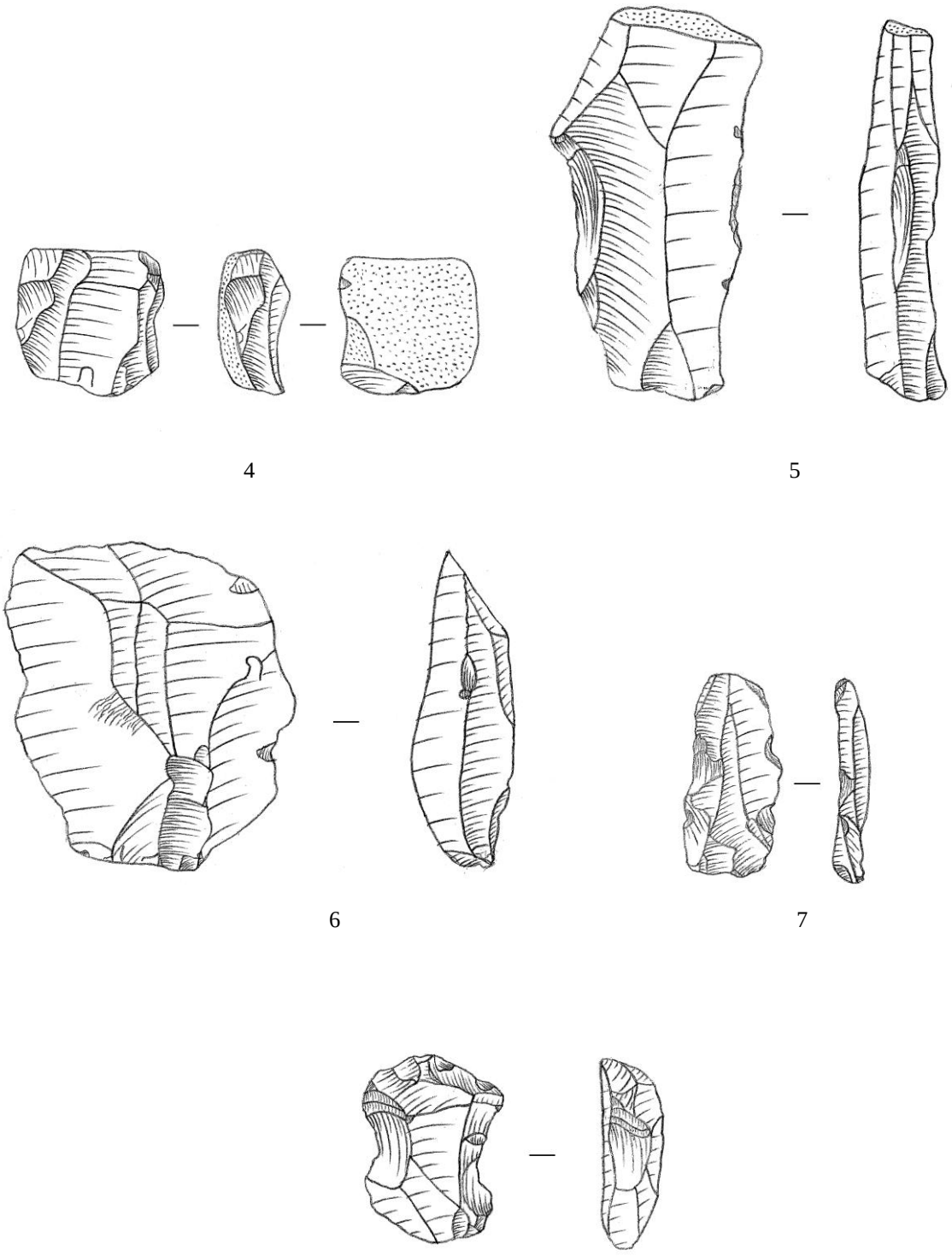
2



3

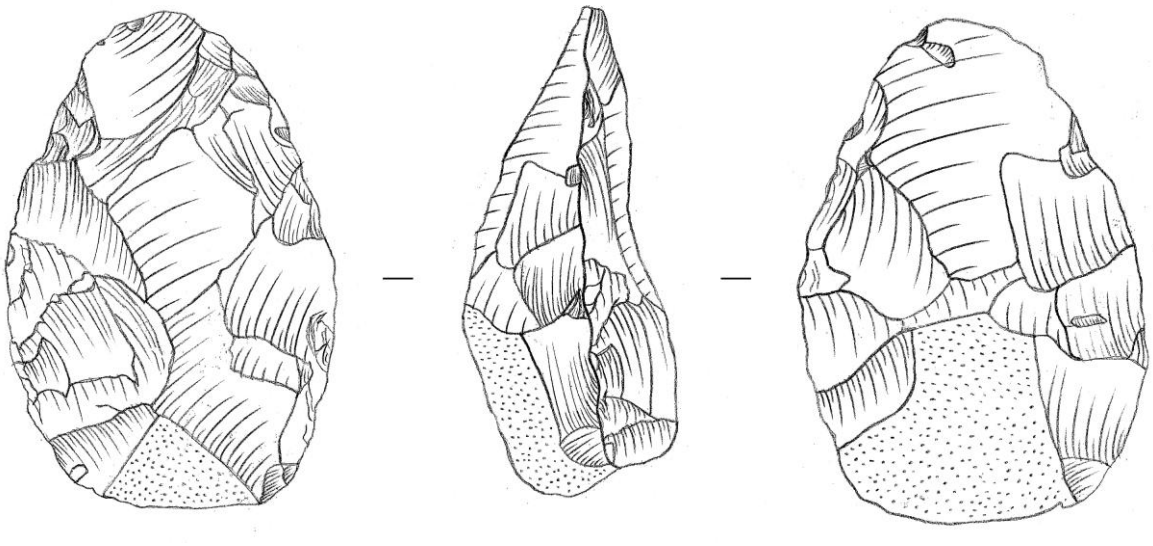
Ölçek:1/2

Şekil 13 Grinokat Tepe 2 (S 60/72) yontmataş buluntularından bir grup: 1-3.Levallois çekirdek

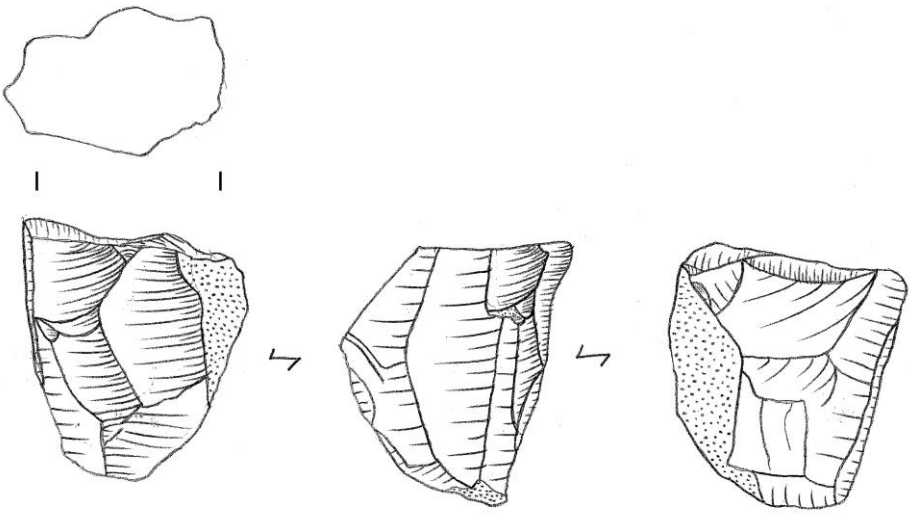


Ölçek:1/2

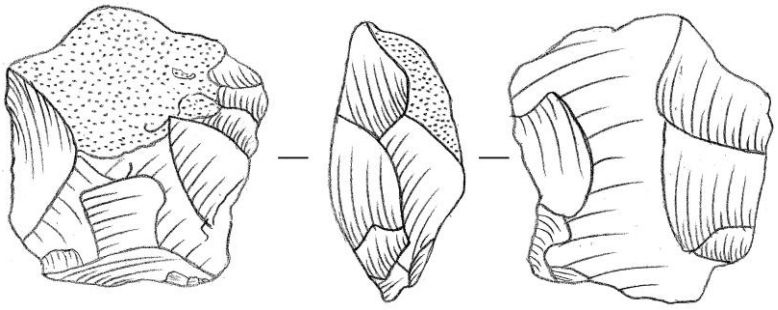
Şekil 14 Grinokat Tepe 2 (S 60/72) yontmataş buluntularından bir grup: 4. Levallois çekirdek; 5,6.Clactonien yonga; 7.Çontuklu alet; 8.Çontuklu ön kazıyıcı



1



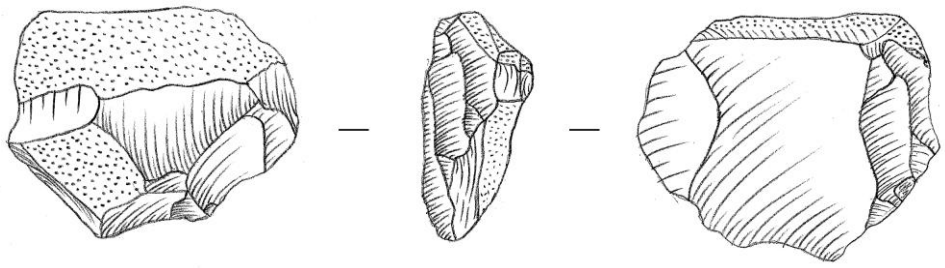
2



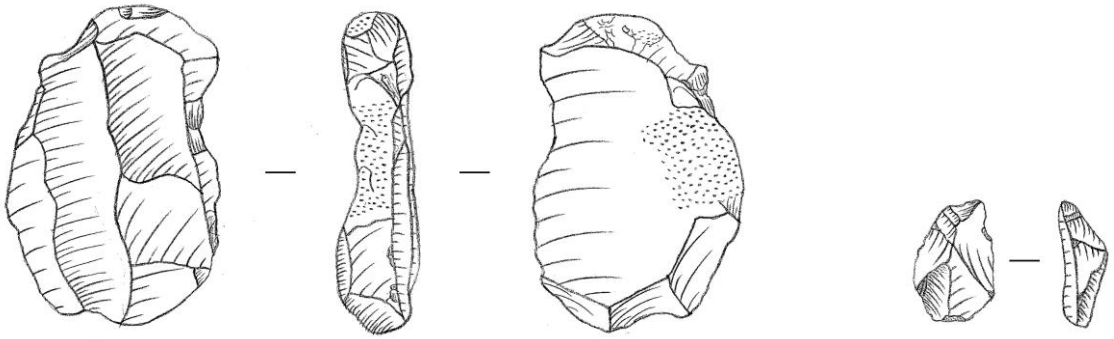
3

Ölçek:1/2

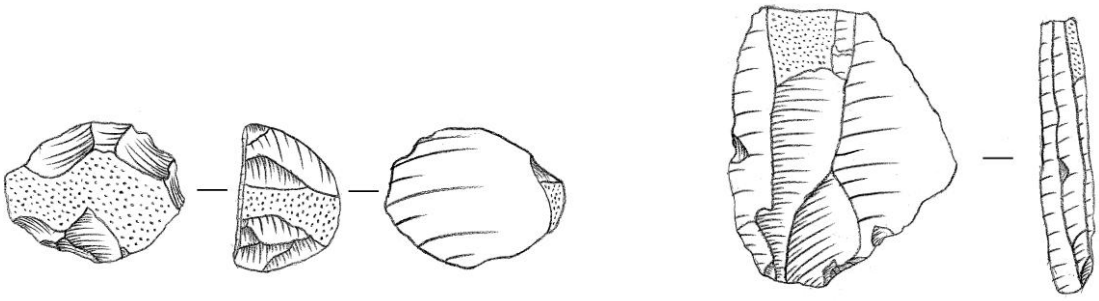
Şekil 15 Ovi Tepe (S 60/73) yontmataş buluntularından bir grup: 1.İki yüzeyli alet; 2.İki kutuplu-uçlu levallois çekirdek; 3.Yonga üzerine merkezcil çıkarımlı çekirdek



4



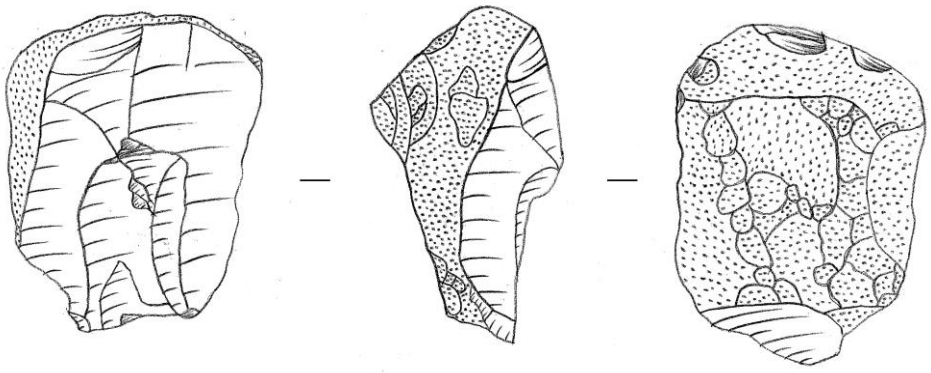
5 6



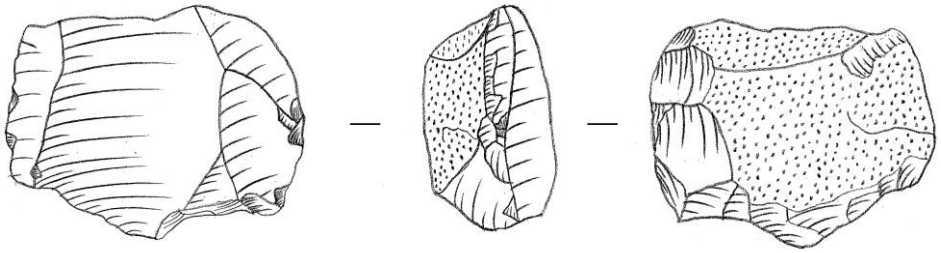
7 8

Ölçek:1/2

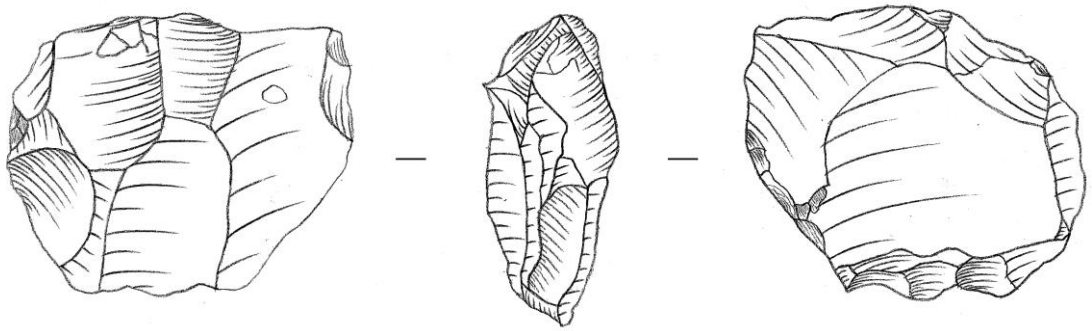
Şekil 16 Ovi Tepe (S 60/73) yontmataş buluntularından bir grup: 4.Levallois çekirdek; 5.Kenar kazıyıcı; 6.Yonga; 7.Rende; 8.Clactonien yonga



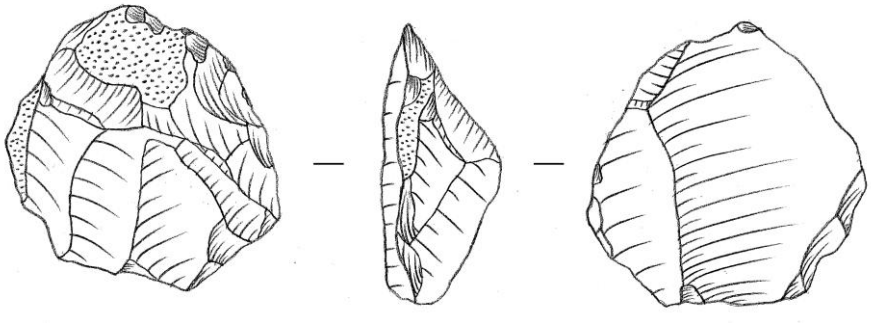
1



2

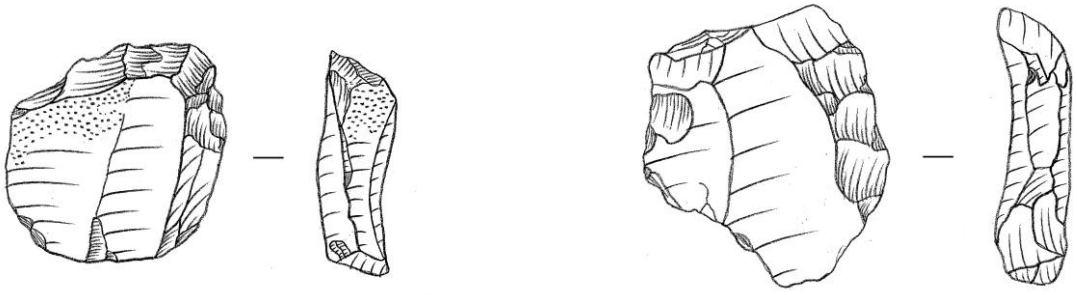


3



4 Ölçek:1/2

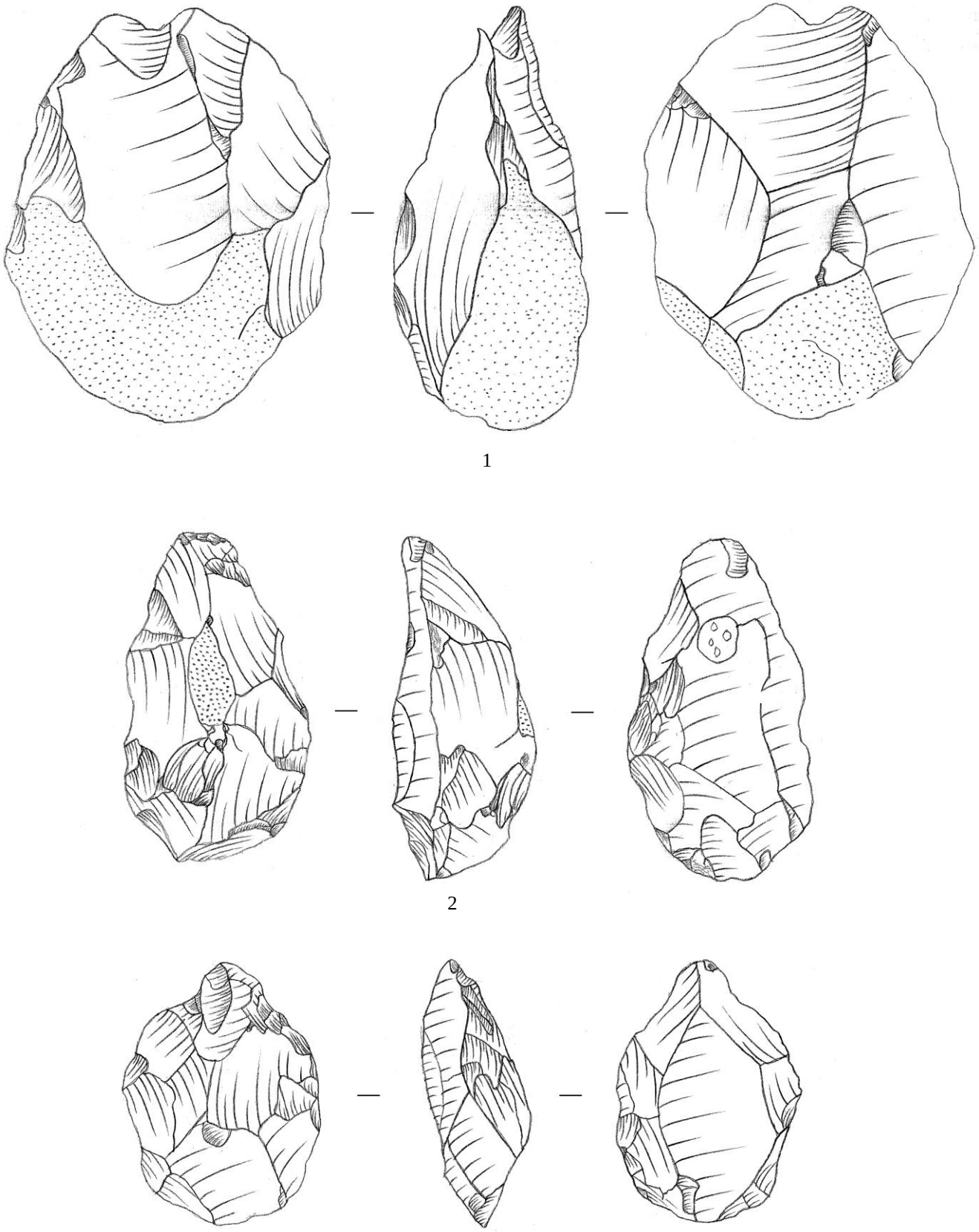
Şekil 17 Tavya Sırtı (S 60/74) yontmataş buluntularından bir grup: 1-3.Levallois çekirdek; 4.Merkezcil çıkarımlı çekirdek



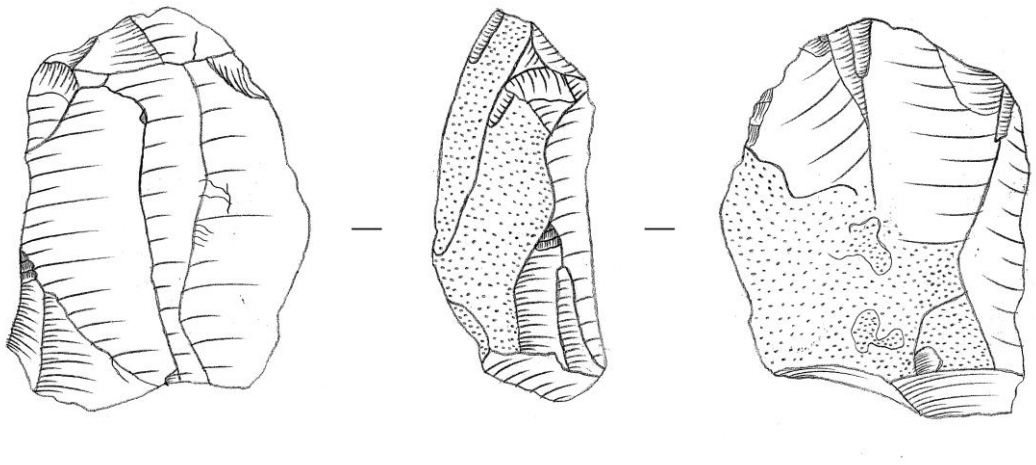
5 6

Ölçek:1/2

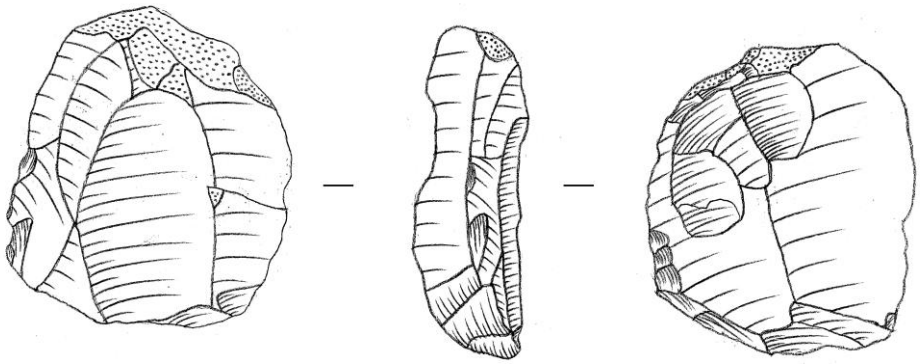
Şekil 18 Tavya Sırtı (S 60/74) yontmataş buluntularından bir grup: 5.Yatık yöneşen kenar kazıyıcı; 6.Kenar kazıyıcı



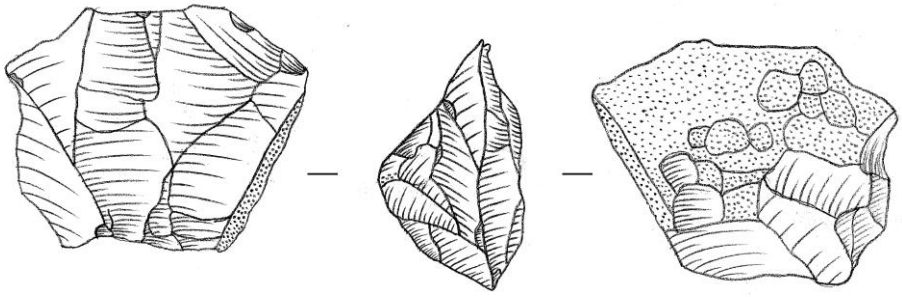
Şekil 19 Haramimihi Mevkii (S 60/75) yontmataş buluntularından bir grup: 1-3.İki yüzeyli alet



4



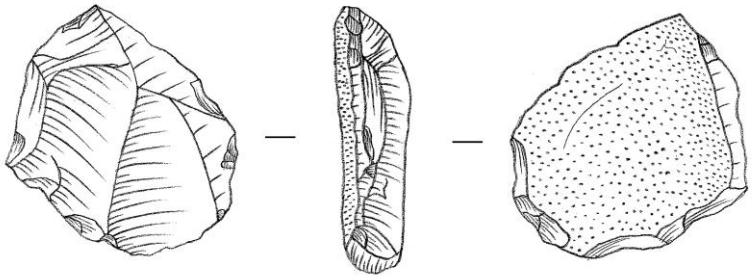
5



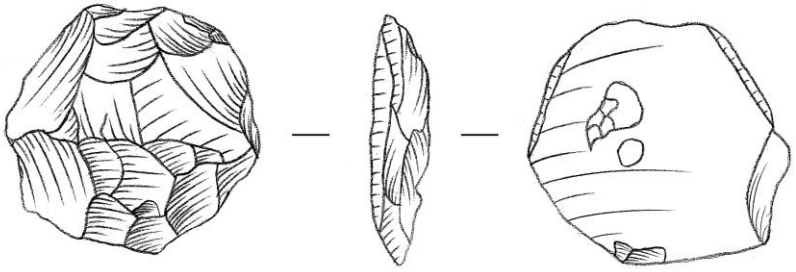
6

Ölçek:1/2

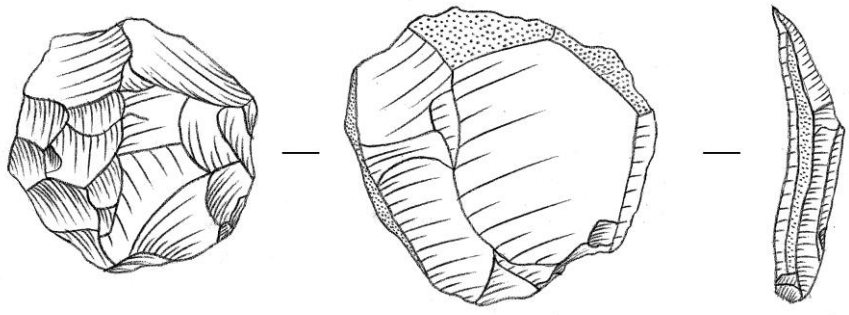
Şekil 20 Haramimihi Mevkii (S 60/75) yontmataş buluntularından bir grup: 4.Clactonien çekirdek; 5.Levallois çekirdek; 6.İki kutuplu çekirdek



7



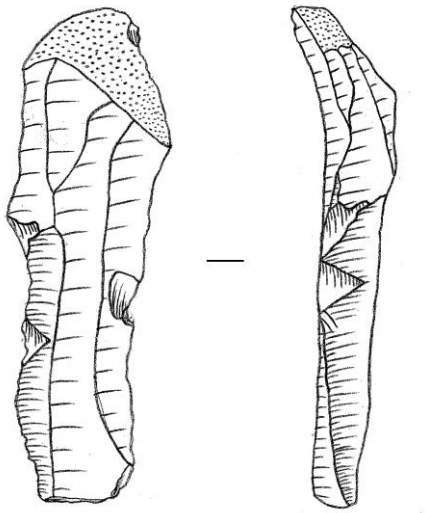
8



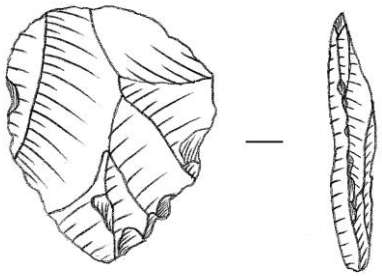
9

Ölçek:1/2

Şekil 21 Haramimihi Mevkii (S 60/75) yontmataş buluntularından bir grup: 7.Levallois çekirdek; 8.Disk biçimli çekirdek; 9.Clactonien yonga



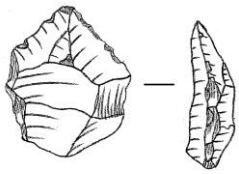
10



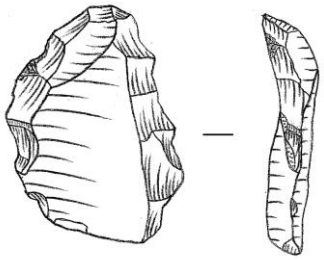
11

Ölçek:1/2

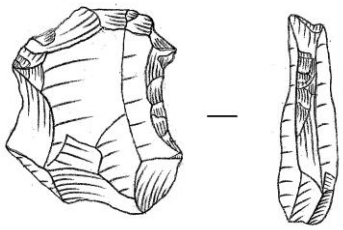
Şekil 22 Haramimihi Mevkii (S 60/75) yontmataş buluntularından bir grup: 10.Tepeli dilgi; 11.Levallois yonga



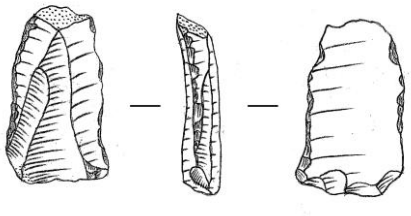
12



13



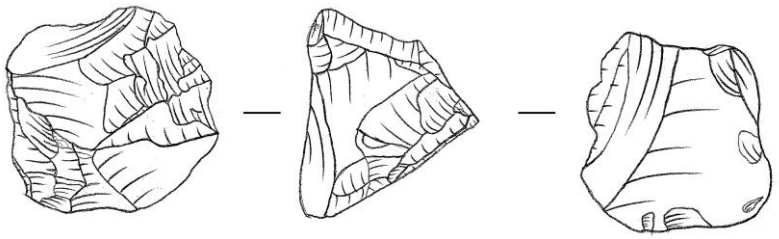
14



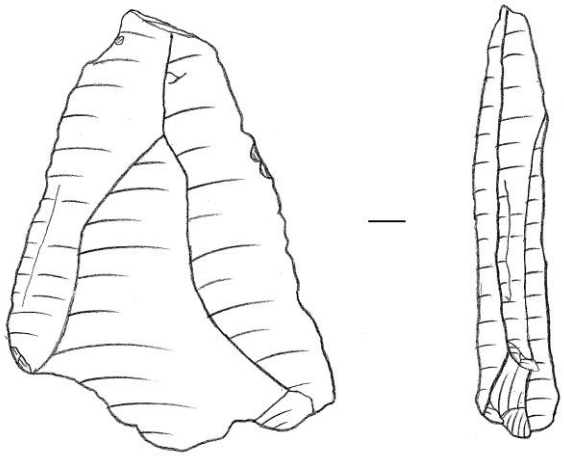
15

Ölçek:1/2

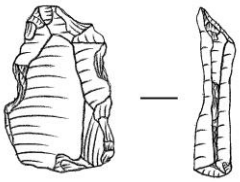
Şekil 23 Haramimihi Mevkii (S 60/75) yontmataş buluntularından bir grup: 12,13.Dişlemeli alet; 14.Kenar kazıyıcı; 15.Almaşık kenar kazıyıcı



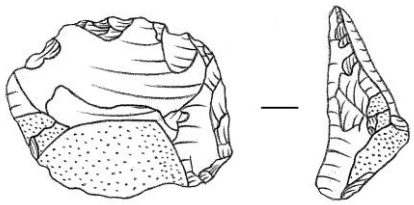
1



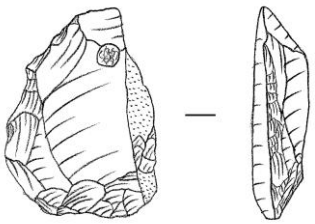
2



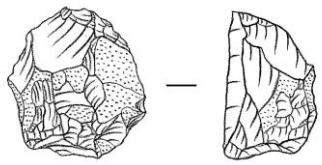
3



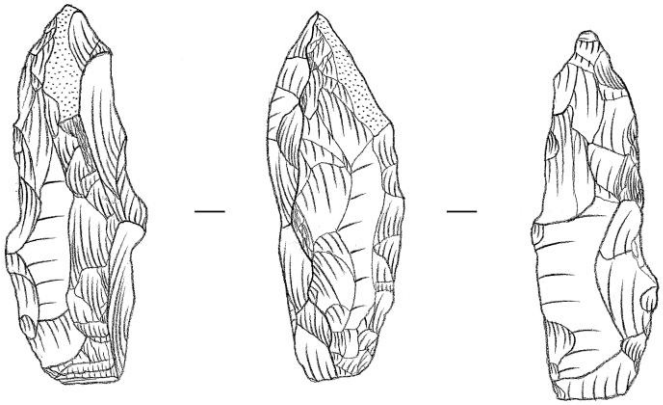
4



5



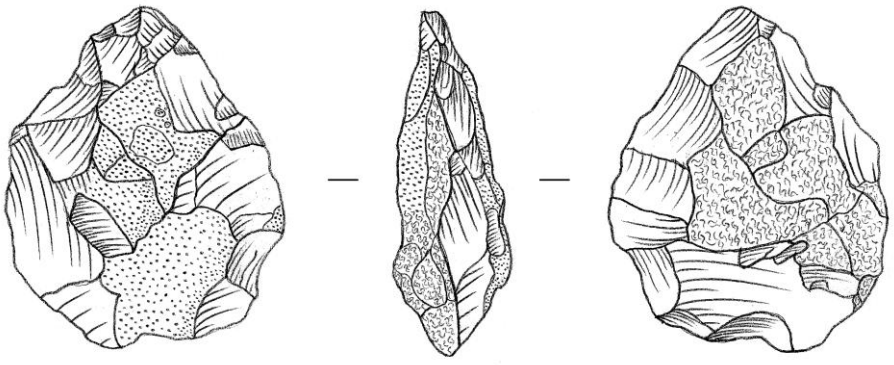
6



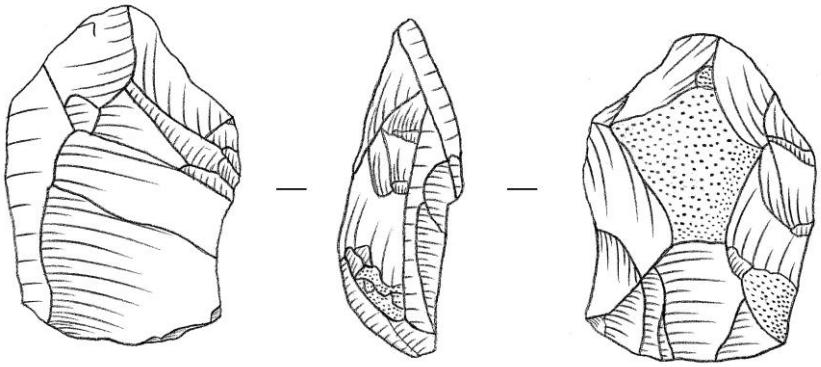
7

Ölçek:1/2

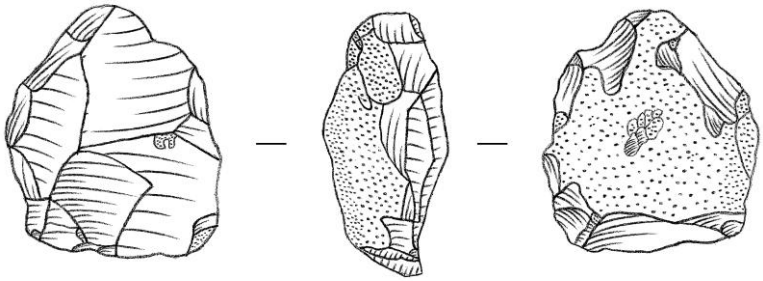
Şekil 24 Sina Tepe (S 60/76) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Piramidal çekirdek; 2.Levallois uç; 3.Atipik ön kazıyıcı; 4.Dişlemeli alet; 5.Kenar kazıyıcı; 6.Omurgalı ön kazıyıcı; 7.Kazma



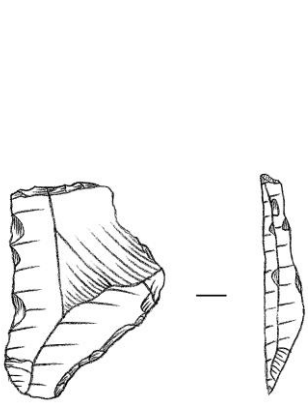
1

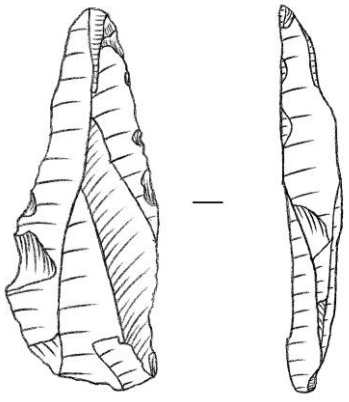


2



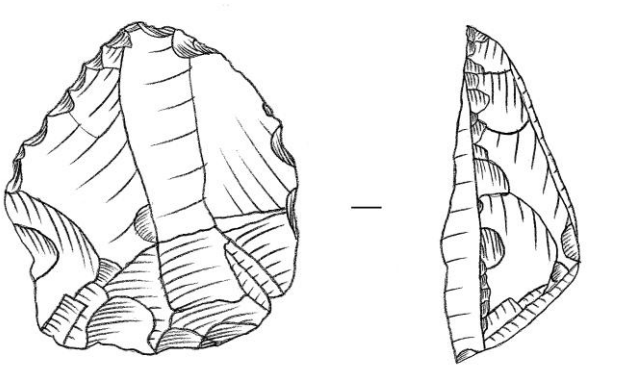
3



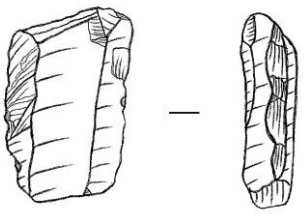


4 5 Ölçek:1/2

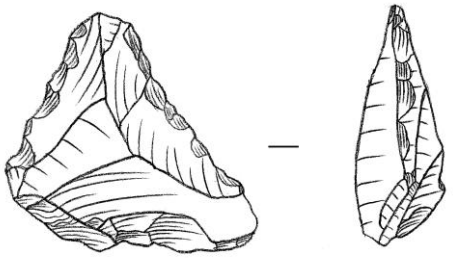
Şekil 25 Rızvan Tepe (S 60/77) yontmataş buluntularından bir grup: 1.İki yüzeyli alet; 2,3.Atipik levallois çekirdek; 4.Budanmış yonga; 5.İki kutuplu yonga



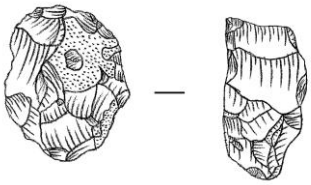
6



7



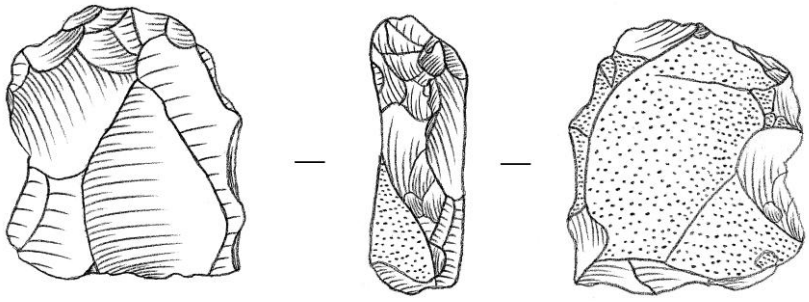
8



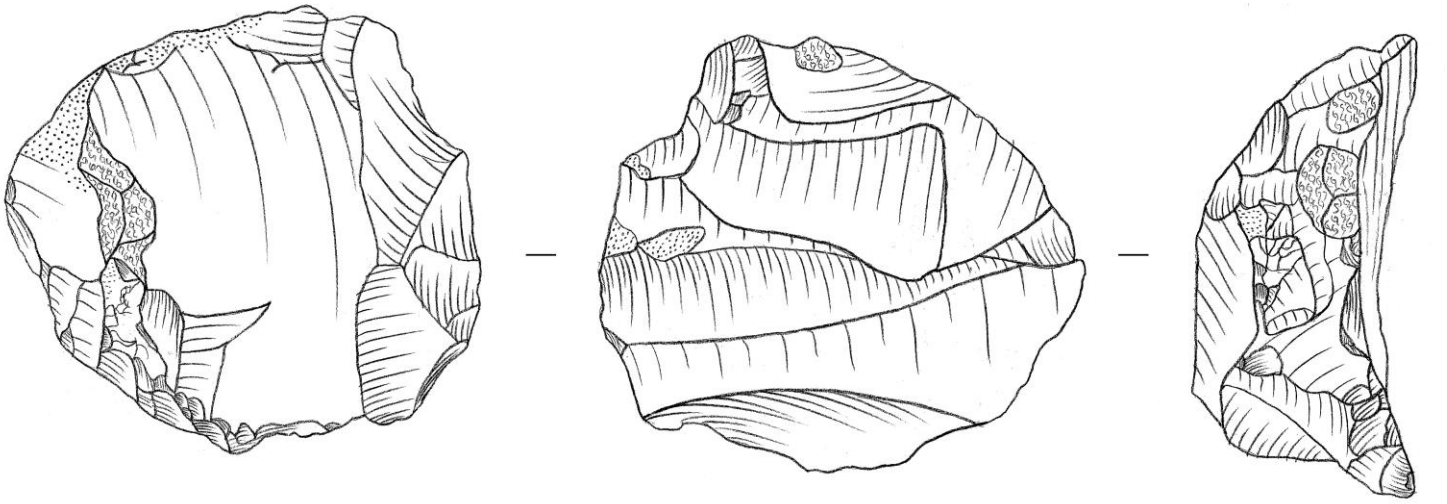
9

Ölçek:1/2

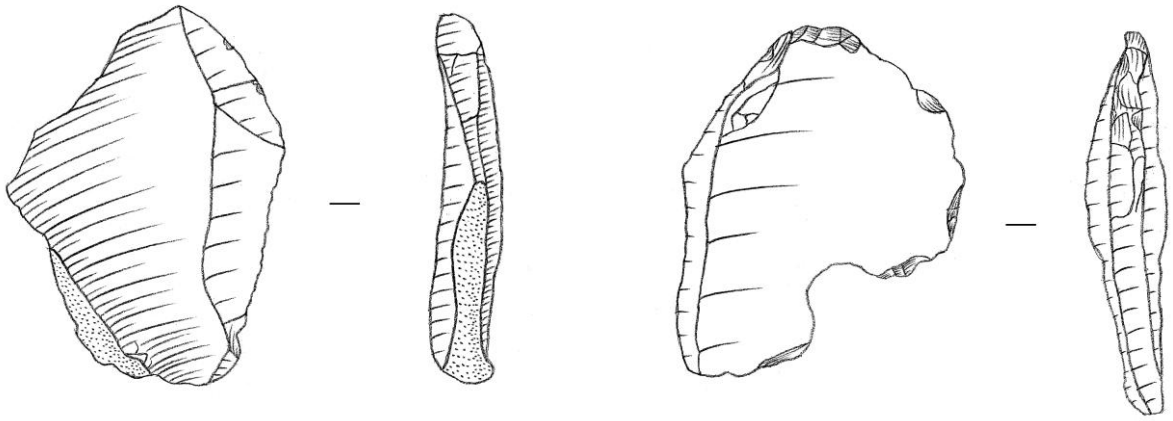
Şekil 26 Rızvan Tepe (S 60/77) yontmataş buluntularından bir grup: 6.Clactonien yonga; 7.Düzeltili yonga; 8.Dişlemeli-kenar kazıyıcı; 9.Omurgalı ön kazıyıcı



1



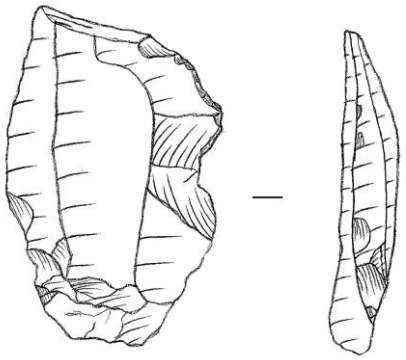
2



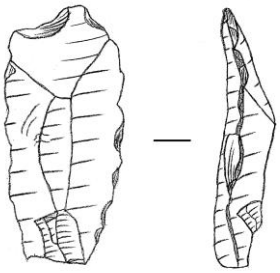
3 4

Ölçek:1/2

Şekil 27 Golaziraf Sırtı (S 60/79) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Uçlu levallois çekirdek; 2.Şekilsiz çekirdek; 3.Yonga; 4.Çift çontuklu alet



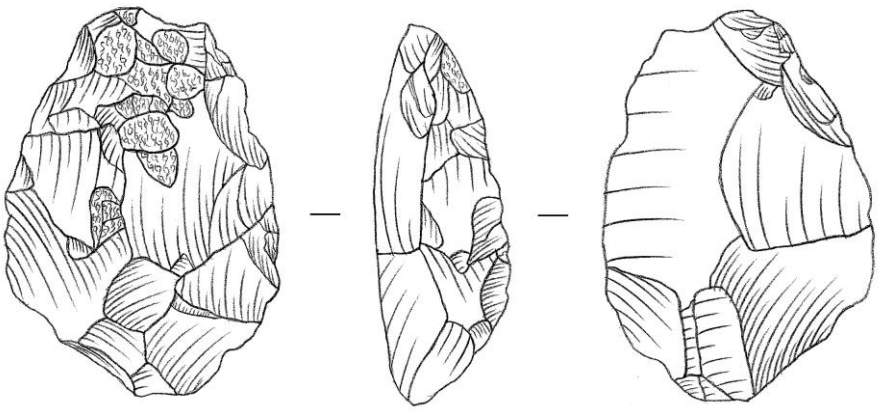
5



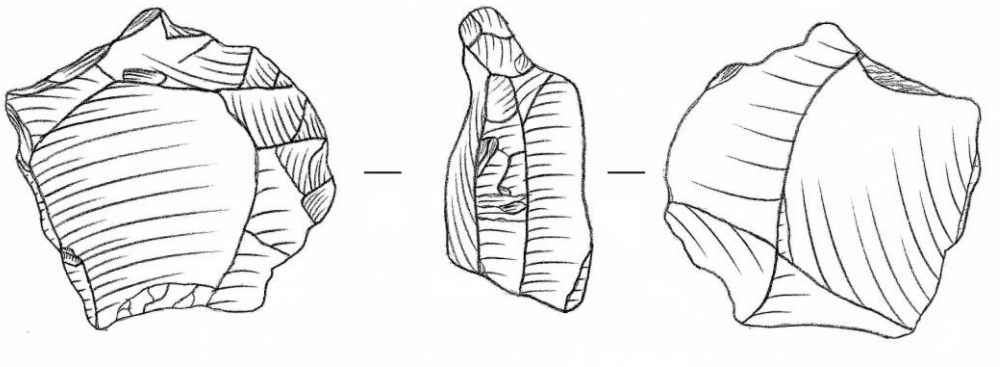
6

Ölçek:1/2

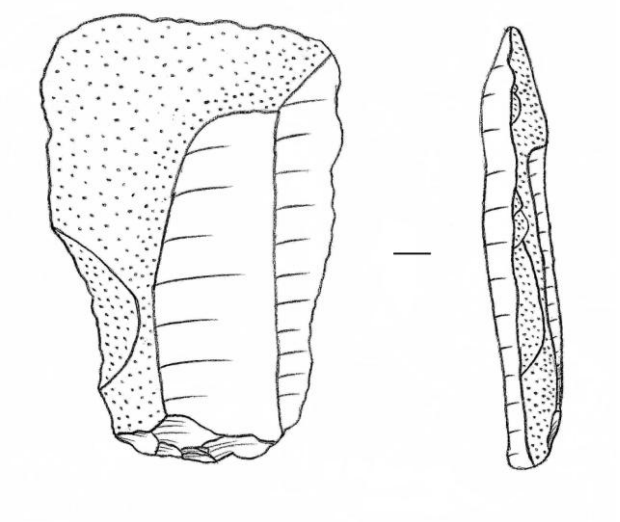
Şekil 28 Golaziraf Sırtı (S 60/79) yontmataş buluntularından bir grup: 5.Çift çontuklu alet; 6.Almaşık kenar kazıyıcı



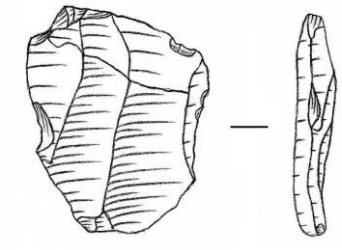
1



2



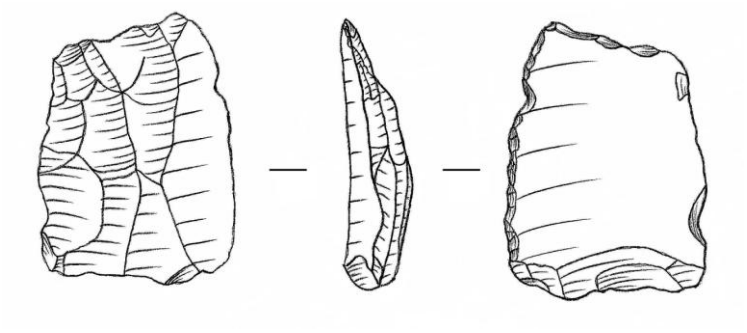
3



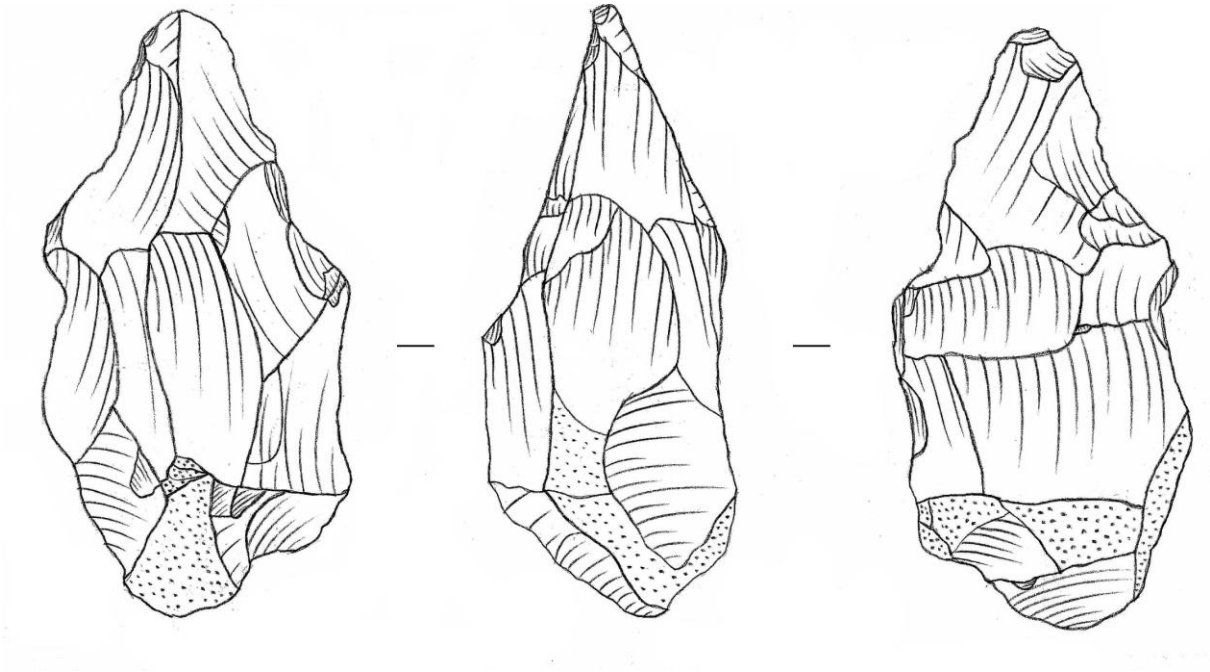
4

Ölçek:1/2

Şekil 29 Yukarıköy Mevkii (S 60/80) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Kısmi iki yüzeyli alet; 2.Levallois çekirdek; 3.Hazırlama yongası; 4.Levallois yonga



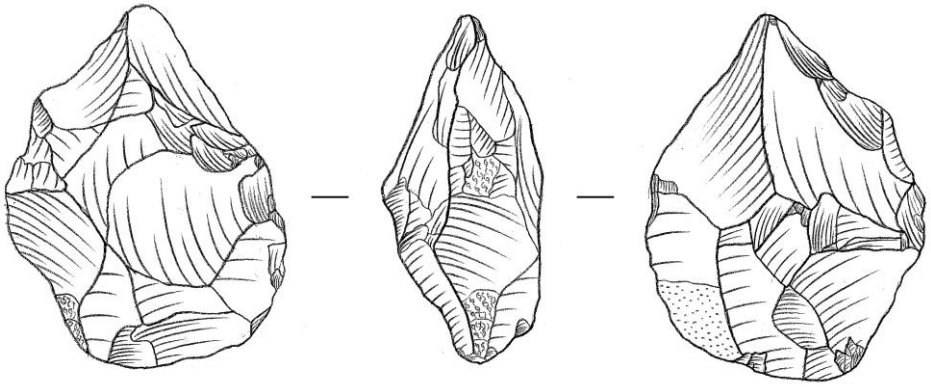
5



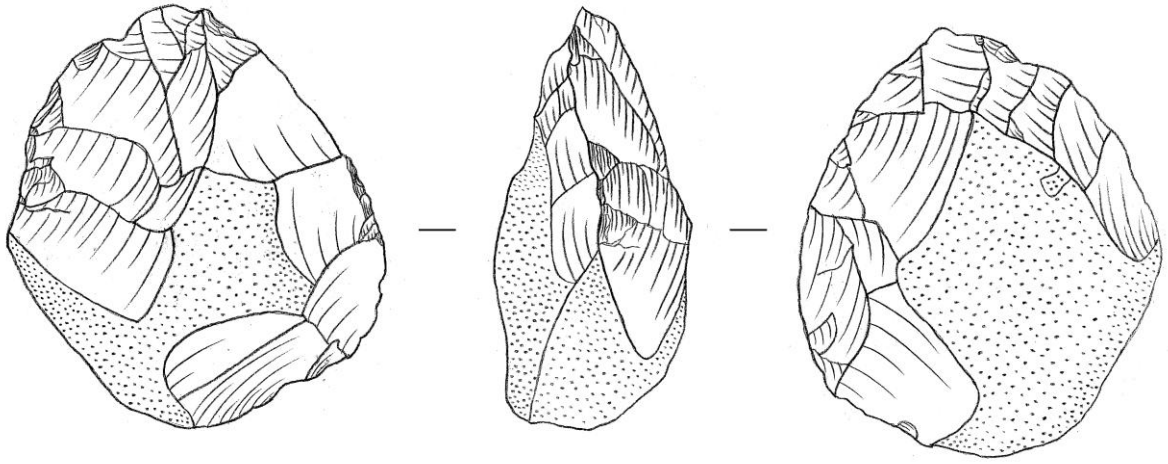
6

Ölçek:1/2

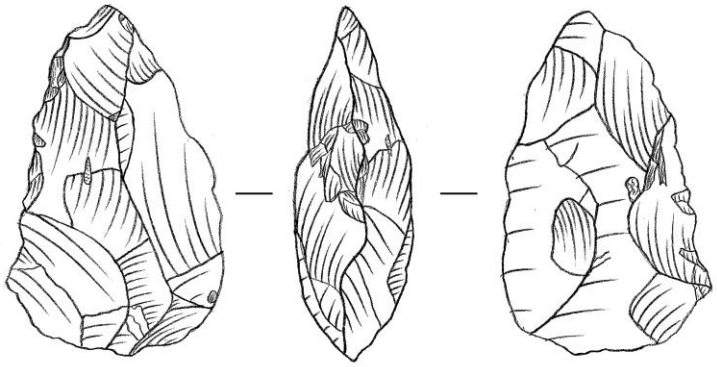
Şekil 30 Yukarıköy Mevkii (S 60/80) yontmataş buluntularından bir grup: 5.İç yüzde kenar kazıyıcı; 6.Kazma



1



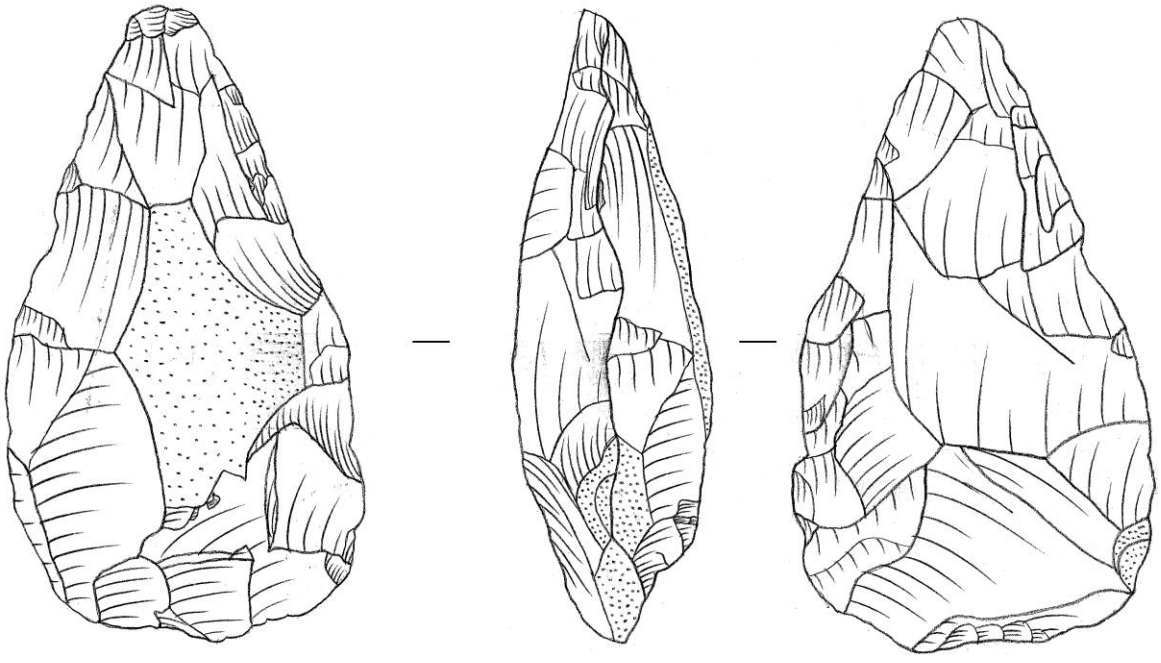
2



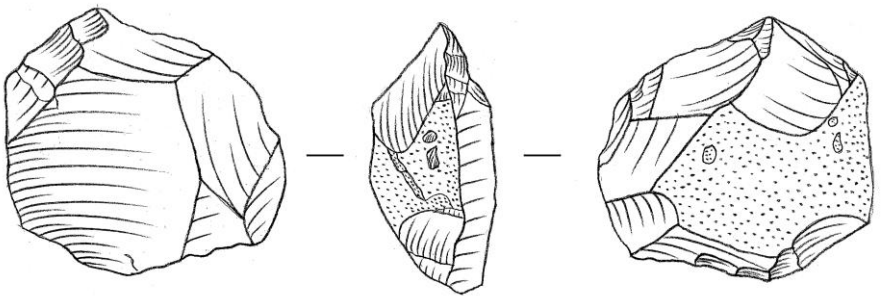
3

Ölçek:1/2

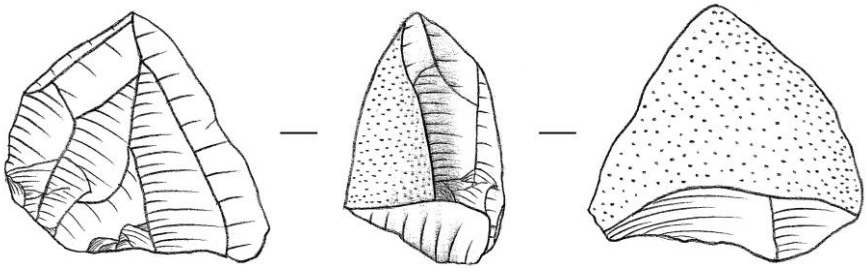
Şekil 31 Sait Tarlası Mevkii (S 60/81) yontmataş buluntularından bir grup: 1-3.İki yüzeyli alet



4



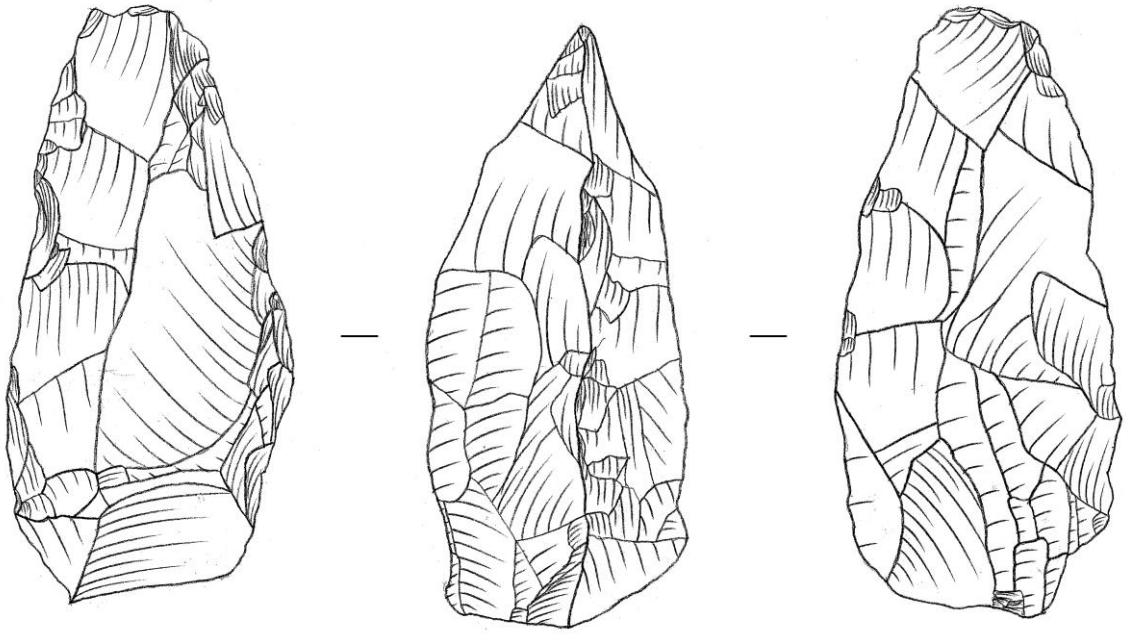
5



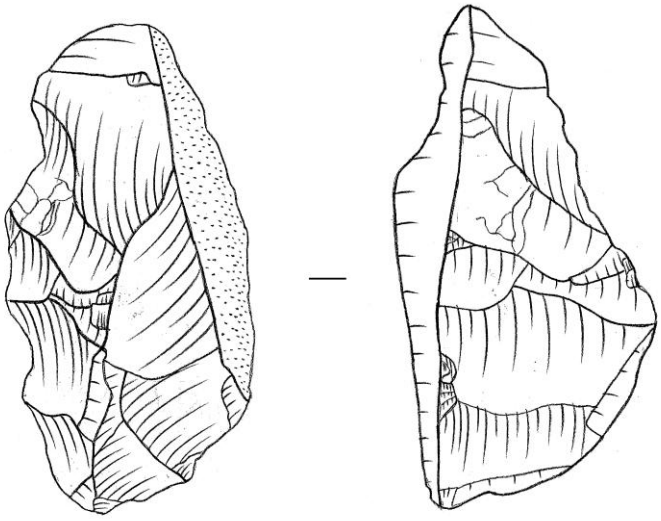
6

Ölçek:1/2

Şekil 32 Sait Tarlası Mevkii (S 60/81) yontmataş buluntularından bir grup: 4.İki yüzeyli alet; 5,6.Levallois çekirdek



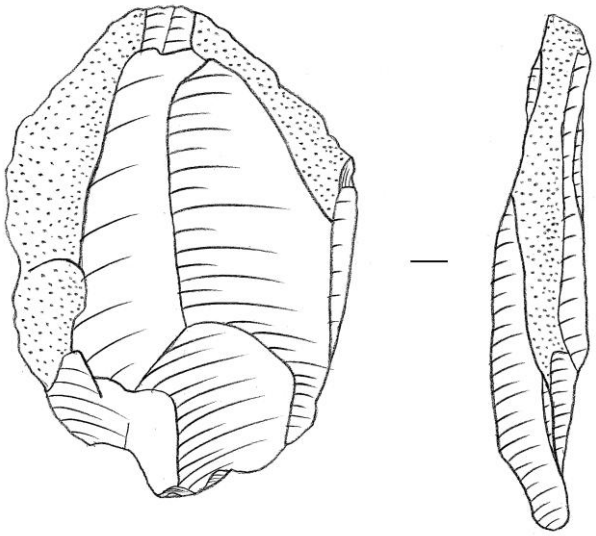
7



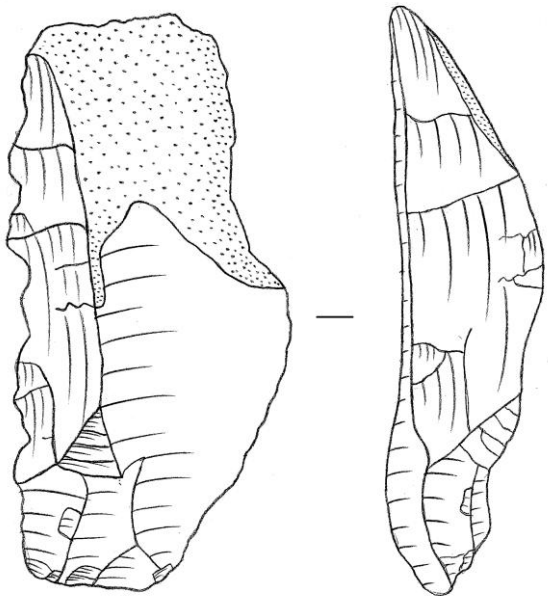
8

Ölçek:1/2

Şekil 33 Sait Tarlası Mevkii (S 60/81) yontmataş buluntularından bir grup: 7.Kazma; 8.Piramidal çekirdek



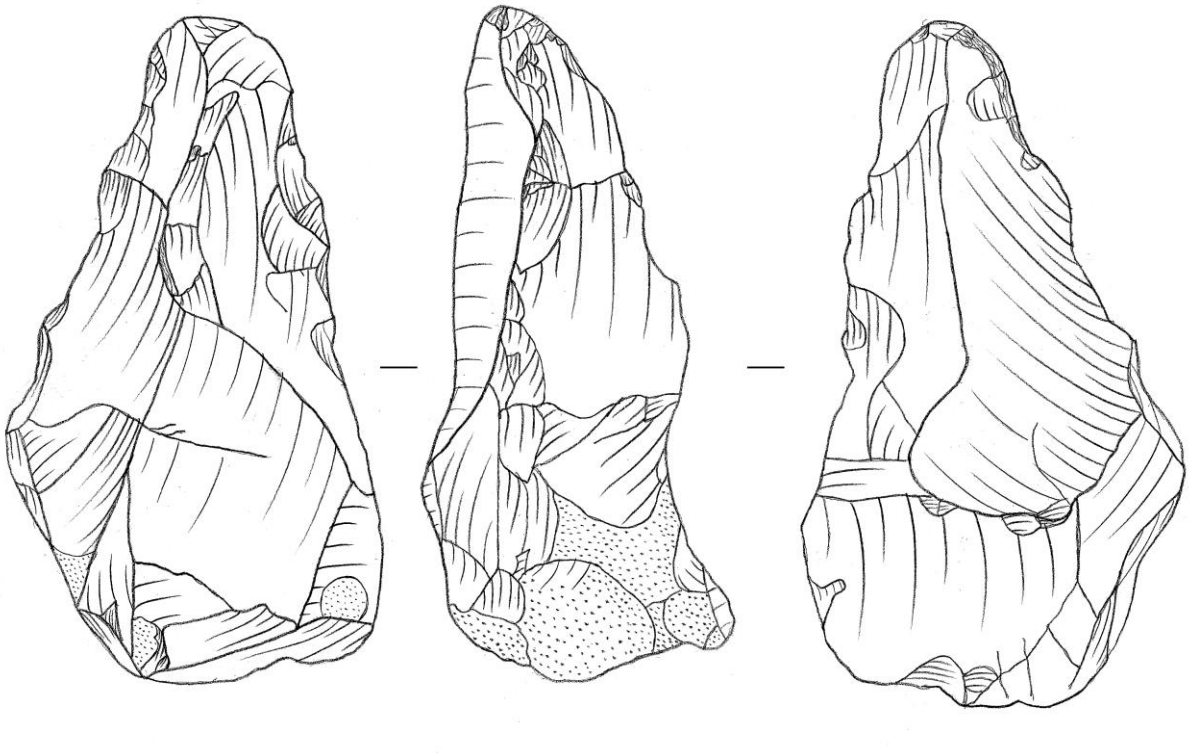
9



10

Ölçek:1/2

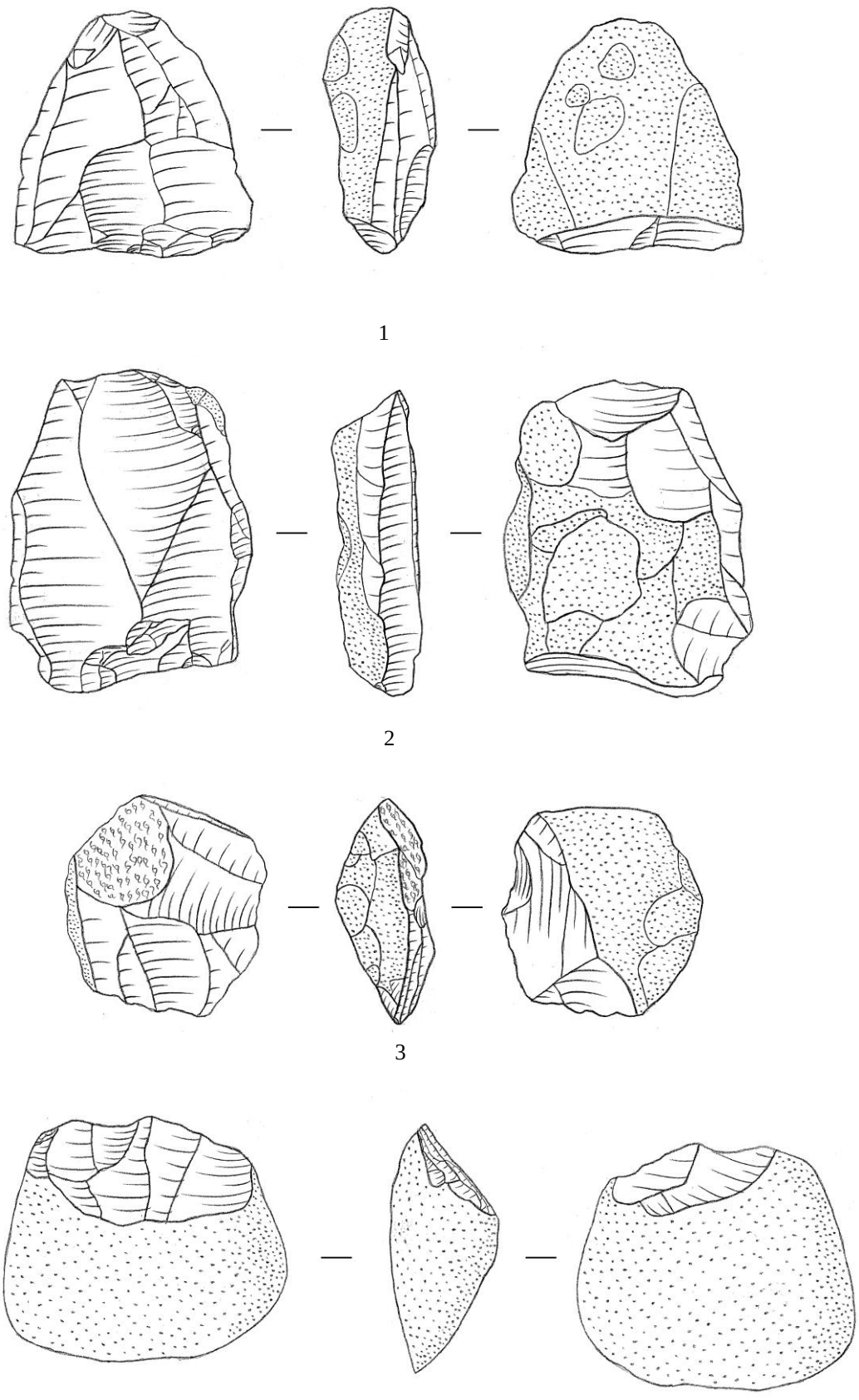
Şekil 34 Sait Tarlası Mevkii (S 60/81) yontmataş buluntularından bir grup: 9.Clactonien yonga; 10.Dişlemeli alet



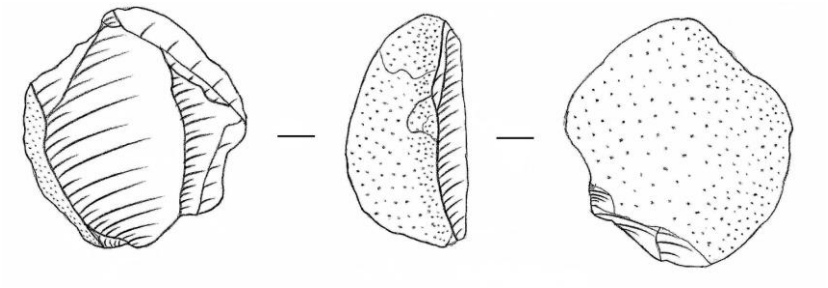
11

Ölçek:1/2

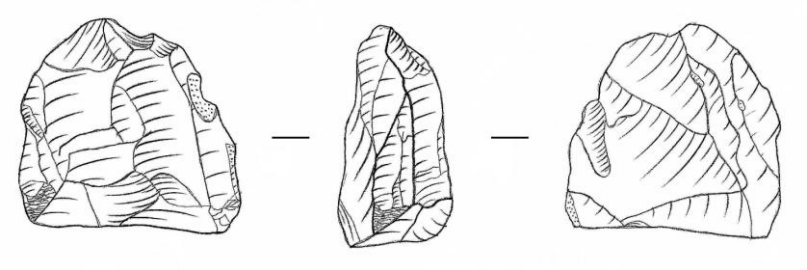
Şekil 35 Sait Tarlası Mevkii (S 60/81) yontmataş buluntularından bir grup: 11.Kazma



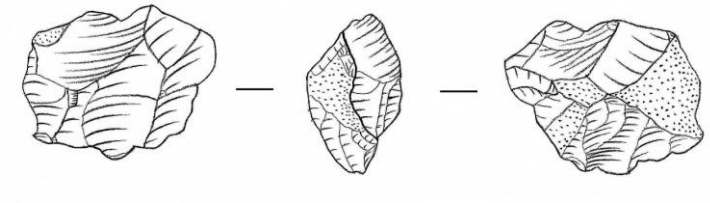
Şekil 36 Uzun Sırt Mevkii (S 59/17) yontmataş buluntularından bir grup: 1,2.Levallois çekirdek; 3.Çapraz kutuplu çekirdek; 4.Kıyıcı alet



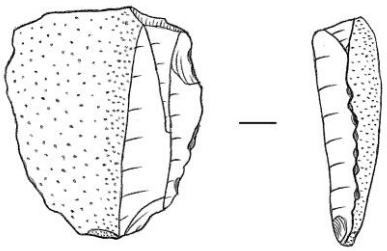
1



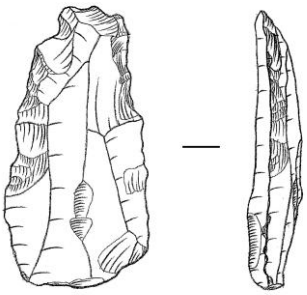
2



3



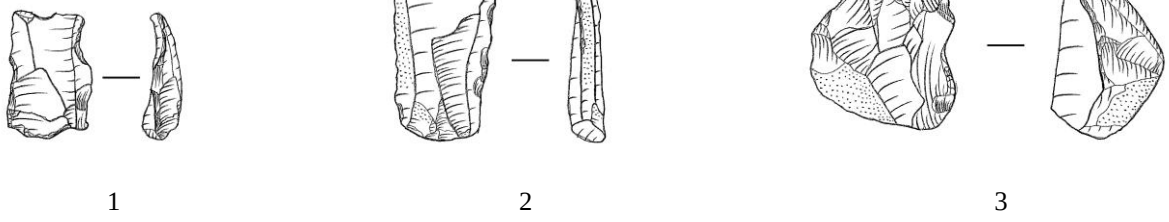
4



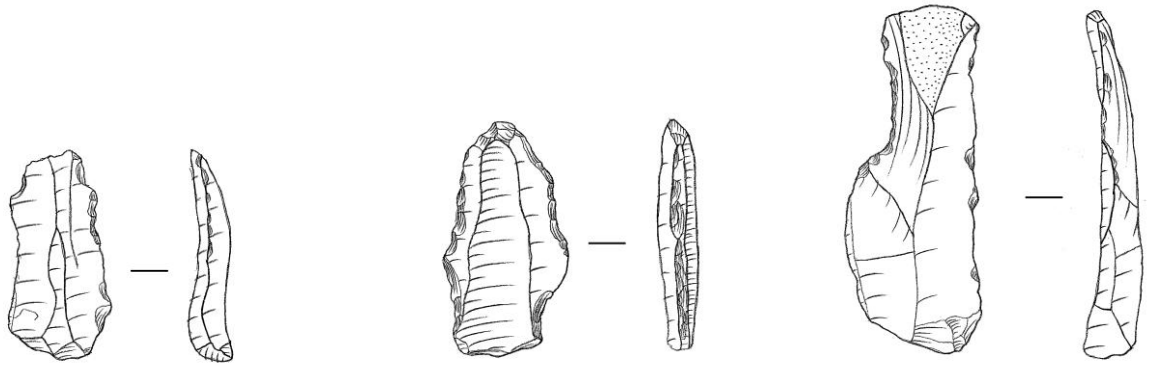
5

Ölçek:1/2

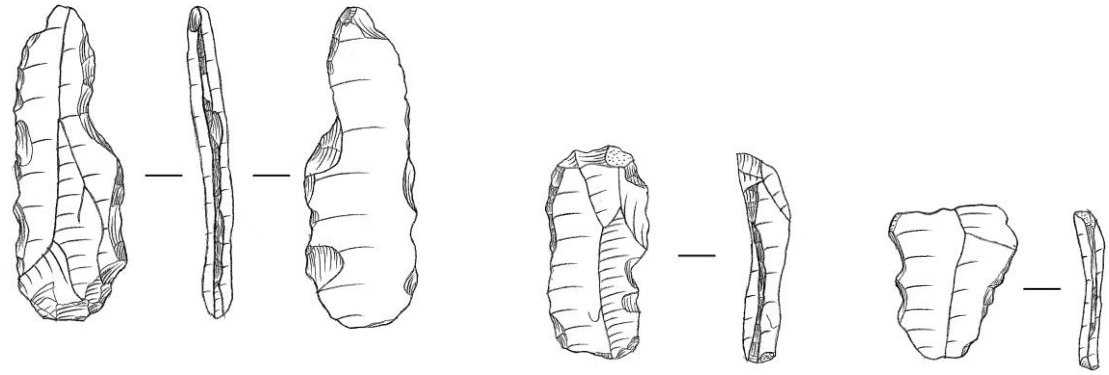
Şekil 37 Mağara Tepe (S 59/18) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Levallois çekirdek; 2.Çapraz kutuplu çekirdek; 3.Disk biçimli çekirdek; 4.Hazırlama yongası; 5.İki kenar kazıyıcı



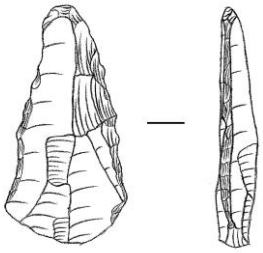
1 2 3



4 5 6



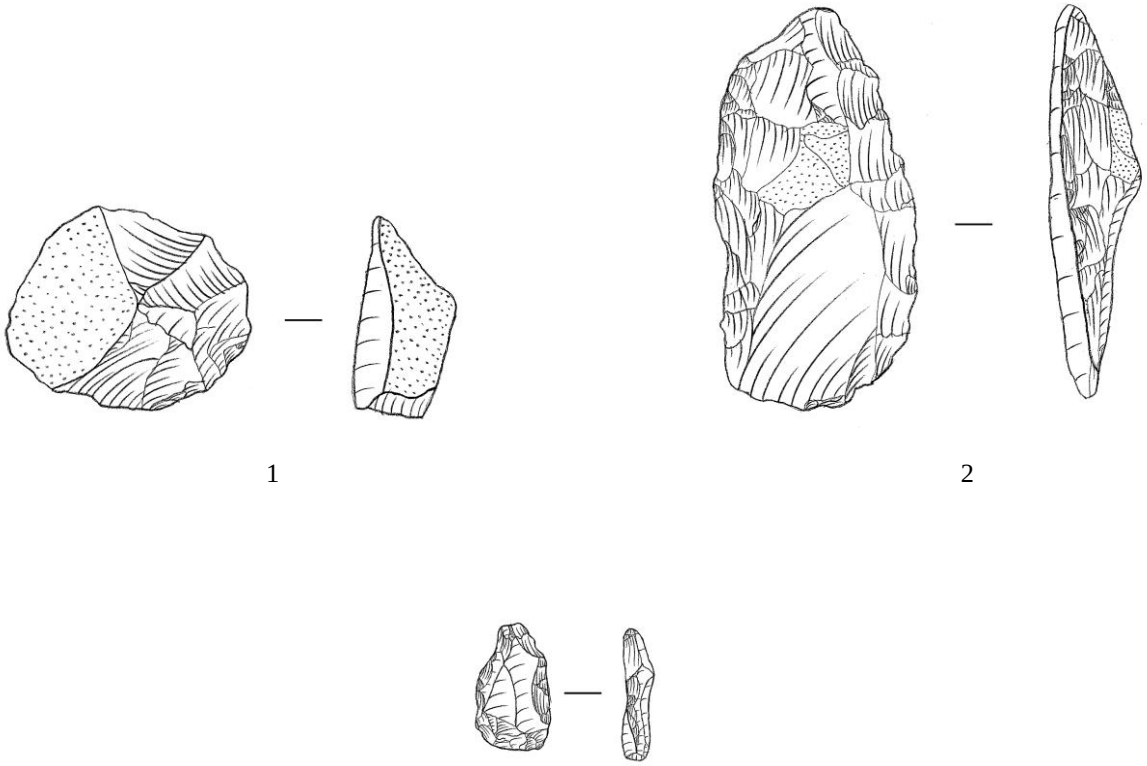
7 8 9



10

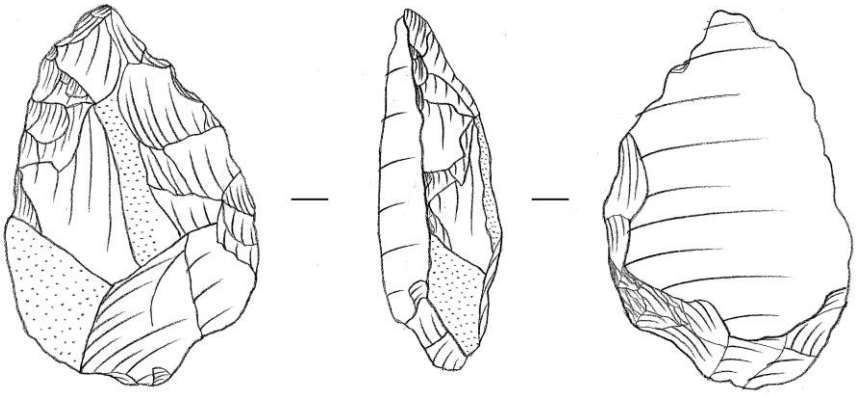
Ölçek:1/2

Şekil 38 Cahteri Mevkii (S 59/20) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Düzeltili yonga; 2.Budanmış yonga; 3.Omurgalı ön kazıyıcı; 4,5.İki kenar kazıyıcı; 6.Çift çontuklu alet; 7,8.Çontuklu kenar kazıyıcı; 9.Çift çontuklu alet; 10.Yöneşen kenar kazıyıcı

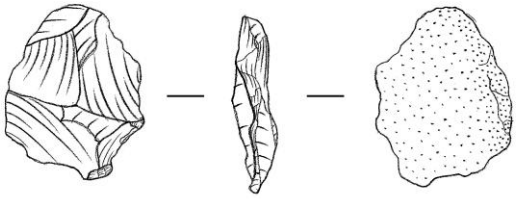


Ölçek:1/2

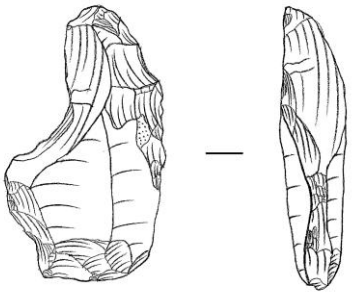
Şekil 39 Kıraç Pilav Tepe (S 59/21) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Yonga; 2.Kenar kazıyıcı; 3.Düzeltili uç



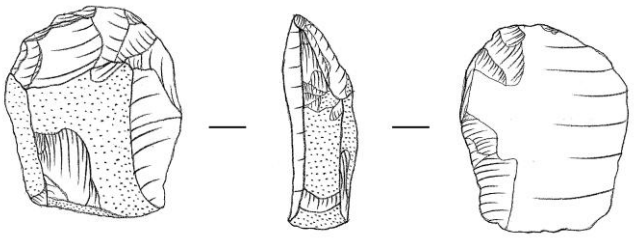
1



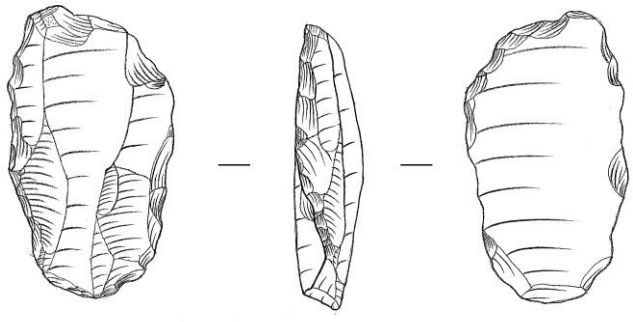
2



3



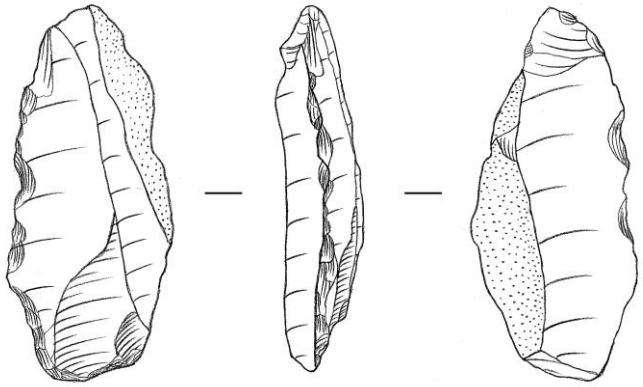
4



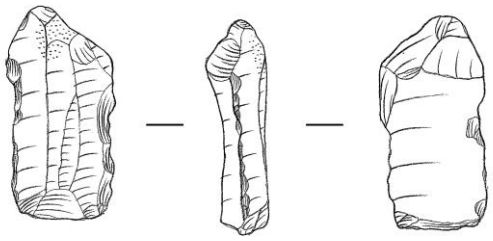
5

Ölçek:1/2

Şekil 40 Kanik Mevkii (S 59/22) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Kısmi iki yüzeyli alet; 2.Disk biçimli çekirdek; 3.Çift çontuklu alet; 4.Omurgalı ön kazıyıcı; 5.Yöneşen kenar kazıyıcı



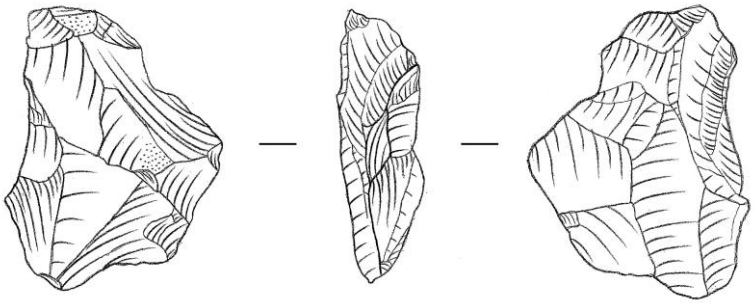
6



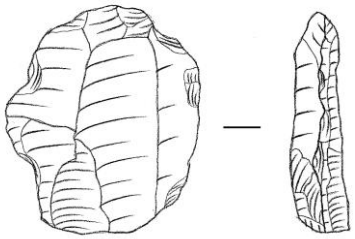
7

Ölçek:1/2

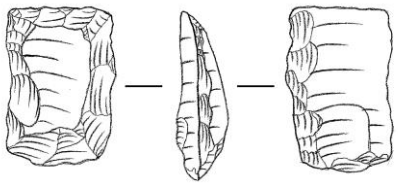
Şekil 41 Kanik Mevkii (S 59/22) yontmataş buluntularından bir grup: 6.Kenar kazıyıcı; 7.İki kenar kazıyıcı



1



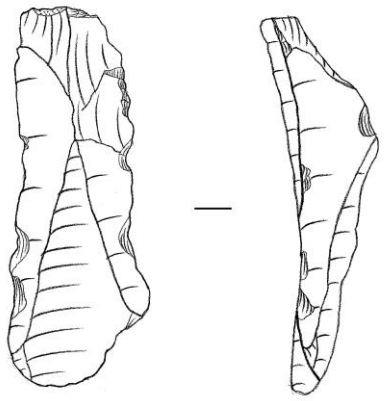
2



3

Ölçek:1/2

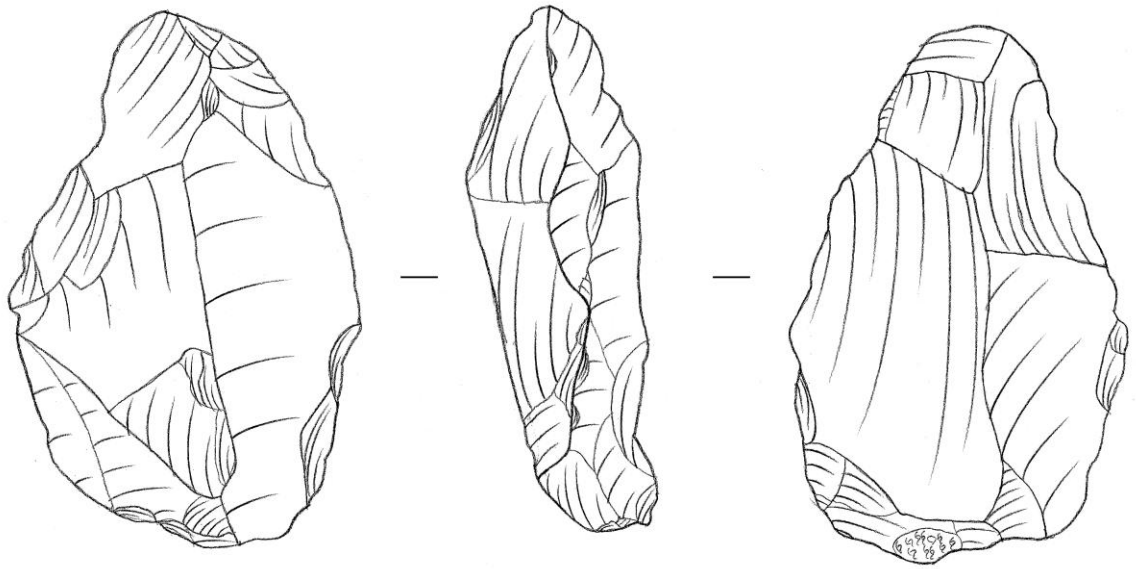
Şekil 42 Bağyeri Tepe Mevkii (S 59/ 23) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Şekilsiz çekirdek; 2.Yonga; 3.Atipik ön kazıyıcı



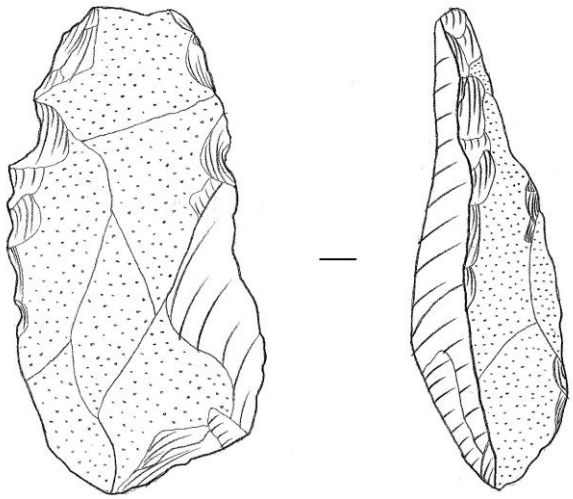
1

Ölçek:1/2

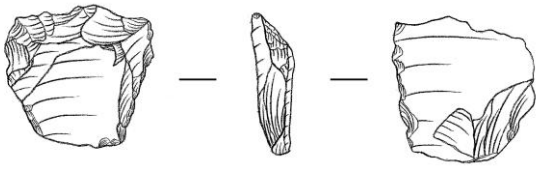
Şekil 43 Köyaltı Mevkii (S 59/24) yontmataş buluntularından bir grup: 1.Tepeli dilgi



1



2



3

Ölçek:1/2

Şekil 44 Şeyhhan Deresi Batısı (S 59/25) yontmataş buluntularından bir grup: 1.İki yüzeyli alet; 2.Dişlemeli alet; 3.Yatık yöneşen kenar kazıyıcı